

مجلد خنصر الخنصر

Keşfü's Şübühât Şerhi

التوضيح والتميز
على كشف الشبهات

ALİ BİN HUDAYR

İÇİNDEKİLER

ŞEYH ALLÂME HAMÜD BİN UKALÂ EŞ-ŞUAYBÎ'NİN TAKDİMİ	11
ŞEYH ALÎ BİN HUDAYR'IN SİRETİNDEN KESİTLER	13
MUKADDİME	17
KİTABIN TE'LİF SEBEBİ	18
KİTABIN İSMİ	20
KİTABIN YAZILDIĞI TARİH	20
ŞEYH'İN BU KİTABI YAZMASINDAKİ HEDEFİ	20
KİTABIN NİTELİĞİ	21
ŞERH EDERKEN TAKİP EDİLEN YOL	21
KİTABIN ADINI TAHLİL ETME	22
KİTABIN BAŞLANGICI	24
KİTABIN BİRİNCİ BÖLÜMÜ [MUKADDİME]	29
I. BİRİNCİ KISIM:	30
BÜTÜN PEYGAMBERLERİN ORTAK DAVETİ ALLAH'I İBADETLE BİRLEMektİR	31
I. Cehaletin Kısımları:	32
II. İbadetin Tarifi:	33
II.1. Bid'at Ehlinin İbadet Tarifi:	34
II. İKİNCİ KISIM:	43
BİR RASÜLÜN KENDİLERİNE GONDERİLDİĞİ İNSANLARIN İTİKAT VE AMEL BAKIMINDAN TABİATİ	45
III. ÜÇÜNCÜ KISIM:	50
KÂFİRLERİN İNKAR ETTİĞİ VE KENDİLERİYLE BU YÜZDEN SAVAŞILDIĞI TEVHİD, ULUHİYET TEVHİDİDİR	51
I. Müşriklerin Mabudları:	53
II. Meleklerle Dua Edilmesinin Sebepleri:	54
IV. DÖRDÜNCÜ KISIM:	60
MÜŞRİKLER 'LA İLAHE İLLALLAH'IN MÂNASINI BİLİYORLAR	60
Bu Bölümün Önceki Bölümle Munasebeti:	60
Musannıfın Bu Bölümdeki Hedefi:	61
Bir Soru: Ulûhiyet Tevhidinde İlah Edinilen Şeyin Put Veya Bir Adam Olması Arasında Bir Fark Var mıdır?	62
Güncel Bir Mesele:	63

V. BEŞİNCİ KISIM:	64
İNSANLARIN ULÜHİYETİN MÂNASINDAKİ İHTİLÂFLARI	65
Birinci Sınıf:	65
İkinci Sınıf:	65
Üçüncü Sınıf:	66
VI. ALTINCI KISIM:	68
TEVHİDİ VE ZİDDİNİ BİLMEKTEN DOLAYI SEVİNMEK DOĞRU BİR SEVİNÇTİR	69
Bir Mesele: Şirk Üzere Ölenlerin Bağışlanmayacağı:	70
Diğer Mesele: Küçük Şirk Üzere Ölen Kişinin Durumu:	71
I. Birinci Görüş:	71
II. İkinci Görüş:	72
VII. YEDİNCİ KISIM:	
BÜYÜK ŞİRKTE CEHALET VE TE'VİL MAZERET MİDİR?	79
Cehalet Meselesine Giriş:	80
I. Birinci Fasıl: Şeyh Muhammed Bin Abdulvehhâb'ın Sözlerinden Konuyla İlgili Bazı Nakiller	82
II. İkinci Fasıl: Şeyh Muhammed B. Abdulvehhâb'ın Bazı Sözleri Hakkında Ortaya Atılan Şüphelere Cevaplar	99
II.I. Birinci Konu:	99
II.II. İkinci Konu:	101
II.III. Üçüncü Konu:	102
II.IV. Dördüncü Konu:	104
III. Üçüncü Fasıl: Şeyh Muhammed B. Abdulvehhâb'ın Öğrencilerinden Konuyla İlgili Bazı Nakiller	106
III.I. Abdurrahmân Bin Hasen'in Sözlerinden Bazı Alıntılar:	113
III.II. Şeyh Abdullah Ebû Butayn'in Sözlerinden Bazı Nakiller:	116
III.III. Şeyh Abdullatif Bin Abdurrahmân Âluş-Şeyh'in Sözlerinden Bir Takım Nakiller:	128
III.IV. Şeyh İshâk Bin Abdurrahmân'dan Bazı Nakiller:	130
III.V. Abdullah Bin Abdullatif ve İbrâhim Bin Süleyman Bin Sehmân'ın Sözlerinden Bazı Nakiller:	137
III.VI. Dâimi Fetva Heyeti ve Diğer Bazı Kurumlardan Konuyla Alakalı Bazı Nakiller:	143
III.VIII. Hulâsa:	146
IV. Dördüncü Fasıl: Cehalet Meselesiyle Alakalı İlim Ehlinden Bazı Nakiller	148
IV.I. Bir Mesele:	157
A) Kıyas-ı Evlâ Örnekleri:	158
B) Kıyas-ı Şebeh Örnekleri:	158

IV.II. Büyük Şirkte Cehaleti Mazeret Kabul Etmenin Ortaya Çıkaracağı Bâtıl Sonuçlar:	159
IV.III. Müsâ (aleyhisseldâm)'ın Kıssasına Dair Bir Açıklama:	161
VIII. SEKİZİNCİ KISIM:	162
HER BİR PEYGAMBERİN, BİR TAKIM DELİLLERİ VE HÜCCETLERİ ÖNE SÜREN DÜŞMANLARI VARDIR	163
Bir Mesele: "Kâfirlerin De İlmi Vardır" Ya Da "Onların Da Âlimleri Vardır"	
Demek Câiz Midir?	166
Güncel Bir Mesele:	166
IX. DOKUZUNCU KISIM:	167
DİN DÜŞMANLARINA KARŞI MÜCADELE EDEBİLMEK İÇİN İLMİ KUŞANMANIN ZORUNLU OLUŞU	168
Güncel Bir Mesele:	169
Dokuz ve Onuncu Bölüm Arasındaki Bazı Ortak Noktalar:	173
X. ONUNCU KISIM:	174
AVAMDAN OLSA DA MUVAHHİD OLAN HER ZAMAN GALİP GELECEKTİR	174
XI. ON BİRİNCİ KISIM:	179
KURÂN-I KERİM EHL-İ BÂTILA KARŞI İFADE EDİLEN REDDİYELER İLE DOLUDUR	180
KİTABIN İKİNCİ BÖLÜMÜ: [ŞÜPHELER VE REDDİYELER]	181
XII. (I) ON İKİNCİ KISIM: ŞÜPHELERE KARŞI İCMÂLÎ (GENEL) REDDİYE	182
ŞÜPHELERE REDDİYE VERME KONUSUNDA GÖZETİLMESİ GEREKEN KÂİDELER VE ATILMASI GEREKEN ADIMLAR	185
Bu Kâideyi Diğerlerinden Ayıran Birkaç Özelliği:	185
Bu Kâidenin İçeriği ve Tarifi:	186
XIII. (II) ON ÜÇÜNCÜ KISIM: ŞÜPHELERE KARŞI VERİLECEK DETAYLI (MUFASSAL) REDDİYE	193
Mufassal [Detaylı] Cevap	193
I. Birinci Şuphe: [Rab Olarak Kabul Edilmediği Muddetçe Ölülere İstigâse Yapmanın Şirk Olmadığı Şüphesi]	196
İlk Şuphenin Konusu:	197
Bu Düşünceye Verilecek Reddiye ve Bu İşin Büyük Şirk Olduğuna Dair Açıklamalar:	203
I. Bu Konudaki İcmâ'lara Dair Birtakım Nakiller:	203
II. Umumi Deliller Onların Kabirlerinin Başında Dua Etmekle Onlardan Bir Takım İsteklerde Bulunmanın Aynı Hükümde Olduğunu Gösteriyor:	206
III. Bazı Âlimlerin Fetvaları:	211

II. İKİNCİ ŞÜPHE: [MEZKÜR AYETLERİN PUTLARA TAPANLAR HAKKINDA İNDİĞİ ŞÜPHE]	228
Bu Bölümün Konusu:	230
Bu Şüphenin Birinci Şüphe İle Olan Bağlantısı:	231
Güncel Bir Mesele:	232
Onlara Verilecek Reddiye:	233
Bu Şüpheyeye Reddiye Verilirken Atılması Gereken Adımlar:	235
Güncel Bir Konu:	239
III. ÜÇÜNCÜ ŞÜPHE: ["BİZ DOĞRUDAN OLÜDEN İSTEMİYORUZ; ONU ARACI KILIYORUZ" ŞÜPHE]	242
Bu Şüphenin İçeriği:	243
Bu Şüpheyeye Verilecek Cevap:	245
Güncel Bir Mesele:	249
IV. DÖRDÜNCÜ ŞÜPHE: ["ÖLÜLERE DUA ETMEK ONLARA İBADET ETMEK DEĞİLDİR" ŞÜPHE] VE İBADETİN TANIMI HAKKINDAKİ SAPMALAR]	250
Bu Şüphenin İçeriği:	252
Bu Şüpheyeye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:	254
Güncel Bir Mesele:	257
V. BEŞİNCİ ŞÜPHE: [RASÛLULLAH'TAN ŞEFAAT İSTEMEK HAKKINDA]	258
Bu Şüphenin Konusu:	261
Bu Şüpheyeye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:	261
VI. ALTINCI ŞÜPHE: ["SÂLIHLERE İLTİCÂ ETMEK ŞİRK DEĞİLDİR" SÖYLEMLERİ VE ŞİRKİN TANIMI HAKKINDAKİ SAPMALARI]	265
Bu Şüphenin Konusu:	268
Bu Şüphenin Yayılmasındaki Sebeb:	269
Bu Şüpheyeye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:	270
VII. YEDİNCİ ŞÜPHE: ["MEKKELİ MÜŞRİKLER SÂLIHLERE DUA ETTİKLERİ İÇİN DEĞİL; ALLAH'A ÇOCUK İSNADINDA BULUNDUKLARI İÇİN KÂFİR OLDULAR" ŞÜPHE]	272
Bu Şüphenin İçeriği:	274
Bu Şüpheyeye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:	275
VIII. SEKİZİNCİ ŞÜPHE: ["DİKKAT EDİN! ALLAHIN DOSTLARINA KORKU YOKTUR" AYETİNİ YANLIŞ YORUMLAMA]	277
Bu Şüphenin İçeriği:	281
Bu Şüpheyeye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:	281
Muasır (Güncel) Bir Mesele:	284
XI. DOKUZUNCU ŞÜPHE: ["KELİME-İ TEVHİDİ SÖYLEYEN VE İSLÂM AMELLERİNİ İŞLEYEN KİŞİLER TEKFİR EDİLMEZLER" ŞÜPHE]	285

Bu Şüphenin İçeriği:	296
Bu Şüpheye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:	298
Bir Mesele: Musannıfın Zikrettiği İsrâiloğulları'nın Kıssası ve Zât-u Envât Ehli Hakkında:	301
Bir Mesele: Eger Birisi "Bizde İki Şey Vardır" Derse:	305
Musannıfın Zât-u Envât Kıssasını Zikrettiği Diğer Yerler:	306
Musannıfın, İsrâiloğulları'nın Kıssası ve Zât-u Envât Kıssasının İçerdiği Beş Faydaya Dair Zikrettikleri:	311
Musannıfın Dokuzuncu Şüphe Hakkındaki Sözü Üzerine Bir Mülâhaza:	313

KİTABIN ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜ:

[MUHALİFLERİN GETİRDİKLERİ DELİLLER VE BU DELİLLERİN

CEVAPLARI]

I. BİRİNCİ DELİLLERİ: [USÂME RADIYALLÂHU ANH HADİSİ]

Hadisin Tahriri:

Bu Delile Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

I. Birinci Reddiye:

II. İkinci Reddiye:

II. İKİNCİ DELİLLERİ: ["İNSANLAR LÂ İLAHE İLLALLÂH DEYİNCEYE KADAR SAVAŞMAKLA EMROLUNDUM" HADİSİ]

Hadisin Delil Olma Yönü:

Bu Delile Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

I. Birinci Adım:

II. İkinci Adım:

III. ÜÇÜNCÜ DELİLLERİ: [KIYAMET GÜNÜNDE İNSANLARIN PEYGAMBERLERDEN ŞEFAAT İSTEMESİYLE İLGİLİ HADİS]

Bu Delile Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

I. Birinci Adım:

II. İkinci Adım:

III. Üçüncü Adım:

IV. Dördüncü Adım:

IV. DÖRDÜNCÜ DELİLLERİ: [İBRÂHİM ALEYHİSSELÂM ATEŞE ATILIRKEN CEBRÂİL ALEYHİSSELÂM'IN GELİP YARDIM TEKLİFİ SUNMASI MESELESİ]

Bu Rivayetin Tahriri:

Musannıfın Reddiyesindeki Adımlar:

I. Birinci Adım:

II. İkinci Adım:

III. Üçüncü Adım:

TETİMMELER HAKKINDA BİR FASIL	341
I. MUFİDU'L-MUSTEFİD Fİ KUFRI TÂRİKİ'T-TEVHİD KİTABINDA ELE ALINAN BAZI ŞÜPHELER	342
[I.I. İbn Teymiyye'nin Muayyeni Tekfir Etmediği Şüphesi]	342
I.II. Musannifin Bu Şüpheyeye Verdiği Cevap:	343
I.III. Bir Şüphe Daha: [İbnu'l-Kayyım'ın Bir Sözünün Yanlış Anlaşılması Hakkında]	344
II. TEYSİRU'L-AZİZİ'L-HAMİD KİTABINDA ELE ALINAN BAZI ŞÜPHELER	345
II.I. Birinci Şüphe: ["Allahım! Nebin Muhammed ile Sana Yöneliyorum" Hadisi Hakkında]	345
II.II. İkinci Şüphe: [Birinizin Bineği Kaçar İse Hemen 'Ey Allah'ın Kulları Tutun' Desin" Hadisi Hakkında]	352
II.III. Üçüncü Şüphe: [Sahâbeden Osman B. Huneyf'in, Bir Adama Hz. Peygamber'le Tevessül Yapmayı Tavsiye Ettiğine Dair Hadis Hakkında]	353
III. ŞEYH EBÜ BUTAYN'IN EL-İNTİSÂR KİTABINDA ELE ALDIĞI BAZI ŞÜPHELER	358
III.I. Birinci Şüphe: [İbn Teymiyye'nin, Ölülere Dua Etmenin Şirk Olmadığına Delâlet Eden Bazı Kısaları Zikrettiği Şüphesi]	358
III.III. Üçüncü Şüphe: [Kül Hadisi Hakkında]	359
III.IV. Dördüncü Şüphe: ["Biz İhtiyaçlarımızı Direk Ölüden İstemiyoruz" Şüphesi]	359
III.V. Beşinci Şüphe: ["Şirk Sadece, Allah'tan Başkasına Namaz Kılmak Ve Secde Etmektir" Şüphesi]	360
III.VI. Altıncı Şüphe: [İbn Teymiyye'nin Büyük Şirkte Cehaleti Mazeret Gördüğü Şüphesi]	360
IV. ŞEYH ABDULLATİF BİN ABDURRAHMÂN'IN MUŞRIKLERİN ŞÜPHELERİNE VERDİĞİ BAZI REDDİYELERİ	361
IV.I. Bu Reddiyelerin Hulâsası:	361
IV.II. Kitabın İkinci Kısımının Muhtevası:	362
V. HÂTİMETU KEŞFİ'Ş-ŞUBUHÂT KİTABINDA ELE ALINAN BAZI ŞÜPHELER	363
KİTABIN DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜ	
[SON BÖLÜM VE HÂTİME]	367
GUÇ YETTİĞİ HALDE BOŞ MAZERETLERLE TEVHİD İLE AMEL ETMEYİ TERK ETMENİN HUKMU	373

Tevhid ile Amel Etmeyi Terk Edenin Hükümü Nedir?	375
I. Birinci Çeşit: [Bu Hususta Mazur Görülmeyenler]	378
I.I. Tevhid ile Amel Etmeyi Terk Edenlerin Geçersiz Bazı Mazeretleri:	378
I.II. Muasır Bir Mesele:	382
II. İkinci Çeşit: [İkrah Sebebiyle Mazur Kabul Edilenler]	382
II.I. İkrahın Kısımları:	383
II.II. Bir Mesele: Sadece Söz ile Tehdit Edilmek İkrah İçin Yeterli Midir, Yoksa Muhakkak İşkenceyi Tatmak Mı Gerekir?	385
II.III. İkrah Durumunun Zamana Göre Değişmesi:	388
II.IV. Bir Mesele: İkrah Hali Bir Mazerettir Ancak İkrah Altında Ortaya Çıkan Zararın Bir Başkasına Geçmemesi Şarttır:	389
II.V. Bir Mesele: İkrah Neyin Üzerine Gerçekleşir?	391
II.VI. Bir Mesele: Kalbin Ameli ve Kalbin İtikadı Üzerine Yapılan İkrah:	393

ŞEYH ALLÂME HAMÛD BİN UKALÂ EŞ-ŞUAYBÎ'NİN TAKDİMİ

Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a, salât ve selâm nebîlerin ve rasûllerin en şerefli olan peygamberimiz Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve seliem*)'in, ailesinin ve bütün ashâbının üzerine olsun.

Kuşkusuz tevhid ve akîde kitapları üzerine yapılan te'lif, tedris ve şerhler; en önemli ve en değerli işlerdendir.

Çünkü tevhid ve akîde ilmi, en faziletli ilimlerdenidir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ

“Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Kendi günahların için de istiğfar dile.”¹

Özelikle de -dinin garip kaldığı, Allah'ın merhamet ettikleri dışında, tevhid ve akîde hakkında cehaletin arttığı- şu asrımızda daha da büyük bir önem arzeder. Şu asrımızda akîde ile alakalı neşriyatta bulunmak, ona ihtimam göstermek, Allah'a yaklaşmanın ve cihâdın en önemlisidir. Özellikle de sağda solda tevhid ve akîde hakkında yazılmış kitaplardan, özellikle de Allâme Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb (*rahimehullâh*)'ın ve mübarek davetin imamlarının yazmış olduğu kitap ve risâlelerinden uzak durulması gerektiğine dair naralar işittiğimiz şu zamanda.

1. Muhammed, 19.

Değerli Şeyh Ali bin Hudayr el-Hudayr'ın kitaplarına muttali oldum. Tevhid hakkında üç kitap yazmış. Bu kitaplar, “*Kitâbu'l-Cem'i ve't-Tecrîd fi Şerhi Kitâbu't-Tevhid*” (Bir cilt), “*Kitâbu'l-Hakâik fi't-Tevhîd*” ve “*Kitâbu't-Tevdîh ve't-Tetimmât ala Keşfi's-Şubuhât*” kitaplarıdır. Bu kitapları çok faydalı ve alanından yazılmış değerli kitaplar olduğunu gördüm.

Allah'tan dileğim bu çalışmasını kendi katında makbul eylesin ve kendisine tevfik ihsan etsin.

Aynı şekilde Müslüman kardeşlerimizi; öğrenmek, amel etmek ve davet etmek açısından tevhid ve akîdeye ihtimam göstermelerini diliyorum. Çünkü bunda büyük bir fazilet ve apaçık bir zafer vardır.

Allah'tan dileğim; dinine yardım etmesini, tevhid ve cihad bayrağını dalgalandırmasını, bu dinin düşmanlarını rezil rüsva etmesini istiyorum. Kuşkusuz Allah, buna kâdirdir.

Salât ve selam peygamberimiz Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in, ailesinin ve tüm ashâbının üzerine olsun.

Şeyh Allame Hamûd bin Ukalâ eş-Şuaybi

ŞEYH ALİ BİN HUDAYR'IN SİRETİNDEN KESİTLER

İSMİ, DOĞDUĞU VE BÜYÜDÜĞÜ YER

Adı Ali bin Hudayr bin Fehd el-Hudayr'dır. Künyesi Ebû Fehd'dir. Riyad'da H. 1374 yılında doğmuş, orada büyümüştür. On dokuz yaşına geldiğinde Kasım'e² yerleşmiş ve orada kalmaya devam etmiştir.

İLMÎ HAYATI

Kasım'deki el-İmam Üniversitesi Usûlü'd-Dîn Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Mekke mahkemesine yeminli noter olarak atandı. Ardından kâdılık için aday gösterilmiş olsa da o bunu kabul etmeyip, Milli Eğitim Bakanlığında hizmet etmesi için atanmasını talep etti. Böylece müderris olarak tâlim görevinde bulunacaktı. Bu görevine gözaltına alınana kadar devam etti.

İLİM TALEBİ

Şeyh, gençliğinde orta dereceye kadar ilim talep etmeye başlamıştır. Kuşku yok ki Kur'an, -bütün hamd ve minnet Allah'adır- şeyhin hayatını nurlandıran nur olmaya devam etti. Kur'an, başarının ve kurtuluşun adresidir. Şeyh, Kur'an-ı Kerim'in tilâvet ve tecvidini -selef âlimlerinin âdeti olduğu üzere- öğrenmeye başladı. Çok hevesli bir kârî, Kur'an okumayı seven, sürekli Kur'an okuyan, tevhid ve akîdeye karşı büyük bir hırsı olan biriydi. Akîde ve tevhidi öğrenmek adına bütün çaba ve gayretini sarf etti. Sürekli olarak bize, tevhidi öğrenip öğretmeyi vasiyet ederdi.

2. **KASİM:** El-Kasim bölgesi, Suudi Arabistan'ın 13 yönetim bölgesinden birisidir. Arabistan Yarımadası'nın tam merkezi kısmında bulunan bölgenin yüzölçümü 65.000 km²'dir. Yönetim merkezi Bu-reyde şehridir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi, "Kasim" maddesi. (Mütercim)

ÖZELLİKLERİ

Şeyh, dünya hayatının zevklerinden, fitnesinden ve zinetinden uzak bir hayat yaşıyordu. Allah'ın yardımıyla dünyaya karşı zühd ve verâ (takvâ) sahibiydi. Onun kalbi, âhiret diyarına, tevazuya ve Allah Teâlâ'ya karşı boyun eğmeye yönelmişti. Cömert birisiydi. Çok az konuşur, konuştuğunda da ilim hakkında konuşurdu. Bir gün olsun yüksek sesle konuştuğunu görmedim. Yumuşak huylu biriydi. Yalnız kalmayı sever, uzun süre yazı yazardı. Sakallarını kınalar, elbiselerini bacaklarının yarısına kadar (ayak bileğinin üzerine) kaldırırdı.

ŞEYHLERİ

Faziletli Şeyh Abdurraûf el-Hanâvî (*rahimehullâh*)'tan Kur'an dersi aldı. İlk kendilerinden ilim aldığı kimseler; Faziletli Şeyh Ali bin Abdullah el-Cürdân, Faziletli Şeyh Kâdı Muhammed bin Müheyza'dır (Şeyh Muhammed bin İbrâhim (*rahimehullâh*) zamanında önde gelen kadılardan biriydi).

Aynı şekilde Faziletli Şeyh Allâme Vâlid Hamûd bin Ukalâ eş-Şuaybî (*rahimehullâh*)'tan tevhid, akîde ve diğer ilimleri aldı. Şeyh Hamûd bin Ukalâ eş-Şuaybî rihlet edinceye kadar ondan ders aldı. Faziletli Şeyh Vâlid Hamûd bin Ukalâ, üç kitaba mukaddime yazdı. Bu kitaplar, *el-Cem'u ve't-Tecrid fi Şerhi Kitâbi't-Tevhid*, *Kitâbu'l-Hakâik fi't-Tevhid*, *et-Tavdih ve't-Tetimmât 'alâ Keşfi's-Şubuhât*'tır.

Aynı zamanda Faziletli Şeyh Muhammed bin Sâlih bin Useymin (*rahimehullâh*)'tan da dört yıl boyunca fıkıh dersi aldı.

Faziletli Şeyh Muhammed el-Mansûr'dan da dört yıl boyunca tevhid, fıkıh, ferâiz ve nahiv dersleri aldı.

Faziletli Şeyh Zâhid Muhammed bin Süleyman el-Alit'e de Vekî'e ait *ez-Zühd* kitabı ve Ahmed bin Hanbel'e ait *el-Vera'* kitabını okudu.

VERDİĞİ DERSLER

Şeyhin ders ve ilmî halkaları vardı. Ders halkalarında tevhid, akide, fıkıh ve hadis ıstılahları dersi veriyordu. İlk dersini H. 1415 yılında mescidde vermeye başladı. Orada ders vermesi yasaklanınca kendi evinde ders vermeye başladı. Evi, ilim talebeleriyle mamur bir ev haline geldi. Genelde derslerini sabah namazı ve yatsa namazından sonra yapardı. Tutuklanana kadar bu şekilde ders vermeye devam etti.

YAŞADIĞI MİHNETLER VE MUSİBETLER

Şeyh Ali el-Hudayr'ın hakka karşı kararlılığı, tevhide ve tâğûtları inkar etmeye daveti, dini ve akîdeyi savunması, imtihanlara karşı gösterdiği sabrı biliniyordu. Bu tutumundan dolayı H. 1415 ve H. 1424 yılında iki defa hapse girmeye sebep oldu. Hala da sabretmeye ve karşılığını Allah'tan beklemeye ve gerçek tevhid ve akîdeye tutunmaya devam etmektedir. Küçük yaştayken bir gözü kör olmuş, buna sabredip karşılığını Allah'tan beklemiştir. Bir gözü olmaması onu ilim talep etmekten, kitap okumaktan alıkoymamıştır. Kendisi hapisteyken annesi ve babası vefat etmiştir.

TE'LİFLERİ VE KİTAPLARI

El-Mutasarri' Şerhu Kitâbu't-Tevhîd

El-Vicâze fi Şerhi'l-Usûli's-Selâse

El-Vasît fi Şerhi Evveli Risâleti fi Mecmûatu't-Tevhîd

Ez-Zinâd fi Şerhi Lum'ati'l İ'tikâd

Kitâbu'l-Cem'u ve't-Tecrîd fi Şerhi Kitâbi't-Tevhîd

Kitâbu't-Tevdih ve't-Tetimmât 'alâ Keşfi's-Şubuhât

Er-Risâletu'l Mütemmimetu fi Mes'eleti'l-Cehli fi's-Şirki'l-Ekberi

Kitâbu Hakâik fi't-Tevhîd

Kavâidun ve Usûlun fi'l-Mukallidîn ve'l-Cuhhâli fi's-Şirki'l-Ekberi ve'l-Bid'a

Kitâbu'l Kavâidi'l-Erba'a fi't-Tefriki Beyne Dîni'l-Müslimîn ve Dîni'l-Almâniyyîn

Kitâbu't-Tabakât

Kitâbu'l-Mesâil el-Merdiyye ale'l-Akîdeti'l-Vâsitiyye

Kitâbu Risâletun fi Beyâni Hâli Tâifeti'l-Asrâniyyîn

Kitâbu el-Mahkiyyu fihi'l-İcmâ'u Mine'l-Ahkâmi'l-Fıkhiyye

Usulû Dîni'l-İslâm

Usûlu's-Sahveti'l-Cedîde

Difâ'en ani's-Şeyh Hamûd bin Ukalâ eş-Şuaybi

Er-Reddu ale'l-İmamiyyeti'l-Mu'âsir

Kitâbu İktirâh fi Tedrîsi'l-Fıkıh

Ve daha birçok telifleri mevcuttur.

Bunlar benim aklıma gelenlerdir. Doğru olanlar Allah'tan, yanlış varsa da benim nefsimden ve şeytandandır.³

3. Bk. *Siretu's-Şeyh* (Yazan ve yayan Şeyhin Oğlu Fehd Ali el-Hudayr, H. 1/2/1434).

MUKADDİME

Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a, salât ve selâm peygamberimiz Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in, ailesinin ve bütün ashâbının üzerine olsun.

Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir, hiçbir ortağı yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), O'nun kulu ve rasûlüdür. Bu kitap, Allâme Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb (*rahimehullâh*)'a ait *Keşfu's-Şubuhât* adlı kitabının şerhidir. Bu kitaba ek olarak aynı maksat üzerine çeşitli şerhler, tetimmeler⁴ yaptım. Kitabın maksadı şirk ehlinin ortaya atmış olduğu şüpheleri defetmek, onların yanlışlarını ortaya çıkarmaktır. Tetimmelerden maksat, davet imamlarının; tevhid hakkında ortaya atılan şüphelere, müşrikler ve onların kuyruklarının ortaya attıkları şüphelere verdikleri reddiyeleri zikretmektir.

Tetimmeler şunlardır:

1. Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb (*rahimehullâh*)'a ait *Mufîdu'l-Müstefîd* kitabındaki tetimmeler.
2. Şeyh Süleyman bin Abdullah bin Muhammed bin Abdulvehhâb (*rahimehullâh*)'a ait *Teysîrü'l-Azîzi'l-Hamîd Şerhu Kitâbi't-Tevhîd* kitabındaki tetimmeler; Şeyh bu kitabında musannifin zikretmediği şüpheleri keşfetmeye dair tetimme olduğunu zikretmiştir.
3. Şeyh Abdullah Ebu Butayn (*rahimehullâh*)'ın *Kitâbu'l-İntisâr* adlı kitabındaki tetimmeler.

4. Tetimme: Bir kitabı içerik veya kronoloji açısından tamamlamak, eksiklerini gidermek ve ilâveler yapmak amacıyla yazılan eser türüdür. Daha çok "Zeyil" ismiyle bilinir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi, "Zeyil" maddesi. (Editör)

4. Şeyh Abdullatif bin Abdurrahman (*rahimehullâh*)'ın *Minhâcu't-Te'sîs fi'r-Reddi alâ Dâvûd bin Circîs* kitabındaki tetimmeler.
5. Şeyh Abdurrahman ed-Dûserî (*rahimehullâh*)'ın *Keşfu'ş-Şubuhât* adlı kitabına yazmış olduğu *Hâtimeler*'deki tetimmeler.
6. Ek olarak dalâlet ehlinin ortaya atmış oldukları muasır şüpheler; bu şüpheleri yeri geldiğinde kitabın çeşitli yerlerinde zikrettik. Bu muasır şüpheleri beyan etmek, onları ortaya çıkarmak, reddiye vermek ve bunların ne kadar çirkin şüpheler olduğunu beyan ettik.

Bununla beraber tarihî sürçleri, ehl-i şüphenin isimleri ve konuları da serdedildi. Bu bilgilerden faydalanmak için kaynak olarak Şeyh Abdulazîz bin Muhammed el-Abd el-Latif'in kitabı olan *Da'va'l Menâvi'yyin li-Da'veti'ş-Şeyh Muhammed bin Abdilvehhâb* adlı kitabından faydalandık.

KİTABIN TE'LİF SEBEBİ

Bu kitap reddiye bakımından yazılmış en güzel kitaptır. Musannif bu kitabını davetin ilk yıllarında te'lif etmiştir. Şeyhin ilk te'lif ettiği kitap *Kitâbu't-Tevhîd*'dir. Şeyh bu kitabı Hureymilâ'da⁵ yazmıştır. Şeyhin babası Hureymilâ'da kâdiydi.⁶ Şeyh o zamanlar kırklı yaşlarındaydı. Ardından şeyh Uyeyne'ye taşındı. Orada bulunduğu sırada şeyh hakkında “Müslümanları tekfir ediyor, şeyh hakkında falan falan şüpheler ortaya atıyor” şeklinde iftiralar söylenmeye

5. Hureymilâ, Suudi Arabistan'ın Rıyad Bölgesi'ndeki valiliklerden biridir. (Mütercim)

6. Şeyh (*rahimehullâh*) bu kitabının babası vefat ettikten sonra Hureymilâ beldesinde H. 1153 yılında te'lif etmiştir (*Târihu'n-Necd*, s: 84). Şeyh Abdullatif bin Abdurrahmân (*rahimehullâh*) *Mecmû'atu'r-Resâil* (3/380) adlı kitabında Şeyh Muhammed bin Abdilvehhâb'ın siretinden bahsederken Şeyhin *Kitâbu't-Tevhîd* adlı kitabını Hureymilâ'da te'lif ettiğini zikretmiştir. Belki de bu tarih kitabın basıldığı resmi te'lif tarihidir. Ancak kitabın müsevvede (tasarı) ve te'lif başlangıcı olarak Basra şehrinde olmuştur. Hafid Abdurrahmân, *ed-Dureru's-Seniyye* (9/215) adlı eserinde, Osman bin Mansûr'a reddiye olarak yazdığı risâlede şöyle demektedir: “Onun dedesi, uzak yakın herkesin faziletine şahit olduğu *Kitâbu't-Tevhîd* adlı kitabını Basra'da te'lif etmiştir. Bu kitabını yazarken Basra medreselerinde bulunan hadis kitaplarından faydalanmıştır. Bu durumda kitabın yazılmaya başlanması Basra'da olmuş, ardından Hureymilâ'da resmi olarak çıkarmıştır. Orada da öğrencileriyle ders yapmış ve şerh etmiştir. Böylece mübarek Selefî davetinin başlangıcını ilan etmiştir.

başladı. Şeyh Abdullatif bin Abdurrahmân *Mecmû'atu'r-Resâil ve'l-Mesâ'ili'n-Necdiyye* (3/340) kitabında Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın davetinin başlangıcını zikretmiş ve şöyle demiştir: "Şeyh, Hureymilâ beldesinde babası ve ehlinin yanına gitti. Onlara tevhid davetinde bulunmuş, şirkten ve şirk ehlinen berî olmaya davet etmiştir. Onlara bu konuda Kur'an'da, Sünnet'te ve selefin sözlerinden deliller getirmiştir. İçlerinden bu daveti kabul edenler oldu ki bunlar da azınlık bir kısımdı. Ancak kibirli, zâlim ve fâsık olanlar şeyhin davetini kerih gördüler. Kendi nefislerinden korktular. Şeyh, Uyeyne'ye gelip orada davetini izhar etti. Orada bulunanlardan çoğu şeyhin davetini kabul etti. Hatta başkanları Osman bin Ahmed bin Ma'mer bile şeyhin davetini kabul etti. Ardından el-Ahsâ'da bulunanlar ki özellikle orada bulunan âlimler şeyhin davetini inkar ettiler ve cehaletlerini ve sapkınlıklarını haber veren şüpheler ortaya atan kitaplar yazdılar. Şeyhin el-Ahsâ ehline karşı reddiye verdiği delâlet eden delillerden bir tanesi de ilk şüpheler hakkında, "Bu üç şüphe, el-Ahsâ ehlinen vârid olan şüphelerdir" demesidir. Ardından İbn Süheym'in risâlesinden ve dahildeki teşviklerinden sonra el-Ahsâ ehline reddiyeler vermiştir. Necd tarihi ile alakalı yazdığı ilk risâle, Şeyh Muhammed'in el-Ahsâ âlimlerinden birisi hakkında vermiş olduğu reddiyesine karşı yazmış olduğu risâlesidir.

Riyad'ın âlimlerinden olan Süheym bin Süleyman'ın kitapları olduğu bir vakitte bir kitap te'lif etmiş, kitabında "Asrımızda bir bid'atçı çıkmış" deyip Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'a karşı Dr. Nâsiruddîn el-Esed'in (*Târîhu Necd*) *Telhîs ve Tehzîb* s: 270, (*Dâruş-Şurûk*) kitabında mevcut olan on altı şüpheyi zikretmiştir. Bu risâle, kitapta mevcut olan yedinci risâlede mevcuttur. Bunun için kitabın 301'inci sayfasına bakabilirsiniz.

KİTABIN İSMİ

Kitabın meşhur ismi *Keşfu'ş-Şubuhât*'tır. Şeyh Süleyman b. Abdullah b. Muhammed b. Abdulvehhâb, *Teysîru'l-Azîzi'l-Hamîd* kitabının "Allah'tan Başkasından Yardım İstemek Şirk'tir" bâbı 207'nci sayfasında bu şekilde isimlendirmiştir. Aynı şekilde Şeyh Abdullatif b. Abdurrahmân da *Keşfu'ş-Şubuhât* diye isimlendirmiş, *Mecmû'atu'r Resâil ve'l Mesâ'ili'n-Necdiyye*, 3/332'de "İbn Mansûr, *Keşfu'ş-Şubuhât*'taki bazı meselelere reddiye vermiştir" demiştir. İbn Bişr tarih kitabının 160'ıncı sayfasında H. 1206 yılındaki hâdiselerden bahsederken bu kitabı *Keşfu'ş-Şubuhât* diye isimlendirmiştir.

KİTABIN YAZILDIĞI TARİH

Bu kitabın kesin olarak belli bir te'lif tarihiyle alakalı bilgi yoktur. Fakat bu kitabın Selefî davetin hasımları Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın Selefî daveti hakkında, özellikle de şeyhin *Kitâbu't-Tevhîd* kitabında Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat'ın ulûhiyet tevhidî hakkındaki mezhebini zikrettikten sonraki davetine karşı ortaya atılan şüpheler karşısında bir reddiye olarak yazılmıştır. Şeyh Abdullatif *el-Minhâc* adlı eserde şöyle demiştir: "Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb H. 1150 yılından sonra davetini izhar edince... Düşmanları onun hakkındaki bazı şüpheleri bir araya getirip ortaya attılar..."

ŞEYH'İN BU KİTABI YAZMASINDAKİ HEDEFİ

Bu kitabın yazılmasında iki hedef vardır:

1- **İcâbî (müspet) Hedef:** Bu tevhidin ve zıddının anlaşılmasıdır.

2- **Müdafaa Hedefi:** Muarızların ortaya attıkları şüphelere reddiye vermek.

KİTABIN NİTELİĞİ

Bu bölüm dört kısımdan oluşur:

Birinci Kısım: Mukaddime:

Bu mukaddime, Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) zamanındaki müşriklerin itikatlarını beyan etme, inandıkları dinlerinin tabiatı, rubûbiyet ve ulûhiyet tevhidinde dair itikatları, ulûhiyetin tarifi hakkındaki ihtilâf, cehalet, te'vîl ve bâtil ehline düşmanlıkla alakalı Allah Teâlâ'nın bazı sünnetlerini beyan etmekle alakalı uzun bir mukaddimedir. Bu mukaddime birincisinden başlayıp on birincisine kadar olan on bir kesitten oluşur.

İkinci Kısım: Ortaya atılan şüpheler hakkındaki reddiye:

Bu bölüm dokuz şüpheden oluşur. Bu şüphelere delillerle reddiye verildi. Bu şüphelerden dört tanesi, musannifin de dediği gibi büyük şüphelerdir. Bundan önce de şüpheler hakkında icmâlî (genel-kapsamlı) bir reddiye verilmiştir.

Üçüncü Kısım: Muarızların bazı delillerine reddiye verilmiştir; bu deliller dört tanedir.

Dördüncü kısım: Sonuç:

Musannif bu sonuç bölümünde tevhidin öneminden ve tevhidle amelin gerekliliğini beyan etmiştir. Amelin olmazsa olmaz bir durum olduğunu zikretmiştir. Tevhidle amel etmeyi engelleyen sudan sebepler olan özürlerden bahsetmiştir.

ŞERH EDERKEN TAKİP EDİLEN YOL

İleride inşallah bu kitabı çeşitli bölümlere taksim edeceğiz. Her bir bölüme muhtasar bir başlık atacağız. Ardından musannifin bazı kapalı ibarelerini tahlil edip şerh edeceğiz. Musannifin kitapta zikretmiş olduğu güzel delillerle yetineceğiz.

KİTABIN ADINI TAHLİL ETME

“الْكَشْفُ” (el-Keşf) İzah etmek demektir. “كَشَفَ” demek *izah etti* demektir. Bu da izaha dayalı bir keşif olup, ortaya atılan şüpheler izale edilmiştir.

“الشُّبُهَات” (eş-Şubuhât) kelimesi “شُبْهَةٌ” (şüphe) kelimesinin çoğuludur. “المُشَابَهَةُ” (müşâbehe/benzerlik) kelimesinden alınmıştır. İbnu'l-Esir, Huzeyfe (radiyallâhu anhu)'nın fitneler hakkında rivayet ettiği; “تُشْبِهُ مُقْبِلَةً، وَتَتَّبِعُ مُذْبِرَةً” *“Fitneler geldiğine karışık, işini bitirip gittiğinde ise anlaşılır”*⁷ hadisini aktarıp şöyle demiştir: “Yani fitneler geldiğinde insanlar onun fitne olduğunu anlamaz. İnsanlar fitneye bulaştıkları halde kendilerini hak üzere sanırlar. Böylece insanlar fitneye dahil olur, caiz olmayan şeyleri yaparlar. Fitne işini bitirip gittiğinde ise insanlar onun fitne olduğunu anlar. Böylece fitneye dahil olan kişi daha yeni hataya düştüğünü anlar.”⁸

İbn Manzûr *Lisânu'l-Arab*'da şöyle der: “Şüphe (الشُّبْهَةُ) kelimesinin mânası örnek ve karışıklık için kullanılır. Kullanımda “أُمُورٌ مُشْتَبِهَةٌ” denilir. Yani “Karışık olup bazısı bazısına benzer” mânasındadır. Bu nedenle “الشُّبْهَةُ” kelimesi “المُشْكِلُ/Karışık” kelimesi için de kullanılır. Aynı zamanda “الْخِلَاطَةُ” kelimesi için de kullanılır. Yani “اِخْتِلَاطُ الْأُمُورِ/İş birbirine karıştı” mânasındadır.”⁹

Hülâsa “الشُّبْهَةُ” kelimesi çeşitli şeyler için kullanılır; ibret, iltibas, işkal ve karışık olup bazısı bazısına benzeyen şeyler için kullanılabilir. “الشُّبْهَةُ” kelimesi bu durumlar için kullanılır. Musannif şöyle demeyi murâd etmiştir: “Bâtıl ehlinin kelâmı, her ne kadar bâtil olsa da onların sözlerinde hak ile bâtil karışıktır. Bir açıdan hakkı örnek verirken, bir diğer açıdan da avam insanlara hak ile bâtili birbirine karıştırır ta ki insanlar bâtilin hak olduğunu zannederler. Bu nedenle

7. Hâkim, *Mustedrek*, 8385.

8. İbnu'l-Esir, *en-Nihâye fî Garibi'l-Hadîs*, 2/442.

9. İbn Manzûr, *el-Lisân*, 17/397.

musannif bu sayfaları yazmıştır. Nitekim musannifin kendisi de bu kitabı sayfalar diye isimlendirmiş ve şöyle demiştir: “Bu cevap üzerine düşün. Çünkü bu, bu sayfalarda bulunan en faydalı bilgilerdir.”¹⁰

§

10. Musannifin bu sözlerin risâlesinin 107'nci sayfasında söylemiştir.

KİTABIN BAŞLANGICI

Musannif (İbn Abdulvehhâb) dedi ki: ”بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ / Bismillâhirrahmânirrahîm”.

Şerh:

Musannif kitabına besmeleyle başladı. Kitaplara, makalelere, hutbelere ve herhangi bir şeyi yaparken besmeleyle başlaman sünnettir. Besmele, bir şeye başlarken kullanılan sîgalardan bir tanesidir.

Kâide: Bir şeye başlarken Allah'ın zikriyle başlamak sünnettir. Bu sünnet üç sınıfa ayrılır:

Birinci sınıf: Sadece besmele getirerek başlamak. Buhâri ve Müslim'de geçen Ebu Süfyân (*radıyallâhu anhu*) hadisi buna delâlet eder: “Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Hırakl'a mektup yazdığında mektubun başına:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى
هَرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ

“Bismillahirrahmanirrahim. Allah'ın rasûlü Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'den Rum Kırallı Hırakl'a... ”¹¹ şeklinde başlamıştır. Faziletli olan besmelenin satırın üst tarafına müstakil bir şekilde yazılmasıdır. Ancak besmeleyi en üst satıra yazıp yanına da başka bir şey yazılmasında bir mani yoktur. Evla olan ise besmelenin müstakil olarak yazılmasıdır. Çünkü besmele, başlangıçtır.

11. Buhâri, Bed'u'l-Halk (7), İmân (51), Cihâd ve Siyer (2941), Tefstr (4553); Müslim, Cihad ve Siyer (1773); Tirmizî, İzzin İsteme ve Edeb (2860).

İkinci sınıf: Bir işe başlarken “Elhamdulillâh” denilerek başlanmasıdır. Nitekim Müslim (*rahimehullâh*)’ın rivayet ettiği Câbir (*radıyallâhu anhu*) hadisinde şöyle geçer:

أَنَّ النَّبِيَّ إِذَا خَطَبَ حَمِدَ اللَّهَ وَاثْنَى عَلَيْهِ...

“Allah Rasûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) hutbe verdiği zaman Allah’a hamd ve senada bulunarak başlardı.”¹²

Üçüncü sınıf: Kur’an’dan bazı âyetleri okuyarak başlamak; nitekim Müslim’in rivayet ettiği hadis buna delâlet eder: “Bir topluluk Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’in yanına geldiler. Bu topluluk fakir bir topluluktu. Allah Rasûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) namaz kıldıktan sonra insanları -infak etmeye teşvik için şu âyeti okudu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ
الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir.”¹³
Sonra da şu âyeti okudu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مِمَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

12. Müslim, Cum’a, 867.

13. Nisâ, 1.

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”¹⁴¹⁵ Burada Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) konuşmasına Kuran’la başladı.

Câbir (*radiyallâhu anhu*)’un rivayet ettiği hadis, İbn Mes’ûd (*radiyallâhu anhu*)’un Hutbe-i Hâce hadisinden¹⁶ farklıdır. Bu hadisi beşi rivayet etmiştir.¹⁷

Faziletli olan bazen besmele, bazen hamdele bazen de âyetle başlamak mı, yoksa başka bir şeyle başlamak mıdır? Bu mesele hakkında farka görüşler mevcuttur:

Birinci görüş: Bazen besmele ile bazen hamdele ile başlamak daha efaldır. Bu görüşü İbn Teymiye, İbnu’l-Kayyım ve muasır âlimlerin çoğu tercih etmişlerdir. Bu görüş, İbn Teymiye’nin ortaya koyduğu şu kaideye uygundur: “Bir ibadet birkaç farklı sığayla vârid olduğunda; örneğin teşehhüdün farklı sîgalarla rivayet edilmesi, ezanın farklı sîgalarla rivayet edilmesi gibi; bu durumda çeşitlilik/değiştirme sünnettendir.

İkinci görüş: Bir tanesi ile yetinme: Yani vârid olan sîgalardan bir tanesinin tercih edilip sürekli onu devam ettirmektir. Tercih edilen sîgadan farklı bir sîga kullanılmamasıdır. Bununla beraber vârid olan bütün sîgaların kullanılmasının câiz olduğuna inanır. Bu görüşü Ahmed, Şâfiî, İbn Huzeyme *Sahih*’inde, İbn Abdilberr *el-İstizkâr*’ında tercih etmişlerdir. Hadis ehlinin fukahâsı ve seleften bazıları da bu görüşü tercih etmişlerdir. **Bu görüşe delâlet eden deliller:**

14. Haşr, 18.

15. Müslim, Zekât, 1017. (Cerir b. Abdullah el-Beceli hadisi)

16. Tirmizî, Nikâh, 1105; Nesâî, Cuma, 140; Ebû Dâvûd, Namaz, 1097; İbn Mâce, 1892; Ahmed, Müsenedu’l Muksirîn, 3712.

17. “Beşi rivayet etti” cümlesinden maksat; Tirmizî, Nesâî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce ve Ahmed dir. (Mü-tercim)

1. Kur'an'ın okunuşuyla alakalı vârid olan hadisler. Kur'an'ın yedi harf -kıraat- üzerine indiğine, hepsinin de kâfi ve şâfi olduğuna inanılır. Ancak buna rağmen bir kıraatle okunması tercih edilip, diğer kıraatlerin de câiz olduğuna inanılır. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashâbı bu konuda ihtilâf ederlerdi. Farklı kıraat hususunda ihtilâf eden iki sahâbî Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip muhakeme olurlar. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara: **يَا أَيُّهَا الْمُسْلِمُونَ إِنَّكُمْ تَخْتَلِفُونَ فِي الْقِرَاءَةِ فَكُلُّكُمْ عَلَى صَوَابٍ** "İkiniz de doğruya isabet ettiniz" buyurmuştur.¹⁸

Bu hadisteki delalet yönü: Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) kıraat hususunda ihtilâf eden sahâbeye; bazen böyle okuyun, bazen de şöyle okuyun demedi. Bilakis "İkiniz de doğru yaptınız" dedi. Bu durumda her kim bir kıraat üzerine ihtisar ederse doğruya isabet etmiş olur.

2. Aynı şekilde Bilâl (radiyallâhu anhu) ezanın bir sîgasını sürekli okumuştur. Halbuki ezan hakkında farklı sîgalar da mevcuttur; Ebû Mahzûre ezanı, ezan sîgalarından bir tanesidir. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bilâl (radiyallâhu anhu)'ya bazen ezanı şu şekilde oku bazen de Ebû Mahzûre'nin okuduğu ezan gibi oku demedi.
3. Farklı hac çeşitleri; Temettü' haccı, kırân haccı ve ifrâd haccı; bu üç hac çeşitler bazısı bazısından daha faziletlidir. Ancak benim bildiğim kadarıyla hiç kimse "Bazen bu haccı, bazen de diğer haccı yap" dememiştir.

Üçüncü görüş: Yerine göre farklılık: Örneğin korku namazı farklı farklı kılınmıştır. Şayet savaş yoğun değilse bir surette kılınır. Savaş şiddetliyse farklı bir surette kılınır. Düşman kible cihetindeyse farklı bir surette kılınır. Bu durumda yerine göre münasip suret seçilip o şekilde korku namazı kılınır. Mesela durum, bir ihtiyaca

18. Buhârî, Husûmât (2410), Ehâdisu'l-Enbiyâ (3476), Fedâilu'l-Kur'an (5062), İmam Ahmed, Müs-nedü'l-Mükirîn (3538), Müsnedü'l-Ensâr (20222).

veya şiddete veya bir akid ve benzeri bir duruma göre başlangıç yapılırken farklı durumlar tercih edilebilir. Mesela nikâh akdi gibi bir durum varsa bu durumda hutbe-i hâce ile başlamak daha uygundur. Cuma hutbesi ise hamdele ile başlanması daha uygundur. Kitaplar ve risâleler ise besmele ile başlanması daha uygundur. Ancak bununla beraber kişinin ziyadeleştirmesi de -örneğin hem besmele hem de hamdeleyi beraber yapmak gibi- câizdir. Allah en doğrusun bilendir.

Bu meselede râcih olan görüş delillerin cem edilmesidir. Doğruya en yakın olan görüş iktisâr etmektir. Ancak durum yerine göre farklılığı gerektiriyorsa efdal olan yerine göre davranmaktır. Korku namazında olduğu gibi...

Ebû Hureyre (*radiyallâhu anhu*)'nun, *كُلُّ أَمْرٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِاسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَتَمُّ* "Bismillah ile başlanmayan her iş eksiktir"¹⁹ hadisi ise mürsel²⁰ ve münkatı'²¹ olup zayıf hadistir. Ebû Dâvûd (*rahimehullâh*) *Sünen*'inin "Âdâb" bölümünde bu hadisi taz'îf²² etmiştir.

19. Ebu Davud, Adap, 4840, İbn Mâce, Nikah, 1894.

20. Mürsel: Kelime olarak "göndermek, salıvermek, bırakmak" gibi anlamlara gelen mürsel, istilâh olarak: Tâbiinden bir râvinin kendisiyle Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) arasındaki sahâbinin ismi atlayarak doğrudan Peygamber'den naklettiği hadistir. Detay için bk. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, "Mürsel" maddesi. (Editör)

21. Munkatı': Sozlukte "kesilmiş, koparılmış" anlamına gelir. Hadis istilâhında: Senedin sahâbiden sonra gelen kısmında bir veya daha çok râvîsi atlanarak rivayet edilen hadis anlamında terimdir. Detay için bk. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, "Munkatı'" maddesi. (Editör)

22. Taz'îf Etmek: *تَضْعِيفٌ* fiilinden mastar olan *تَضْعِيفٌ* (Tad'îf) hadis istilâhında bir hadisin zayıf olduğuna hükmetmek, demektir; bu kavramın karşıtı da *صَحِيحٌ* (sahhaha) fiilinden mastar olan *صَحِيحٌ* (Tas-hih) kavramıdır. Bu da hadis istilâhında bir hadise sahih hukmu verilmesi demektir. (Editör)

KİTABIN BİRİNCİ BÖLÜMÜ

[MUKADDİME]

Şimdi kitabın mukaddimesine başlayabiliriz. Kitabın her bir bölümüne yan başlık koyduk.

I. BİRİNCİ KISIM:

Musannif dedi ki:

اَعْلَمَ رَحِمَكَ اللهُ. اَنَّ التَّوْحِيدَ هُوَ اِفْرَادُ اللهِ سُبْحَانَهُ بِالْعِبَادَةِ، وَهُوَ دِينُ الرُّسُلِ الَّذِي اَرْسَلَهُمُ اللهُ بِهٖ اِلَى عِبَادِهِ. فَاَوَّلُهُمْ نُوحٌ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - اَرْسَلَهُ اللهُ اِلَى قَوْمِهِ لَمَّا غَلَوْا فِي الصَّالِحِينَ: وَدَّ، وَسُوَاعٌ، وَيَغُوثٌ، وَيَعُوقٌ، وَنَسْرٍ. وَاٰخِرُ الرُّسُلِ مُحَمَّدٌ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَهُوَ الَّذِي كَسَرَ صُوْرَ هَؤُلَاءِ الصَّالِحِينَ

“Bil ki -Allah sana merhamet etsin- tevhid, Allah'ı ibadetle birlemektir. Tevhid, rasûllerin ortak dinidir. Allah Teâlâ, bütün rasûlleri tevhid dini üzere kullarına göndermiştir. Bu rasûllerin ilki Nûh (aleyhisselâm)'dır. Allah Teâlâ, sâlih insanlar olan Ved, Suvâ', Yeğûs, Ye'ûk ve Nesr hususunda aşırıya gittiklerinde onlara Nûh (aleyhisselâm)'ı göndermiştir. Peygamberlerin sonuncusu ise Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'dir. Sâlihlerin suretlerinden yapılan putları yıkan Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'dir.”

BÜTÜN PEYGAMBERLERİN ORTAK DAVETİ ALLAH'I İBADETTLE BİRLEMEKTİR

Musannifin, “اغْلَمْ رَحِمَكَ اللهُ / **Bil ki -Allah sana merhamet etsin**” cümlesinde geçen “اغْلَمْ” (bil ki) ibaresi sonrasında zikredilecek şeylere ihtimam gösterilmesi için kullanılır.

İlim, malumu olduğu gibi bilmektir (هُوَ مَعْرِفَةُ الْمَعْلُومِ عَلَى مَا هُوَ عَلَيْهِ).²³ İlmi, marifet diye tefsir ettik. Müellif de bu tarifi *Selâsetu'l-Usûl* (Üç Esas) adlı kitabında bu tarifi tercih etmiş ve şöyle demiştir, “İlim, Allah'ı, Peygamber'i ve İslâm'ı delilleriyle bilmektir.”

İlmin, marifet -bilmek- ile tefsir edilmesine şu âyet delâlet eder;

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا
مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamber'i) oğullarını tanıdıkları gibi tanır. Böyle iken içlerinden birtakımı bile bile gerçeği gizlerler.”²⁴ ²⁵

İlim kelimesi amel için de kullanılır. Delil ise amel etmeyen kim-
senin ilmi olmadığı ve cehaletle vassfedilmesinin câiz olmasıdır.

23. İlim hakkındaki bu tarif, Ebû Ya'lânın *el-'Udde fi Usûli'l-Fıkh* (1/7) kitabında yaptığı tariftir. Ebu'l Hattâb el-Hanbeli de *et-Temhid* adlı kitabında bu tarifi tercih etmiştir.

24. Bakara, 146.

25. Bid'at ehli ilmin tarifi hususunda ihtilâf ettiler. İlmi tarif eden herkes Allah'ın isim ve sıfatları meselesinden etkilenmiştir. Meselâ Mu'tezile ilmin tarifi hususunda yaptıkları tarifle Allah Teâlâ hakkında ilim vasfını ispat ettiği anlaşılır veya ilmi öyle bir tarif etmişlerdir ki yaptıkları tarif hulûlül-havâdisi anımsatıyor. Çünkü bu tarif, onlar aleyhine hüccet ikame etmektedir. Bu nedenle Mu'tezile ilmi tarif ederken, “Bir şeye olduğu hal üzere itikat etmektir” demişlerdir. Mu'tezile ilmi, sadece itikatla sınırlıdır.

Eş'ariler ise onlara göre ilim idrak emek veya malum olanın beyan edilmesidir. Ebû Ya'lâ bu konuda Eş'ariler'le münakaşa etmiş ve şöyle demiştir: “İlmi sadece idrakle tefsir etmek yeterli değildir. Çünkü idrak, ilmin sadece bir kısmıdır. Çünkü idrak, sadece duyularla bilinen ve duyularla idrak edilen şeylerdir. Ancak bazı ilimler vardır ki duyular dışındaki şeylerle bilinir ve idrak edilir. Ancak ilmin tebeyyun şeklinde tarif edilmesi, Ebû Ya'lânın da dediği gibi Allah'ın ilmiyle iptal edilir. Çünkü Allah'ın ilmi mübeyyin olarak vasıflanamaz.

Mücâhid şöyle demiştir: “Her kim Allah’a isyan ederse o cahildir.” Mâsiyet fiiline cehalet vasfı kullanılabilir. İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Kuşkusuz her âsi, cahildir. Bu sahâbe ve tâbiînin sözüdür.”²⁶ Cehalet, bilgisi olmamak ve amel etmemektir. Câhiliyenin, câhiliyye olarak isimlendirilmesinin sebebi cehaletin olması ve amel edilmemesinden dolayıdır.

I. Cehaletin Kısımları:

Cehalet iki kısma ayrılır:

1- Cehl-i Basît: Bu cehalet, marifetin olmamasıdır.

2- Cehl-i Mürekkeb: Bir şeyi olması gerektiğinin tersine bilmektir. Cehl-i mürekkeb, yanlış malumatların verilmesidir. Bu malumatı alan kişi anladığını zanneder. Kişi doğruyu bilmez, doğruyu bilmediğini de bilmez. Böyle bir cehalete mürekkeb denir. Çünkü böyle cehalet, iki cehaletten mürekkeptir.

Musannif dedi ki: “رَجَمَكَ اللهُ / Allah sana merhamet etsin.”

Bu musannifin yaptığı bir duadır. Kitaplarındaki âdetidir; dinleyen ve okuyucuya dua eder. Bu, müellifin ihlasından ve muhabbetinden kaynaklanmaktadır.

Musannif dedi ki: “أَنَّ التَّوْحِيدَ / Kuşkusuz tevhid...”

Musannif buradaki tevhidden maksadı ibadet tevhididir. İbadet tevhidine de ulûhiyet tevhidi denir. Çünkü ulûhiyet tevhidi, ibadet tevhidi ile tefsir edilmiştir.

Musannif burada tevhidin bütün çeşitlerini değil sadece bir çeşidi olan ibadet tevhidi ve ulûhiyet tevhidini kast etti. Bazen de bu tevhid çeşidi “İrade, talep ve kasıt tevhidi” diye isimlendirilir. Arından da musannif ulûhiyyet tevhidine genel bir tarifte bulundu

26. İbn Teymiye, *el-Fetâvâ*, 11/675-690.

ve şöyle dedi: “هُوَ إِفْرَادُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ بِالْعِبَادَةِ /Tevhid, Allah'ı ibadetle birlemektir.” Allah'ı birlemek iki şeyi tazammun eder:

- 1- İbadeti yalnızca Allah için ispat etmek
- 2- İbadeti Allah dışındaki varlıklardan nefyetmek.

Birlemek, ancak nefiy ve ispatı bir arada bulundurursa *birlemek* (الإِفْرَاد) diye isimlendirilir. “قَامَ مُحَمَّدٌ” “Muhammed ayağa kalktı” dediğin zaman Muhammed için kıyamı ispat etmiş olursun. Fakat kıyamı sadece Muhammed'e has kılmış olmadın. Çünkü Muhammed'le beraber başka biri de ayağa kalkmış olabilir.

Fakat “مَا قَامَ إِلَّا مُحَمَّدٌ” “Sadece Muhammed ayağa kalktı” dediğin zaman, kıyamı sadece Muhammed has kılmış olursun. Çünkü ispatla beraber nefiyi de kullandın. Bu cümledeki nefiy edatı “مَا” harfidir. Ardından da ispat yaptın. Bunu da “إِلَّا” lafzıyla yaptın. Her kim Allah'a ibadet eder de sonra Allah'tan başkasına kurban keserse veya Allah'a ibadet eder de sonra da -kendi kafasına göre- bir kanun çıkarırsa, bu durumda Allah'ı tevhid etmiş olmaz.

II. İbadetin Tarifi:

İbadet (الْعِبَادَةُ) lügat olarak *alçalmak* ve *boyun eğmek* demektir. Istılah mânası ise çeşitli itibarlarla tarifi farklılaşır:

- Taabbüd itibariyle ibadet: Allah'a itaat etme hususunda alçalmak ve boyun eğmektir.

- Kendisiyle ibadet edilmesi itibariyle yapılan tarifte: Allah'ın, zâhir ve bâtın olan söz ve fiillerde razı olduğu ve sevdiği her şey için kullanılan câmi bir isimdir.

II.1. Bid'at Ehlinin İbadet Tarifi:

İbadet, Allah'ın kevnî takdirâtına dair emirlerine boyun eğmek ve alçalmaktır. Bu tarif yeterli bir tarif değildir. Bu tarif, kafirin Allah Teâlâ'ya kulluk yaptığı anlamını gerektirir. Çünkü her insan, Allah'ın kevnî takdirâtına dair emirlerine boyun eğer.

Bu tarife göre şeytan bile Allah'ın takdir ettiği kevnî takdirâtına dair emirlerine boyun eğmiş demektir ki böyle bir tarif batıldır. Sahih olan görüş: İbadet, Allah'ın şer'i emirlerine boyun eğmek ve alçalmaktır.

Bu tarif, insanların yerine getirilmesi istenilen ibadete dair yapılan tariftir. Bununla beraber bizler, Allah'ın kevnî emirlerine boyun eğilmesini inkar etmiyoruz. Bu boyun eğme Allah'a ubûdiyyettir, kulluktur... Fakat bu ubûdiyyet, bağlayıcı bir ubûdiyyet olup her şey bu ubûdiyyete boyun eğmiştir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا

"Göklerdeki ve yerdeki herkes Rahmân'a kul olarak gelecektir."²⁷

Kudsî bir hadiste ise şöyle geçer:

يَا عِبَادِي! إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي

"Ey Kullarım! Ben zulmü nefsim haram kıldım..."²⁸ 'Ey Kullarım!' ifadesinin mânası 'Ey benim takdir ettiğim emirlere boyun eğer ve alçalan kimseler' mânasındadır.

Musannif dedi ki: **"وَمَوْ دِينَ الرُّسُلُ/O -tevhid- bütün rasûllerin dinidir."**

27. Meryem, 93.

28. Muslim, İyilik ve ıslah rahim, 2577.

Din (الدِّين) kelimesi ceza, amel ve itikat için kullanılır. Kıyamet günü, din günü olarak isimlendirilmiştir. Çünkü o gün ceza -amel-lerin karşılık bulduğu- gündür. *Din* kelimesi amel içinde kullanılır. Örneği şöyle dersin: “كَمَا تَدِينُ تُدَانُ” Ne yaparsan-ne amel edersen onu bulursun.”

Din; rasûllerin inanç, söz ve amelidir. Rasûllerin dini genel olup getirdikleri itikat veya söz veya amelin tamamını kapsar. Fakat burada din, en önemli parçası olan tevhid ile isimlendirilmiştir. Çünkü tevhid, peygamberlerin getirdikleri ilk ve en büyük hakikattir. Tévhidden sonraki şeyler ise tevhide tâbidir.

Musannifin “إِلَى عِبَادِهِ / **Kullarına**” sözü:

Müfrede mudâf olması umuma delâlet eder. Yani Allah tevhidi bütün kullarına göndermiştir.

“**Rasûllerin ilk Nûh** (aleyhisselâm)’dır” sözü:

Nûh aleyhisselâm rasûllerin ilki mi yoksa öncesinde de rasûller var mıydı?

Şefaât hadisinde şöyle geçer:

فَيَأْتُونَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقُولُونَ لَهُ: أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ... فَيَقُولُ إِذْهَبُوا
إِلَى نُوحٍ فَإِنَّهُ أَوَّلُ الرُّسُلِ

“İnsanlar (mahşer gününde) Âdem aleyhisselâm’a gelirler ve ‘Sen insanlığın babası...’ derler. Âdem aleyhisselâm, ‘Nûh’a gidin. Çünkü o rasûllerin ilkidir’ der.”²⁹

Bu hadis Nûh’un (aleyhisselâm) ilk rasûl olduğuna delâlet eder. Fakat bunda bir kafa karışıklığı vardır. Çünkü Nûh (aleyhisselâm)’dan önce Âdem, Şit ve İdrîs (aleyhimusselâm) vardır. Nasıl olur da Nûh (aleyhisselâm) ilk

29. Buhâri, Tefsir Kitabı, 4712, Ehâdisu'l-Enbiyâ, 3340- 3340, Ebû Hureyre (radıyallâhu anhu) hadisi.

rasûl olabilir? Bu durum Âdem, Şît (aleyhisselâm)'ın nebî mi, yoksa rasûl mu olduğunun bilinmesine ihtiyaç duyar.

İlim ehli arasında ihtilâf olmakla beraber İbn Hacer ve Hükmi (rahimehumâllah) Âdem (aleyhisselâm)'ın rasûl olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Allah Teâlâ âyetinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا

“Şüphesiz Allah, Âdem'i, Nuh'u seçmiştir.”³⁰ “Seçti/اصْطَفَىٰ” kelimesi risâlete delildir.

İkinci görüş ise Âdem'in (aleyhisselâm) nebî olduğuna dairdir. Buna dair bazı deliller öne sürmüşlerdir:

Taberânî ve Hâkim'in rivayet ettiği Ebû Ümâme hadisi şöyledir:

أَنَّ النَّبِيَّ سُؤِلَ أَكَانَ آدَمُ نَبِيًّا؟ قَالَ: نَعَمْ وَهُوَ مُكَلَّمٌ

“Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ‘Âdem nebî miydi?’ diye soruldu. Allah Rasûlü, ‘Evet. O Allah'ın kendisiyle konuştuğu kimsedir.’ buyurdu.”³¹

Şefaât hadisinin mefhûm-u muhâlifî: Âdem (aleyhisselâm); اذْعَبُوا إِلَى نُوحٍ فَإِنَّهُ أَوَّلُ الرُّسُلِ “Nuh'a gidin. Çünkü o rasûllerin ilkidir” demiştir. Bu ibarenin mefhûm-u muhâlifinden Âdem (aleyhisselâm)'dan önce rasûl olmadığı anlaşılır.

Nefis, ikinci görüşe daha çok meylediyor. Nuh, rasûllerin ilkidir. Râcih olan görüş de budur. Nuh (aleyhisselâm) nebîlerin ilki değildir. Ondan önce üç nebî geçmiştir; Âdem, Şît ve İdrîs (aleyhimusselâm).

Burada sadece “aleyhisselâm” zikredilmiş, salât zikredilmemiştir. Bununla alakalı bazı âlimlerin şöyle bir kaidesi vardır; rasûl dışındakiler zikredildiğinde “aleyhisselâm” denilir. Hem rasûl hem de

30. Al-İmran, 33.

31. Ahmed, Musnedu'l Ensar, 20566.

nebiler için “*aleyhissalâtu ve’s-selâm*” demek de müstehaptır. İleride bununla alakalı deliller zikredilecektir inşâallah.

Bir Soru:

Allah Rasûlü Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) dışında herhangi bir nebi zikredildiğinde sadece “*aleyhisselâm*” mı denilir yoksa “*aleyhissalâtu ve’s-selâm*” da denilir mi?

1.) Birinci görüş:

Sadece “*aleyhisselâm*” denilir. Bu görüşlerine Sâffât sûresindeki âyetleri delil getirdiler. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ

“Sonradan gelenler arasında ona güzel bir ad bıraktık. Âlemler içinde Nûh’a selâm olsun!”³²

Bir başka âyette ise şöyle buyurmuştur:

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ

“Sonradan gelenler arasında ona güzel bir ad bıraktık. İbrâhim’e selâm olsun.”³³

Bir başka âyette ise şöyle buyurmuştur:

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ

“Sonradan gelenler arasında onlara güzel birer ad bıraktık. Mûsâ’ya ve Hârûn’a selâm olsun.”³⁴

Âyette geçen “*الْآخِرِينَ*” kelimesinden maksat ‘insanlar’dır.

32. Sâffât, 78-79.

33. Sâffât, 108-109.

34. Sâffât, 119-120.

Ayrıca Neml sûresinde geçen şu âyetle de istidlâlde bulunmuşlardır:

قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ

“(Ey Muhammed!) De ki: “Hamd Allah’a mahsustur. Selâm, O’nun seçtiği kullarınadır.”³⁵ Allah’ın seçtikleri kullar ise rasûller ve nebîlerdir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

“Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir. Gönderilen bütün peygamberlere selam olsun!”³⁶

2.) İkinci görüş:

Bir peygamber ismi geçtiğinde salât ve selâm getirmek müstehaptır. Bu görüşte olanlar, birinci görüşte olanların verdikleri delilleri kendileri için de bir delil olarak kabul ederler. Fakat tefsirinde ihtilâf etmişlerdir. Meselâ; وَتَرْكْنَا عَلَيْهِ فِي الْأَخْرَيْنِ سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ; “Sonradan gelenler arasında ona güzel bir ad bıraktık. Âlemler içinde Nûh’a selâm olsun!”³⁷ âyetini tefsir ederlerken âyetle zikredilmiş olan “selâm” lafzı tahiyat/selamlama mânasında değildir. Sadece tahiyat lafzı olan “aleyhisselâm” lafzı ile yetinilmiştir ki bundan maksat ise övgü ve duadır. Selam lafzı övgü ve dua mânasındaysa bu durumda peygamberlere salât ve selâm lafzı kullanmak daha efaldır. İkinci görüş doğruya daha yakındır. Dileyen İbnu'l-Kayyım’ın *Celâu'l-Efhâm* kitabının altıncı babına, *Tarîku'l-Hicreteyn*; birinci tabaksına ve *Bedâi’u'l-Fevâid*, (2/397) kitabına bakabilir.

35. Neml, 59.

36. Sâffât, 180-181.

37. Sâffât, 78-79.

Bazı hadislerde de peygamberler zikredildiğinde “*aleyhissalâtu ve’s-selâm*” denildiği geçer.

Bir soru: Peygamber Olmayanlara da “Salât ve Selam” Getirmek Câiz midir?

Şayet bir şiar haline getirilip muayyen bir şahsın ismi geçtiğinde salât ve selâm getirilirse bu bid’at olur.

Fakat nadiren bir şahsa salât ve selâm getirilmesinde bir mâni yoktur. Çünkü bu bir duadır. Ayrıca hadiste zekat veren kimse hakkında Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’in yaptığı duada, **اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى** “Allahım! Ebu Evfâ’nın ailesine salat et”³⁸ diye geçer.

Musannifin “**أَرْسَلَهُ اللهُ إِلَى قَوْمِهِ** / Allah onu kavmine gönderdi” sözü:

Bütün rasûllerin tabiatında bu vardır. Onlar, kâfir olan kavimlere gönderilir. Genelde rasûller kendi kavimlerine peygamber olarak gönderilmişlerdir.

Rasûl: Kâfir olan bir kavme, kendilerine yeni bir şeriata davet etmeleri için gönderilen kimselerdir. “Kâfir” ibaresiyle “müminler” bu ibarenin dışında kalmıştır. “Yeni bir şeriat” ibaresiyle “kendilerinden önceki peygamberin şeriati” dışında olduğu mânası çıkmıştır. Rasûllere yeni bir kitap indirilme gibi bir şart yoktur. Bazen rasûl, kendisinden önceki peygambere verilmiş kitapla da gönderilebilir. İsmâil (*aleyhisselâm*) buna bir örnektir. İsmâil peygambere İbrâhim (*aleyhisselâm*)’a indirilen kitaplar/sahîfeler verilmiş olmakla beraber kendilerine gönderilen kavim için yeni bir şeriat olmuştur.

Nebî ise kendisine vahiy gelen ancak tebliğ etmekle emrolunmayan kimsedir. Nebî hakkındaki bu tarif, en meşhur olan tariftir. Fakat bu tarife bazı tenkitler yapılmıştır; bu tarif Kur’an’ın zâhirine

38. Buhârî, 1497; Müslim, 1078.

muhaliftir. Nitekim Kur'an'da iki âyet nebînin gönderilmiş kişi olduğuna delâlet eder:

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ

“Senden önce hiçbir rasûl ve nebî göndermedik ki...”³⁹ Bu âyetteki delâlet yönü şudur: Allah Teâlâ nebînin gönderilmiş biri olduğunu haber vermektedir. Bir diğer âyette ise şöyle Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ

“Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak nebîler gönderdi...”⁴⁰

O halde nebî; gönderilmiş kişi olup, korkutmak ve müjdelemekle emrolunmuştur. O halde nasıl olur da nebî tebliğ etmekle emrolunmamıştır, denilebilir?

Sünnetten delili ise şu hadistir; Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ: نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ
مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ
أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأَحِلَّتْ لِي الْمَغَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ
قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً
وَيُبْعَثُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً

“Bana beş şey verildi ki benden önce hiçbir nebîye bu verilmemiştir; Bir aylık mesafeden -düşmanın kalbine salınan- korkuyla yardım olundum. Yeryüzü bana temiz ve mescid kılındı; ümmetimden her kime namaz vakti denk gelirse -bulunduğu yerde- namaz kılsın. Bana ganimet

39. Hac, 22/52.

40. Bakara, 2/213.

malı helâl kılındı. Benden önce hiç kimseye helâl kılınmamıştır. Bana şefa'at hakkı verildi. Nebiler, özel olarak kendi kavimlerine gönderildi, ben ise bütün insanlığa gönderildim.”⁴¹ Bu hadis muttefekun aleyh⁴² bir hadistir. Hadiste konumuzla alakalı şahit ise; **وَكَانَ النَّبِيُّ يُنْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ** “Nebî kendi kavmine gönderildi” ibaresidir. Bu durumda nebî de gönderilmiş kimsedir.

Musannif, nebînin gönderilmiş kimse olduğu görüşünü tercih etmiştir. Bu nedenle birkaç satır sonra **“وَلَا نَبِيَّ مُرْسَلٍ / Gönderilmiş hiçbir nebî...”** şeklinde bir ibare kullanmıştır. Bu durumda nebî için yapılan en sahih tarif şudur: “Nebî; kendisine vahiy gelen, bu vahyi tebliğ etmekle emrolunan ve kendisinden önceki rasûlün şeriatı üzerine olan kimsedir.”

Bir soru:

Nebî ile rasûl arasındaki fark nedir?

1. Rasûl yeni bir şeriatla gelir. Nebî ise kendisinden önceki rasûlün şeriatıyla gelir.
2. Rasûl, kâfir olan bir kavme gönderilir. Nebî ise mümin olan kavme gönderilir.

Musannifin **“لَمَّا غَلَوْا فِي الصَّالِحِينَ / Sâlih insanlar hakkında aşırıya gittikleri zaman”** sözü:

Aşırıya gitmekten maksat ibadetteki aşırılıktır. **“الْغُلُوُّ”** kelimesi “tenkitte ve övgüde haddi aşan kimsedir.” Buradaki “aşırılık”tan maksat ise onlar, haddi aşıp Allah dışındaki birine ibadet ettiler ve şirke düştüler.

“الصَّالِحِينَ / Sâlihler” sözü:

41. Buhârî, Teyemmüm, 335; Muslim, Mesâcid, 521. Her ikisi de bu hadisi Câbir bin Abdullah (radıyallâhu anhu) dan rivayet etmiştir. Tirmizî, Siyer, 1474. Benzeri lafızlarla rivayet etti.

42. Muttefekun aleyh: Kelime anlamı olarak “Üzerinde ittifak edilen” demektir. Hadis istilahında ise hem Buhârî’de hem de Muslim’de geçen hadisleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. (Editör)

Musannif sâlihlerden beş kişinin ismini saydı: Ved, Suvâ, Yeğûs, Ye'ûk ve Nesr.

“وَأَخِرُ الرُّسُلِ مُحَمَّدٌ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ” / **Rasûllerin sonuncusu ise Muhammed** (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) **'dir**” sözü:

Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) rasûllerin ve nebîlerin sonuncusudur. Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) zikredildiğinde meşrû olan; salât ve selâm getirilmesidir.

II. İKİNCİ KISIM:

Musannif şöyle dedi:

أَرْسَلَهُ اللَّهُ إِلَى أَنْاسٍ يَتَّعِبُدُونَ وَيَحْجُونَ وَيَتَصَدَّقُونَ وَيَذْكُرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا، وَلَكِنَّهُمْ يَجْعَلُونَ بَعْضَ الْمَخْلُوقَاتِ وَسَائِطَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ. يَقُولُونَ نُرِيدُ مِنْهُمْ التَّقَرُّبَ إِلَى اللَّهِ وَنُرِيدُ شَفَاعَتَهُمْ عِنْدَهُ مِثْلَ: الْمَلَائِكَةِ وَعِيسَى وَمَرْيَمَ وَأَنْاسٍ وَغَيْرِهِمْ مِنَ الصَّالِحِينَ. فَبَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يُجَدِّدُ لَهُمْ دِينَ أَبِيهِمْ إِبْرَاهِيمَ -عَلَيْهِ السَّلَامُ- وَيُخْبِرُهُمْ أَنَّ هَذَا التَّقَرُّبَ وَالْإِعْتِقَادَ مَخْصُصٌ حَقٌّ لِلَّهِ لَا يَضِلُّحُ مِنْهُ شَيْءٌ لَا لِمَلِكٍ مُقَرَّبٍ وَلَا لِنَبِيٍّ مُرْسَلٍ فَضْلًا عَنْ غَيْرِهِمَا. وَإِلَّا فَهَؤُلَاءِ الْمُشْرِكُونَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْخَالِقُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّهُ لَا يَزُرُقُ إِلَّا هُوَ، وَلَا يُخَيِّي وَلَا يُمِيتُ إِلَّا هُوَ وَلَا يُدَبِّرُ الْأَمْرَ إِلَّا هُوَ، وَأَنَّ جَمِيعَ السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَالْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَنْ فِيهِنَّ كُلُّهُمْ عَبِيدُهُ وَتَحْتَ تَصَرُّفِهِ وَقَهْرِهِ.

فَإِذَا أَرَدْتَ الدَّلِيلَ عَلَى أَنَّ هَؤُلَاءِ الدِّينَ قَاتَلَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَشْهَدُونَ بِهَذَا، فَأَقْرَأْ قَوْلَهُ تَعَالَى: {قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ} [يونس: ٣١] وَقَوْلُهُ {قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ} - سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ - قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ - سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ - قُلْ مَنْ

بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
- سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ { [المؤمنون: ٨٤ - ٨٩] وَغَيْرَ ذَلِكَ

مِنْ الْآيَاتِ

“Allah, onu (sallallâhu aleyhi ve sellem) öyle bir kavme gönderdi ki onlar Allah’a ibadet eden, hac yapan, sadaka veren ve Allah’ı çokça zikreden kimselerdi. Fakat onlar bazı mahlukatları kendileriyle Allah arasında vasıtalar ediniyor ve “Biz onlardan bizi Allah’a yaklaştırsın, Allah katındaki şefaatlilerinden faydalanmak istiyoruz” diyorlardı. Allah ile aralarında vasıta koydukları kimseler ise melekler, Îsâ, Meryem (aleyhinesselâm) ve diğer sâlih kimselerdi. Böylece Allah, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)’i onlara, babaları olan İbrâhim (aleyhisselâm)’ın dinini yenilemesi, onlara Allah’a böyle bir yaklaşımın ve böyle bir itikadın sadece Allah’ın hakkı olduğunu, Allah dışında ne bir melek, ne bir gönderilmiş nebî ne de hiç kimse için böyle bir şey yapmanın uygun olmadığını haber vermek için gönderdi. Yoksa (Allah Rasûlü’nün gönderildiği) bu müşrikler Allah’ın tek yaratıcı olup hiçbir ortağı olmadığına; rızık veren, dirilten, öldüren, kainattaki bütün işleri tedbir edenin O olduğuna, göklerde ve yerde bulunan herkesin O’nun kulu olduğuna ve O’nun tasarrufâtı ve gücü altında olduğuna şahitlik ederlerdi. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in kendileriyle savaştıkları bu kimselerin yukarıda saydıklarımıza şahitlik ettiklerine dair bir delil istiyorsan şu âyetleri okuyabilirsin:

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَمِيتِ وَيُخْرِجُ الْمَمِيتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ
الْأُمُورَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ

“De ki: “Sizi gökten ve yerden kim rızıklandırıyor? Ya da işitme ve görme yetisi üzerinde kim mutlak hâkimdir? Ölüden diriye, diriden ölüyü kim çıkarıyor? İşleri kim yürütüyor?”

'Allah' diyecekler. De ki: "O hâlde, Allah'a karşı gelmekten sakınmayacak mısınız?"⁴³

"De ki: "Eğer biliyorsanız söyleyin: Yer ve yerde bulunanlar kime aittir?" "Allah'ındır" diyecekler. "Öyle ise siz hiç düşünüp öğüt almaz mısınız?" de. De ki: "Yedi kat göklerin Rabbi, büyük Arş'ın Rabbi kimdir?" "Allah'ındır" diyecekler. "Öyle ise O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" de. De ki: "Eğer biliyorsanız söyleyin: Her şeyin hükümrانlığı elinde olan, kendisi koruyan, kendisine karşı korunulamaz olan kimdir?" "Allah'ındır" diyecekler. "Öyle ise nasıl aldanıyorsunuz?" de."⁴⁴

Ve buna benzer daha birçok âyet mevcuttur.

BİR RASÛLÜN KENDİLERİNE GÖNDERİLDİĞİ İNSANLARIN İTİKAT VE AMEL BAKIMINDAN TABİATİ

Hülâsa kendisine peygamber gönderilenlerin iki özelliği vardır:

Rubûbiyet tevhidini ikrar etmişlerdir; meselâ kâfir olan Araplar rubûbiyet tevhidini ikrar ediyorlardı.

Kendilerinde bazı ibadetler mevcuttur.

O halde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerine gönderilen Arap kâfirler rubûbiyet tevhidini ikrar ediyor, bununla beraber bu inanç onlara fayda vermiyordu. Musannif Arap kafirlerinin rubûbiyet tevhidini ikrar ettiklerine dair bazı delilleri zikretmiştir.

Aynı zamanda bunlarda bazı ibadet çeşitleri de mevcuttu. Kâfir olan Araplar hac ibadetini yapıyorlardı. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ

43. Yunus, 10/31.

44. Mu'minûn, 23/84-89.

“Sonra insanların akın ettiği yerden siz de akın edin”⁴⁵ *Sahih* adlı eserde kafir Arapların hac yaparken şöyle telbiye ettikleri geçer:

لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، إِلَّا شَرِيكًا هُوَ لَكَ، تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَكَ

“Allahım! Buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Bir ortağın varsa da o senindir. Sen ona mâlik olursun ancak o sana mâlik olamaz.”⁴⁶

Bir de bu Araplar tasadduk eder, sıkıntı anında Allah’ı zikreder, Âşûrâ orucu tutarlar. Ancak bütün bu ibadetleri, ibadette Allah’ı birlemedikleri için onlara fayda vermez. İnsan yaratıcıyı ikrar eder de Allah’tan gayrısı için kurban keserse bu ikrarı ona fayda vermez. Ulûhiyet ve rubûbiyet tevhidini yerine getirmesi gerekir. Kurban ancak Allah için kesilir, ancak Allah’a adak adanır. Bütün ibadetler Allah için yapılır.

Musannifin “يَتَعَبَّدُونَ/İbadet ederler” sözü:

Musannif, yaptıkları ibadetlerin tafsilatını söylemekle başladı. Musannif burada “يَتَعَبَّدُونَ” kelimesinden kast ettiği velev ki genel bir ibadet olsa da aslında asıl maksadı ‘Oruç’ ibadetidir. Ancak bazı şârihler “يَتَعَبَّدُونَ” kelimesini ‘Âşûrâ günü orucu’ olarak yorumlamışlardır. Aynı zamanda itikâf da buna dahildir. Nitekim Ömer (radiyallâhu anhu)’nın rivayet ettiği hadiste Ömer (radiyallâhu anhu) Câhiliye döneminde itikâf edeceğine dair adakta bulunmuştu.

“وَيَحْجُونَ/Hac yaparlar” sözü:

Hac ibadeti İbrâhim (aleyhisselâm)’ın dinenden kalma bir ibadetti.

“وَيَتَصَدَّقُونَ/Tasadduk ederler” sözü:

Mal ve köle âzat ederek tasadduk ederlerdi. Nitekim Ömer b. Âs ve Hakîm b. Hizâm’ın rivayet ettikleri hadis buna delâlet eder.

45. Bakara, 199.

46. Muslim, 1185. Bu hadisi İbn Abbas (radiyallâhu anhumâ) nakletmiştir. (Editör)

“Allah’ı çokça zikrederlerdi” sözü:

Bazen çok zikrederler, bazen etmezlerdi. Onlar sadece sıkıntı anında Allah’ı çokça zikrederdi.

Bu dört ibadet Arap kâfirlerinin Allah’a yaptığı ibadetlerdendi. Burada namaz zikredilmemiştir. Çünkü o sırada namaz yoktu. Fakat Allah Teâlâ âyetle şöyle buyurmuştur:

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَضِيدَةً

“Onların, Ka’be’nin yanında ‘salât’ı ıslık çalıp el çırpma ibarettir.”⁴⁷

Burada zikredilen “salât” ibaresinden maksat “tavaf”tır.

Musannifin “ولَٰكِنُّهُمْ/Fakat onlar” ibaresindeki “لَٰكِن” ibaresi istidrâk⁴⁸ harfidir.

Musannif dedi ki: “يَجْعَلُونَ بَعْضَ الْمَخْلُوقَاتِ وَسَائِطَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ/Bazı mahlukatları kendileriyle Allah arasında vasıta kılarlar.”

Meselâ melekleri, Îsâ, Meryem (aleyhimesselâm)’ı ve sâlih insanları aracı kıarlardı. Bu onların yapmış oldukları şirk amelleriydi. Aracı kabul ettikleri şeyin yanına gelirler mesela; “Ey Îsâ! Allah’a bizim için dua et” veya “Ey falanca sâlih insan! Bizim için Allah’a dua et” derlerdi. Çünkü aracı kabul ettikleri şeyin Allah katında bir makamı vardı. Bu insanlar putlarının yanına gelir onun için kurban keserlerdi ki Allah katında onlara şefaatte bulunsunlar. **İşte bu birinci itikattır.**

İkinci İtikat: Onlar, Allah’ın yaratıcı ve rızık veren olduğuna şahitlik ederlerdi. Onların bu ikrarı vardı.

47. Enfâl, 35.

48. İstidrâk: Bir kelimeyi veya evvelki sözden ortaya çıkan ihtimali (veya yanlışlığı) kaldırmak, demektir. (Editör)

Musannif onların tevhidinin selim olduğunu zikretmedi. Bu ibâreden kaçınarak; “يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْخَالِقُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ/Onlar (müşrikler), tek yaratıcının hiçbir ortağı olmayan Allah olduğuna şahitler ederler...” dedi.

Allah'ın rubûbiyette hiçbir ortağı yoktur. Allah'tan başka rızık veren yoktur. Dirilten ve öldüren ancak O'dur. Ardından bununla alakalı delil zikretti. Musannif sadece rubûbiyyet inancıyla alakalı delilleri zikredip, onların yaptıkları ibadetlerine dair delil zikretmedi. Bazı âyetleri de vererek kâfirlerin rubûbiyet inancının olduğunu zikretti.

İlk âyetteki şahit: فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ “Allah diyecekler” âyeti; ikinci şahit ise: سَيَقُولُونَ لِلَّهِ “Allah'ındır diyecekler” âyetidir.

Bu şüphe hakkında musannif, Mutavva'u Sermedâ (Sermedâ⁴⁹ Gönüllüsü) Muhammed b. Abbâd'a göndermiş olduğu bir risâle-sinde⁵⁰ kendisiyle münakaşada bulunmuştur. Muhammed b. Abbâd daha önce kendisine tevhidin takriri gibi şeylerden söz ettiği güzel bir yazı yazmış, Muhammed b. Abdulvehhâb (rahimehullâh)'tan, gizlediği bir şey varsa kendisine beyan etmesini talep etmişti. Bunun üzerine şeyh kendisine bir yazı yazdı. Bu yazısında şöyle demiştir; “Onuncu şüphede- bize bu şüpheyi kendisine çok ihtiyaç duyulduğundan dolayı sonraya aldık- şöyle diyorsun; Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendileriyle savaştığı müşrikler rubûbiyet tevhidini ikrar ederlerdi demiş, bununla alakalı çok açık deliller zikretmişsin. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlarla ulûhiyet tevhidi üzerine savaşmıştır. Bir insan, sadece rubûbiyet tevhidini ikrar etmekle İslâm'a girmez. Bununla beraber ulûhiyet tevhidini de ikrar etmesi gerekir. Bu sözün çok güzel ve en açık bir tafsilattır. Fakat İbrâhim'i kendisine yönlendirdiğimiz sene, Südayr⁵¹ âlimleri ona bir mektup

49. Sermedâ: Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'ın yaklaşık 170 km. kuzeyinde bulunan bir şehir. (Editör)

50. Bk. *Târthu Necd*, s: 261.

51. Suudi Arabistan'ın merkezindeki Necd'de bulunan tarihl bir bölgedir. Başkent Riyad'ın kuzeyindedir. (Editör)

yazdılar, o da onu bize gönderdi, o şimdi yanımızda ve onda rubûbiyet tevhidinden başka bir şey zikretmiyorlardı. Sen bunu biliyordun, peki ne sebeple İbrâhim'e bu insanların tevhidi bilmediklerini ve İslâm dinini inkar ettiklerini söyledin ve nasihat ettin.”

Günümüz müşrikleri ise Allah'ın rab olduğuna, O'na çeşitli ibadetler yapılması gerektiğine itikat ediyorlar fakat teşrî' (yasama) hakkını Allah'tan başkasına veriyorlar. Onların kanun koyan mahkemeleri ve benzeri şeyleri vardır... Allah'ın rab olduğuna ve O'na yapılması gereken ibadetler olduğuna itikat ediyorlar fakat siyasette, eğitimde, iktisatta, kadın hususunda ve benzeri durumlarda laikliği menhec olarak kabul ediyorlar. Allah'ın rab olduğuna ve yapmaları gereken ibadetleri olduğuna itikat ediyorlar fakat hâkimleri ilah edinmiş onlara emir sahiplerine itaat adı altında şirk ve küfürde itaat ediyorlar.

III. ÜÇÜNCÜ KISIM:

فَإِذَا تَحَقَّقْتَ أَنَّهُمْ مُقَرَّرُونَ بِهَذَا وَلَمْ يَدْخُلْهُمْ فِي التَّوْحِيدِ الَّذِي دَعَاهُمْ
إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-. وَعَرَفْتَ أَنَّ التَّوْحِيدَ الَّذِي
جَحَدُوهُ هُوَ تَوْحِيدُ الْعِبَادَةِ الَّذِي يُسَمِّيهِ الْمُشْرِكُونَ فِي زَمَانِنَا
الْإِغْتِقَادَ. كَمَا كَانُوا يَدْعُونَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى لَيْلًا وَنَهَارًا، ثُمَّ مِنْهُمْ
مَنْ يَدْعُو الْمَلَائِكَةَ لِأَجْلِ صَلَاحِهِمْ وَقُرْبِهِمْ مِنَ اللَّهِ لِيَشْفَعُوا لَهُ أَوْ
يَدْعُو رَجُلًا صَالِحًا مِثْلَ اللَّاتِ، أَوْ نَبِيًّا مِثْلَ عِيسَى. وَعَرَفْتَ أَنَّ
رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَاتَلَهُمْ عَلَى هَذَا الشِّرْكِ وَدَعَاهُمْ
إِلَى إِخْلَاصِ الْعِبَادَةِ لِلَّهِ وَخَلْعِهِ، كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَلَا تَدْعُوا مَعَ
اللَّهِ أَحَدًا} [الجن: ١٨] وَقَالَ: {لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ
دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ} [الرعد: ١٤] وَتَحَقَّقْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ
-صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَاتَلَهُمْ لِيَكُونَ الدُّعَاءُ كُلُّهُ لِلَّهِ، وَالتَّنْذِرُ كُلُّهُ لِلَّهِ،
وَالِاسْتِغَاثَةُ كُلُّهَا بِاللَّهِ، وَجَمِيعُ أَنْوَاعِ الْعِبَادَاتِ كُلُّهَا لِلَّهِ. وَعَرَفْتَ أَنَّ
إِقْرَارَهُمْ بِتَوْحِيدِ الرُّبُوبِيَّةِ لَمْ يَدْخُلْهُمْ فِي الْإِسْلَامِ، وَأَنَّ قَضَاهُمْ
الْمَلَائِكَةَ، وَالْأَنْبِيَاءَ، وَالْأَوْلِيَاءَ، يُرِيدُونَ شَفَاعَتَهُمْ وَالتَّقَرُّبَ إِلَى اللَّهِ
بِذَلِكَ هُوَ الَّذِي أَحَلَّ دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ. عَرَفْتَ حِينَئِذٍ التَّوْحِيدَ
الَّذِي دَعَتْ إِلَيْهِ الرُّسُلُ وَأَبَى عَنِ الْإِقْرَارِ بِهِ الْمُشْرِكُونَ.

Musannif dedi ki:

“Müşriklerin bu şekilde bir inançları olduğuna, ancak bu inancın onları Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’in davet ettiği tevhid inancına dahil etmediğini kesin bir şekilde emin oldun. Müşriklerin inkar ettikleri tevhidin, günümüz müşriklerinin ‘itikat’ olarak isimlendirdikleri ibadet tevhidini inkar

ettiklerini öğrendin. Aynı şekilde müşrikler gece gündüz Allah (subhanehu ve teâlâ)'ya dua ettiklerini sonra onlardan bazıları kendi sa-
lahiyetleri, Allah katında kendilerine şefa'at etmeleri için me-
leklere veya Lât gibi sâlih insanlara veya İsâ (aleyhisselâm) gibi bir
peygambere dua ettiklerini de öğrenmiş oldu. Ayrıca Allah
Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in müşriklerle savaştıklarını, onları
yalnızca Allah'a ibadeti has kılmaları davetinde bulunduklarını
da öğrendin. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurur:

فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

“O halde, Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın.”⁵² Şunu
kesin olarak bildin ki Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem); bütün du-
aların (ibadetlerin) tamamı, bütün adaklar, bütün kurbanlar,
bütün istiğâseler ve her türlü ibadetler yalnızca Allah'a yapıl-
ması için onlarla savaştı. Şunu da bildin ki müşriklerin rubûbi-
yet tevhidini ikrar etmeleri onları İslâm'a dahil etmedi. Onların
meleklerle, peygamberlere veya velilere yönelip onlardan şefa'at
dilemeleri ve bu şekilde Allah'a yaklaştırmaya çalışmak; onların
kanlarını ve mallarını helâl kılmıştır. İşte o zaman rasûllerin
kendisine davet ettiği tevhidi ve müşriklerine bu tevhidi ikrar
etmekten sakındıklarını bilmiş oldun.”

KÂFİRLERİN İNKAR ETTİĞİ VE KENDİLERİYLE BU YÜZDEN SAVAŞILDIĞI TEVHİD, ULUHİYET TEVHİDİDİR

Kâfireler ulûhiyet tevhidini inkar ettiler. Bu nedenle Peygamber
(aleyhisselâm) bu inkarları yüzünden onlarla savaştı.

Musannifin “مُقِرُونَ بِهَذَا / Bunu ikrar ediyorlar.” sözü:

“بِهَذَا” İbaresindeki zamir ‘rubûbiyet tevhidine’ râcidir. Yani onlar rubûbiyet tevhidini ikrar ediyorlar anlamına gelir. Fakat onlar, üzerinde bulundukları şirklerine devam ediyorlar, kanunlar çıkartıyorlar, Allah’tan gayrısına kurban kesiyorlar, şirk hususunda reislerine itaat ediyorlar, bazı ibadet türlerini Allah’tan gayrısına yapıyorlar.

“فَإِذَا تَحَقَّقَتْ أَنَّهُمْ مُقِرُّونَ بِهِذَا”/ **Onların bunu ikrar ettiklerini kesin olarak bildiğin zaman...**” sözü:

Bu kesinlik nereden geliyor? Müellifin zikrettiği delillerden geliyor. Müellif daha önce vermiş olduğu deliller bu kesinliği ortaya çıkarıyor. Bir tane delil yetmesine rağmen müellif birden fazla delil vermiştir.

“وَلَمْ يَدْخِلْهُمْ فِي التَّوْحِيدِ”/ **Onları tevhide sokmamıştır**” sözü:

“التَّوْحِيدِ” ibaresinin başındaki “elif-lâm” hususiyet için olup ulûhiyet tevhidi kast edilmiştir.

Müşriklerin rubûbiyet tevhidi üzere olmaları onları, Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)’in davet ettiği ulûhiyet tevhidine sokmamıştır. Bu, ulûhiyet tevhidinin bir vasfıdır.

“يَدْخِلْهُمْ” cümlesindeki zamir rubûbiyet tevhidine döner.

Şahit: Musannifin; “وَعَرَفَتْ أَنَّ التَّوْحِيدَ الَّذِي جَعَلَهُ هُوَ تَوْحِيدُ الْعِبَادَةِ”/ **Kâfirlerin inkar ettikleri tevhidin, ibadet tevhidi olduğunu bildin**” sözünde geçen “تَوْحِيدُ الْعِبَادَةِ”/ **İbadet tevhidi**”, ulûhiyet tevhidi diye isimlendirilir. Ayrıca kulların fiilleriyle Allah’ın birlenmesi (تَوْحِيدُ) diye de isimlendirilir. Bütün bu mânalar birbiriyle yakın mânadadır.

Fakat bu, tevhidin Allah’a izafe edilmesi itibariyle *uluhiyet tevhidi* diye isimlendirilir; kullara izafe edilmesi itibariyle de *ibadet tevhidi* veya *irade, kasıt ve talep tevhidi* veya *ihlas tevhidi* diye isimlendirilir.

Musannifin “الَّذِي يُسَمِّيهِ الْمُشْرِكُونَ”/Müşriklerin isimlendirdikleri” sözü:

“الْمُشْرِكُونَ” kelimesinin başındaki “elif-lâm” hâlihazırdakini ahd (ahdu'l-hudûri) içindir. Yani kast edilen müşrikler, musannifin zamanında yaşayan müşriklerdir.

Musannif, kendi zamanında yaşayıp da ‘Lâ ilâhe illallâh’ dedikten sonra Allah’tan başkasına ibadet eden kimselere müşrik hükümünü vermiştir. “يُسَمِّيهِ” kelimesindeki zamir ulûhiyet tevhidinde döner. Çünkü müşriklerin inkar ettikleri tevhid ulûhiyet tevhididir. Musannifin zamanda yaşayan müşrikleri ulûhiyet tevhidin ne diye isimlendirdiler? İtikat diye isimlendirdiler. Yer yer de *tevessül* veya *nida* veya *ilticâ* veya *şeref* diye isimlendirdiler.

Peki bizim zamanımızdaki müşrikler ne diye isimlendirdiler? Özgürlük, Sivil Mahkemeler, Ticari Mahkemeler, Sistem, Düzenlemeler, Ulu'l-Emr, Hâkimler veya İdari Örgüt diye isimlendiriyorlar. Bununla beraber isimlendirdikleri şey şeriata muhaliftir. Bazen de Yeni Dünya Düzeni, Uluslararası veya Küresel Anlaşmalar, Medeniyet, Âdetler, Taklitler, Gelenek ve Görenekler... vb.

1. Müşriklerin Mâbudları:

Bir mesele: Müşriklerin üç ayrı mâbudları vardır:

Birinci Mâbud:

Musannifin sözünde geçtiği üzere rubûbiyeti ikrar eden müşriklerden bazıları; “مِنْهُمْ يَدْعُوا الْمَلَائِكَةَ”/Meleklerle dua ederler”.

2- Lât gibi sâlih bir insana dua ederler.

3- Îsâ (aleyhusselâm) gibi bir peygambere dua ederler.

Musannifin “يَدْعُوا”/Dua eder” sözü; ibadet mânasına da gelir, talep mânasına da gelir. Fakat bu ibare burada *talep* mânasına gelir.

Dolayısıyla müşrikler ya “Ey Allah’ın meleği Allah katında bana şefa’at et” der, veya “Ey falan Melek! Sen Allah’a yakınsın. Allah’a dua et de bana bir evlat nasip etsin veya Allah’a dua et de bana kârlı bir ticaret nasip etsin.” İşte bu tür bir istek dua diye isimlendirilir. Çünkü öncesinde nidâ harfi olan “لَا”-Türkçede “Ey!”- geçmiştir. Bazen de Allah’a yaklaşmak için meleklerle dua ederler.

1.1. Meleklerle Dua Edilmesinin Sebepleri:

Bir meleğe iki sebepten dolayı dua edilir:

Sâlih olmaları ve Allah’a daha yakın olmalarından dolayı. Bu durumda kendisinde salahiyet vasfı olan herkesi kendisine vasıta kılar. Mesela Abdulkâdir Geylânî’ye dua eder. Çünkü o da sâlihlerdendir veya Zeyneb’e dua eder. Çünkü o da sâlihlerdendir. Hüseyin (radıyalâhu anhu)’ya dua eder, çünkü o da sâlihlerdendir. Sürekli olarak sâlih insanları seçer ve onlara dua eder ki dua ettikleri kimseler kendisiyle Allah arasında bir vasıta olsun.

Allah katında kendisine şefa’at etsinler diye dua eder; bu illet, Allah’tan başka kendisine ibadet edilen bütün sâlihlerde mevcut olan bir illettir. “لِيَشْفَعُوا”/Şefa’at etmeleri için” ibaresinin başında geçen “lâm” harf-i ta’lil için olup “Lâm-u key”dir. “لِيَشْفَعُوا” yani Allah katında vasıtalar olsun anlamına gelir.

İkinci Mâbud:

Musannifin, “يَدْعُو رَجُلًا صَالِحًا مِثْلَ اللَّات”/Lât gibi sâlih bir kişiye dua ederler.” sözünde ifade edilendir. Bu da onların mâbudlarından bir başka sınıftır. Müşrikler, ilahlarına göre taifelere ayrılırlar.

Üçüncü Mâbud:

Musannifin, “أَوْ نَبِيًّا مِثْلَ عِيسَى”/Veya İsa (aleyhisselâm) gibi bir peygambere dua ederler” sözü;

Bunlar müşriklerin kendilerine ibadet ettikleri mâbudlara örnektir. Müellif burada saydıkları mâbudlarla bir sınır tayin etmeyi kast etmemiştir. Yani bunlardan başka mâbudları yoktur, demek istememiştir. Sadece onların ulûhiyet tevhidinde şirk koştuklarını beyan etmek için vermiştir. Musannif bu bölümde kâfirlerin inkar ettikleri tevhidin ulûhiyet tevhidi olduğunu, kâfirlerin rubûbiyet tevhidini ikrar ettiklerini, ancak bu ikrarın onları İslâm'a dahil etmediğini, günümüz müşriklerinin kendilerine ibadet ettikleri mâbudları ise sistemler, makamlar, devletler... vd. olduğunu beyan etti.

Bir soru: Neden musannif kâfirlerin rubûbiyet tevhidini ikrar edip, ulûhiyet tevhidini inkar ettikleri meselesini verdi?

El-Cevâb: Çünkü musannifin kendi zamanında var olan şüphelere reddiye vermek için bu meseleden söz etti. Hatta bu şüpheler kendi yaşadığımız zamanımızda da mevcuttur. Bu şüphenin zım-nında; “Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında yaşayan kâfirler; ne rubûbiyet tevhidini ne de ulûhiyet tevhidini ikrar ederlerdi” şüphesi yatar. Şeyhin zamanında yaşayan bazı hasımları, böyle bir iddiada bulundular ve bu iddialarına şu âyetleri delil olarak gösterdiler:

“وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ؟” Onlara, “Rahmân'a secdeye kapanın denildiğinde ‘Rahmân da nedir? Derler.’”⁵³

“وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ” Onlar Rahmân'ı inkâr ederken...”⁵⁴

Aynı zamanda, “Kafirler, Allah'ın yaratıcı, rızık veren ve benzeri sıfatlarını inkar ederek rubûbiyet tevhidini inkar etmişlerdir” derler.

“وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ” Onlar ise Allah hakkında mücadele ediyorlar.”⁵⁵

53. Furkan, 25/60.

54. Ra'id, 13/30.

55. Ra'id, 13/13.

Ayrıca bu âyetin, mânasını izah eden nüzûl sebebi vardır. Şeyh Sa'dî (rahimehullâh) Âl-i İmrân sûresinin tefsirinde şöyle der: “Necran heyeti -ki onlar Hristiyanlardı- Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in yanına geldiler. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlarla münakaşada bulundu. Onlar, “Sana mı ibadet etmemizi istiyorsun?” deyince bu âyet nâzil oldu.”⁶⁴

Bu durum bizim, kâfirlerin meleklerle ibadet ettiklerini inkar ettiğimiz mânasına gelmez. Fakat onların melekleri rabler edinmeleri ile melekleri ilah edinmeleri arasında fark vardır. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَيَوْمَ يَخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ...

“Allah’ın, onları hep birden toplayacağı, sonra da meleklerle, “Bunlar mı size ibadet ediyorlardı?” diyeceği günü bir hatırla!”⁶⁵ Bu âyetten anlaşılıyor ki tartışma ulûhiyet hakkındadır yoksa rubûbiyet hakkında değil.

“Onların çoğu Allah’a ancak ortak koşarak inanırlar”⁶⁶ âyeti hakkındaki iddialarına reddiye:

Allah’ın rubûbiyetine iman edenlerin çoğu muhakkak ulûhiyette Allah’a şirk koşarlar.

“Öyleyse siz de bile bile Allah’a ortaklar koşmayın”⁶⁷ Yani rubûbiyette değil ulûhiyette ortaklar koşmayın mânasındadır. Bununla beraber onlar ulûhiyette Allah’a ortaklar koştular.

64. Sa'dî, 1/239. Bknz: *Fethu'l-Kadir*, 1/356. İbn Cerir, İbn Ebi Hâtim ve Beyhaki (*ed-Delâil*) bu hadisi rivayet ettiler. Aynı şekilde İbn Kesir de tefsirinde bu rivayeti vermiştir. Bk. *İbn Kesir Tefsiri*, 1/492.

65. Sebe', 40.

66. Yusuf, 106.

67. Bakara, 22.

Tüm bu şüpheler, kabirlere ibadet edenlerde var olmaya devam etmektedir. Bazı insanların, “Kureyş kâfirlerinin, hem rubûbiyeti hem de ulûhiyeti inkar ettiklerine” inandıklarını görürsün.

33

ah'a
klar
lah'a

u hadis
1/492

IV. DÖRDÜNCÜ KISIM:

وَهَذَا التَّوْحِيدُ هُوَ مَعْنَى قَوْلِكَ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) فَإِنَّ إِلَهَهُ عِنْدَهُمْ هُوَ
الَّذِي يُقْصَدُ لِأَجْلِ هَذِهِ الْأُمُورِ سِوَاءِ كَانِ مَلَكًا، أَوْ نَبِيًّا، أَوْ وَلِيًّا، أَوْ
شَجَرَةً، أَوْ قَبْرًا، أَوْ جَنِّيًّا لَمْ يُرِيدُوا أَنَّ إِلَهَهُ هُوَ الْخَالِقُ الرَّازِقُ
الْمُدَبِّرُ، فَإِنَّهُمْ يَعْلَمُونَ أَنَّ ذَلِكَ لِلَّهِ وَحْدَهُ كَمَا قَدَّمْتُ لَكَ وَإِنَّمَا يَغْنُونُ
بِالْإِلَهِ مَا يَغْنِي الْمُشْرِكُونَ فِي زَمَانِنَا بِلَفْظِ السَّيِّدِ فَاتَّاهُمُ النَّبِيُّ -صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- يَدْعُوهُمْ إِلَى كَلِمَةِ التَّوْحِيدِ وَهِيَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Musannif şöyle der:

“Bu tevhid, senin “*La İlahe İllallah*” sözünün mânasıdır. Çünkü onlar nazarında ilah, bu işlerden dolayı kendisine başvurulandır. İster bu bir melek olsun veya peygamber olsun, veya bir veli olsun veya bir ağaç, kabir veya cin olsun fark etmez. Onlar, ilahın; yaratıcı, rızık veren ve bütün işleri tedbir eden olduğunu kast etmezler. Çünkü onlar, daha önce de sana söylediğim gibi, bu tür şeylerin sadece Allah’a ait olduğunu (zaten) biliyorlar. Onların ilahtan maksadı, zamanımızdaki müşriklerin “Seyyid” lafzından kast ettikleri mânadır. Allah Rasûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) gelip onları tevhid kelimesi olan ‘La İlahe İllallah’a davet etti.”

MÜŞRİKLER ‘LA İLAHE İLLALLAH’IN MÂNASINI BİLİYORLAR

Bu Bölümün Önceki Bölümle Münasebeti:

Müşriklerin rubûbiyet tevhidini ikrar ettikleri sabit olunca, -musannif- bu sefer de onların ulûhiyet tevhidini ikrar etmediğini, ibadeti yalnızca Allah’a has kılmadıklarını, ibadet tevhidini ikrar etmediklerini; bu nedenle kâfirlerin küfrünün, inat küfrü olup

bilmemezlikten dolayı içine düştükleri küfür olmadığını çünkü onların ulûhiyet tevhidini bildiklerini, 'Lâ İlâhe illallâh'ın mânasını bildiklerini, bu yüzden kendilerine rasûller ulûhiyet tevhidini getirdikten sonra inkar ettikleri meselesini zikretmeye başladı.

Musannifin Bu Bölümdeki Hedefi:

Musannifin bu bölümdeki hedefi; müşriklerin küfrünün, bi'set-ten (peygamberlikten) sonra ulûhiyet noktasında inat küfrü olduğunu yoksa cehalet ve ilim olmamasından dolayı içine düştükleri küfür olmadığını beyan etmektir.

Musannifin “وَمَهَذَا التَّوْحِيدُ/Bu tevhid” sözü:

Musannif burada ulûhiyet tevhidini kast eder. Musannif “İlah” kelimesini tarif etmiş, bu kelimenin asıl maksat olduğunu bildirmiştir. Bütün lûgat, tefsir ve fıkıh âlimleri bu mânâ üzerine icmâ' etmişlerdir.

Ancak Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat dışındaki Eş'arî, sûfi, kabirciler, Cehmiyye, Râfiziler ve modernistler nazarında *ilah* kelimesi *yaratıcı rab* mânasındadır. Bu mânaya göre müşrikler de tevhide dahil olmuş olurlar.

Bu, Eş'ariler ve diğer bid'at ehlinin yapmış olduğu en tehlikeli tahrifat; ulûhiyeti rubûbiyet olarak tefsir etmeleridir.

“لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ/Lâ İlâhe illallâh” sözü:

Buradaki “لَا” lâ-i nâfiye⁶⁸ olup, cinsi nefyeder. Bu harf mebni⁶⁹ olup, bir isme ve habere ihtiyaç duyar.

⁶⁸ Lâ-i nâfiye: Cinsini nefyeden yani olumsuzluk anlamı katan lâ harfidir; cümleye “hiç/hiçbir” anlamı katar. (Editor)

⁶⁹ Cümlede aldığı görev ne olursa olsun asla değişikliğe uğramayan kelimelere mebni kelime denir; bunun zıddı “mu'rab”dır. İpâret isimleri, zamirler, şart isimleri, soru isimleri, ismi-i mevsuller; mebni kelimelere ornektir. (Editor)

“Y”nın ismi “إِلَه” (ilah) kelimesidir. “إِلَه” kelimesi mebni olup nasb mahallindedir⁷⁰ ve “Y”nın ismidir. Haberi ise mevcut olmayıp mahzûftur (silinmiştir). Takdiri ise:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat nazarında “لَا إِلَهَ حَقُّ إِلَّا اللَّهُ/Allah'tan başka hak ilah yoktur” anlamına gelir. “حَقُّ” kelimesi merfû⁷¹ bir haberdir⁷². Mânası ise “Allah'tan başka hakkıyla ibadet edilecek yoktur” olur.

Eş'arî, Cehmiyye, Râfiziler, sûfiler ve kabirciler nazarında *Lâ İlahe İllallâh*'ın mânası şudur: “Allah'tan başka yaratan ve icat etmeye muktedir olan ilah yoktur.” Bu tarif yeterli değildir. Çünkü kâfirler de Allah'ın yaratıcı olduğuna inanırlar.⁷³

Felsefecilere göre ise *La İlahe İllallâh*'ın mânası, “Allah'tan başka mevcut bir ilah yoktur” şeklindedir. Bu tabire göre İblis de muvahhid olur. Çünkü İblis, Allah'ın varlığına ikrar etmektedir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

قَالَ فَيَعِزَّتِكَ لَا غُورِيَّتَهُمْ أَجْمَعِينَ⁷⁴

“İblis, ‘Senin izzetine andolsun ki, elbette onların hepsini azdıracağım.’ dedi.”⁷⁴

Aralarındaki fark; mahzûf olmuş haberin takdiridir.

70. Yani mebni bir kelime olarak mahallen mansûbtur (son harekesi her durumda, fetha/ustundur); cümledeki konumu ne olursa olsun bu değişmez. (Editör)

71. Yani son harekesi ötre olan bir kelimedir. (Editör)

72. Buradaki haber; Arapça gramerinde isim cümlesinin ögesi olan haberdir. İsim cümlesi mübteda ve haberden oluşur. Mübteda, cümlenin öznesi; haber ise cümlenin yüklemi konumundadır ve mübteda hakkında bilgi veren ögedir. Mesela “الْكِتَابُ حَمِلٌ/Kitap güzeldir” cümlesinde “kitap” isim cümlesinin mübtedası/öznesi; “guzeldir” kelimesi ise mübtedanın ne/nasıl olduğunu haber veren, bildiren haberdir ve cümlenin yüklemidir. (Editör)

73. Buradaki kâfirlerden maksat Allah'ın varlığını inkar eden kâfirler değil; Allah'ın varlığını ve yarancılığını kabul eden ama bununla beraber O'na şirk koşan kâfirlerdir. (Editör)

74. Sâd, 82.

Bir Soru: Ulûhiyet Tevhidinde İlah Edinilen Şeyin Put Veya Bir Adam Olması Arasında Bir Fark Var mıdır?

Hayır, herhangi bir fark yoktur. Bu nedenle musannif şöyle demiştir:

“سَوَاءٌ كَانَ مَلَكًا، أَوْ نَبِيًّا، أَوْ وَلِيًّا، أَوْ شَجَرَةً.../İster bir melek veya peygamber veya veli veya ağaç olsun fark etmez...” Burada herhangi bir fark yoktur.

Güncel Bir Mesele:

Yaşadığımız şu asırda, Allah dışında başka ilahlara ibadet edildiğini görüyoruz. Bunlar kanunlar, sistemler, yöneticiler, nazariyeler, uluslararası kuruluşlar ve daha birçok Allah'ın şeriatına muhalif olan kuruluşlar vardır. Tüm bu kuruluşlar günümüzde kendilerince itaat edilen ilahlardır. Musannifin, “Günümüz müşrikleri onu *seyyid* diye isimlendiriyor” sözünden maksat musannifin kendi zamanında yaşadığı bir isimlendirmedir. Zamanımızda ise biraz önce yukarıda saydığımız kuruluşların isimleri verilmektedir.

“فَإِنَّهُمْ يَعْلَمُونَ أَنَّ ذَلِكَ لِلَّهِ وَحْدَهُ”/Onlar bunun sadece Allah'a ait olduklarını biliyorlar” sözü:

Hülâsa Arap müşrikler ulûhiyetin mânasını biliyorlardı. Onların ulûhiyeti inkarı, cehaletten kaynaklanan inkar değil, inat inkarıdır.

V. BEŞİNCİ KISIM:

وَالْمُرَادُ مِنْ هَذِهِ الْكَلِمَةِ مَعْنَاهَا لَا مُجَرَّدُ لَفْظِهَا. وَالْكَفَّارُ الْجُهَالُ
يَعْلَمُونَ أَنَّ مُرَادَ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- بِهَذِهِ الْكَلِمَةِ هُوَ إِفْرَادُ
اللَّهِ تَعَالَى بِالتَّعَلُّقِ، وَالْكَفَرُ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِهِ وَالْبَرَاءَةُ مِنْهُ، فَإِنَّهُ لَمَّا
قَالَ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالُوا {أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ
إِلَٰهَا وَاحِدًا إِنْ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ} [ص: ٥] فَإِذَا عَرَفْتَ أَنَّ جُهَالَ
الْكَفَّارِ يَعْرِفُونَ ذَلِكَ، فَالْعَجَبُ مِمَّنْ يَدَّعِي الْإِسْلَامَ وَهُوَ لَا يَعْرِفُ مِنْ
تَفْسِيرِ هَذِهِ الْكَلِمَةِ مَا عَرَفَهُ جُهَالُ الْكَفَرَةِ، بَلْ يَظُنُّ أَنَّ ذَلِكَ هُوَ
التَّلَفُّظُ بِحُرُوفِهَا مِنْ غَيْرِ اعْتِقَادِ الْقَلْبِ لِشَيْءٍ مِنَ الْمَعَانِي. وَالْحَادِثُ
مِنْهُمْ يَظُنُّ أَنَّ مَعْنَاهَا لَا يَخْلُقُ وَلَا يَرْزُقُ إِلَّا اللَّهُ وَلَا يُدَبِّرُ الْأَمْرَ إِلَّا
اللَّهُ، فَلَا خَيْرَ فِي رَجُلٍ جُهَالُ الْكَفَّارِ أَعْلَمَ مِنْهُ بِمَعْنَى لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Musannif şöyle der:

Bu kelimededen maksat mânasıdır, yoksa sadece lafzı değil. Cahil kâfirler, Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu kelimededen kast ettiği kulun fiillerinde Allah'ı birlemesi, Allah'tan gayrı ibadet edilen mâbudları inkar etmek ve onlardan teberri etmektir. Çünkü Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) müşriklerle, "Lâ İlâhe İllallâh" deyin dediğinde, onlar şöyle dedi; أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَٰهَا. "İlâhları bir tek ilâh mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!"⁷⁵

Sen, cahil kâfirlerin bunu bildiğini öğrendin. Asıl şaşılacak olan şey kendisini İslâm'a nispet etmiş kimselerin, cahil kâfirlerin dahi bildiği bu kelimenin tefsirini bilmemeleridir. Hatta kendini İslâm'a nispet eden bu insanlar, bu kelimenin sadece

telaffuz edilmesi gerektiğini, kalben bu kelimenin mânasına itikat etmek gerekmediğini zannederler.

Bu gibi insanlar içinde en bilgilisi bu kelimenin mânasının; yaratan ve rızık veren yalnızca Allah olduğunu, bütün işleri ancak Allah'ın tedbir ettiğini zanneder. Bir kâfirin (bile) *Lâ ilâhe illallâh*'ın mânasını ondan dahi iyi bilen bir kişide hayır yoktur.

İNSANLARIN ULÛHIYETİN MÂNASINDAKİ İHTİLÂFLARI

Musannif bazı sınıfları saymıştır:

Birinci Sınıf:

Bu kelimeyi bilen fakat onunla amel etmeyip, ibadette Allah'ı birlemeyen kimseler; bunlar müşriklerdir. Bu insanlar, ulûhiyetin mânasını tam olarak bilirler. Fakat inat eder, te'vil ve taklit ederler. "Onunla amel etmiyorlar" cümlesinin mânası Allah'ı ibadette birlemiyorlar demektir.

Bunlara şöyle reddiye verilir: Şayet sadece bu kelimenin mânasını bilmek yeterli olsaydı, Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), onlarla amel etmedikleri ve şirk üzere oldukları için onlarla savaşmazdı.

İkinci Sınıf:

Ulûhiyetin mânasının sadece '*Lâ ilâhe illallâh*' olduğuna itikat eden kimseler; bunlar nazarında muvahhid müslüman, ulûhiyete itikat etmek ve onunla amel etmekten ziyade sadece '*Lâ ilâhe illallâh*' diyen kimsedir.

Bu itikat, Kerrâmiye'nin itikadıdır. Onlar, İslâm ve imana dahil olmak için bu kelimeyi -*Lâ ilâhe illallâh*- dil ile söylemek yeterlidir derler. Bu görüşlerini de şu hadisle desteklerler:

مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ

"Her kim 'Lâ ilâhe illallâh' derse cennette girer."⁷⁶ Zikredilen delliller, kişinin cennete girebilmesi için 'Lâ ilâhe illallâh' demesi yeterlidir.

Onların bu görüşlerine şöyle reddiye verilir. Sadece *Lâ ilâhe illallâh* demek yeterli olsaydı, bu kelimeyi sadece dil ile söylemek muteber olsaydı münafığın da muvahhid olması gerekecekti. Çünkü münafık olanlar da dilleriyle *Lâ ilâhe illallâh* demektedirler. Bununla birlikte Allah Teâlâ münafıkları tekfir etmiştir:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

"Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar."⁷⁷

Üçüncü Sınıf:

Sınıflar içinde en geniş olanı ve en çok olanı; ulûhiyetin, rubûbiyetin mânasıyla aynı olduğunu, arasında herhangi bir fark olmadığını, *Lâ ilâhe illallâh*'ın mânasının rızık veren, yaratanın ancak Allah olduğunu söyleyenlerdir. Bu inançta olan insanlara musannif şu sözle işaret etmiştir: "وَالْحَادِقُ مِنْهُمْ يَظُنُّ أَنَّ مَعْنَاهَا لَا يَخْلُقُ وَلَا يَرْزُقُ إِلَّا اللَّهُ وَلَا" / Bu gibi insanlar içinde en bilgilisi bu kelimenin mânasının; yaratan ve rızık verenin yalnızca Allah olduğunu, bütün işleri ancak Allah'ın tedbir ettiğini zanneder..." Bu cümle Eş'ariler'i, Cehmiyye'yi, Râfiziler'i, Bâtıniler'i, kabircileri ve sûfileri kapsar."

Onlara şöyle reddiye verilebilir: Ulûhiyet ile rubûbiyet arasında farklar vardır. Bu ikisi arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

76. Tirmizî, İman, 2562.

77. Nisa, 145.

1. Müşrik Araplar, rubûbiyeti ikrar ediyor. Ulûhiyeti ise ikrar etmiyorlardı. Şayet ikisinin mânası bir olsaydı rubûbiyeti ikrar etmekle beraber ulûhiyeti de ikrar ederlerdi.
2. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مَلِكِ النَّاسِ إِلَهِ النَّاسِ

“De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine. İnsanların mutlak hükümdarına. İnsanların ilâhına,”⁷⁸ Bu ayetlerde Allah Teâlâ *Rab* kelimesi ile *İlah* kelimesinin arasını ayırdı. Şayet ikisinin mânası bir olsaydı Rabden sonra İlah kullanmak tekrar olurdu.

1. Dil bilimciler *Rab* kelimesiyle ile *İlah* kelimesi arasında fark olduğuna dair icmâ etmişlerdir.
2. Aynı zamanda müfessirler de bu anlamda icmâ etmişlerdir.

Bir soru: Musannif, bir önceki bölümde kâfirleri cahil diye nitelemiştir. Biri çıkıp şöyle diyebilir; O halde onlar cahildirler. Bu nedenle cehaletlerinden dolayı mazur görülürler. Aynı zamanda musannif, “Kâfirler ulûhiyetin mânasını biliyorlar” demiştir. Nasıl olur da bazen onları cehaletle, bazen de ilimle niteleyebilir? Bilen biri aynı zamanda cahil olamaz?

El-Cevâb deriz ki: Musannifin kâfirleri cehaletle nitelemesi, onların ilah kelimesinin lügat olarak mânasını bilmediği mânasına gelmez. Cehalet, sadece amel olmamasındadır. Şeriat nazarında bildiği halde amel etmeyen kimse için cahil demek münasiptir.

VI. ALTINCI KISIM:

إِذَا عَرَفْتَ مَا ذَكَرْتُ لَكَ مَعْرِفَةً قَلْبٍ، وَعَرَفْتَ الشَّرْكَ بِاللَّهِ الَّذِي
 قَالَ اللَّهُ فِيهِ: {إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ
 يَشَاءُ} [النساء: ٤٨] وَعَرَفْتَ دِينَ اللَّهِ الَّذِي أَرْسَلَ بِهِ الرُّسُلَ مِنْ
 أَوَّلِهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ الَّذِي لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ أَحَدٍ سِوَاهُ. وَعَرَفْتَ مَا
 أَصْبَحَ غَالِبُ النَّاسِ فِيهِ مِنَ الْجَهْلِ بِهَذَا أَفَادَكَ فَائِدَتَيْنِ: الْأُولَى:
 الْفَرَحُ بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ كَمَا قَالَ تَعَالَى: {قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ
 فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ} [يونس: ٥٨] وَأَفَادَكَ أَيْضًا
 الْخَوْفُ الْعَظِيمُ

Musannif şöyle dedi:

Sana kalbin bilmesi/marifetiyle alakalı söylediklerimi bildin. Allah'ın hakkında, إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ "Allah kendisine ortak koşmayı elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar"⁷⁹ âyetinde zikrettiği şirki öğrendin. Allah'ın ilkinden sonuncusuna kadar kendisiyle rasûlleri göndermiş olduğu, kendisinden başka hiçbir dini kabul etmediği dini öğrendin. İnsanların çoğunun bu konuda cahil olduklarını bildin. Bu bildiklerin sana iki fayda sağlar:

1- Allah'ın fazileti ve rahmetiyle ferah bulmak; nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

"De ki: "Ancak Allah'ın lütuf ve rahmetiyle, yalnız bunlarla sevinirsiniz. Bu, onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır."⁸⁰

79. Nisâ, 48.

80. Yûnus, 58.

2- Aynı zamanda sana korku ve tâzim faydasını verdi.

TEVHİDİ VE ZİDDİNİ BİLMEKTEN DOLAYI SEVİNMEK DOĞRU BİR SEVİNÇTİR

Musannifin “إِذَا عَرَفْتَ مَا ذَكَرْتُ لَكَ / Sana söylediklerimi bildiğin zaman” sözü:

Yani ulûhiyet hakkında sana izah ettiğim sahih mânayı bildiğin zaman mânasındadır. Musannifin, “مَعْرِفَةُ قَلْبٍ / Kalp marifeti” sözü hakkında; marifet/bilmek, kalbe nispet edilmiştir. Çünkü kalp marifeti, fayda veren bir marifettir. “مَعْرِفَةُ قَلْبٍ” cümlesinde “مِنْ” takdiri vardır.

Kalbin Marifeti:

İnsanın, sahih mânayı bilmesi, sonra amel etmesi ve itaat etmesine muvafık olması kendisine fayda verir. Kalp marifeti, ilim ve tasdikten ibarettir. Kalp amelleri ise; boyun eğme, kabul etme, muhabbet, yakın, ihlas, sıdk, kâfirlere buğz ve düşmanlık ve tâgûtu inkar etmek gibi şeylerdir.

Zihnin marifeti ise bazen kişiye fayda verir bazen vermez. Meselâ Yahudiler Allah'ı zihinleriyle bilirler ancak bu bilme onlara fayda vermez. Müşrik Araplar da Allah'ı zihin ve tasavvur marifetiyle bilirler.

Bu nedenle *Lâ ilahe illallâh*'ın mânasını sahih olarak bilersen ileride büyük bir feraha kavuşacaksın. Ferahın sebebi şunlardır:

1. İslâm'ı sahih bir şekilde bildiğin zaman, bunun tam tersi olan şirki de bildiğin zaman bu sana büyük bir ferah verir. Çünkü sende sahih ilim hasıl olmuş olur. Bunu bilmek sana ferahlık veriyorsa tevhidi bilmen daha büyük bir ferahlık verir. Bu, Allah'ın vermiş olduğu bir fazilet olup bununla ferahlanırsın. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا

2. “De ki: “Ancak Allah’ın lütuf ve rahmetiyle, yalnız bunlarla sevinirsiniz.”⁸¹
3. Senden başka insanların içine düşmüş olduğu bâtıl itikatlardan selâmette olursun. Şirkten ve bâtıldan selâmette olmak kişiyi ferahlandırır.
4. Bu şekilde sen Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’ten; tevhid ehlin-den olur, şirk ve kabirperestlerden olmazsın.

Musannif (*rahimehullâh*) bu bölümde, tevhidi ile zıddını bilmek arası-nı cem etmenin faydalı olduğunu beyan etmek istemiştir. Tevhidi ve şirki bilmeyen veya şirki bilip tevhidi bilmeyen veya tevhidi bilip de kendisiyle amel etmeyen insanlar vardır. Fakat ferah ve hayır, ikisini birden bilenler içindir. Aynı zamanda bu ferah; tevhidi ve mânasını bilen, tevhidin hadlerini ve tevhidle amel eden, şirki ve mânasını bi-len, şirkin hudutlarını ve şirki terk edenlere aittir.

Bir Mesele: Şirk Üzere Ölenlerin Bağışlanmayacağı:

Musannifin zikretmiş olduğu âyet-i kerîmede:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

“**Muhakkak ki Allahu Teala kendisine şirk koşulmasını af-fetmez**” (*Nisâ, 48*) buyurulmaktadır. Bu âyet-i kerîmeyi şirkin ne ka-dar büyük bir cerime ve ne kadar büyük bir tehlike olduğunu ifade etmek için zikretmiştir. Çünkü bu suçu işleyen kişinin affedilme ih-timali yoktur. Burada akıllara şu soru geliyor “Acaba affedilmeyecek olanlar sadece büyük şirk işleyenler mi yoksa küçük şirk işleyenlerin de affedilmeme ihtimali söz konusu mu?”

Meseleyi derinlemesine irdelemeden önce âyet-i kerîmedeki kelimelerin detaylı anlamlarına göz atmamız uygun olacaktır. Baştaki “ي” olumsuzluk ifade eder. ‘لَا يَغْفِرُ’ (**bağışlamaz**) yani affetmez ve işlenen suçu örtmez anlamındadır. “أَنْ يُشْرَكَ” (**şirk koşulmasını**) Büyük şirk üzere ölen kişinin asla cennete giremeyeceğini ve Allâhu Teâlâ’nın onu kesinlikle affetmeyeceğini ifade etmektedir; bu icmâ ile kabul edilen bir görüştür.

Diger Mesele: Küçük Şirk Üzere Ölen Kişinin Durumu:

Bir kişi küçük şirk üzere yaşar ve tevbe etmeden vefat ederse “Bu kişi Allâhu Teâlâ’nın dilemesi altındadır, büyük günah işleyenler gibi muamele görür, Allah dilerse ona azap eder, dilerse onu bağışlar” durum böyle mi yoksa “Bu kişi Allâhu Teâlâ’nın dilemesi anlamına gelen “meşiet” altına girmiyor ve Allâhu Teâlâ onu asla affetmeyecek mi?

Bu konuda bildiğim kadarıyla iki şekilde cevap verilmektedir:

I. Birinci Görüş:

Bu görüşe göre küçük şirk diğer büyük günahlar gibidir. Allâhu Teâlâ’nın dilemesi ile affedilme ihtimali söz konusudur. Bu cevabı savunan âlimler, âyet-i kerîmede geçen şirk ifadesini sadece *büyük* şirk olarak yorumlamaktadırlar. Bu konuda **“Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez”** âyet-i kerîmesinde geçen **“şirk koşulması”** bölümünde büyük şirkin kastedildiğini söyleyeler. **“Bunun dışında geri kalan diğer günahların dilediğini bağışlar”** (Nisâ, 48) ifadesinde küçük şirk ve büyük, küçük tüm günahların kastedildiğini ifade ederler. Onlar âyetin öncesini âyette geçen şirkin büyük şirk olduğunu gösteren bir alamet olarak görürler. Aynı şekilde konu ile alakalı Ubâde b. Sâmit (radiyallâhu anhu)’nın hadisini delil getirmektedirler. Hadis-i şerifte şöyle geçmektedir:

بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لَا تَزْنِي وَلَا تُشْرِكَ بِاللَّهِ،
فَمَنْ آتَى مِنْ ذَلِكَ وَأَقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَإِنْ سَتَرَهُ اللَّهُ فَإِنْ
شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ

“*Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile; zina etmeyeceğimize, Allah'a şirk koşmayacağımıza dair sözleştik, bey'at ettik. Bunlardan herhangi birini yapan kişi eğer dünyada ceza alırsa günahının kefareti olur, eğer Allah onun günahını örterse kıyamet günü dilerse ona azap eder dilerse onu affeder.*”⁸² Bu hadisi şerifte geçen “*Dilerse Allah ona azap eder dilerse affeder*” ifadesi özellikle hadisin başında şirk koşmayacağımıza dair söz verdik ifadesiyle yan yana getirildiğinde şirkin dışındaki tüm günahların affedilme ihtimalini gözler önüne seriyor. Tüm günahlar Allâhu Teâlâ'nın dilemesi altındadır; bu hadîs-i şerîf küçük şirki ifade eden bir hadîs-i şeriftir. Çünkü hadisin söylenme sebebi içeriğindeki şirkin küçük şirk olduğunu bizlere ifade etmektedir.

II. İkinci Görüş:

Bu görüşe göre; kişi küçük şirk işleyerek yaşar ve daha sonra bu hal üzere ölürse kâfir olmaz fakat affedilmez. Küçük şirk üzere vefat eden kişilerin sorumlulukları vardır ve bu sebeple kıyamet günü sorumlu tutulacaklardır. Konuyla alakalı âyet-i kerîmede geçen “**Allah bunun dışında dilediğini affeder**” ifadesini delil getiriyorlar. Âyetteki “أَنْ” masdariyye harfidir⁸³, “يُشْرِكُ” ifadesi ise muzâri’ bir fiildir⁸⁴. Bu harfin muzâri fiile dahil olması o fiilin masdar olarak te’vil edilmesini gerekli kılar; dolayısıyla mâna “Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez” şeklinde anlaşılır ya da “Allah şirk koşulmasını affetmez” şeklindedir. “**Şirk**” kelimesi nekra⁸⁵ bir cümleinin akışında menfi bir şekilde (olumsuz sığayla) kullanılmıştır, dolayı-

82. Müslim, Hudûd, 3234; Ahmed, *Musned*, 21672.

83. Yani öündeki fiili mastar yapar ve ...mak-...mek/...ması-...mesi kipleriyle okutur. (Editör)

84. Muzâri’ fiil: Şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zamanı bildiren fiillere denir. (Editör)

85. Nekra: Arapça’da belirsiz bir kimseyi veya belirsiz bir şeyi gösteren ve genel anlam içeren isimlere denir. (Editör)

siyla umumi bir mânayı ifade eder. Hem büyük hem de küçük şirki içinde barındırır. İkinci te'vile göre "şirk" kelimesinde elif-lâm takısı bulunmaktadır. Elif-lâm takısı ise umumiyet ifade eder. Dolayısıyla âyetteki şirk hem küçük hem de büyük şirki kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır. Aynı şekilde Tirmizi'de geçen şu hadisi de delil getirmişlerdir:

لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا
لَأَتَيْتَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً

"Kulum bana yeryüzü dolusunca hata ile gelse bana şirk koşmadan benimle karşılaşsa ben de yeryüzü dolusunca af ve mağfiret ile onu karşılarım"⁸⁶ Bu hadis-i şerifi mefhûmu muhâlif şekilde algılayacak olursak mânası şöyle olur "Bana şirk koşarak benimle karşılaştığında ben yeryüzü dolusunca mağfiret ve af ile onu karşılamam." Hadis-i şerifteki "Bana şirk koşmamış ise" kelimesinde umumi bir kullanım söz konusudur. Dolayısıyla büyük ve küçük şirki içinde barındırır. Aynı şekilde bu hadis-i şerif affedilme ihtimali olan Müslümanlar hakkında söylenmiştir. Bu âlimler Enes b. Mâlik (radiyallâhu anhu) ve Âişe (radiyallâhu anhâ)'dan rivayet edilen şu hadis-i şerifi de delil getirmektedirler: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

الدَّوَاوِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثَلَاثَةٌ: دِيْوَانٌ لَا يَغْبَأُ اللَّهُ بِهِ شَيْئًا وَهُوَ حَقُّوقُ اللَّهِ، وَدِيْوَانٌ لَا يَتْرُكُ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئًا وَهُوَ حَقُّوقُ الْعِبَادِ، وَدِيْوَانٌ لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ، فَأَمَّا الدِّيْوَانُ الَّذِي لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ: فَالشِّرْكُ بِاللَّهِ

"Allah'ın katında divanlar (amel defterleri) üç tanedir. Birinci divanı Allah yüklenip önem vermez! Yani içerisinde Allah'ın hakları bulunan defterdir. İkinci divandan Allah bir şeyi terk etmez (yani onda ne yazılı ise onu uygular). Bu da kul haklarıdır. Üçüncü divan ise Allah

86. Müslim, 4852; Tirmizî, 3540.

onu bağışlamaz! Allah'ın (içerisindekini) bağışlamayacağı divana gelince; Allah'a şirk koşmaktır!"⁸⁷

Bu hadis-i şerîfin özellikle son bölümü delil olarak ileri sürülmektedir orada Allâhu Teâlâ'nın affetmeyeceği defterden bahsederken içeriğinde şirk olan kitaptan bahsedilir; buradaki şirkten maksat küçük şirk'tir çünkü hadis-i şerîf Müslümanlar hakkında söylenmiş bir hadis-i şeriftir. Bunun delili ise hadisin başında geçen "Allâhu Teâlâ'nın önemsemediği defter yani affetme ihtimali olan defter isyankar kulların günahlarını içerisinde barındıran defterdir" kâfirlerin durumuna gelince Allâhu Teâlâ onların günahlarını asla bağışlamaz.

Yine onların delil olarak ileri sürmüş oldukları bir rivayet İbn Ebi Âsım tarafından aktarılmaktadır. Bu söz, *es-Sünne* kitabının 384 ve 457. sayfalarında geçmekte ve Elbânî tarafından "hasen" kabul edilmektedir. Abdullah İbn Ömer (*radiyallâhu anhumâ*) şöyle demiştir:

كُنَّا نُوْجِبُ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ النَّارَ

"Bizler büyük günah işleyen kişilerin kesinlikle cehenneme gireceğini gerekli görüyorduk." Başka bir rivayette ise:

مَا زِلْنَا نُمْسِكُ عَنِ الْإِسْتِغْفَارِ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ، حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ
{إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ}

[النساء: ٤٨]

"Bizler büyük günah işleyenlere dua etmiyor, onlar için istiğfar talebinde bulunmuyorduk ta ki şu âyet-i kerîme ininceye kadar '**Muhakkak ki Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez.**' (Nisâ, 48)"⁸⁸

Bu rivayetdeki konumuzla alakalı olan bölüm şirkin dışında geri kalan tüm günahların bağışlanma ihtimalidir. Bu durum büyük

87. Ahmed, *Musned*, 25500.

88. İbn Ebi Asım, *es-Sünne*, (No: 830).

günahlar ile alakalıdır öncesi ise büyük günahlardan daha öte olan bir durumu ifade eder o da büyük ve küçük şirktir. Bu, sahâbenin anlayışıdır. Abdullah İbn Ömer de bu anlayışı bizlere aktarmaktadır.

Bu grubun delilerinden bir tanesi de Abdullah İbn Mes'ûd'un (radiyallâhu anhu) şu sözüdür:

لَأنَّ أَخْلِفَ بِاللَّهِ كَاذِبًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَخْلِفَ بغيرِهِ وَأَنَا صَادِقٌ

"Allah'ın adını anarak yalan yere yemin etmek başkasının adını anarak doğru bir şekilde yemin etmekten bana daha fazla sevimli gelir." El-Hafid Süleyman et-Teysir isimli kitapta sayfa 530'da şöyle demektedir: "Bu sözü İbn Cerir tefsirinde herhangi bir sened aktarmaksızın rivayet etmiştir. İbn Abbas ve İbn Ömer (radiyallâhu anhuma) gibi sahâbilerden benzeri sözler nakledilmiştir. Taberânî bu rivayeti mevkuf⁸⁹ bir isnad ile nakletmiştir. ⁹⁰ Münzirî bu sözün râvilerinin Buhârî ve Müslim râvileri olduğunu ifade etmiştir." Bu sözdeki konumuzla alakalı olan bölüm ise; Sahâbe Allah'tan başkasının adına yemin etmeyi küçük şirk olmasına rağmen büyük günahlardan daha büyük kabul ediyordu. Bu icmâ ile kabul edilen bir durumdur. Bilinen bir durum şu ki Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat'ın görüşüne göre büyük günahlar Allah'ın dilemesi altındadır. Küçük şirk ise büyük günahlardan daha büyük bir durumdur, dolayısıyla bunun büyük günah gibi değerlendirilmesi ve onun hükmünü alması uygun değildir. Küçük şirk büyük günahlardan daha tehlikelidir. Nasıl ki büyük şirk küçük şirk ile aynı hükümde değil, aynı şekilde küçük şirkte günahlar ile aynı konumda olamaz. Küçük şirk, büyük şirk ile günahlar arasında farklı bir mertebededir. Kendi başına müstakil bir çeşittir. Kendisinden daha büyük olan şirkin hükmünü almaz, aynı şekilde kendisinden daha küçük olan kebâir (büyük) günahların hükmünü de almaz. Kendine has bir hükmü vardır. Allah onu affetmez, fakat onu yapan kişi kâfir olmaz ebedî cehennemde kalmaz.

⁸⁹. Sahâbeye isnad edilen söz ve fillere mevkuf hadis denir. (Editör)

⁹⁰. Bk. Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr, 8902. (Editör)

Konuyla alakalı farklı bir açıklama daha yapılmaktadır; bu açıklamaya göre: Şirk Allah (*azze ve celle*)'ye yönelik hâşâ bir edepsizlik, bir kusur arama göstergesidir. En ufak ihtimalle bazı konularda O'na bir takım ortaklar kabul etmektir. Büyük günahlar ise kişinin kendi nefsindeki bir zaaftan ve kusurdan kaynaklanır. Nefisteki kusur ve zafiyet nasıl olur da ufak bir ihtimalli bile olsa hâşâ Allah (*azze ve celle*)'ye hakaret ile eşit tutulabilir? Bu iki durum birbiriyle eşit değildir. Evet tercih edilen görüş bu görüştür. El-Hafid Abdurrahmân "*Kur-retu 'Uyûni'l-Muvahhidîn*" kitabının 34. Sayfasında bu görüşü tercih etmiş ve şöyle demiştir:

"Büyük şirk ile beraber herhangi bir amelin kabul olma ihtimali söz konusu değildir. Büyük şirk insanların cehennemde ebedî kalmalarına sebebiyet verir. Kişinin yapmış olduğu küçük de olsa meselâ bir riya alameti gibi küçük şirke gelince; bu durum kişinin kâfir olmasına sebebiyet vermez ancak kötülükleri iyiliklerinden daha fazla ise durum değişebilir."

Ebû Butayn da bu görüşü tercih eder. Talebesi İbn Muflih'in "*el-Furû*" isimli kitabında İbn Teymiyye'den⁹¹ naklettiğine göre o şöyle demiştir: "Şirk affedilmeyebilir, küçük olsa bile..." Ebû Butayn bu açıklamaya bir takım kayıtlar getirmiş ve "Allahu a'lem **'Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz; bunun dışındakileri ise dilediği kimse için bağışlayabilir'** (*Nisâ*, 48) âyet-i kerîmesindeki umumi ifadedden dolayı bunu söylemiş olabilir. Bunun yanı sıra şeyh affedilmeyeceğini kesin bir dille ifade etmemiş ve sözünün devamında 'Belki de affedilebilir' demiştir. Ebû Butayn'ın sözü burada sona erdi (Bk. *ed-Durer*, 10/388).

Abdurrahman bin Kâsım *Kitâbu't-Tevhîd*'e yapmış olduğu hâşiyenin⁹² 50. Sayfasında bu görüşü tercih etmiş ve şöyle demiştir:

91. Bk. *Muhtasaru Risâleti er-Reddu ale'l-Bekri*.

92. Hâşiyeye: Genellikle muhtasar olan eserlerin üzerine yapılan ilave açıklamaları ifade eden bir terimdir. (Editör)

“Küçük şirk sahibi olan kişi âyet-i kerîmede geçen umumi ifadededen de anlaşıldığı gibi tevbe etmediği sürece affedilmez, çünkü **‘Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez’** bu kişi amelleri tartılarak hesap verir.”

Şeyhimiz Hamîd bin Ukalâ eş Şuaybî de (*hafizehullâh*) bu görüşü tercih etmiştir.

Musannifin tercihinine gelince, “*Târîhu Necd*” kitabının 439. sayfasında musannifin küçük şirk ile kebâir olarak bilinen büyük günahları ayrı gördüğüne dair bir takım açıklamalar bulunmaktadır. Şöyle diyor:

“Allah'a isyan anlamına gelen her bir günahın şirk ya da küfür olarak isimlendirilmesine gelince: Şirk ve küfür ayrı bir şey, büyük günahlar ayrı bir şey, küçük günahlar da ayrı bir şeydir. Konuyla alakalı en açık delillerden bir tanesi tevhid üzere Allâhu Teâlâ ile karşılaşan kişinin durumunu ifade eden Ebû Zer (*radiyallâhu anhu*) hadisidir. O hadis-i şerifte şirk koşmayan kişinin; zina etse de hırsızlık yapsa da affedilebileceği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra birçok delil mevcuttur. Bu gibi işleri yapan kişinin şirk koştığı ya da küfre girdiği söyleniyorsa bu durum bu işlerin kebâir diye isimlendirilen büyük günahlardan daha öte bir iş olduğunu ortaya koyar. Sana söylediğim sözlerle muhalif herhangi bir açıklamamı gördüğün takdirde bil ki o karıncanın ayak sesinden daha gizli olan bu mâna ile söylenmiştir”

Bu açıklamalar açıkça gösteriyor ki musannif küçük şirkin büyük günahlardan öte bir şey olduğunu büyük günahların ise küçük şirkten farklı bir durum olduğunu kabul ediyor aynı zamanda küçük şirkin küçük günahlardan daha farklı bir durum olduğunu kabul ediyor. Ona göre her bir çeşidin kendisine ait bir ismi ve hükmü bulunmaktadır. Bizim “Allah onu affetmez” sözümüzden kasıt; kusurunu örtmez ve o kusurdan vazgeçmez demektir. Bilakis onu hesaba çeker, hesap esnasında onunla münakaşa eder ve onu sorumlu

tutar demektir. Bu gibi durumların varlığı onun ebedî cehennemde kalacağı anlamına gelmez; kabirde azap gördüğünde, berzah âleminde azap çektiğinde, ölüm esnasında sıkıntılar gördüğünde, kıyamet günü Arasât meydanında⁹³ korkular yaşadığında da onun cezası verilmiş olabilir; ya da dünyada yapmış olduğu hayır hasenâtlar onun küçük şirkini silmiş yok etmiş olabilir. Büyük günahlar böyle değildir; Allah büyük günahları dilerse -hiçbir ceza ve karşılık vermeksizin- affeder dilerse affetmez. Musannifin bu bölümdeki son açıklamalarına gelince:

“أَفَادَكَ فَأَيْدَتَيْنِ / Bu bildiklerin sana iki fayda sağlar” O iki fayda şunlardır:

1- Allah'ın fazileti ve rahmetiyle ferah bulur mutlu olursun ki bu övülen bir mutluluktur; musannif buna şu âyeti delil getirmiştir:

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

“De ki: “Ancak Allah'ın lütuf ve rahmetiyle, yalnız bunlarla sevininler. Bu, onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır.” (Yûnus, 58)

2- Musannifin “وَأَفَادَكَ أَيْضًا الْخَوْفَ الْعَظِيمَ / Aynı zamanda sana ‘büyük bir korku’ sağladı.” sözü: Yani kalbinin kaymasından kötü bir akıbet ile bu dünyadan ayrılmaktan, hiç farkında olmaksızın şirke düşmekten korkarsın; böylece şirkten korkup sakınırsın bu durumda senin için büyük bir faydadır.

93. Kıyamet gününde insanların toplanacağı yerin bir adı. Detay için bk. TDV İslâm Ansiklopedisi, “Arasât” maddesi. (Editör)

VII. YEDİNCİ KISIM:

فَإِنَّكَ إِذَا عَرَفْتَ أَنَّ الْإِنْسَانَ يَكْفُرُ بِكَلِمَةٍ يُخْرِجُهَا مِنْ لِسَانِهِ، وَقَدْ يَقُولُهَا وَهُوَ جَاهِلٌ؛ فَلَا يُغْذَرُ بِالْجَهْلِ، وَقَدْ يَقُولُهَا وَهُوَ يَظُنُّ أَنَّهَا تُقَرِّبُهُ إِلَى اللَّهِ - كَمَا ظَنَّ الْكُفَّارُ - خُصُوصاً إِنَّ أَلْهَمَكَ اللَّهُ مَا قَصَّ عَنْ قَوْمِ مُوسَى - مَعَ صَلَاحِهِمْ وَعِلْمِهِمْ - أَنَّهُمْ أَتَوْهُ قَائِلِينَ: {اجْعَلْ لَنَا إِلَهاً كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ}. فَحِينَئِذٍ يَغْظُمُ خَوْفُكَ وَحِرْصُكَ عَلَى مَا يُخَلِّصُكَ مِنْ هَذَا وَأَمْثَالِهِ

Musannif dedi ki:

Bir insanın ağzından çıkan herhangi bir kelime ile yada farkında olmaksızın söylemiş olduğu bir cümleyle dinden çıkabileceğini, cehaletinden dolayı kabul edilemeyeceğini, hatta bu sözün müşriklerin zannettiği gibi seni Allah'a yaklaştıran bir vesile zannederken küfre düşüren bir etken olduğunu... İşte tüm bunları öğrendiğinde, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın kavmi sâlih ve ilim ehli kişilerden oluşmasına rağmen çıkıp ta; اجْعَلْ لَنَا إِلَهاً كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ; "(Ey Mûsâ) Onların ilahları olduğu gibi bize de bir ilah yapsan" (Araf, 138) dediğini güzelce anlamak sana nasip olduğunda işte o zaman Allah korkun artacak ve bu gibi insanlara benzememek için var gücünle çalışacaksın.

BÜYÜK ŞİRKTE CEHALET VE TE'VİL MAZERET MİDİR?

Bu konu tevhid meselesindeki en zor konulardan biri olarak kabul edilir. Konuyla alakalı derinlemesine bir araştırma gerekmektedir. Bu konuyu araştıranların bu zor meselede hakka ulaşabilmek için Allahu Teâlâ'ya çokça dua etmeleri gerekir.

Bu meseleyle girmeden önce birkaç noktaya değinmek gerekir:

1- Musannif bizzat bu konuya değinmek istememiş fakat şirk-ten sakındırma meselesini irdelerken değinmek durumunda kalmıştır.

2- Musannif bu sözüyle *Lâ ilâhe illallâh* demelerine rağmen cehalet ile yaşayan kişileri kastetmektedir. Yani kible ehlinde olmalarına rağmen büyük şirk çukuruna düşen ve İslâm olduğunu iddia eden kişileri ele alır. Bu nedenle Hristiyan ve Yahudi gibi asli kâfirler bu konu dışında tutulur.

Şimdi meselenin aslına tekrar dönelim; cehalet meselesinde musannifin görüşü nedir? Acaba bu konuyu mazeret olarak kabul ediyor mu yoksa etmiyor mu?

Cehalet bir şey hakkında bilgi sahibi olmamak demektir; aynı şekilde bir konuyla alakalı marifetin olmaması da cehalet diye isimlendirilir. Bazılarına göre cehalet bir meseleyi idrak edememektir. Yani kişinin içine düşmüş olduğu işin ve amelin büyük şirk olduğunu bilmiyor olmasıdır. Böyle bir kişiye "*cahil*" denir. Fakat bir kişi içinde bulunduğu şirk Allah'a ibadet gayesi ile yapıyor ve yapmış olduğu bu amel ile ecir ve sevap bekliyorsa bu kişiye "*te'vilci*" ismi verilir. Bu cehaletin farklı bir çeşididir iki durumda hüküm bakımından eşittir.

CEHALET MESELESİNE GİRİŞ:

Büyük şirk çukuruna düşen herhangi bir kişi konuyla alakalı cahil olsa ya da başkasını taklit ederek bu çukura düşmüş olsa ya da te'vil ederek ve hata ile bu işi yapsa bu kişiye *müşrik* denir mi denmez mi?

Bu durumda sorulması gereken başka bir soru da cehaletin büyük şirkte mazeret olup olmaması meselesidir. Daha sonra İnşâallah izah edeceğimiz gibi selefın konuyla alakalı kabul ettiği mezhep, cehaletin mazeret olmayışı yönündedir.⁹⁴ Te'vil, taklit ve hata

94. Şeyh Ali b. Hudayr (Allah esaretini çözsün ve onu korusun) burada selefın bir kesiminin görüşün-

den bahsetmektedir. Kendisi de bu görüşü kabul etmekte ve *büyük şirkte* cehaleti mazeret kabul etmemektedir. Birazdan bu konu bağlamında kendilerinden bazı nakiller aktaracağı -bilhassa Necdi- ulemâ da bu konuda aynı şekilde düşünmektedirler. **Ancak bu konu ihtilâfıdır ve bu konudaki ihtilâf, muteber bir ihtilâftır.** Büyük şirkte cehaleti mazeret görmeyen âlimler olduğu gibi; mazeret gören âlimler de vardır. Bununla beraber bu ulemâ arasında bir kesimin diğer kesimi kâfirlik veya bid'at ehli olmakla suçladığına dair bir durum söz konusu değildir. Bilakis ulemâ bu konuya ihtihâdi bir mesele olarak bakmaktadır. Muasır Havâric ve cehalet fırkaları dışında, "büyük şirkte cehaleti mazeret görenin tekfiri" gibi bir mesele söz konusu değildir. Bu konuda muteber bir ihtilâf vardır ve her iki kesimin de kendince istinbat ettiği deliller ve görüşünü dayandırdığı bazı gerekçeler söz konusudur. Ancak bu ihtilâf Kur'an ve Sunnet'te hükümleri ve küfürleri muayyen olarak belirtilmiş aslı kâfirlerin cehaleti hakkında değil; bilakis asli Müslüman olup bununla beraber bir sebepten ötürü şirk düşen insanların cehalet durumu ile ilgili bir ihtilâftır.

Peki asli müslüman kimdir?

Tekfir meraklıların saptırdığı konulardan birisi de bu, asli kâfir ve asli müslüman meselesidir. Meselenin ana fikri; kişinin neyle İslâm'a gireceği ve nasıl müslüman olacağı başlığı temelinde şekillenmektedir. Asli müslüman demek; kelime-i şehadeti -mânasını bilerek- diliyle ikrar etmiş kimse demektir. Bu görüş cumhurun görüşü olup bütün ulemâ İslâm'a girmek için mânasını bilerek kelime-i şehadeti söylemenin yeterli olduğunu söylemektedir. Bu kelimeyi ikrar ettikten sonra şirk ve küfür cinsinden amellere devam edenin durumu sonraki ve ayrı bir meseledir. Yine, içinde bulunduğu şirk amellerden rücu etmeyenlere, kelime-i şehadeti söylemenin yeterli olmayacağı da -hak olmakla beraber- ayrı bir meseledir. Ancak İslâm'a girmek için kelime-i şehadetin kalp ile tasdiki ve dil ile ikrarı yeterlidir ve bunu yapan herkes müslüman olarak kabul edilir. Ancak bid'at fırkaları bu meselede de haddinden fazla bir zorlaştırmaya gitmekte ve müslüman olacak herkesin tevhibi ve şirk tüm detayları ile bilmesini şart olarak kabul etmektedirler. Böyle bir şartı muteber bir tane bile âlim söylememiştir. Zira ümmetin geneli avam, bir kısmı havâs çok az bir kısmı da havâssu'l-havâstır. Bu sebeple Ehl-i sunnet ulemâsı mukallidin imanını sahih kabul etmektedir. Ancak meseleyi iyi tahkik etmeyen kesimler tahkiki iman ile taklidi iman olayını farklı bir mecraaya kaydırmaktadırlar. Evet aslolan tahkiki imandır ve kişi bu hususta mücadele etmelidir. Ancak taklidi iman da kişinin müslüman olabilmesi için yeterlidir. Nitekim cennet ve cehennem mertebe mertebedir, herkes iman ve ameldeki derecesine göre bir mertebeye gidecektir. Ancak tevhibin, şirkin ve akidenin tüm tafsilatlarını bilmeyen ve farkında olmadan bazı şirk amellere giren mukallit müslümanların asli kâfir olduğunu, yani ebediyen cehennemlik olduğunu söyleyen bir tane bir tane bile muteber âlim yoktur. Bu hususta en keskin olan âlimler bile onları asli müslüman kabul etmekte ancak şirkleri sebebiyle mürted sınıfına koymaktadırlar. Bu sebeple Râfiziler gibi küfrü apaçık olan fırkalar için bile asli kâfir denilmemiş bilakis onlar hakkında mürted ismi kullanılmıştır. Peki mürted kimdir? Mürted İslâm'a girdikten sonra, İslâm'dan dönen yani dinden çıkan kişidir. Demek ki bu insanlar önce asli müslüman olmuş sonra dinden çıkmışlardır. Peki günümüzdeki cahil birçok müslüman, Ali (radiyallâhu ahu)'ya (hâşâ) ilah diyen Râfiziler'den daha mı fazla küfrün ve şirkin içindedirler de onlara "bunlar hiç İslâm'a girmedir ki" denilmektedir? İşte kör taassub insanları bu hale getirmektedir.

Büyük şirkte cehalet meselesine gelince; bu hususta şunu belirtmekte fayda vardır: Büyük şirkte cehaleti mazeret görmeyen âlimlere göre büyük şirk; **mutlak anlamda Allah'tan başkasına ibadeti içeren** amellerdir. Bilhassa Necdi ulemâ bu konuyu daha çok kabir şirkleri üzerine ele almışlardır. Ancak, özellikle günümüz Türkiye vakasında çokça gündem edilen "bazı güncel meseleleri" bu konu içerisine dahil etmemişlerdir. Evet teşri hususunda bir ihtilâf kesinlikle yoktur ve ulemâ ittifakla Allah'ın hükmü dışında teşri yapanların küfrüne hükmetmişlerdir. Ancak teşri yapanlara tâbi olanları sınıflara ayırmış ve bu hususta; zamana, zemine, muhataba ve muhtevaya göre bir değerlendirme yapılmıştır.

Cehaleti mazeret görmek demek cahili taltif etmek veya onun âlimden daha üstün olduğunu söylemek değildir. Bilakis bazı zaman, mekan ve durumlarda cehaletin mazeret olması Allah'ın rahmetindendir. Bu sebeple Allah; peygamberler, kitaplar ve davetçiler göndermiştir. İnsanları akül ve fitratlarıyla baş başa bırakmamıştır. Şimdi birileri "Allah bunları gönderdikten sonra artık mazeret kalmamıştır" diyebilir. Ancak bilinmelidir ki hüccet ikamesi diye bir durum vardır; bu ne demektir? Bu, gönderilmiş binlerce peygambere ve ulaştırılmış binlerce vahye rağmen cahil kalmış insanlara, delillerin gereğince ulaştırılması ve gerek cehaletlerinin gerek şüphelerinin giderilmesidir. Allah en doğrusunu bilmektedir. Bu meselelerde hassas olmakta ve ulemâya bağlı kalmakta fayda vardır. Ni-

da hüküm bakımından cehaletle aynıdır. Hal böyleyken bu büyük meselenin detaylı bir şekilde araştırılması ve detaylı bir şekilde açıklanması gerekir. Bu mesele tevhidi öğrenmek ve şirki kavramak isteyen her bir kişi için en önemli meselelerden birisidir.

Bu mesele bazen isimler ve hükümlerin ayrı oluşu bazen de bir başka yerde ayrılmadan olduğu gibi aktarılması gibi izah edilen konularından kabul edilir. Bu da meselenin birçok başlık altında birçok nakil ve detaylı açıklamalar ile izah edilmesini gerekli hale getiriyor. Bu konuyla alakalı şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb ve onun zamanından günümüze kadar gelen talebelerinin görüşlerini, daha önceden yaşamış olan İbn Teymiye ve İbnu'l-Kayyim'in açıklamalarını, onlardan daha önce yaşayan selef âlimlerinin sözlerini genel olarak ifade etmemizi, konuyla alakalı yapılan icmâ'ları, ilim ehlinin görüşlerini ve sahih olan kıyasları tamamen aktarmamızı gerekli hale getiriyor; şu an meseleye giriyor ve şöyle diyoruz:

I. BİRİNCİ FASIL: ŞEYH MUHAMMED BİN ABDULVEHHÂB'IN SÖZLERİNDEN KONUyla İLGİLİ BAZI NAKİLLER

Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın sözlerinden derlediğimiz konuya açıklık getirecek bazı nakiller:

Bir mülâhaza: İnşâallah konuyu bitirdikten sonra sayfanın altına bazı dipnotları düşerek şeyh Muhammed ile alakalı önemine binaen bir takım açıklamaları ekleyeceğiz. Dipnotlarda nakletmiş olduğumuz görüşlerin birçoğu ondan aktarmış olduğumuz nakillerden oluşmuştur.

1- Nakillere başlamadan önce Şeyh Muhammed'in bu konuda yazılmış müstakil bir kitabının var olduğunu hatırlatmak istiyoruz o kitap "*Mufidu'l-Müstefid fi Kufri Târiki't-Tevhîd*" isimli kitaptır. Kitabın başlığına bakıldığında tevhidi terk eden kişinin tekfir edildiği

açıkça görülmektedir. Dolayısıyla tevhidi terk eden kişinin şirk düştüğü anlaşılmaktadır. Bizzat başlığın içerisinde bile bir kişi şirk koştuğu takdirde muayyen bir şekilde tekfir edildiği görülüyor. Kitapta; İbn Teymiyye'nin büyük şirk konusunda muayyen tekfirden kaçındığı, iddiaları eleştiriliyor.

2- Şerhini yaptığımız elimizdeki “*Keşfu's-Şubuhât*” kitabının birçok yerinde büyük şirkte cehaletin mazeret olmadığı açıkça ifade edilmiştir.

3- Aynı şekilde “*Nevâkıdu'l-Aşr (Tevhidi Bozan On Etken)*” kitabında da cehalet mazeret olarak görülmemektedir. Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb bu kitabında İslâm'ı bozan etkenleri zikrettikten sonra bu konuda ciddi ya da şakavâri veya korku ile amel eden kişilerin hüküm bakımından eşit olduklarını aralarında herhangi bir fark olmadığını ifade etmektedir. Ancak “Kişi ikrah altında bulunuyorsa söylemleri ve eylemlerinden mes'ul tutulmaz” diyerek ikrahı müstesna tutmuştur. Câhil olan, te'vil eden ya da hata ile küfür amelleri işleyen kişileri istisna tutmamış bunların cehaletini mazeret kabul etmeyip küfre girdiklerini açıkça ifade etmiştir. Konuyla alakalı bknz: “*Fetâvâ el-E'immeti'n-Necdiyye*, 3/188”.

4- Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'dan nakledilen görüşlerden bir tanesi de şudur: “*ed-Dureru's-Seniyye*” kitabında (8/118) mürtedlerin özelliklerini ve kaç gruba ayrıldığını teker teker ifade etmiş, içlerinden Peygamber (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ı yalanlayanların ve tekrardan putlara ibadete dönenlerin var olduğunu bildirmiştir. Onlardan bazıları Müseylimen'in (Müseylimetülkezzâb) peygamberliğini kabul etmiş onun gerçek bir peygamber olduğunu zannetmiş ve peygamberlik konusunda şirk düşmüştür. Onların durumlarını inceleyen âlimler o kişilerin kesinlikle mürted olduklarını, bu konuda cahil olsalar dahi cehaletlerinin mazeret olmadıklarını ifade etmişlerdir. Öyle ki onların mürted olduğunda şüpheyne düşen kişi dahi kâfir olacaktır.

Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb *ed-Durer*'de (9/405-406) İbn Teymiye'nin tekfir hakkındaki görüşünü nakleder ve ardından şunları söyler: "Bu ve benzeri sözlerini gözden geçirdikten sonra anlıyoruz ki o muayyen kişilerin tekfir edileceğini zikreder zikretmez arkasından kafalarda oluşabilecek şüpheleri izale edecek açıklamalarda bulunuyor. Kendilerine hüccetin ulaşmadığı kişiler hakkında tekfir hükmü vermiyor, hüccet ulaştıktan sonra ancak meseledeki durumuna göre; küfre mi girdiğini, fasık mı olduğunu yada sadece günahkar mı olduğunu açıklıyor. Yine İbn Teymiyye zâhir meselelerin dışında da fikirlerini açıkça ifade etmiştir. Bazı kelâmcıların İslâm'dan çıkıp mürted olduğunu duyunca şöyle demiştir: 'Bu gibi söylemler eğer hafî (hükmü apaçık bir şekilde anlaşılamayan kapalı) meselelerde olsaydı durum farklı olurdu. O zaman onlara 'hata yapmış' ya da 'sapmış' denilebilirdi. Bu gibi meselelerde hüccet kâim olmadığı sürece kişi mazur kabul edilir; fakat ister avam ister havas olsun herkesin bilebileceği meselelerde bu gibi eylem ve söylemler onlardan sâdır olmaktadır. Her Müslüman bu meselenin Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) tarafından açıkça ifade edildiğini, ona muhalefet eden kişilerin dinden çıkacağını rahatlıkla bilir. Örneğin hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah'a (şirk koşmadan) ibadet etmek, O'ndan başkasına –ister melek ister peygamber ister sıradan bir insana- ibadeti nehyetmek gibi işlerdir ki bunlar İslâm'ın en açık şiarlarıdır. Beş vakit namazın farz oluşu, namaza saygı ve tâzimin gerekliliği, ahlâksızlık, zina, içki ve kumarın haram oluşu gibi bilgiler herkes tarafından malum olmasına rağmen –o kelâmcıların- birçoğu bu işlere dalıp hükümleriyle alakalı yanlış fikirlere sapıyor ve böylece mürted oluyorlar' –İbn Teymiyye- daha sonra hüccet ulaştıktan sonra muayyen kişilerin tekfir edilebileceği meselesini izah etmiş ve 'Bu konuda hiçbir âlimden muhalif bir görüş aktarıldığını bilmiyoruz' demiştir."

6- Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın risâlelerini ve ibarelerini okuyunca açıkça anlıyoruz ki Şeyh cehaleti mazeret görmüyor ve şirk ameli işleyen bir kişiye müşrik –ya da müşriklerdendir- diyor.

Şeyh bazen kendisine hüccet ikame edilmeyen kişilere *kâfir* ismini kullanırken hüccet ikame edilen kişilere ise *müşrik* ve *kâfir* isimlerini birlikte kullanıyor. Bu duruma şaşdırmamak gerekir bu, hüccet ikamesinden önce ve sonra verilen isimleri ayırmak demektir ve Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat'ın kabul ettiği hak mezheptir. İbn Teymiyye de bu taksimatı Fetâvâ'da (20/37-38) zikretmiştir. O iki sayfa içerisinde altın suyu ile yazılmış ne değerli inciler var bir bilsen! Bu yöntem İbnu'l-Kayyım ve diğer davetçiler tarafından da benimsenmiş olan bir metottur. Onlardan her biri bu konuda icmâ olduğunu beyan etmiştir. Davet öncülerinin kelâmı tastamam okununca bu hakikatler ayan beyan görülecektir.

Şimdi tekrar konumuza dönelim ve Şeyhin ifadelerini aktaralım:

İlk olarak:

Şeyh "Keşfu's-Şubuhât" kitabının 9. Sayfasında şöyle der; "فَإِنَّكَ إِذَا عَرَفْتَ أَنَّ الْإِنْسَانَ يَكْفُرُ بِكَلِمَةٍ يُخْرِجُهَا مِنْ لِسَانِهِ، وَقَدْ يَقُولُهَا وَهُوَ جَاهِلٌ، فَلَا يُعْذَرُ بِالْجَهْلِ/Bir insanın ağzından çıkan herhangi bir kelime ile -bunu cahilce söylemiş de olsa- dinden çıkabileceğini ve cehaletinden dolayı (mazur) kabul edilemeyeceğini öğrendiğinde..." Bu ifadelerden açıkça anlaşılıyor ki Şeyh cehaleti mazeret kabul etmiyor.

İkinci:

İbn Sabbâh'a reddiye olarak yazdığı risâle. Bu risale Nâsirüddin el-Esed tahkikli "Târîhu'n-Necd" kitabında 468. Sayfada yer almaktadır. Bu risâlede kendisi hakkında ortaya atılan ithamlara bir takım cevaplar vermektedir. Orada şu ifadeler yer alır: "Elhamdulillâh. Bundan sonra: Müşrikler benim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e salavat getirmeyi yasakladığımı iddia ediyorlar (burada bu iddia sahiplerini müşrik diye isimlendirmesi dikkat çekicidir). Onların benim hakkımda bir takım iddiaları var; örneğin ben Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kubbesini yıkmak istiyormuşum ya da

sâlihler ile alakalı ileri geri konuşuyormuşum ya da onları sevmeyi yasaklıyormuşum; bunların tamamı yalandır, bühtandır ve şeytanlar tarafından benim aleyhime uydurulan bir takım iftiralardır. Bu iftiraları atan şeytanlar haksızca insanların mallarını yemek isteyen kişilerdir. Mesela bunlar; insanlara kendileri için birtakım adaklarda bulunmalarını emreden Şemsân'ın ve İdrîs'in oğulları gibi insanlardır. Bunlar insanlara karşı kendilerini büyük görüyor ve onlara bir takım görevler veriyorlar. Aynı şekilde Şeyh Abdulkâdir'e müntesip olan (bazı) şeytanların fakirleri de böyledir onlar -onun beri olduğu- bir takım ithamları Şeyhe yönelmektedirler. Hz Ali, Râfîzîler'den ve amellerinden nasıl beri ise Şeyh Abdulkâdir de onların iddialarından beridir. Ben insanlara Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in emirlerini anlatmaya başlayınca yani sadece Allah'a ibadet edin kim Abdulkâdir'e ibadet etmeye davet ediyorsa o kâfirdir. Abdulkâdir ondan beridir, aynı şekilde sâlihleri tabiri câizse uçuranlar, evliyalı yüksek makamlara konduranlar, onlara insanları çağırıp davet edenler, onlar için secde edenler de kâfirdir...”

Evet bu cümleler arasında konumuz ile alakalı olan bölümler “İnsanları şeyh Abdulkâdir'e davet eden kâfirdir” gibi ifadelerdir. Bu ifadeler açıkça gösteriyor ki Şeyh, Abdulkâdir ve benzeri insanlara davetçilik yaparak insanları teşvik edenleri tekfir ediyor. Özellikle onu Abdulkâdir'e ibadet eden bir kul gibi vafsediyor. Bu şirki yapan kişilere o isim verilir yani *müşrik* ve *kafir* diye isimlendirilir, diyor.

Şeyh risâlenin son bölümlerinde şöyle der:

“İsâ bin Meryem (*aleyhisselâm*) bir peygamber olmasına rağmen ona davetçilik yapanlar, onu olduğu şekilden daha farklı vafsederek aşırı tâzim yapanlar ve ona ibadeti teşvik edenler nasıl kâfirse bu şeytanlar içerisinde köpekleşmiş olan Ebû Hadîde ve Osman gibileri özellikle vadide olanlar ve el-Harc bölgesindeki⁹⁵ diğer köpek gibi; ayrıca diğer bölgelerde bulunan köpekler gibi bir takım insanlar var ki onlar da küfre düşmüşlerdir.”

95. Suudi Arabistan'ın Riyad Bölgesi'nde bulunan bir şehir. (Editör)

Bu bölümde “İsâ bin Meryem bir peygamber olmasına rağmen ona davetçilik yapanlar, onu olduğu şekilden daha farklı vasfederek aşırı tâzim yapanlar ve ona ibadeti teşvik edenler nasıl kâfirse...” ifadeleri dikkat çekicidir.

Şeyh sonlara doğru sâlih kullara olan itikad meselesini zikrediyor ve “Bu putlara ibadet etmek gibidir, bunu yapan kafirdir” diyor. (Burada verilecek hükmü, yapılacak işe bağlamıştır. Bu işi putlara ibadet olarak vasfetmiştir. Şer’an putlara yada kabirlere ibadet eden kişiler cahil dahi olsalar Müslüman olarak vasfedilmeleri imkansızdır.)

Üçüncü:

“*Târihu’n-Necd*” kitabının 474. Sayfasında İbn Suheym’e reddiye esnasında şöyle der:

“Biz Abdulkâdir’i ya da diğer evliyaları fayda veya zarar veren kişiler olarak nitelendirenleri tekfir ettiğimiz gibi onlara ‘Siz İslâm’ı inkar ettiniz’ dediğimiz gibi Şemsân, Tâc ve Hattâb’a dua eden kişileri de tekfir ediyoruz; bilin ki sizler İslâm’ı inkar ettiniz...”

Şeyh burada Abdulkâdir’e ibadet edenleri ve Şemsân’a dua edenleri tekfir etmektedir. –Şemsân, musannif zamanında Harc bölgesinde bulunan meşhur bir sûfidir–.

Dördüncü:

Sermedâ âlimlerinden Muhammed bin ‘İd’e gönderdiği bir risâledir. Bu risâle “*Târihu’n-Necd*” kitabının 263. Sayfasında mevcuttur. Şöyle diyor: “Fakat kesinlikle şunu söyleyebilirim ki Ebû Tâlib’in kubbesine ibadet edenler el-Muveys ve benzerlerinin ulaştığı küfürün onda birine dahi ulaşmış sayılmazlar...”

Burada kabirlere ibadet edenlerin kafir olduğunu ve cehaletlerinin mazeret olmadığını açık ve net bir şekilde ifade etmiştir.

Beşinci:

Dir'îye⁹⁶ kâdısı olan Şeyh Abdullah bin Îsâ'ya gönderdiği risâledir. Bu risâle "*Târihu'n-Necd*" kitabının 14. risâlesi 324. Sayfada mevcuttur. Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb bu risâlede onun tâğûtları tekfir etme konusuna şüpheli yaklaşımını eleştirmiş ve şöyle demiştir; "Ahmed bana senin bu – Tâlib vb. kişilere ibadet eden Şemsân'ın ve İdrîs'in evlatları gibi- tâğûtların küfrü ile alakalı fetva konusunda şüpheli yaklaşımlar sergilediğini ve kafanın karıştığını söyledi."

Bu ifadelerden açıkça anlaşılıyor ki Şeyh, tâğûtlara ibadet eden kişileri tekfir ediyor. Bu gibi tâğûtları ve onlara ibadet edenleri tekfir etmeyen kişilere de tepki gösteriyor ve münkeri inkar edecek şekilde onlara nasihat ediyor. Özellikle tâğût dediği kişilerin açıkça isimlerini veriyor ve Tâlib vb. kişileri de ibadet edilen tâğûtlar olarak isimlendiriyor. Tâğûtlara ibadet eden kişinin Müslüman olma ihtimali yoktur. Bu kişi cehalet ile bu ibadeti sergilemiş olsa dahi yine Müslüman sayılmaz; bu kişiye muvahhid denmez, *şirk* kelimesi bu gibi insanlar için kullanımı uygun olan bir terimdir.

Altıncı:

Sâdik âlimlerinden Abdurrahman bin Rebia'ya göndermiş olduğu risâledir. Bu risâle "*Târihu'n-Necd*" kitabının 34. sayfasında mevcuttur.

"Bir kişi gece-gündüz Allâhu Teâlâ'ya ibadet etse fakat bununla birlikte gitse bir peygambere ya da bir evliyaya kabrinin yanında dua etse bu kişi iki farklı ilah edinmiş bir kişi kabul edilir. Bu kişi Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmemiştir. Çünkü ilah kendisine dua/kulluk edilen zât demektir. Müşrikler bugün Zübeyr veya Abdulkâdir'in ya da diğerlerinin kabrinin yanına giderek dua ediyorlar, ister Zeyd'in ister bir başkasının kabrinin yanına gidip dua etmek aynı manadadır."

96. Arabistan'ın Necd bölgesinde bir şehir. (Editör)

Şeyh bu ifadeleri ile bu insanların müşrik olduğunu ifade etmiş bu ve benzeri kabirlere gidip de ibadet edenlerin müşrik olduklarını ve iki ilah kabul eden insanlar olduklarını açıkça söylemiştir.

Yedinci:

Riyâd kâdısı Süleyman bin Süheym'e gönderdiği mektuptur. Bu mektup "Târihu'n-Necd" kitabının 304. Sayfasında zikredilen dokuzuncu risâledir. Şöyle diyor:

"Biz Harc ehli olan o tâğûtları yaptıkları birçok işten dolayı tekfir ediyoruz; onlar babalarını ve dedelerini Allah ile kendi aralarında birer vasıta olarak görüyorlar. İnsanları küfre davet ediyor aynı zamanda insanların Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm)'ın dininden nefret etmeleri için ellerinden geleni yapıyorlar."

Burada kendisi ile Allâhu Teâlâ arasında vesileler belirleyen insanlar tekfir etmektedir. Aynı mektubun 305. sayfasında İbn Süheym'e müşkil gelen bir durumu da dillendirmiştir: "Ali bin Ebî Tâlib ile alakalı şu bildiğin itikadı benimseyenler hakkında ne diyorsun? Birçok insan Abdülkâdir ve benzerleri için de aynı durumuma düşmüştür."

Bu cümlelerde Harc ehlini Allah ile aralarında bir takım vasıtalar kabul ettikleri için tekfir etmiş ve yaptıkları bu fiillerin hükmünü yani şirk içerisinde olduklarını ifade etmiştir.

Sekizinci:

"Târihu'n-Necd" kitabının 247. Sayfasında aleyhine ortaya atılan bir takım iddialar ve ithamlara cevap niteliğinde yazmış olduğu risâledir. Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb o risâlede şöyle der:

"Bir kişi adakta bulunarak Allah rızasını değil de bir başkasının rızasını gözetiyorsa o kişinin tekfir edileceği ayan beyan ortadadır." Diğer adakları da bu şekilde değerlendirmiştir, açıklamalarından bir kısmı şöyledir: "Cinler için kurban kesmek küfürdür, kesilen bu

hayvanın eti haramdır, keserken Allah'ın adını ansa da cinler için kestiğinden dolayı bu hayvanın eti yenmez. Bu beş meselenin tamamı haktır ve ben bunların tamamını kabul ediyorum.”

Yine şöyle der: “Bir takım sapkın insanlar artık darlıkta ve bolukta bazı sâlih insanlara dua eder oldular. Abdulkâdir Geylânî (Ceylânî), Ahmed el-Bedevî, Adi bin Mûsâfir ve benzeri ibadet ehli olan sâlih insanlara dua eder hale geldiler.” Devamında şu vardır: “İlim ehli yapılan bu ibadetleri reddetmiş bu ve benzeri işlerin büyük şirk olduğunu ifade etmişlerdir.”

Görüldüğü gibi bu üç kişinin kabrine ibadet eden kişileri dalâlet ehli olarak isimlendirdiği ve bu işin büyük şirk olduğunu ifade etti. Bir başka yerde şöyle der: “Ali (*radıyallâhu anhu*) ile alakalı bu gibi söylemler bu şekilde değerlendiriliyorsa İbn Arabî ve Abdulkâdir'i ilah görenlerin durumu ne olabilir?”

Dokuzuncu:

Ahsâ âlimlerinden Ahmed bin Abdulkerîm'e göndermiş olduğu mektuptur. Bu mektup “*Târîhu'n-Necd*” kitabının 346. Sayfasında geçmektedir.

Kabirlere ibadet eden insanların cahil olmaları sebebiyle onlara verilecek hüküm Ahmed bin Abdulkerîm'e kapalı gelmiş ve kabirlere ibadet eden bu insanların cahil olmaları durumunda tekfir edilmeyeceklerini, muayyen tekfirden uzak durmanın gerekli olduğunu, yapılan işin tekfir edileceğini (ancak) kişisel (muayyen) tekfirden uzak durmanın gerekli olduğunu, yani bu işi yapan kişilere *kâfir* ya da *müşrik* demenin uygun olmayacağını ifade ettiğinde tüm bu açıklamalar esnasında onların cahil oluşunu mazeret olarak görüp onlara *kâfir* ve *müşrik* damgası vurmaktan uzak durduğunu görünce Muhammed b. Abdulvehhâb yazmış olduğu uzun bir mektupta o âlime nasihatlerde bulunmuş ve şunları ifade etmiştir: “Bak! Görmüyor musun İbn Teymiye bu işi yapan insanların liderlerini isim isim tek tek belirterek mürted olduğunu ilan etmiştir.

Onların apaçık mürted olduğunu ifade etmiştir. Meselâ Fahrüddin er-Râzî'nin İslâm'dan dönüp mürted olduğunu ifade etmiştir. Halbuki o, dört imamı ve mezhebi benimseyen sizlere göre İslâm âlimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Benim yapmış olduğum bu açıklamalar senin anladığın gibi muayyen kişilerin tekfir edilmeyeceği mânasına gelir mi? Acaba bir kişi darlıkta ve bollukta Abdulkâdir'e dua etse, Ebû Hadîde'ye ibadet edip Abdullah bin Avn'i sevs ve onun dininin güzel olduğunu iddia etse...?

Aynı mektup içerisinde selef âlimlerinin tekfir ettiği insanları zikrettikten sonra şöyle diyor:

“*El-İknâ*’ ve şerhinde mürtedlikle alakalı neler dediklerini biliyorum, onlar birçok çeşitten bahsettiler, bu çeşitler sizin yanınızda mevcuttur. Sonra Mansûr el Buhûtî şöyle dedi: ‘Artık bu gruplarla alakalı umumi bela söz konusudur. Bunlar Ehl-i Tevhîd’in itikat esaslarının birçoğunu fesada uğrattılar; biz Allah’tan af ve afiyet talep ediyoruz.’ İşte bu onun bizzat kendi harfleriyle yazmış olduğu mektubun lafızlarıdır. Daha sonra onlardan bir tanesinin öldürüldüğünü ve malına yönelik verilen hükmü zikretti. Sahâbe döneminden Mansûr el Buhûtî dönemine kadar herhangi bir kişi bu gibi insanların yapmış oldukları işlerin tekfir edileceğini şahıslarının tekfir edilmeyeceğini söylemişler mi? Diye ifade etti.” (ed-Dureru’s-Seniyye 10/63-74). Şeyh Muhammed’in Abdulkâdir’e ibadet eden kişileri nasıl tekfir ettiğini burada göreceksin Buhûtî’nin “Mürted” babında zikrettiği gruplar, Hulûl⁹⁷ inancını benimseyenler, vahdet-i vücûdu kabul edenler, Râfizîler, Bâtînîler⁹⁸ ve Karmatîler’dir.⁹⁹

97. Hulûl: İlâhî zâtın veya sıfatların yaratıklardan birine, bir kısmına yahut tamamına intikal edip onlarla birleşmesi, Allah’ın (hâşâ) insan veya başka bir maddi varlık görünümünde ortaya çıkması, inancıdır. Detay için bk. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, “Hulûl” maddesi. (Editör)

98. Bâtîniyye: Nasların zâhiri mânalarını kabul etmeyen, gerçek anlamlarını ancak Tanrı ile ilişki “mâsum imam”ın bilebileceği temel görüşünü savunan aşırı fırkaların ortak adı. Detay için bk. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, “Bâtîniyye” maddesi. (Editör)

99. Karmatîler: Aşırı Şîî İsmâiliyye mezhebine mensup bir zümredir. Detay için bk. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, “Karmatîler” maddesi. (Editör)

Onuncu:

Şeyh'e ait kelime-i tevhîdin tefsiri ile alakalı yazmış olduğu bir takım açıklamaları içinde barındıran bir mektup bulunmaktadır. Bu mektup şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın telif etmiş olduğu kitapların içerisinde yer almaktadır. Özellikle akîde cildinin birinci kısmında sayfa 363'te bulunabilir.

Şeyh şöyle der:

“Günümüzde yaşayan müşrikleri görüyorsun, kimileri ilim ehli olduğunu iddia ediyor, zâhid olduklarını, ictihad ettiklerini, çokça ibadet ettiklerini ifade ediyor fakat başına bir sıkıntı geldiğinde Allah'ı bırakıp başkalarından yardım talep ediyor. Yardım talep ettiği kişiler arasında Ma'rûf ve Abdulkâdir Geylânî benzeri birtakım insanlar bulunuyor; bu insanların içlerinden değeri en yüksek olanlar Zeyd bin Hattâb ve Zübeyr gibileridir. Bazen bunlardan daha üst seviyede bir takım insanlardan da yardım talep edebiliyorlar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den dahi yardım istedikleri mevcuttur. Allah kendisinden yardım talep edilendir. Bunlar bazen tâgûtlardan, kâfirlerden, azgın şeytanlardan dahi yardım talebinde bulunabilirler. Şemsân gibi İdris gibi insanlardan yardım talep ediyorlar, Eşkar ve Yûsuf'dan bile...”

Burada konumuzla alakalı olan bölüm bu gibi işleri yapan insanları müşrik diye isimlendiriyor olmasıdır. Mektubun başında “Bu müşrikleri görüyorsun” gibi bir ifade kullanılmaktadır. Onları Allah'tan başka herhangi bir insandan yardım talep eden, istiğâse yapanlar olarak vassfediyor. Bu gibi insanlar Müslüman olabilir mi? Onlara İslâm adı kullanılabilir mi? Onlara imanlı kişiler denilebilir mi? Onlar Allah'ı bırakıp da başkalarına ibadet ediyorlar. Şeriat açısından bu isimlerin onlara verilmesi imkansızdır. İslâm ve şirk birbirlerine zıt olan iki ayrı kavramdır; asla bir araya gelemezler.

On birinci:

Aktaracağımız bu bölüm meseleyi tam olarak açıklayacak, güzel bir şekilde kavramamızı sağlayacak *hitâmuḥû misk* (mutlu/güzel son) diye isimlendirilen güzel bir son olacaktır. Burada Şeyh büyük şirkte cehaleti mazeret görmüyor. Bunu mektup içerisinde bilahare zikrediyor. Büyük şirk cahil bir halde düşen kişilerin müşrik olduklarını ancak hafi diye isimlendirilen gizli meselelerde müstesna tutulabileceklerini ifade ediyor. Kabirlere ibadet etmek gizli olmayan açık meselelerdendir. Tekfire gelince daha önceden davet ulaşmayan bir kimsenin aleyhinde hüccet kâim olursa, bütün deliller ona tas tamam bir şekilde ifade edilirse kendi aleyhinde oluşabilecek hüccetler tastamam gerçekleşirse bu kişi kâfir olur. Üç kişi, bu üç kişinin dışındakilere hüccet ulaştığı için şirk ve küfür isimleri onlar için uygundur.

Bu mektup Muhammed bin Abdulvehhâb tarafından Dir'îye'de bulunan bazı öğrencilerine gönderilmiş bir mektuptur. Şeyh davetinin henüz ilk dönemlerinde Uyeyne'de bulunduğu esnada bunu yazmıştır. Öğrencileri Îsâ bin Kâsım ve Ahmed bin Süleym'dir. Bu mektup "*Târihu'n-Necd*" kitabının 410. sayfasında mevcuttur.

Şeyh Muhammed, tâğûtları ve tâbilerini tekfir etme konusunda gevşek davranan ve geri duran insanlara inkar edercesine tavrını koyuyor. Onların cahil olduklarını kendilerine hüccet ulaşmadıklarını iddia edenlere karşı bir reddiye veriyor; daha önce Şeyh'in, İbn Teymiyye'nin görüşünü aktardığını söylemiştik. Bu ve bu benzeri durumları inkar eden kişilere eğer hüccet kâim olduysa neler dediğini aktarmıştı: "Sizler tâğûtları ve tâbilerini tekfir etme konusunda şüphe duyuyorsunuz. Onlara hüccet kaim oldu mu olmadı mı konusunda tereddüt ediyorsunuz, gerçekten bu şaşıracak bir durumdur. Nasıl olur da bu konuda şüphe duyuyorsunuz? Ben defalarca bunu size tebliğ ettim, anlattım; hüccetin ulaşmadığı kişiler daha İslâm'a yeni giren insanlardır, şehirlerden uzak bölgelerde yaşayan

insanlardır. Gizli meselelerde hüccetin ulaşıp ulaşmadığı değerlendirilir. Bu kişilere gerçek anlamda tebliğ edilmeden bu kişilerin tebliğ edilmesi uygun değildir.

Dinin temellerinden sayılan meseleler, Allah (azze ve celle)'nin detaylı bir şekilde aktarmış olduğu, anlatmış olduğu meseleler kitabında muhkem bir şekilde bizlere bildirdiği meseleler... Allah bu konularda onlara hücceti ulaştırmıştır. Kur'an-ı Kerim'in varlığı hüccettir, kime Kur'an ulaştıysa ona hüccet ulaşmış demektir.

Fakat sizler hüccetin ulaşmasıyla hücceti anlamamanın arasını ayırt edemediniz. Ulaşması ayrı bir şey, onu anlamaları ayrı bir şeydir. Kâfir ve münafıkların çoğuna hüccet ulaştığı halde onu tam olarak kavrayamadılar. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا

“Yoksa sen, onların büyük çoğunluğunun gerçekten senin davetine kulak verdiklerini yahut doğru dürüst düşündüklerini mi sanıyorsun? Aksine onlar; başka değil, bir hayvan sürüsü gibidirler, hatta tuttukları yol bakımından daha da sapkındırlar.”

(Furkân, 44)

Söylediğimiz gibi hüccetin ulaşması ayrı bir şey hücceti kavrayabilmeleri ayrı bir şeydir. Onların kâfir oluşu hüccetin ulaşmasıyla gerçekleşir. Hücceti anlamıyor olmaları farklı bir durumdur, farklı bir şekilde değerlendirilir.”

Daha sonra kendilerine hüccetin ulaştığı bir takım insanları tek tek zikretti. Bu insanlar ulaşan hücceti anlamamışlardı. Örneğin Hâriciler'den, Ali (radiyallâhu anhu)'nın yakarak öldürdüğü bazı aşırılardan, Kaderiye mezhebinin gulâtından (aşırılarından) bahsetti ve dedi ki: “Bunu anladıysanız eğer işte şu an bulunduğunuz durum bu durumun ta kendisidir. Sizler tâgûtlara ibadet eden kişiler hakkında

şüphe duyuyorsunuz, İslâm düşmanlığı yapanlar ve anlamadıkları için mürted olduklarını iddia edenler hakkında şüphe duyuyorsunuz."

Bu risâlenin özeti şudur:

Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb bazı öğrencilerinin cehalet içinde olan kişileri tekfir etme konusunda tereddüt ettiklerini görünce onlara tepkisini göstermiştir. Talebelerin tekfirden geri durma nedeni, insanların cahil oluşu ve hücceti tam olarak kavrayamamış olmalarıdır. Şeyh Bu durumun hata olduğunu ve cahilleri tekfir konusunda tereddüt etmemelerini ifade etmiştir (Burada özellikle tekfir konusunu zikrediyor olması dikkat çekicidir). Şeyhe göre mazur görülecek cahiller ancak şu üç sınıftır.

(1) İslâm'a yeni girmiş olanlar.

(2) Çöllerde ve şehirlerden uzak kırsalda yaşayanlar.

(3) Birçok risalesinde üçüncü kişi olarak: Küfür diyarında doğup yetişen kişiler (Bu kişiler sadece detaylı bilmeleri zor olan hafî/gizle meselelerde mazur kabul edilebilir). Kabirlere ibadetin ise gizli bir mesele olmadığını beyan etmiştir.

Şeyh bu üç kişiyi tekfir etmiyor. Onların kâfir olmadığını ifade ediyor çünkü bu üç kişiye ya hüccet ulaşmadı ya da hücceti tam olarak kavrayamadılar. Ama onların müşrik olmasına ya da onlara müşrik denmesine gelince bu üç kişi dahil olmak üzere Allah'tan gayrı olan bir takım varlıklara ibadet edenler ve Allah'tan başka ilahlar kabul edenlerden İslâm ismi alınır ve müşrik ismi verilir, müşrik isminin onlara söylenmesi uygundur.

Küfür isminin onlara verilmesi ya da kâfirlerin ahkâmının onlara uygulanması meselesine gelince: Kâfirlere uygulanacak hükümler, öldürülmeleri ya da azaba maruz bırakılmalarıdır. Böyle bir durum onlar için söz konusu olmaz çünkü onlara hüccet tam olarak

ulaşmadı ya da hücceti kavrayamadılar. Çünkü küfrün mânası inkar etmek, Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'i yalanlamaktır. Tıpkı bir kişiye bir elçinin haberi gelmiş de bu elçiyi yalanlamış, haberini inkar etmiş, inatkâr bir şekilde ona karşılık vermiş, ona sırtını ve yüzünü dönmüş anlamına gelir. Elçinin haberinin kendisine ulaşması hüccetin ulaşması demektir. *Şirk* ismine gelince, *şirk* Allah'tan başkasına ibadet etmek demektir. Onun hüccet ile herhangi bir irtibatı söz konusu değildir. İbn Teymiyye “Fetâvâ” isimli kitabının 20. cildinin 37. ve 38. sayfalarında bu konuyu inceliyor. Bu gerçekten önemli bir araştırmadır. *Şirk* ismi risâletten yani hüccetin ulaşmasından önce de kişi için sabit olabilir çünkü o Rabbine *şirk* koşuyor ve birilerini O'na denk görüyor. Şunu iyi anlamamız gerekir ki Şeyh “Ben şu ve şu kişileri tekfir etmiyorum” dediğinde onlara küfür ismi vermiyorum demektir; fakat bu sözüyle tekfir etmediği kişiyi Müslüman görüyor değil, ona İslâm ya da Müslümanlık vasfı veriyor değil, çünkü Şeyh *şirk* ile *küfrün* arasını ayırıyor.

Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın açıklamalarını sunduktan sonra bizim için şu durum açıkça ortaya çıkmış oluyor: Şeyh insanlara davet ulaştıktan sonra cahil olsalar bile tekfir ediyor. Ancak istisna tuttuğu birtakım insanları tekfir etmiyor. Tekfir etmemekle beraber onlara “Müslümanlar” ya da “Muvahhidler” de demiyor. Onlara “Müşrikler” diyor. Bu insanlar şehirlerden uzak vadilerde, çöllerde, kasabalarda yaşayan ya da İslâm'a yeni girmiş olan veya küfür diyarlarında doğup büyüyen insanlardır. Bu üç grup insan dışındakiler tekfir edilirken *şirk* ismi bu işi yapan herkesi kuşatacak şekilde kullanılıyor. Bu üç grup insan da dahil olmak üzere *şirke* dair bir amel yaptıklarında mazeretleri kabul edilmeksizin “Müşrik” ismini alıyorlar.

Durumun daha çok açıklığa kavuşması için şunu anlamamız gerekir: Şeyhin sözlerinden anlaşılan şudur; “Tekfir etmiyor” ifadesi hüccetin ulaşmadığı insanları tekfir etmiyor anlamına gelir.

Şeyhin torunlarından olan İshâk bin Abdurrahmân “Tekfiru'l-Muayyen” isimli kitabının 16. sayfasında bu konuyu detaylı bir şekilde ele almıştır. Bu duruma şaşdırmamak gerekir nitekim kişinin talebeleri, evlatları ve torunları onun sözünü diğerlerinden daha iyi anlayabilirler. İshâk bin Abdurrahmân şöyle der:

“Burada kısaca bir meseleden bahsetmek istiyorum, konu tevâ-fuken buralara geldi, yazdığımız bu kitap ise muhtasar bir kitap olması sebebiyle konuyu kısa tutmamızı gerektiriyor. Kevâz türbesine ibadet edenleri tekfirden geri duruyor, diyenler bir takım deliller ortaya atıyorlar; biz bu şüphelere cevap vermek istiyoruz. (Burada tekfir kelimesi kullanılmış yani şeyh onları kâfir görmüyor anlamında bir ifade kullanılmıştır. Şeyh burada bu tarz türbelere ibadet eden kişilere müşrik demekten geri durmamıştır, onları müşrik diye isimlendirmiştir. Allah'tan başkasına ibadet etme söz konusu olamaz, böyle birisi kesinlikle Müslüman diye isimlendirilmez İslâm ve şirk birbiriyle çelişen iki zıt kavramdır.)

İlk olarak cevabı aktarmak istiyoruz. Bu cevabın verilme nedeni Şeyh Muhammed'in kendisi hakkında ortaya atılan (bu tarz türbelere ibadet eden) Müslümanları tekfir etmediği onları mazur gördüğü meselesidir (Şeyh Müslümanları tekfir etmiyor, çünkü “Müslümanlar” kelimesi umumi bir kelimedir. Kendisine hüccet ulaşmayan kişilerin kâfir diye isimlendirilmesi konusunda acele davranmamak ve geri durmak gerekir çünkü “Müslüman” kelimesi onları da kuşatır). Bu öyle bir iddiadır ki hüccet olacak durumda değildir. Buna Kur'an'dan Sünnet'ten delil getirmek gerekir...” Daha sonra 19. sayfada şöyle dedi: “Evet Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb bazı konularda durmuş tevakkuf etmiştir. Meselâ bir seferinde şöyle demiştir: ‘Yere yığılıp kalanların-yani cihâd ibadetinden uzak duranların- hali nice olur bilemiyorum.’ Fakat onun bu sözlerini delil getirerek onun birçok meselede tevakkuf ettiğini, durup hüküm vermediğini söylemek şaşılacak bir durumdur. Şeyh birçok kitabında ve birçok yerde Kur'an'dan, Sünnet'ten, İbn Teymiyye ve

İbn Kayyim'in sözlerinden delil getirerek bir takım hükümler vermiştir; fakat bu sözleri görmezden gelip hüküm vermediği sözleri ön plana çıkartmak gerçekten şaşırarak bir durumdur. Bir seferinde Şeyh şöyle demiştir: 'Bir kişiye Kur'an-ı Kerim ulaştığında artık ona hüccet ulaşmış demektir (bir yerde özet ile beraber bu kabul edilir) ..."

Şeyh İshâk'ın söylemiş olduğu sözü ve bu söz içerisinde dikkat etmemiz gereken birkaç noktayı özetle şöyle veriyoruz:

1- İlk olarak Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb kabirlere ibadet edenleri tekfir etmiyorsa bunun maksadı umumi bir nefidir. Bu gibi insanlar arasında kendisine hüccet ulaşmayan insanlar olabilir daha önce yukarıda zikretmiş olduğumuz üç farklı insan grubu gibi... Onlara kâfir ismi verilmez fakat şirk ismi verilebilir, onlara müşrik denilebilir çünkü onlar şirk ameli olan bir işi yapıyorlar. Bu iş yapıldığı için bu ismin onlara verilmesi uygundur. Kabirlere ibadet edenler genel anlamda müşriktirler, içlerinden herhangi biri istisna tutulmaz ama küfür ismini vermeye gelince bu konuda biraz detaylı düşünmek gerekir. Kabirlere ibadet eden insanların içlerinden bazılarına hüccet ulaşmış bazılarına da ulaşmamıştır. Şeyh bu isimleri verirken çok ince düşünerek ağır bir şekilde hareket ediyordu, isimlerinin arasını birbirinden ayırt ediyordu ve kendisine hüccet ulaşan ve ulaşmayan kişileri taksimata tâbi tutuyordu. Allah nasip ederse daha sonra şeyhin öğrencilerine dair bazı sözlerini aktardığımızda bu konuyla alakalı daha detaylı açıklamalar gelecektir.

Yani kabirlere ibadet eden her bir kul *kâfir* sayılmaz fakat bu işi yapan -yani kabirlere ibadet eden- her bir kişi *müşrik* diye isimlendirilebilir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi üç farklı insan grubu kabirlere ibadet ettiğinde kâfir kabul edilmezler çünkü onlara hüccet ulaşmamıştır; fakat onlar Müslüman da değiller. Saydığımız bu üç grup; "Yeni Müslüman olmuş", "Şehirlerden uzak beldelerde doğup büyüyen" ya da "Kâfirlerin hakim olduğu beldelerde doğup büyüyen" insanlardır. Eğer kabirlere ibadet eden her bir şahıs tekfir

edilecek olsa bu üç grup insan da tekfir edilmesi gerekir. Bu alanı iyi anlamamız gerekiyor şeyhin sözlerinden bu detayı iyi kavramamız gerekiyor.

2- İkinci durumsa: Şeyh *küfür* ismini verme konusunda bazen tevakkuf etmiş ve hızlı davranmamıştır ama *şirk* ismini verirken böyle değil; birçok yerde *şirk* ismini verdiğini görüyoruz. Fakat asıl olan bu değildir (yani her konuda tevakkuf edip durmamış birçok meselede hükmü açık bir şekilde ifade etmiştir).

II. İKİNCİ FASIL: ŞEYH MUHAMMED B. ABDULVEHHÂB'IN BAZI SÖZLERİ HAKKINDA ORTAYA ATILAN ŞÜPHELERE CEVAPLAR

Bu bölümde Muhammed bin Abdulvehhâb'ın yazmış olduğu risâlelerden ve ifadelerden bir takım deliller getirerek onun kelâmını yanlış anlayan ve yanlış yorumlayan kişilere birtakım cevaplar verilecektir. Açıklamalar içerisinde kendimize ait olan ifadeleri parantez arasında vereceğiz inşaallah.

II.1. Birinci Konu:

“*Târihu'n-Necd*” kitabının Nâsiruddîn el-Esed tarafından tehzib¹⁰⁰ edilmiş tahkikli baskısının 407. sayfasında mevcut bulunan eş-Şerif'e göndermiş olduğu mektup gündeme getiriliyor. İki buçuk sayfalık bu mektubun girişinde şöyle der:

“Şerif bana hangi değerler üzere savaşacağımızı ve insanları hangi nedenlerden dolayı tekfir edeceğimizi sordu (burada dikkat ediliyorsa tekfir ve savaş ile alakalı soru soruluyor) ben de ona şöyle cevap verdim...:” Bu cevap arasında Şeyhin tekfir ettiği dört kişi zikredilmiştir (Mektubun sonunda bu kişileri neden tekfir ettiğine dair açıklamalar gelecektir).

100. Sozlukte “temizlemek, arıtmak, düzeltmek” anlamına gelen *tehzib* kelimesi kitap için kullanıldığında “gereksiz (veya fazla detaylı) bilgileri ayıklayarak kısaltmak” mânasına gelir. Bk. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, “Tehzib” maddesi. (Editör)

Daha sonra Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb kendi aleyhine ortaya atılan bir şüpheye reddiye vermeye başladı yani onun genel olarak herkesi tekfir ettiği ifade ediliyordu halbuki meselenin özü bu mektubun bizzat içerisinde ifade edilmişti.

“Bizim umumi olarak herkesi tekfir ettiğimize dair ortaya atılan iftira ve yalana gelince...: (tekfir hüccete bağlı bir durumdur, toplumun tamamına hüccet ulaşip ulaşmadığı açık ve net bir şekilde ortada olmadığından tamamına hüküm vermek uygun bir durum değildir) insanların bize hicret etmesini vâcip görüyormuşuz. Bu da dinini izhar etmek için gerekli bir görevmiş gibi algıliyormuşuz. Tekfir etmeyenleri de tekfir ediyormuşuz, savaşımayanları ve benzeri kişilerde tekfir ediyormuşuz bu ve benzeri bir sürü iftira aleyhimize yönlendiriliyor. Bu iftiralar ile insanları Allah ve Rasûlü'nün dininden alıkoymaya çalışıyorlar. Bir kişi Abdulkâdir'in kabrinin yanında putlara ibadet etse, Ahmed el-Bedevî'nin kabrinin yanındaki puta ibadet etse ve bunlara benzeyen diğer insanların yanlarındaki putlara ibadet etse ve bunları cahillik ile yapsa kendisini uyaracak birileri de yoksa (cahillik insanı tekfir etmeyi engelleyen bir nedendir, öldürülmesini ve azaba maruz kalmasını da engeller fakat cahil olan bir kişiye *şirk* ismi verilebilir çünkü bizzat şeyh onlara “Allah'tan başkasına ibadet edenler” ismini verdi) bu kişiyi dahi tekfir etmiyorken (burada özellikle tekfir kelimesini ve tekfir için savaşımdan bahsediyor ancak bu gibi işleri yapan insanların *müşrik* diye isimlendirilmesine gelince bunlar Allah'tan başka bir zâta ibadet ettiklerinden dolayı evet bunlar puta ve kabre ibadet ettiklerinden dolayı, putlara ibadet eden kişiler Müslüman olarak isimlendirilemeyeceği için bunlar da müşrik olarak isimlendirilir) Allah'a *şirk* koşmadığı halde bize hicret etmedi, tekfir etmedi ve savaşımadı diye bir kişiyi nasıl olurda tekfir ederiz? Subhânallâh bu gerçekten büyük bir iftiradır! Biz o dört sınıf insanı Allah ve Rasûlü'ne karşı çıktıkları için tekfir ediyoruz (çünkü onlar bu işleri bilerek yaptılar, Allah ve Rasûlü'ne açıkça meydan okudular, bu gibi insanlara hüccet ulaştığı için kâfir ismini hak etmiş oldular). Kendi nefesine bakan Allah

ile karşılaşacağını bilen Allah katında cennetin ve cehennememin var olduğuna kesin inanan kişiye Allah merhamet etsin Allâhu Teâlâ Muhammed (sullallâhu aleyhi ve sellem)'e âline ve ashâbına salât eylesin."

Şeyh Abdullatîf ve İbn Sehmân'ın oğulları Abdullah ve İbrâhim bu konuda detaylı cevaplar verdiler. "*ed-Durer*"de 10. Cildin 434. sayfasında Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın Kevâz türbesinde ibadet eden ve putçuluk yapan kişileri davet etmeden tekfir etmiyor oluşunu izah ettiler. Başlangıçta tekfir etmiyor olmasının sebebi o kişilere davetin ve hüccetin ulaşmamış olmasıdır. Çünkü o dönemde yaşayan insanlar ilimden çok uzak bir ortamda yaşıyorlardı, risâletin eserlerini net bir şekilde kavrayamamışlardı. Bu nedenle cahil bir toplumdur, onları uyaracak insanlar da yoktu ama hüccet bir insana ulaştıktan sonra artık o kişinin tekfir edilmesine bir mâni kalmamıştır hücceti anlamamış olsa dahi tekfir edilebilir."

Dikkat edilirse görülecek ki mesele tekfir edilip-edilmeyeceği meselesidir, ancak bu gibi insanlar tekfir edilmese dahi İslâm ismini almazlar çünkü onlar şirk ameli işliyorlar, dolayısıyla bu isim o ve benzeri insanları kuşatan bir kavram oluyor.

II.II. İkinci Konu:

Uyeyne'de bulunduğu esnada davetin ilk dönemlerinde ismi Abdurrahmân bin Abdullah olan Süveydî el-İrâkî'ye göndermiş olduğu eski bir mektuptur. Bu kişi Irak'ın âlimlerinden birisidir. Bu mektup "*Târihu'n-Necd*" kitabının 320. sayfasında bulunmaktadır. Bu mektup ile birlikte Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb, es-Süveydî'nin bazı sorularına cevap veriyor. Süveydî şeyhe insanların onun hakkında söylediği ifadeleri aktarıyor. Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın bir takım ithamlarla karşı karşıya kaldığını ifade ediyor. Bütün insanları tekfir ettiğini, bu şekilde algılandığını söylüyor (daha önce biz bu konuda bir önceki risâlede umumi tekfirle alakalı ne söylediğini görmüştük). Şeyh bu ithamlara şu şekilde cevap veriyor: "Evet sizin zikretmiş olduğunuz bazı ithamlara gelince

benim -bana tâbi olanlar dışındaki- bütün insanları tekfir ettiğim, söyleniyor. Ben onların nikâhlarının sahih olmadığını söylüyordum; gerçekten bu şaşılacak bir durumdur. Hangi akıllı insan bunu düşünebilir ki? Acaba bunu bir Müslüman ya da bir kâfir söyleyebilir mi? Ârif olan ya da deli olan bir kişi böyle bir şey söyleyebilir mi?" deyip Peygamber (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ın kubbesinin yıkılmasına dair bir fetva ortaya attığına yönelik ithamlara cevap veriyor; *Delâilu'l-Hayrât* kitabının yakılması meselesi ile alakalı bazı açıklamalar yapıyor ve daha sonra genel olarak bütün insanları tekfir ettiğine dair ithamlara cevap veriyor ve diyor ki: "Tekfire gelince ben Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in dinini bilen bu dini öğrendikten sonra ona söven insanları ve bu dinden alıkoyan, açıkça düşmanlık eden kişileri tekfir ederim. İşte sadece bunları tekfir ederim." (Bu arada dikkat etmemiz gereken bir durum şu ki; bilen ve inkar edenler için *küfür* ismini kullandı, küfür kelimesi *inkar etmek* demektir). Devamında şöyle dedi: "Allah'a hamdolsun ki ümmetin çoğu bu şekilde değil." (Yani ümmetin çoğu inkar ediyor değil fakat ümmetin çoğu cahil bir şekilde yaşamaya devam ediyor teviller ile hayatına devam ettiriyor, şirk konusunda bu cehaletleri ve tevilleri onlara bir fayda sağlamıyor) "Ben, Peygamber'in dinini bilen daha sonra bildiği halde söven kişileri tekfir ediyorum." (Bu özellik inatçı insanların özelliğidir) Bu mektup Süveydî'ye gönderilmiş ve "*Misbâhu'z-Zalâm*" kitabının 43. sayfasına zikretmiştir.

II.III. Üçüncü Konu:

Sermedâ şehrinin âlimlerinden Muhammed Bin 'Îd'e gönderdiği mektuptur. Bu mektup *Târihu'n-Necd* kitabının 263. sayfasında zikredilir. Muhammed bin 'Îd'e göndermiş olduğu bu mektup şeyhin cevap niteliğinde yazmış olduğu bir risâle olup kitabın yaklaşık yedi sayfasını kuşatmıştır.

Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb mektubun başında dört mesele olarak bilinen konuyu ifade ediyor ve dört meseleyi detaylı bir şekilde açıklıyor:

1- Tevhidi,

2- Şirki,

3- Tevhidi tastamam anlayan kişilerin ancak tekfir edilebileceğini;

(Burada ancak tevhidi tam olarak anlamış olan kişilerin ancak tekfir edilebileceğini ifade etmiştir. Çünkü tekfir hüccet ile bağlantılı bir meseledir. Ancak burada böyle kişilerin müşrik olmayacağını söylememiştir çünkü şirk ismi bu ameli yapan kişileri kuşatır; bunun gibi insanların hücceti anlama ve kavraması önemli değildir)

4- Ancak tevhidi tastamam kavramış kişilere karşı savaş ilan edilebileceğini (Burada dikkat etmemiz gereken konulardan bir tanesi de öldürme olayı ve savaş olayının ancak hüccet ile bağlantılı olduğu meselesidir). Bu konuda Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb “Tevhidi ancak tastamam anlayan kişi dinden çıkar.” demiştir. Biz-zat kendi ifadeleri şöyledir: “Üçüncü olarak: Tevhidi tastamam kavramış insanlar ancak dinden çıkabilir. Bu din Allah ve Rasûlü’nün dinidir, bu dini öğrenip daha sonra bu dinden nefret eden, insanları bu dinden alıkoyan, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e karşı mücadele veren, onu tasdik edenlere karşı mücadele eden; şirki bildiği halde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şirki inkar etmek için gönderildiğini bildiği halde; şirk olan işlerle gece gündüz meşgul olan daha sonra bunu överek insanlara anlatan ve kendilerinin Sevâd-ı Azam diye isimlendirilen hata etmeyecek topluluk olduğunu vurgulayan kişiler... İşte bu kişilerdir kastımız... Düşmanların benim hakkımda benim zan ile hareket ederek zan ile tekfir ettiğimi, bir takım dostluklar kurduklarından dolayı birtakım insanları tekfir ettiğimi ve hüccetin kendisine ulaşmadığı kişileri yani cahilleri de tekfir ettiğimi ifade etmeleri apaçık bir iftiradır. Bu iftira ile insanları Allah’ın ve Rasûlü’nün dininden uzaklaştırmaya çalışıyorlar. (Burada dikkat etmemiz gereken konulardan bir tanesi de şeyhin yazmış olduğu son satırdır, ifadeler açıkça şöyledir “Ben kendisine hüccetin

ulaşmadığı cahili tekfir ediyormuşum" cahil olan kişi kendisine hüccet ulaşmayan kişidir, şirk işeyen kişiye kâfir denmez, fakat o kişi Müslüman yada muvahhid de değildir. Dolayısıyla küfür ve küfür ile alakalı olan isimler, şirk ve şirk ile alakalı olan isimlerden farklıdır. Bu meseleyi İbn Teymiye de açıkça ifade etmektedir: "Allah (azze ve celle) isimlerin arasını ayırdığı gibi aynı şekilde isimlere verilecek hükümleri de ayırmıştır, risâletten önce de sonra da durum böyledir." demiştir. Bu ifadeler "*Fetâvâ*" kitabının 20. cildinde 37. ve 38. sayfalarda geçmektedir).

II.IV. Dördüncü Konu:

Bazı öğrencilerinin onun hakkında aktarmış olduğu bir takım bilgiler mevcuttur. Onun hakkında Şeyh Abdullatif bin Abdurrahmân "*Misbâhu'z-Zalâm*" kitabının 324. sayfasında bazı açıklamalar yapmıştır. O sayfada Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb hakkında konuşur ve der ki: "O tekfir etmiyordu (burada dikkat etmemiz gereken konu sadece tekfir kelimesini kullanıyor olmasıdır). Evet kendisine hüccet ulaşmayan kişileri tekfir etmiyordu, hüccet ulaşmış deliller açıkça ortaya çıktığında o zaman gerektiğinde tekfir ederdi. Kabirlere ibadet eden kişiler içerisinde cahilleri tekfir etmemiş ve bu konuda hüküm vermekten geri durmuştur; kendilerini uyaracak kimseler yoksa bu gibi insanlar hakkında hüküm vermekten kaçınmıştır (evet burada dikkat etmemiz gereken mesele onları tekfir etmediği halde onları kabirlere ibadet eden kişiler olarak isimlendiriyor olmasıdır. Bir kişi Allah'tan başkasına ibadet ediyorsa Müslüman diye isimlendirilmez çünkü *İslâm* ve *şirk* birbirine zıt olan iki farklı kavramdır asla bir araya gelemezler).

Şeyh Abdullatif "*Minhâcu't-Te'sis*" kitabının 187. sayfasında şöyleder:

Şeyhimiz bulunduğu yerlerde ve yazmış olduğu risâlelerde tekfir ettiği kişilerin ancak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dinini bilen ve bildikten sonra açıkça düşmanlık eden kişiler olduğunu ifade

etmiştir. Ara sıra şöyle derdi: "Biz Kevâz türbesine ibadet eden kişileri tekfir etmiyoruz" yine Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb bazı risâlelerinde şöyle demiştir: "Savaşa çıkmayıp yere yığılıp kalanlar ve hevasına tâbi olanların hali nasıl olur bilemiyorum."

Şeyh Abdullatif şöyle devam eder: "Şeyhimiz Allah'tan başkasına dua eden kişiler eğer cahil durumda iseler onları tekfir etmekten kaçınıyor, kesin ve net ifadeler kullanmıyordu. Bu gibi insanlara nasihat eden kişiler yoksa ve onlara hüccet tam olarak ulaşmamışsa hal böyle iken yapan kişinin kâfir olabileceği durumlara düşmüşlerse bu kişiler hakkında kesin bir hüküm vermiyordu (Burada dikkat etmemiz gereken mesele o kişileri tekfir etmiyor oluşudur. Evet kendilerini tekfir etmediği bir takım insanlara "Türbelere ibadet eden kişiler" ya da "Allah'tan başkasına dua eden insanlar" olarak nitelendiriyor, onları "kabir ehli" olarak vasıflandırıyor. Acaba Allah'tan başkalarına ibadet eden kişilerin *Müslüman* diye isimlendirmeleri yada onlara *Müslüman* denmesi ma'kûl bir durum mudur?)."

Yere yığılıp kalan ve cihâda gitmeyen kişilere kâfir ya da Müslüman dememesi onlar hakkında hüküm vermekten geri durması meselesine gelince, evet onları yine müşrik olarak isimlendirmiştir çünkü onlar Allah'tan başkasına ibadet etmişlerdir. Şirk ismi onlar ve benzerleri için kullanılabilecek bir terimdir.

Şeyh Muhammed ile alakalı söylediğimiz sözlerin özeti şöyledir:

1- O Allah'tan başkasına ibadet eden kişileri "Müslüman" diye isimlendirmemiştir.

2- O bu gibi insanlara kâfir demekten sakınmış ve öldürülmelelerinin uygun olmadığını ifade etmiştir.

3- Bu gibi insanları "Allah'tan başkasına ibadet edenler" ya da "O'ndan başkasına dua edenler" diye nitelemiş ve böylece onlara "şirk" vasfı vermiştir. Fakat hüccetin kendilerine ulaşmadığı cahil kişileri müşrik ve Allah'tan başkasına ibadet eden kişiler olarak

vasıflamasına rağmen kendilerine hüccet ulaşmadığı sürece onlara *kâfir* ismi vermemiştir.

III. ÜÇÜNCÜ FASIL: ŞEYH MUHAMMED B. ABDULVEHHÂB'IN ÖĞRENCİLERİNDEN KONUYLA İLGİLİ BAZI NAKİLLER

Muhammed bin Abdulvehhâb'ın öğrencilerinden konuyla alakalı açıklayıcı bir takım nakiller:

İlk olarak: Onunla birebir irtibatlı olup sürekli birlikte zaman geçirdiği öğrencilerine ait ifadeler (Bu bölümde konuyu izah edecek on bir bölümü aktaracağız):

7-¹⁰¹ Muhammed bin Abdulvehhâb'ın evlatları ve Hamd bin Nâsır "*ed-Durer*"de (10/136-138) şöyle dediler:

"Allah'a ve Peygamber'e iman etmiş bir kişi küfür sözü söylese ya da küfür işi yapsa ve bu gibi işleri cehalet ile bilmeyerek yaparsa bu kişiyle alakalı hüküm ne olabilir? Siz, risâletle alakalı hüccet ulaşmadan önce bu gibi insanları tekfir etmiyormuşsunuz; bu gibi insanlar kendilerine davet ulaşıp ulaşmadığı tam olarak tespit edilmeden öldürülmüş olsa durum ne olacak? Bu konu size bu şekilde nispet ediliyor; bu doğru mudur değil midir?" diye soru sorulunca şöyle cevap verdiler:

"Bir kişi cahil olarak ya da onu uyaracak herhangi bir insan olmadığından dolayı bir küfür işi yaparsa ya da şirk olan bir ameli yaparsa kendisine hüccetin ulaşıp ulaşmadığı tam olarak tespit edilinceye kadar biz onun kâfir olduğuna dair hemen hüküm vermeyiz. Biz o kişinin kâfir olduğuna dair hüküm vermiyoruz ancak biz onu Müslüman olduğuna dair de hüküm vermiyoruz. Biz onun yapmış olduğu bu işin küfür olduğunu ifade ediyoruz. Yapılan bu iş onun malını, kanını mubah hale getirir. Kendilerine herhangi bir hüccetin

101. Bu numaralandırma, kitabın aslına göre aktarılmıştır. Kitapta ilgili maddeler 7 den itibaren başlamıştır, tercümede de herhangi bir değişiklik yapılmadan olduğu şekilde belirtilmiştir. (Editör)

ulaşıp ulaşmadığı kesin belli olmadığından dolayı biz bizzat şahıslara hüküm vermesek de bu durum “Bu kişiler kâfir olmadığına göre Müslümandır” anlamına da gelmez. Biz diyoruz ki; onun yapmış olduğu bu iş kâfirlerin işidir. Muayyen bir şahsa mutlak hüküm vermiyoruz, verilecek hüküm risâlete dair hüccetin ulaşp-ulaşmadığına bağlıdır. İlim ehli şöyle der: ‘Fetret ehli kıyamet günü imtihana tabi tutulacak, Arasât meydanında imtihandan geçeceklerdir.’ Onlar bu gibi insanlara normal kâfir hükmü vermedikleri gibi kesin cennete gidecek sâlih bir insan hükmünü de vermediler. Sadece onlara ait hükümlerinin kıyamet günü belli olacağını ifade ettiler.” Bu cevap “*ed-Dureru’s-Seniyye*” kitabının 10. cildinin 137. sayfasında geçmektedir.

8- Muhammed bin Abdulvehhâb’ın oğulları olan Şeyh Hüseyin ve Abdullah “*ed-Dureru’s-Seniyye*” kitabının 10. cildinin 142. sayfasında kendisine davet ulaşmadan önce vefat eden kişilerle alakalı bir takım açıklamalar yapmışlardır. Bu kişiler İslâm dinini idrak edememişlerse, yapmış oldukları fiiller onlar için nasıl değerlendirilir? Kendilerine hüccet ulaşmayan bu gibi insanların hükmü nedir? Gibi sorulara şöyle cevap verirler:

“Şirk ehlinden bir insan kendisine davet ulaşmadan önce vefat ederse ona verilecek hüküm şöyledir: Bir kişi şirk amelinin gerçek mânada şirk olduğunu biliyorsa, bunu bir din olarak görmüş ve bu hal üzere can vermişse, zaten bu insanın küfür üzere öldüğü bellidir; ona dua edilmez, onun için kurban kesilmez ve onun adına sadaka da verilmez ama durumunun hakikati Allah'a kalmıştır; eğer yaşarken hüccet kendisine ulaştıysa ve buna rağmen inatkâr davranmışsa zâhiren ve bâtinen kâfir kabul edilir; eğer hüccet ulaşmadıysa onun işi Allah'a kalmıştır.” (Burada bu gibi insanların zâhiren küfür üzere olduklarını ifade ettiler).

9- Dir’iye kâdısı Şeyh Abdulazîz “*Er-Resâil ve’l-Mesâilu’n-Necdiyye*” (5/576) kitabında, “Allah'a ve peygambere iman etmiş bir insan cehalet ile -bilmeden- bir küfür işi yapsa ya da küfür sözü söylese

bu gibi insanlara hüccet ulaşmadan siz onları tekfir etmiyormuşsunuz, bu doğru mudur?" sorusuna şöyle cevap vermiştir:

"Bir kişi cahil olarak ya da onu uyuracak herhangi bir insan olmadığından dolayı bir küfür işi yaparsa ya da şirk olan bir ameli yaparsa kendisine hüccetin ulaşip ulaşmadığı tam olarak tespit edilmeye kadar biz onun kâfir olduğuna dair hemen hüküm vermeyiz. Biz o kişinin kâfir olduğuna dair hüküm vermiyoruz ancak biz onu Müslüman olduğuna dair de hüküm vermiyoruz, biz onun yapmış olduğu bu işin küfür olduğunu ifade ediyoruz; yapılan bu iş onun malını, kanını mubah hale getirir. Kendilerine herhangi bir hüccetin ulaşip ulaşmadığı kesin belli olmadığından dolayı biz bizzat şahıslara hüküm vermesek de bu durum "Bu kişiler kâfir olmadığına göre Müslümandır" anlamına da gelmez. Biz diyoruz ki onun yapmış olduğu bu iş kâfirlerin işidir, muayyen bir şahsa mutlak hüküm vermiyoruz, verilecek hüküm risâlete dair hüccetin ulaşip ulaşmadığına bağlıdır. İlim ehli şöyle der: 'Fetret ehli kıyamet günü imtihana tabi tutulacak, Arasât meydanında imtihtandan geçeceklerdir.' Onlar bu gibi insanlara normal kâfir hükmü vermedikleri gibi kesin cennete gidecek sâlih bir insan hükmünü de vermediler. Sadece onlara ait hükümlerinin kıyamet günü belli olacağını ifade ettiler."

10- Muhammed bin Abdulvehhâb'ın oğlu şeyh Abdullah'ın bu konuyla alakalı kaleme aldığı müstakil bir eseri vardır. Bu kitap "*Kelimâtu'n-Nâfi'a Fi'-Mükeffirâtu'l-Vâkı'a*" isimli kitaptır ve "*ed-Durur*"in 10. Cildi 149. Sayfasında da geçmektedir.

Bu kitap, dört mezhep âlimlerinden müctehid olan bazı ulemânın, Müslümanın ne ile kâfir olacağı ve nasıl mürted olacağını ifade ettikleri bir takım açıklamaları içermektedir. İlk olarak mürtedlerden bahsederken şirk-i ekber¹⁰² meselesini ele alıyorlar ve onların tekfir edileceklerini ve cehalet ile mazur görülmeyeceklerine dair bir takım açıklamalar yapıyorlar.

102. Şirk-i ekber: Büyük şirk demektir. (Editör)

Daha sonra Şâfiî âlimlerinden İbn Hacer el-Heytemî'den bir nakil yapar. Bu nakil el-Heytemî'nin "*Ez-Zevâcir 'an İktirâfî'l-Kebâir*" kitabının "Birinci Büyük Günah" bölümünden alınmıştır. Şeyh Heytemî burada cehaletin mazeret olmayacağını açık bir şekilde işaret etmiş ve şöyle demiştir: "Şirk ve şirkin birçok çeşidine dair bir takım açıklamalar. Bu durum, insanların çoğunda görülmektedir, genel bir âdet durumundadır. İnsanlar bilmeden yani cahil olarak bu işleri yapıyorlar." daha sonra İmam Nevevî'nin *Sahîh-i Müslim*'e yazmış olduğu şerhten bir takım alıntılar aktarıyor; orada Allah'tan başkası adına saygı ile kesilen kurbanın şirk olduğunu ve bu kurbanı kesen kişinin de mürted olduğunu ifade ediyor (Bu bizzat hükmü tayin etmek anlamına gelir çünkü bu şekilde hayvan kesiminin yasaklığı muayyen bir kişiye yöneliktir). Sonra Ebû Şâme'nin¹⁰³ el-Bâ'is'te ifade ettiği bazı konuları naklediyor.

Daha sonra "Tebeyyünü'l-Mehârim"¹⁰⁴ kitabından bazı alıntıları naklediyor, orada küfür babında büyük şirkin birtakım çeşitlerinden bahsediyor, sayılan çeşitler arasında Allah'tan başkasına secde etmek, ibadet konusunda Allah'a herhangi bir mahlukatı ortak koştan bahsediyor. Bunun küfür olduğunu, küfür olması konusunda icmâ'ın var olduğunu aktarıyor. Bu konuda ısrar eden kişilerin öldürüleceklerini ifade ediyor.

Şeyh Kâsım'ın "*ed-Durer*"e yazdığı şerhteki bazı ifadeleri aktarıyor, orada Allah'tan başkasına dua eden ve başka bir kişi adına adakta bulunan kişinin küfre gireceği söyleniyor. Mâlikî âlimlerinden de bir takım nakiller aktarıyor Ebû Bekir et-Tartûşî'nin ifadelerini yazıyor. Onun döneminde bir takım değişik ameller yapan birtakım insanların var olduğunu, bu insanların kasıtlı bir şekilde ağaçlara

103. Ebû Şâme el-Makdisî (ö. 665/1267): Kıraat âlimi, Şâfiî fakihî ve tarihçidir. TDV İslâm Ansiklopedisi. (Editör)

104. Kitapta bu şekilde geçmektedir ancak doğrusu -Allahu a'lem- "*Tebyinu'l-Mehârim*" olmalıdır ki bu alandaki eserler genelde bu şekilde isimlendirilmiştir. Bu alandaki eserlerin en meşhurlarından biri Hâfız İmam Zehebi'nin "*Kitâbu'l-Kebâir ve Tebyinu'l-Mehârim*" isimli büyük günahlarla ilgili yazmış olduğu eseridir; muhtemelen burada bu eser kastedilmiştir. (Editör)

yönelik ibadet eden kişiler olduklarını ve yapmış oldukları bu eylemin müşriklerin yaptığı işlere benzediğini anlatıyor.

Daha sonra Hanbelî âlimlerinin kelâmalarını aktarıyor. İbn Akîl'in kabirlere saygı duyan kişileri tekfir ettiğini, ölümlere hitap ederek ihtiyaçlarını onlara arz eden kişilerin aynı şekilde kâfir olduklarını ve bu şekilde fetva verdiğini iletiyor. İbn Teymiyye, İbnü'l-Kayyim ve babasının yazmış olduğu bazı bilgileri bizlere aktarıyor. Allah'a ortak koşan bir kişinin tekfiriyle alakalı uzun uzadıya açıklamalar yapıyor, onların cehaletinin mazeret olmadığını açıkça ifade ediyor (alıntı biraz özet bir şekliyle burada sona ermiş oldu)."

11- "er-Resâil ve'l-Mesâil" kitabının 1. kısmında 1. cildin 79. sayfasında şöyle der: "Bir kişi inatçı davranmaksızın cehalet ile şirk olan bir işi yapsa bunun durumunu Allah'a havale ederiz fakat onun için dua etmek ona rahmet okumak ve onun için Allah'tan af talep etmek çok uygun olmaz. Birçok âlim şöyle demiştir bir kişiye Kur'an ulaşıysa ona hüccet ulaşmış demektir; Allâhu Teâlâ'nın bu yurduğu gibi:

وَأَوْحَىٰ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ

**"Bu Kur'an bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyar-
mam için vahyolundu."** (En'âm, 19)

Fakat bu ifadelerden önce şöyle demişti: "Ancak bu mesele fetret ehli olan ya da cehaletin diz boyu olduğu memleketlerde yaşayan insanlar için farklı değerlendirilmeli. Bu durumda bu gibi insanlar, kendilerine hüccet ulaşmadan ve hücceti tam olarak kavramadan; yaptığı işin şirk olduğunu, büyük şirk sayılıp kendisini dinden çıkaracağını, Allah ve Rasûlü'nün bunu haram kıldığını bilmeden yapmış ise o zaman muayyen kişiler tekfir edilmemeli. Fakat insanlara hüccet ulaşır da Kur'an-ı Kerîm'in ayetleri, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hadisi şerifleri okunursa buna rağmen şirk üzere kalmaya devam ederse bu kişi kâfir kabul edilir. Cehalet ile hiç uyarılmadan

yapan kişi bununla aynı seviyede olmaz. Cehalet sebebi ile bu gibi işler yapan kişilerin amelleri küfürdür fakat o kişinin kafir olduğuna hüküm verilmez. Hüküm vermek gerektiğinde, bakılır eğer ona hüccet ulaşmışsa buna rağmen şirk üzere kalmaya devam ediyorsa o kişi kâfir olur; Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın elçisi olduğuna iman etse, bu konuda şahitlik yapsa, namaz kılsa, zekat verse ve imanın altı esası olarak bilinen maddelere iman etse dahi bu kişinin küfrüne hüküm verilir. Bu konuda detaylı bilgi almak için “*ed-Dureru's-Seniyye*” kitabının 10. cildinin 274. sayfasına bakabilirsiniz.

12- Yine Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın oğlu Abdullah “*er-Resâil ve'l-Mesâil*” kitabının 1. kısmında 1. cildin 201. sayfasında kendisine bir takım sorular soruluyor. Sorulardan bir tanesi şöyledir: “Bir kişi Allah'tan başkası adına bilmeden yemin etse, bunun şirk olduğunun farkında olmadan böyle bir söz söylese; ancak bunu inatçı bir şekilde yapmıyor, aynı şekilde adını anarak yemin ettiği kişinin Allah'tan daha büyük olduğuna elbette ki inanmıyor, bu kişinin durumu ne olur?” şeklindedir. Bu soruyu şöyle yanıtlıyor: “Zâhiren bakıldığında bu kişi, yapmış olduğu bu eylemi ya da bu sözü cehalet ile söylüyor ve cehaletinden dolayı mazur olması gerekir çünkü şer’î hükümler ancak risâletin ve hüccetin ulaşmasından sonra kişi için sabit olur.” Şöyle devam eder: “Aynı şekilde bir kişi yeminin dışında şirk olan herhangi bir eylemi yapsa ya da bir söylemde bulunsa bunu hükmünü bilmeden yapsa ve hata ile böyle bir şeyi gerçekleştirmiş olsa bu konuda uyarıldığında kendine çeki düzen verip tövbe ediyorsa nasıl ki Mûsâ (aleyhisselâm)'ın kavmi mazur sayıldıysa ve sahâbiler Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e “Bize de bir Zâtü Envât yapmaz mısın?” diye söylediklerinde mazur kabul edildilerse o kişiler de mazur kabul edilirler. Ancak bir kişi böyle bir işi cehalet ile yapıyor inatçı davranmıyorsa ve bu hal üzere yani kendilerine herhangi bir davet ulaşmadan bunun şirk olduğuna dair bir bilgi onlara ulaşmadan öldülerse bu kişilerin İslâm'ına hüküm verilir mi ve bunlar Müslüman kabul edilir mi? Allah'ın onlara affetmesi

beklenir mi? İnsanların onlar için af duaları ve istiğfar etmeleri fayda verir mi? Bu ve benzeri sorulara verilecek en güzel cevap: “Allah onların halini daha iyi bilir” olmalıdır. Mûsâ (aleyhisselâm)’ın verdiği cevap onlar için en uygun cevaplardandır:

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى * قَالَ عَلِمَهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ
رَبِّي وَلَا يَنْسَى *

“Firavun: Öyle ise, önceki milletlerin hali ne olacak? dedi. Musa: Onlar hakkındaki bilgi, Rabbimin yanında bir kitapta bulunur. Rabbim, ne yanılır ne de unuttur, dedi.” (Tâhâ, 51-52)

13- Muhammed bin Abdulvehhâb’ın oğlu Abdullah “*ed-Durer*”-de 10. cildin 274. sayfasında şöyle aktarıyor:

“Bir ölüden taleplerde bulunmak ya da ondan yardım istemek, ihtiyaçların giderilmesini, sıkıntıların kaldırılmasını ondan talep etmek büyük şirktir. Bu, Allah ve Rasûlü’nün haram kabul ettiği, ilâhî kitapların baştan aşağı reddettiği, nebevî davetin haram olduğuna ve yapan kişilerin kâfir olduğuna dair bizlere ulaştığı, bu konuda bu işi yapanlardan Müslümanların berî olduğu, onlara düşmanlık yapmanın gerekli olduğu açık ve net bir şekilde bizlere ulaşan bir durumdur; fakat fetret döneminde muayyen şahıslar tekfir edilemez, onlara hüccet ulaşmadan ve durum tam olarak izah edilmeden, bunun büyük şirk olduğunu bilmeden yapan kişiler bu konuda tekfir edilmezler fakat hüccet ulaştıktan ve durumu kavradıktan sonra şirke devam ediyorlarsa işte o kişiler kâfirdirler.” (Özetle aktardık).

14- Şeyh Muhammed bin Nâsır “*ed-Durer*”de (10/336) şöyle der:

“Bir kişi, dine dair bilgiler kendisine ulaşmadan önce putlara ibadet ediyorsa ve bu hal üzere ölmüşse zâhiren bu kişinin kâfir olduğuna hükmedilir. Bu kişiye risâlete dair hüccetin ulaşmamış olma ihtimali olsa, cahil olma durumu söz konusu olsa ve onu uyaran

bir kişinin olmama ihtimali varsa bile biz zâhire göre hükmederiz; bâtinî meselede hüküm Allah'a kalmıştır, deriz. Allah bir kişiye hüccet ulaşmadan azap etmeyeceğini zaten söylüyor; âyeti kerîmede: **“Bizler bir peygamber göndermeden azap edecek değiliz”** (İsrâ, 15) buyurmaktadır. İçlerinden hali meçhul olanlara gelince bu konuya biz girişmiyoruz ve o kişilerin kâfir olduklarına ya da Müslüman olduklarına dair hüküm vermiyoruz. Bu bizim görevimiz değildir:

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا
كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Onlar bir ümmetti geldi geçtiler, kazandıkları kendilerindedir, sizin de kazandığınız kendinizdir, siz onların yaptıklarından mesul olmayacaksınız.” (Bakara, 134)

15- Yine “*ed-Durer*” kitabının 11. cildinde 75. ve 77. sayfalarında şöyle der:

“Bu durumu tam olarak anladıysak eğer şöyle diyoruz: İslâm davetinin kendilerine ulaşmasından önce vefat eden kişiler hallerinin zâhiri şirk üzere ise biz onlar hakkında hüküm vermekten geri duyuyoruz; biz onların kâfir olduklarını ya da Müslüman olduklarına dair bir hüküm vermiyoruz.” (Fetâvâ el-E’immeti’n-Necdiyye, 3. cilt 99. sayfa).

16. Şeyh Hamd bin Nâsır’a göre Râfıziler aslî kâfirler olup cehalet onlar için mazeret değildir. (*ed-Durer*, 10/335).

III.1. Abdurrahmân Bin Hasen’in Sözlerinden Bazı Alıntılar:

(Bu kişi daha ilme yeni başladığı dönemlerde dedesi Muhammed bin Abdulvehhâb’dan birebir ders alan kişilerden bir tanesidir)

Abdurrahmân bin Hasen bu konuyla alakalı müstakil bir kitap yazmıştır. Büyük şirkte cehaleti mazeret gören Dâvûd bin Circîs,

Osmân bin Mansûr ve benzeri kişilerle aynı dönemde yaşamıştır; daha sonra bu kişilere ait detaylar zikredilecektir. Bu konuyla alakalı özel ve genel bir takım risâleler yazmıştır.

17- Yazdığı kitaplardan bir tanesi “*El-Kavlu'l-Faslu'n-Nefis fi'r-Reddi alâ Dâvûd bin Circîs*” kitabıdır. Bu kitaba bazıları tarafından “*Te'sîsu't-Takdîs*” ismi verilmiştir.

18- “*El-Mevridu'l-Azbu fî Keşfi Şübehi Ehli'd-Dalâl*” kitabı “*ed-Durer*”de 9/128'de mevcut olup Dâru'l-İftâ tarafından basılmıştır (109. baskı).

19- “*Kitâbu İrşâdi Tâlibi'l-Hudâ*” “*ed-Durer*”de mevcuttur (8/204).

20- “*Er-Reddu alâ İbn-i Mansûr*” “*ed-Durer*”de mevcuttur (9/200,194,187).

21- “*Er-Reddu alâ Şübehi mine'l-İhsâ*” “*ed-Durer*”de mevcuttur (9/151, Dâru'l-İftâ).

22- “*Şerhu Asli'l-İslâm ve Kâ'idetuhû fî Mecmû'ati't-Tevhîd*” isimli risâle.

23- “*Et-Tahzîr mine't-Tekfîr*” isimli risâle. Bu risâle “*ed-Durer*”de mevcuttur (9/179,163-Dâru'l İftâ).

24- “*Fetâvâ el-E'immeti'n-Necdiyye*” kitabının 3. cildinin 155. sayfasında şöyle demiştir:

“Amacımız Şeyhülislâm ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e mensup olan kardeşlerinin kendi zamanlarında vukû bulan büyük şirke karşı yapmış oldukları çalışmaları ifade etmek, bu gibi şirk fiillerini işleyen kişilerin ya da bu tarzda şirk eylemlerine itikad edenlerin durumunu Kur'an ve Sünnet'e göre izah etmektir. Allah'a hamdolsun bu ifadeler cahil müfteri olan o kişinin bina etmiş olduğu bilgileri uçurumun kenarına sürüklemektedir.”

25- *El-Fetâvâ el-Mısriyye* kitabında (3/162) geçtiği gibi İbn Teymiyye felsefecilere bir takım cevaplar vermiş onların Yahudi ve Hristiyanlardan daha fazla kâfir olduklarını vurgulamış ve ardından konuyla alakalı fetvasını zikretmiştir. Onların cehaletlerine rağmen mazur olmadıklarını söylemiş ve onları tekfir etmiştir. Onların mürted olduklarını söyledikten sonra “Kim bunu (içinde) gizlerse (yani bu inancı kalbinde taşırsa) o kişi bir münafıktır, âlimlerin çoğuna göre tevbe etmek için ona mühlet bile verilmez.” demiştir.

26- “Hata eden her bir kâfirin ve müşriklerin de bir takım te’villeri vardır; onların sâlihler ile alakalı şirkleri onlara saygı duymaktan ibarettir ve bu durumun onlara fayda vereceğine ya da başlarına gelecek herhangi bir musibeti onlardan alıkoyacağına inanmışlardır.” bu açıklama doğru değildir. Bu kişiler mazur kabul edilmezler. Bu hataları ya da te’villeri onları mazeretli hale getirmez. (Bk. *Fetâvâ el-E’immeti’n-Necdiyye*, 3. cilt 168. sayfa)

27- İbnu’l-Kayyım’dan bir takım alıntılar yaptı, bu alıntılar içerisinde İbnu’l-Kayyım insanların tabakalarını ve mertebelerini inceliyor. “On yedinci tabakadaki insan grubu, mukallitler, cahil kâfirler ve onlara tâbi olanlardır.” diyor. Bu tabakanın kâfir olduğunu cahil ve mukallit olsalar bile kendi yöneticilerini, liderlerini, önderlerini taklit ettiklerinden dolayı kâfir kabul edildiklerini ifade ediyor. Sadece bazı bid’at ehli olan insanlardan bir takım rivayetler aktarılmış ki bu rivayetler onların cehenneme girmeyeceklerini, onların kendilerine davet ulaşmayan insanlar gibi değerlendirileceklerini ifade ediyor fakat bu fetvayı, Müslümanlardan herhangi bir âlim söylememiş, sahâbîlere, tâbîilere ve onlardan sonra gelen hiç kimseye bu görüş nispet edilmemiştir. Nitekim Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’in şöyle dediği rivayet edilir:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ أَوْ نَصْرَانِهِ، أَوْ
يُمَجَّسَانِهِ

"Her doğan bebek fıtrat üzere doğar, ana babası onu Yahudi, Hristiyan ya da Mecûsî yapar"¹⁰⁵ Burada sadece yetiştiren kişileri ve anne babanın inancını itibar ederek bir hüküm belirtti (Kişi bu tevhide tam olarak gerçekleştirmeden asla Müslüman olamaz, bu kişi inatçı bir kâfir olmasa bile cahil bir kâfir olmaya devam eder). (Bk. *Fetâvâ el-E'immeti'n-Necdiyye*, 3. cilt 170. sayfa).

III.II. Şeyh Abdullah Ebû Butayn'ın Sözlerinden Bazı Nakiller:

Bu âlimin büyük şirkte cehaletin mazeret olmayacağını ifade ettiği bir kitabı vardır.

28- Bu konuda yazdığı müstakil eserlerden biri de "*Kitâbu'l-İntisâr*"dır. Bu onun en önemli eserlerinden biridir. Bu kitap Dâvûd bin Circîs ve benzeri kişilere reddiye niteliğindedir.

29- Büyük şirkte cehaletin mazeret olmadığını ve bu konuda muayyen tekfir yapılabileceğini ifade ettiği bir çok risâlesi vardır. Büyük şirkte cehaletin mazeret olmayışı ve muayyen tekfirle alakalı bir risâlesi "*ed-Durer*"de zikredilmektedir (10/360).

30- Yine büyük şirkte cehaletin mazeret olmayışı ve muayyen tekfirle alakalı ve İbrâhim bin Aclân'a gönderdiği bir risâle "*ed-Durer*"de mevcuttur (10/376).

31- Yine Şeyh Ebû Butayn'a ait *ed-Dureru's-Seniyye*'de mevcut olan bir risâlede Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sonra O'na ve getirdiklerine iman etmeme konusunda Allah'ın hüccetlerini anlamayan kişilerin mazeretlerinin geçerli olmadığını ifade etmiştir.

32- *Ed-Dureru's-Seniyye*'de İbn Teymiyye'den yapılan bir nakilde onun cahil olan kişilere hüküm vermekten geri durmadığı ifade edilmiştir (10/355).

33- "Küfür ameli işleyenler arasından sadece inatçı davrananlar tekfir edilecek olursa bu durum Kur'an'a, Sünnet'e ve icmâ'a

105. Buhâri, 1358; Müslim, 2658.

ümmete muhalif bir durum olur.” demiştir (bk. *Ed-Dureru's-Seniyye*, 10/359).

34- *Ed-Dureru's-Seniyye*'de (12/69-70) şöyle der: “Yahudi ve Hristiyanların kâfir olduklarını kabul etmeyen ya da bu konuda şüphe duyan kişilerin kâfir olacaklarına dair Müslümanların görüş birliği vardır; fakat malumdur ki biz onların çoğunun cahil olduklarını kesin olarak biliyoruz.”

35- Şeyh Ebû Butayn “*Mecmû'atu'r-Resâil ve'l Mesâil*”de Kâdi İyâz'ın “*eş-Şifâ*”sından bir takım alıntılar yapmaktadır; küfrü gerektiren sözleri anlatırken şöyle diyor: “Açıkça rubûbiyet ya da vahdâniyeti nefyeden ifadeler veya Allah'tan başkasına yapılacak ibadet ya da Allah ile beraber başkalarına ibadet etmek küfürdür, insanı dinden çıkartır. Yaptığı ibadette putları Allah'a ortak koşanlar ya da herhangi bir meleği, şeytanı, güneşi, yıldızları, ateşi veyahut da bir mahlukatı Allah'a ortak koşanlar... Bunlar Arap müşrikleri olsun, Hind müşrikleri olsun, Sudanlı müşrikler olsun ya da diğer bölgelerde yaşayan müşrikler olsun fark etmez. Bunların dışında Allah'tan başka bir yaratıcının varlığını kabul eden, Allah'tan başka bir idarecinin terbiye edeceğini, O'ndan başka bir planlayıcının varlığını kabul edenler Müslümanların icmâi ile dinden çıkmış kâfir olmuşlardır.” Burada dikkat edersek Allah'tan başka meleklerle ve diğer varlıklara ibadet eden kişilerin, Müslümanların icmâi ile kâfir olduklarını ifade etmektedir.

36- Şeyh Ebû Butayn *ed-Dureru's-Seniyye*'de (12/72-73) ve *Mecmû'atu'r-Resâil*'de (1/659) şöyle der: “Bir kişinin te'vil ederek ya da ictihad ile ya da hata ile veya taklit ederek ya da cahil olarak küfür işi yapması ya da küfür sözü söylemesi onun için bir mazerettir.” diyen kişi Kur'an'a Sünnet'e ve icmâ'a muhalefet etmiş olur, bu konuda herhangi bir şüphe yoktur, bu kişinin tüm asılları reddetmesi gerekir, asılları reddederse şüphesiz küfre düşer Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğinde şüpheyeye düşen insanları tekfir etme konusunda geri durmak böyle bir durumdur.

37- Yine *ed-Dureru's-Seniyye*'de (10/359) şöyle der: Tevhidi bozan konularda cehaleti mazeret görenler; Allah'ın varlığında ve birliğinde, Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in peygamberliğinde ya da öldükten sonra dirilmenin varlığında şüphe duyan kişiler hakkında ne diyorlar? Bunlar hakkında da cehaleti mazeret görüyorlar mı? Eğer bu konularda da aynı hükmü verebiliyorsa hem kendi usul-rini terk etmiş hem de kâfir olmuş olurlar, bu konuda herhangi bir şüphe yoktur. Muvaffakuddîn İbn Kudâme'nin daha önce geçen sözünde bu durum ifade edilmişti. Eğer kendi aslını reddediyorsa o zaman bu gibi kişileri mazur görmeyecektir Allah'tan başka ilah olmadığına dair yapılan şahitliği bozacak konularda şirke giren kişileri mazur görmek apaçık bir tenakuzdur (çelişkidir).

38- Ebû Butayn, *er-Resâil ve'l-Mesâil*'de (2/211-213) şöyle der: "Fetret döneminde yaşayan ya da kendisine Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in daveti ulaşmadan can veren kişilerin hallerini Allah bilir. *Fetret* ismi sadece bir ümmete has bir isim değildir. İmam Ahmed zındıklara ve Cehmîler'e yönelik hutbesinde şöyle demiştir: 'Her dönemde bir fetret yaratan Allah'a hamdolsun.' İlim ehlinde bazıları bu sözü Ömer (*radiyallâhu anhu*)'dan rivayet etmektedirler." Ebû Butayn, İbnu'l-Kayyım'dan 14. tabakayı aktarırken şöyle der: "Onlar öyle insanlardır ki hiçbir ibadetleri yok, hiçbir günahları da yok, küfürleri de yok imanları da yok." ve der ki: "Bu sınıfta olan insanlardan bazılarının hiçbir davet ulaşmamıştır, hiçbir haber işitmemişlerdir, kimileri mecnundur akletmiyor, kimileri sağırdır duymuyor, kimileri müşriklerin çocuklarıdır daha temyiz yaşına girmeden, buluğ çağına ermeden vefat etmişlerdir. Ümmet bu tabakanın hükmü ile alakalı ihtilâfa düşmüştür." İbnu'l-Kayyım bu konuda şeyhi İbn Teymiye'nin tercihinin kabul etmiş, onların kıyamet gününde tekrardan imtihandan geçeceklerini ifade etmiştir. Ebû Butayn İbn Kesîr'den tekrar imtihan yapılacağına dair görüşü aktarmış bu görüşün Eş'arîler'in Ehl-i Sünnet'ten aktarımı olduğunu ifade etmiştir.

39- Ebû Butayn "*el-İntisâr*" risâlesinin 11. Sayfasında şöyle der:

“Allah, bütün peygamberleri tevhide davet için göndermiştir. Tevhidin zıddını bilmek gerekir; tevhidin zıddı şirk, şirk affedilmez. Mükellef bir kul, şirk konularında cahil olduğundan dolayı mazur kabul edilmez.”

40- Âlimlerin mürtedlerin hükmünü anlatırken ilk anlattıkları konu şirk; şöyle derler: Allah'a şirk koşan kişi kâfir olmuştur. Onlara göre şirk, küfür çeşitlerinin en büyüğüdür. Ondan daha küçük olan meselelere dair söyledikleri sözleri ona söylememişler, o konuda cahil olabilir dememişlerdir (Yani şirk konusunda cehaleti mazeret görmemişlerdir).

41- Ebû Butayn “*ed-Durer*”de (10/392) İbn Cerir’in A'râf sûresi 30. âyetine yaptığı tefsiri aktarmıştır, âyette şöyle buyrulur:

فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنََّّهُمْ مُهْتَدُونَ

“O, bir gurubu doğru yola iletti, bir guruba da sapıklık müstahak oldu. Çünkü onlar Allah'ı bırakıp şeytanları kendilerine dost edindiler. Böyle iken kendilerinin doğru yolda olduklarını sanıyorlar.” Bu ayetin tefsirinde İbn Cerir “İşte bu âyet cahil olan kişilerin mazeretli kabul edilmeyeceğini ifade etmektedir.” der.

42- Ebû Butayn “*ed-Dureru's-Seniyye*”de (10/393) şöyle der:

Adi bin Hâtim'in “Biz rahiplere ibadet etmezdik” sözünün arkasından Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in “Onlar, Allah'ın haram saydığı bir şeyi helâl sayıyor sizler de bunu kabul etmiyor muydunuz?” buyurmuştur.¹⁰⁶ Ebû Butayn dedi ki: Onlar yaptıkları bu işin ibadet olduğunu bilmiyorlardı buna rağmen Allah onları müşrikler diye isimlendirmiş ve cehaletlerini mazeret kabul etmemiştir.

43- İbn Teymiyye'den bir görüş aktarmıştır. Bu görüşe göre bir kişi kendisiyle Allah arasında bir takım vesileler kabul ederse ve bu

106. Tirmizi, 3095; Taberâni, *Mu'cemu'l-Kebir*, 218; Beyhaki, *Kubrâ*, 20350.

vesilelere tevekkül edip, onlardan bir takım isteklerde bulunursa bu kişi kâfirdir ve müşriktir; cahil kişiler de bu hükme girer. (Bk. *Ed-Durer*, 10/355)

44- Ebû Butayn *ed-Durer*'de (12/69-74; 10/365) şöyle der: Eğer büyük şirk işleyen kişiler cehaletlerinden dolayı mazeretli kabul edileceklerse yeryüzünde mazeretsiz hiç kimse kalmaz. Bu şekilde bir davete insanları sevk etmek, Allâhu Teâlâ'nın herhangi bir insanın aleyhinde bir hücceti olmadığı anlamına gelir; bu durumda aleyhine hüccetin sabit olacağı tek kişiler inatkâr insanlar kalır. Bu davetin sahibinin kendi aslını reddetmesi mümkün değildir ve bu bir çelişkidir. Zira cehaleti öne sürerek Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in peygamberliğinde şüphe duyan ya da öldükten sonra dirilme konusunda şüphe duyan kişilerin tekfirinde duraksamak veya dinin temel esasları olarak kabul ettiğimiz hangi bir meselede şüphe duyanları kâfir görmede duraksamak mümkün olamaz. Eğer bunun dediği gibi düşünürsek Yahudiler ve Hristiyanlardan cahil olanları da tekfir etmemek gerekir; aya, güneşe ve putlara cehaletlerinden dolayı secde edenleri de tekfir etmemek gerekir. Hz Ali'nin yakmış olduğu kişileri evet onları dahi tekfir etmemek gerekir çünkü biz kesin biliyoruz ki onlar cahildiler. Müslümanlar, Yahudileri ve Hristiyanları tekfir etmeyenlerin kâfir olacağını, onların kâfirliğine şüphe duyanların dahi kâfir olacağını icmâ ile kabul ettiler. Biz kesinlikle biliyoruz ki onların çoğu cahildiler fakat buna rağmen kâfirdirler.

45- Yine Şeyh Ebû Butayn, *ed-Durer*'de (10/394-395) şöyle der: "Bir kişiye ulaşan hüccetin geçerli sayılması için hüccetin bir imam tarafından ya da imamın atamış olduğu birisi tarafından aktarılması gerekir." Sizin söylemiş olduğunuz bu söze göre, İmam ya da imamın atadığı bir kişi olmaksızın kâim olan hüccetin herhangi bir fayda vermeyeceği düşüncesidir. Bu düşünce hatalı ve yanlıştır. Hiçbir âlim böyle bir fetva vermemiştir bilakis her Müslüman hak olan söz kimden geliyorsa gelsin onu kabul etmelidir.

Bir kişi haram olan ya da şirk olan herhangi bir şeyi yaparsa yapmış olduğu bu işi cehalet ile yaptığından ilmi olan veya şeriattan az çok haberi olan herhangi bir kişi gelse ve "Senin yaptığın bu iş haramdır" deyip ona bir takım deliller sunsa, bu sunmuş olduğu delilleri Kur'an'dan ve Sünnet'ten getirerek açıklasa, bu sözü kabul etmek zorunda değildir; ama eğer uyaran kişi bir imam olsa ya da imamın atadığı bir kişi ise işte o zaman sözü kabul edilir, o zaman hüccet ortaya çıkmış olur. Hüccetin ortaya çıkması ve tam ulaşılmış sayılması için söyleyen kişinin bir imam olması ya da imamın atadığı bir kişi olması gerekir! Evet zannedersen sen bu sözü bâtil yolda olan bazı insanlardan duydun ve bu konuda onları taklit ettin. Bu sözdeki kusuru fark edemedin. İmamın yani yöneticinin ya da onun atadığı bir kişinin görevi hadleri uygulamak ya da ölüm hükmü verilmiş kişileri tövbeye davet etmektir. Ölüm hükmü verilen kişiler İslâm beldelerinde yaşayan mürtedler ve benzeri insanlardır. Zannedersen senin bu cümle bazı fakihlerin namazı terk edenlerle alakalı söylemiş olduğu fetvalardan alıntıdır. Fakihlerin bir kısmına göre namazı kasten terk eden kişi, imam tarafından ya da imamın atadığı bir görevli tarafından tövbeye davet edilmeden öldürülmez. O kişinin yapmış olduğu bu işin hata olduğu ona izah edilir, doğrusu ona gösterilir, hak olan işler açıklanır, bâtil olan işler ise detaylı bir şekilde ona sunulur. Tüm bunlar şeriatın delilleriyle yapılır; örneğin bir alim şer'i delilleri sunar, yani namazı terk eden kişinin öldürüleceğine dair şer'i bir takım delilleri sunar, daha sonra yönetici ya da onun atadığı kişi bu işi yapanları yani namazı terk edenleri tövbeye davet eder.

46- Yine Şeyh Ebû Butayn, *er-Resâil ve'l-Mesâil*'de (1/657) şöyle der: (Bu risâle Allah'a şirk koşan kişinin cahil dahi olsa tekfir edileceğini ifade den bir yazıdır.) Kur'an, Sünnet ve âlimlerin icmâi şuna işaret ediyor ki; ibadetinde Allah'a başkasını ortak koşanlar kâfir olmuştur. Bu çeşit bir günah işleyen ya da bu tarz işleri güzel görenler hiç şüphesiz kâfirdirler. Bazı durumların tahakkuku ile bu fiilleri yapanların kâfir olduğunu söylemende herhangi bir beis yoktur.

Fakihler, mürted hükmünü açıklarken kişilerin kendisi ile mürted olabileceği birçok maddeyi zikretmişlerdir. Bu konuyu ele almış oldukları bâb başlığı olarak genelde şu cümleleri seçerler; "Allah'a ortak koşan kâfir olur onun hükmü tevbeyle davet edilmesidir, tövbe ederse kurtulur etmezse öldürülür." Malumdur ki ancak muayyen kişiler tevbeyle davet edilirler.

47- Yine aynı yerde şunları da ifade eder:

Muayyen kişilerin tekfir edileceğini ifade eden âlimlerin birçok fetvası mevcuttur. Şirkin en büyük çeşidi ibadetinde Allah'a başkasını ortak koşturmak; bu durum Müslümanların icmâi ile küfür olan bir durumdur. Bu vasıfta olan insanların tekfir edilmesinde herhar- gi bir mâni yoktur. Zina eden kişiye zâni, faiz yiyen kişiye faizci denildiği gibi bu insanlara da müşrik demek de bir beis yoktur. Konuyla alakalı *Mecmû'atu'r-Resâil* kitabının 1. cildinin 657. sayfasına bakılabilir.

48- Yine Şeyh Ebû Butayn, *ed-Durer*'de (10/501) şöyle der:

Biz muayyen tekfir hususunda âyetlerin, hadislerin ve cumhur ulemânın sözlerinin zâhirini alıyoruz. Bu sözler Allah'a ortak koşan kişinin açıkça kâfir olduğunu ifade etmektedir. Allah ile beraber başkasına ibadet eden kişilerin küfrüne delâlet etmektedir. Delillere baktığımızda muayyen kişiler ile diğerlerinin ayırt edilmediğini görüyoruz. Allâhu Teâlâ âyet-i kerîmede şöyle buyuruyor:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ

"Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez." (Nisâ, 48) Başka bir âyet-i kerîmede:

فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ

"Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün." (Tevbe, 5) ifadesi mevcuttur. Bu ifade bütün müşrikleri kuşatıcı bir ifadedir. Âlimlerin tamamı fıkıh kitaplarında mürtedlerin hükmünü ifade ederken küfrün

ve mürtedliğin ilk çeşidi olarak şirki anlatırlar ve şöyle derler “Allah’a şirk koşan kişi kâfir olmuştur.” Bu ifadeden anlaşıldığı gibi onlar cahil olanları müstesna tutmuyorlar. Allâhu Teâlâ’nın bir eşi olduğunu ya da O’nun (hâşâ) bir evladının olduğunu iddia eden kişinin kâfir olduğu ve bu durumda cahil olanlar müstesna olmayacağı; Âişe (radı-yallâhu anha)’ya iftira atanların ve Allah ile, peygamberler ile, kitaplar ile alay edenlerin kâfir olacağı gibi hükümler; icmâ ile kabul edilmiş ve bunların içerisinde cehalet mazeret olarak gösterilmemiştir. Allâhu Teâlâ âyet-i kerîmede şöyle diyor:

لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ

“Artık özür dilemeyin sizler imana girdikten sonra kâfir oldunuz.” (Tevbe, 66). Yani âlimler şirk ameli yapan kişinin küfre gireceğini ifade ettikleri birçok iş ve sözü şirk kabul eder ve bunu yapan kişiler arasında muayyen olup olmayan kişilerin arasını ayırt etmezler. Birçok âlim şöyle der: “İslâm’dan dönen yani mürted olan kişi tevbeye davet edildikten sonra öldürülür.” Burada bir kişinin tevbeye davet edilmeden önce mürted olduğuna dair hüküm verilmiştir. Tevbeye davet olayı mürted olduklarına dair hüküm verildikten sonra gerçekleşir. Tevbeye davet olayı muayyen bir kişi içindir. Bu konuda herhangi bir ibadetin farzîyetini inkar eden, haramı helâl gören, içki gibi domuz gibi haram olan bir şeyi helâl kabul eden ya da bu konuda şüphe duyan kişilerin kâfir olacakları ifade edilmiştir. Bu gibi işlerde insanların cehaleti mazeret olmayacağı gibi şirk hususunda da mazeret olabileceğini söylemediler. Bu konuda muayyen olan ve olmayan kişileri ayırt etmediler. Bizim az önce söylediğimiz gibi tevbeye davet etme olayı muayyen kişiler için gerçekleşir. “Allâhu Teâlâ’nın (hâşâ) eşi vardır ya da onun bir evladı vardır.” diyen, Cebrâil’in vahyi getirirken hata ettiğine inanan, öldükten sonra dirilmeyi kabul etmeyen ya da hangi bir peygamberin peygamberliğini reddeden kişilerin kâfirliği hususunda acaba herhangi bir şüphe olabilir mi? Müslüman bir kişi, bu konularda muayyen kişiyle muayyen olmayan kişileri ayırt edebilir mi? Peygamber (sallallâhu aleyhi

ve sellem) مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ "Dinini değiştiren kişiyi öldürün."¹⁰⁷ demiştir; bu hüküm muayyen olanları da olmayanları da kuşatmaktadır. Dini değiştirmenin en bariz özelliği Allah'a şirk koşmak ve Allah ile beraber başkasına ibadet etmektir. Evet, açıklamalar devam ediyor ve sonunda şöyle diyor: "Biz biliyoruz ki eğer şirk işleyen kişi kendisini İslâm'a nispet ediyorsa ve içinde bulunduğu bu çukura cehalet ve silesiyle düşmüşse ve bu kişiler bu amellerin kendilerini Allah'tan uzaklaştıracığını biliyor olsalardı, Allah'ın haram kıldığı şirk olduğunu biliyor olsalardı bu işi yapmaktan geri duracak olsalardı bu duruma rağmen âlimlerin tamamı bu ve benzeri kişileri tekfir etmişler ve cehaletlerini mazeret saymamışlardır. Sapkın bazı insanlar şöyle derler: "Bunlar mazeretlidirler, bunlar mazurdurlar, çünkü cahildirler." Konunun devamında şöyle diyor: Şeyh İbn Teymiye şöyle der: "Sonra son dönemlerde yaşayan insanlar arasındaki cehalet çok fazla arttığından dolayı onları tekfir etmek mümkün değildir." Ama burada dikkat ederseniz "Tekfir etmek mümkün değildir." demiş, onların mazeretli olduğunu, mazur olduklarını söylememiştir. Onlara kâfir ismini mutlak mânada kullanmamışlar, içinde bulundukları halin hükmünü onlara detaylı bir şekilde açıklamadan hüküm vermekten kaçınmışlardır. Bu sözler şöyle cem edilebilir: "Onun mak-sadı biz bir insandan küfre götüren bir söz duysak ya da bazı insanların ister bir sözünde ister bir şiirinde küfre götüren bir söz işitsek ya da okusak o kişiyi tekfir etme konusunda hızlı hareket etmeyiz; bu kişiye hüccet ulaşmış mı, ulaşmamış mı diye kontrol ederiz. Biz diyoruz ki vefat etmiş kişilere, meleklerle yada bir başkasına insanları davet eden ve onlardan bir takım isteklerde bulunarak ihtiyaçlarının giderilmesini talep eden kişiler müşriktirler, kafirdirler...

49- Yine Şeyh Ebû Butayn, *ed-Durer*'de (10/360-375) şöyle der:

Şeyh Takîyyuddîn'in "Tekfir ve öldürme, kişilere hüccetin ulaşmasından sonra verilecek hükümlerdir." sözünden anlaşıldığı gibi kişilerin tekfir edilmesi ve öldürülmeleri için gelen hücceti anlamaları

107. Buhâri, 3017; Müslim.

şart değildir; hüccetin onlara ulaşmış olması yeterlidir. Dolayısıyla ulaşmak ve anlamak ayrı değerlendirilir. Eğer kişilere verilecek hükümler hücceti anlamalarına bağlı olsaydı biz sadece inat ile hareket edenleri yani kasıtlı bir şekilde kabul etmeyenleri ve reddedenleri tekfir etmek durumunda kalırdık ki bu bâtil bir görüştür.

Şeyhin kelâmına baktığımızda onun hücceti anlamaya itibar etmediğini görüyoruz. Ona göre hücceti anlamak sadece insanlara kapalı kalan bazı gizli işlerde muteberdir; bu da tevhidle, risâletle ve bazı sıfatları bilmiyor olma gibi meselelerle alakası olmayan (yani bunların dışındaki) durumlarda geçerli olur. Tevhide, risâlete ve imana zıt olan işlere gelince birçok yerde detaylı bir şekilde açıklamıştır ki bu gibi işleri yapanların kâfir olacağı söz konusudur. Bu kişiler tevbeye davet edilirler ve tevbe etmedikleri takdirde öldürülürler; şeyh onların cehaletlerini mazeret görmemiştir. Biz kesinlikle biliyoruz ki onları bu gibi işlere sevk eden durum cahil olmalarıdır. Eğer işin hakikatini tam olarak bilselerdi ve bu işi yaptıklarında din-den çıkıp kâfir olacaklarını fark etselerdi onlar bu işleri yapmazlardı.

Daha sonra herhangi bir peygamber hakkında ya da sâlih bir insan hakkında haddi aşan ve ilahlık konusunda onların da payının var olduğuna inanan kişilerden bahsetti ve şöyle dedi: “Bu gibi sözler yani rubûbiyetin özelliği olan bu gibi işler sadece Allah'a aittir. Bu sözleri ileri sürmek bu gibi inançları benimsemek şirktir ve dalâlettir. Bunu yapan kişiler tevbeye davet edilirler, tevbe ederlerse kurtulur tevbe etmedikleri takdir de öldürülmeleri gerekir.”

Daha sonra şöyle dedi: “İbn Teymiyye'nin görüşüne bakabilirsiniz o, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in getirdiği bilgiler tam olarak o insanlara ulaşmadan onları tekfir etmedi. Tekfir tebeyyünden yani hüccetin ayan beyan ortaya çıkmasından sonra yapılıyor dolayısıyla öğrendikten sonra inat ile hakikati kabul etmeyenler bu sınıftan sayılır.

Daha sonra şöyle dedi:

“Burada gizli söylemler ile zâhir olan işlerin arasını ayırt etmiş yani hafî diye isimlendirilen ve küfre götüren gizli söylemler hakkında “Bir kişinin o konularda hata ettiği, dalâlete düştüğü söylenbilir; ona hüccet kaim olmamış yani hüccet ulaşmamış olabilir, nitekim hüccet ulaştıktan sonra kişi bu söylemlere girdiğinde küfre düşecektir fakat zâhir işlerde durum böyle değildir; durum zâhir ve açık olduğundan dolayı hükmü farklı olur. Zâhir ve kapalı işleri birbirinden ayırmak gerekir. Gizli işler ile açık işler aynı değildir. Zâhir işleri yapan kişi mutlak mânada kâfir olur. Bir müslüman zâhir küfür olan bir işi yapsa meselâ bir haramı helâl görse ya da haram olan bir işin helâl olduğunu söylese ya da şirke götürecektir bir sözü söylese kâfir olur fakat gizli işler yani hükmü tam olarak belli olmayan kapalı işlerde cehalet mazeret kabul edilir. Bu konularda cahil olan kişiler bazı sıfatları bilmiyor diye dinden çıkmış olmaz, bu durumda cahil olan kişi mutlak manada kâfirdir denmez bu işlere davet ediyor olsa da hemen küfür hükmü verilmez nitekim o Cehmiyye grubuna söyle demişti; “Sizler bana göre kâfir olmuyorsunuz çünkü sizler cahil insanlarsınız.”

Burada “Bana göre” demiştir. Bu sözüyle onların tekfir edilmesi hakkında icmâ’ın var olmadığı anlaşılır. Bu tercih, onun kendi tercihidir.

Yine şöyle diyor: “Bu meselede mezhep içerisinde meşhur bir ihtilâf vardır. Mezhep içerisindeki sahih olan görüşe göre; Kur'an-ı Kerim'in yaratıldığını, kıyamet gününde Allâhu Teâlâ'nın görülmeyeceğini, ya da Şeyhayn'in (Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in) hilafetini kabul etmeyen kişiler eğer müctehid iseler ve insanları bu görüşe davet ediyorlarsa tekfir edilecekleri ancak bu konuda mukallit olup başkalarını taklit ediyorlarsa fâsık kabul edilecekleri ifade edilmiştir.”

El-Mecd şöyle demiştir: Sahih olan görüşe göre bizim kendisi sebebiyle tekfir etmiş olduğumuz bid'at meselelerinde mukallit olan kişileri sadece fasık görürüz. Örneğin bir kişi Kur'an-ı Kerim'in

yaratıldığını söylüyorsa, Allah'ın ilminin mahluk olduğunu ifade ediyorsa, Allah'ın isimlerinin mahluk olduğuna inanıyor ya da kıyamet gününde Allâhu Teâlâ'nın görülmeyeceğini ifade ediyorsa veya sahâbîlere küfür ediyor ve bunu dinî bir inanç kabul ediyorsa ya da imanın sadece kalp ile inanmak olduğunu ifade ediyorsa; bu gibi durumları bilerek ifade eden, insanları buna davet eden ve bu konuda münazara yapanlar kâfir olurlar. Onların tekfir edilmesi konusunda İmam Ahmed bin Hanbel'in birçok yerde geçen ifadeleri mevcuttur. Evet buraya dikkat edersen göreceksin ki onları, cahil olmalarına rağmen tekfir ediyorlar ve kâfir olduklarına dair hüküm veriyorlar. Şeyh (rahîmehullâh) burada kâfir olmadıklarını tercih etmiş ve kendi düşüncesine göre onların fâsık olduklarını ifade etmiştir.

İbnu'l-Kayyım'a ait benzeri sözler de mevcuttur. O şöyle demiştir: "İtikattaki fâsıklık, örneğin bid'at ehlinin fâsıklığı gibi, onlar Allah'a ve âhiret gününe iman ederler, Allah'ın haram saydığını haram kabul ederler, Allah'ın vâcip gördüğünü de vâcip kabul ederler fakat Allah'ın Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ispat ettiği birçok meseleyi cehalet ile ya da te'vil ile veya başkalarının taklit ederek reddeder, nefyederler. Bu konuda şeyhleri de taklit ediyor olabilirler. Onlar bazı zamanlarda Allah ve Rasûlü'nün sabit görmediği bazı işleri sabit görürler; örneğin haddi aşan Hâricîler, Râfizîler, Kaderiye, Mu'tezile gibi gruplardır. Cehmiyye içerisinde haddi aşmayanlar da bu gruplardan sayılırlar ancak haddi aşanları ise Râfizîler'in gulâtı (aşırıları) gibidir ki bu iki grubun da İslâm'dan nasibi yoktur. Bu nedenle seleften birçok âlim onları 72 fırka içerisinde saymamış ve "Onlar İslâm dininden uzak topluluklardır. Ümmet içerisindeki 72 fırkaya bile dahil olmayan ve hak milletten uzak olan topluluklardır." demişlerdir. Burada Ebû Butayn'ın sözü ve nakilleri bitmiş oluyor.

Ben de diyorum ki: İbn Teymiyye'nin zamanı ile ondan önceki âlimlerin zamanını ayırt etmek gerekir. Hüccetin ulaşması, ilmin ortaya çıkması ve tercihler konusundaki ihtilâflar zamandan

kaynaklanan ihtilâflardır. İbn Teymiyye zamanında cehalet daha çok ön plandaydı, insanlar fetret dönemini yaşıyorlardı.

III.III. Şeyh Abdullatif Bin Abdurrahmân Âlu's- Şeyh'in Sözülerinden Bir Takım Nakiller:

Şeyh'in bu konuda yazmış olduğu bir takım kitapları mevcuttur. Yaşadığı dönemde cehaleti mazeret gören birçok âlim bulunuyordu.

50- Bu konuda yazmış olduğu en önemli eser "*Minhâcu't-Te'sis fi'r-Reddi 'alâ Dâvûd bin Circîs*" kitabıdır. Aynı şekilde *ed-Durer*'de mevcut olan bir takım risâleleri vardır. Allah nasip ederse onun risâlelerinden bir kısmını burada aktarmaya çalışacağız.

51- Şeyh Abdullatif bin Abdurrahmân şöyle dedi: "İlim ve iman ehli olan âlimlerimiz bir kişiden küfür, şirk ya da fâsıklığı gerektiren bir sözü duyulduğunda ya da bu konularda herhangi bir iş yaptığı görüldüğünde o kişiye yapmış olduğu işe göre hüküm verilir, dediler. Bu kişi kelime-i şehâdeti açıkça kabul ediyor ve söylüyor olsa dahi yaptığı işe göre kendisine hüküm verilmesinin gerekli olduğunu ifade ettiler (bk. *Er-Resâil ve'l Mesâil*, 3/225).

52- Yine Şeyh Abdullatif bin Abdurrahmân *ed-Dureru's-Seniy*'e'de (12/360-364) şöyle dedi: "Ümmet içerisinde herhangi bir kişiyi tekfir eden bir şahıs, bu tekfiri konusunda herhangi bir nassa ve delile dayanıyorsa ve dayanmış olduğu bu delili Kur'an'dan ya da Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in sünnetinden getiriyorsa ve tekfir ettiği kişilerde açık ve net bir küfür görüyorsa -örneğin Allah'a şirk koşmak, ibadet konusunda Allah'tan başkasını Allah'a ortak tutmak, Allah (*azze ve celle*) ile Allah'ın âyetleriyle ya da peygamberleriyle alay etmek ya da bunları yalanlamak ya da Allah'ın indirmiş olduğu hidayeti, hak dini kerâhet ile karşılamak veya Allah'ın sıfatlarından ve naatlarından herhangi birisini inkar etmek gibi- açık ve net bir küfür gördüğü için -bu ve benzeri durumlarda- tekfir eden bu kişi doğruya

isabet etmiş, ecir ve sevap almış, Allah ve Rasûlü'ne itaat etmiş sayılır.”

Daha sonra şöyle dedi: “İmanın asıllarını terk ettiği için bir kişiyi tekfir etmek ya da imansızlıktan dolayı bir kişiyi tekfir etmek dinin en büyük temellerinden bir tanesidir. Bunu din hususunda en ufak bir marifeti olan, bu konuda bilgisi olan herkes bilir.”

Daha sonra şöyle dedi: “Kâdi İyâz'ın İmam Mâlik'ten yapmış olduğu bir rivayete göre o Hâricîler ile alakalı hadis-i şerîfi Ahmed Bin Hanbel'den yapılan iki rivayetten birisiyle aynı şekilde yorumlamıştır. Bu yoruma göre Hâricîler'in tekfiri söz konusudur. Bu görüşü Ahmed bin Hanbel'in ashabından ve diğer bazı âlimlerin de kabul ettiği nakledilir çünkü Hâricîler birçok sahâbeyi tekfir ettiler, Müslümanların kanlarını ve mallarını helâl gördüler ve bunları helâl görerek Allah'a yaklaştıklarını zannettiler. Onlar bâtıl bir te'vil ile bu fetvaları verdiler ve bu konuda kesinlikle mâsum değiller. Onların bu konuda mazeretleri de kabul edilemez fakat buna rağmen fakihlerin çoğuna göre onların kâfir olmadığı ifade edilmiştir çünkü onlar bir şekilde vermiş oldukları fetvaları te'vile dayanarak veriyorlar. Fakihler konuyla alakalı şöyle dediler: ‘Mâsum olan insanları öldürmeyi helâl gören, onların mallarını almayı helâl gören, bu konuda herhangi bir şüphe ve te'vil olmadan bu fetvaları verenler kâfir olurlar fakat helâl gören bu kişiler te'vil ile bu fetvaları veriyorlarsa, bu görüşlere Hâricîler gibi bir te'vil yoluyla ulaşmışlarsa kâfir olmazlar.”

53- Şeyh Abdullatîf “*Minhâcu't-Te'sîs*” isimli kitabının 315. sayfasında şöyle der:

“İki şeyh -yani İbn Teymiyye ve İbnu'l-Kayyım'ın- sözlerine baktığımızda açık ve net bir şekilde görüyoruz ki insanı küfre sokacak sözler ya da fiiller ortaya çıktığında eğer bu kişiler tekfir edilmiyorsa bunun nedeni delillere ulaşmakta zorlanıyor olmaları, delillerin kapalılığı ve hüccetin ulaşmama ihtimalidir. Kişinin bu işleri yapmasına rağmen tekfir edilmiyor oluşu ve ona ceza verilmemesinin

sebebi hüccetin ulaşmamasıdır. Bu insanların tekfir edilmemesi ümmet içerisinde tartışmalı konularda geçerlidir ancak sâlih kullara dua etmek, onlardan yardım talep etmek, başlarına gelen sıkıntılar ve belalarda onlardan himmet ve destek beklemek ... Bu gibi işler, herhangi bir Müslümanın haramlığı konusunda tartışmaya düşmeyeceği ve asla tartışmayacağı durumlardır. Bunun büyük şirk olduğu açık ve net bellidir. Daha önce İbn Teymiyye'den aktardığımıza göre bu gibi işleri yapan insanlar tevbeyle davet edilirler, tevbe ederlerse serbest bırakılır etmezlerse öldürülmeleri gerekir.”

54- Şeyh Abdullatif “*el-Minhâc*” isimli kitabında sayfa 320’de şöyle der:

“Nasıl oluyor da İbn Teymiye ve İbnu’l-Kayyim herhangi bir insanın kâfir olduğunu ya da müşrik olduğunu söylemiyorlar; halbuki Allah ve Rasûlü bu hükmü vermiştir ve ilim ehlinin çoğu hatta bu iki âlim dahi bir kişinin küfrünü, mürtedliğini ya da müşrikliğini gerektiren bir iş yaptığında yapmış olduğu fiile göre hüküm almasının gerekli olduğunu açıkça ifade etmişlerdir. Yapmış olduğu iş küfrü gerektiriyorsa, şirki gerektiriyorsa, fıska gerektiriyorsa ona göre yaptığı bu işe göre isim verilir; o artık ya kâfir ya müşrik ya da fâsıktır. Ancak ortada bu insana bu hükmü vermeyi engelleyecek şer’i bir mazeret olması müstesnadır. Bunun birçok farklı şekilleri vardır ancak putlara, kabirlere ya da herhangi bir insana ve türbelere ibadet edenler -deliller apaçık ortada olduğu ve risâlete dair hüccet kâim olduğu için- mazur görülmezler, mazeret bu kişiler için geçersizdir.”

III.IV. Şeyh İshâk Bin Abdurrahmân’dan Bazı Nakiller:

55- Şeyhin bu konuda yazmış olduğu “*Tekfiru’l-Muayyen*” isimli bir risâlesi bulunmaktadır. Bu kitap içerisinde cehaletin mazereti olmadığını, büyük şirkte söylenen söz ile söyleyen kişinin hükmünün farklı olduğuna dair yapılan açıklamaların bid’at olduğunu ifade etmiştir. Biraz sonra aktaracağımız nakillerin tamamı bu risâleden alıntıdır. Kendi döneminde cehaleti mazeret gören ve kendilerini

Muhammed bin Abdulvehhâb'a nispet eden bir takım insanlar vardı. Aslında onlar ne Muhammed bin Abdulvehhâb'ın ne İbn Teymiye'nin ne de İbnu'l-Kayyım'ın yolundan gidiyorlardı. Onlar selefin yolunu bırakmış başka yollara sapmış insanlardı.

56- Şeyh İshâk bin Abdurrahmân muayyen tekfirin hükmü ile alakalı şöyle diyor:

“Kendilerini ilme ve dine nispet edip Muhammed bin Abdulvehhâb'ın yolundan gittiklerini iddia eden bazı insanlar Allah'a ortak koşan ve putlara ibadet eden kişilere kâfir ve müşrik deme konusunda tereddüt ediyor ve onlara kâfir ve müşrik ismini kullanmıyorlar. Bunlara muayyen tekfir yapılmayacağını iddia ediyorlar. Bunlardan bazıları, ihvandandır bir kişiden şunu işitmişler: ‘Şahsın birisi Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e dua edip ondan yardım talep etmiş adam da ona kâfir demiş diğer adam da ‘ona bir şeyleri öğretinceye kadar kâfir dememen gerekir’ demiş.” (Bk. *Fetâvâ el-E'immeti'n Necdiyye*, 3. cild 16. sayfa)

57- Az önce bahsettiğimiz kişilerden bazıları mesele ile alakalı şöyle dediler: “Bu kubbelere (türbelere) ve kubbelerin altında var olanlara ibadet edenlere, ‘senin yaptığın iş şirktir’ denir fakat ‘sen müşrik oldun’ denmez. Şeyh bu sözün bid’at olduğunu ifade etti ve bu görüşü dillendiren bazı talebelerin var olduğundan bahsetti. Onlardan bazıları şöyle diyormuş: ‘Biz çeşidi (ameli) tekfir ederiz, şahısları değil; şahıslara tarif ettikten yani konuyu öğrettikten sonra ancak tekfir söz konusu olabilir, bizim delilimiz şu ki; Şeyh Muhammed'in bazı risâlelerinde geçen onun, Kevâz türbesine ibadet eden ve Abdulkâdir'e ibadet eden kişileri cahil oldukları ve onlar uyara-cak kimseler olmadığından dolayı tekfir etmemiştir.’ Şeyh İshâk, bu ifadeleri münker görüyor, bu sözün bâtil olduğunu işaret ediyor.”

58- O şöyle demiştir; Sadece Allah'a ibadet etmek O'na hiçbir şey ortak koşmamak, O'ndan başkasına ibadet etmekten uzak durmak ...

Allah ile beraber başkasına ibadet eden büyük şirke girmiş olur, böylece dinden çıkmış olur. Bu din Allah (*azze ve celle*)'nin peygamberleri kendisi ile gönderdiği, kitapları kendisini anlatmak için indirdiği, Peygamber ile Kur'an ile insanlara hücceti ulaştırdığı en temel unsurdur. Bu konuyla alakalı büyük imamların cevaplarını görürsün; onlar Allah'a ortak koşanları tekfir ederler, bu kişilerin tövbeye davet edileceğini ifade ederler. Eğer tövbe ederse kendisini, canını ve malını kurtarmış olur; tövbe etmediği takdirde öldürülmesi gerekir. Usul meselelerinde tarif etmenin ya da öğretmenin konuyla alakasını zikretmezler. Onlar sadece *hafî* diye isimlendirilen gizli meselelerde tariften bahsederler. Bu gizli meseleler bazı insanlara kapalı gelebilir, âlimlerin tartıştığı ya da bid'at ehli bazı insanların tartışmış olduğu -Kaderiye gibi Mürcie gibi ehl-i bid'at olan bazı mezheplerin- insanların kafasını karıştıran bazı meselelerde insanlara deliller anlatılır, cehaletleri giderilir, bu meseleler örneğin sarf ve atıf meseleleri gibi meselelerdir. Kabirlere ibadet edilen kişilere neden tarif yapılsın ki? Neden onlara bu konuda bir şeyler öğretilsin ki? Onlar zaten Müslüman değiller, onlar İslâm kavramı altında değerlendirilen insanlar değiller, şirk ile beraber herhangi bir amel kalır mı?"

59- Şöyle dedi: Allah'a ortak koşan kişinin tüm amelleri boşa gider. Bu konuda birçok âyet-i kerime vardır fakat burada yanlış bir inanç söz konusudur. Bu yanlış inanca göre Peygamber'in gelmesi, Kur'an'ın indirilmesi yeterli bir hüccet olarak kabul edilmiyor, bu ümmete hüccet ulaşmış sayılmıyor! Biz yanlış anlamaktan Allah'a sığınırız, Kitâb'ı ve Peygamber'i unutturacak şekilde kötü bir kavrayıştan ve anlayıştan Allah'a sığınırız.

60- Yukarıda zikrettiğimiz bir takım şüpheli düşünceler, Şeyh Muhammed döneminde de bazı insanların kafasını kurcalamıştı fakat bu konuyu şüpheli görenler meselenin detaylı açıklanmasını talep ediyorlardı. Ancak şu zikrettiğimiz insanlar öyle değil onlar bu meseleyi asli bir mesele olarak görüyorlar ve: "Müşriklerin

tamamına öncelikle konu tarif edilmeli, eksikleri giderilmeli önce onların cehaletleri giderilmeli, mesele tam olarak detaylı bir şekilde anlatılmalı.” diyorlar. Kendilerine muhalif olan herkesi cahil olarak görüyorlar. Bu şekilde yapmalarından dolayı onlar doğruyu tutturamamış ve bu konuda muvaffak olamamışlardır.

61- Daha sonra şöyle dedi: “Şu söze iyi bakmak gerekir, üzerinde tefekkür etmek gerekir. Bu âlimlerin tekfir hususunda meselâ Yûsuf’un kabri üzerindeki putlara ibadet eden kişileri tekfir meselesinde, bu mesele İbnu’l-Kayyım’ın sözlerinde sarîh bir şekilde geçmektedir. O, risâletin sahibinden aktardığı bu konuyu münafıkların bir alameti olarak göstermiş ve hükmetmiştir. Bu genel bir hükümdür. Onların liderlerinden birçok kişi maalesef bu tarz şirk olan durumlara düşüyor ve böylece mürted oluyorlar. Bazıları İslâm’dan sarîh bir şekilde dönmüş mürted olmuş oluyor...” Daha sonra şöyle dedi: “Ondan sıkıntılı bir durum ise bazılarının mürtedlik hususunda bir takım kitaplar tasnif etmesidir. Örneğin Râzî, yıldızlara ibadet konusunda bir takım kitaplar yazdı. Bu, Müslümanların ittifakıyla İslâm’dan riddet etmek yani mürted olmak demektir (Yani te’vilinden dolayı onu mazeretli görmedi ki zaten te’vil de cehalet gibidir, hüküm bakımından aynı sayılır. Ancak cahil olanlar te’vil eder, diyebiliriz).¹⁰⁸

62- Şöyle dedi: Şeyhülislâm’ın onlar hakkında küfür hükmü veriyor olmasını iyi bir düşünmek gerekir. “Onlara kâfir hükmü vermeden önce onlara bir şeylerin öğretilmeden onlara müşrik denmez”

108. Fahrüddin er-Râzî hayatının ilk dönemlerinde bu tür şeylerle uğraşmıştır ancak ömrünün sonlarına doğru bu tür işlerden uzak durduğu söylenir. Hatta onun son demlerinde kelâm ve felsefeden de uzak durduğu belirtilmektedir. Ölümünden önce öğrencisi İbrâhim b. Ebû Bekir el-İsfahânî’ye yazdığı vasiyetinde kaynakların bu tespiti doğrulayıcı bilgiler mevcuttur. İlim ehlinin belli dönemlerde kendi aralarında yaptıkları münazara ve münakaşalar çoktur ve bunlar dinî müdafaa hassasiyetinden gelmektedir. Bunun yanında birbirlerinin son hallerine vâkıf olamamaları ve tövbelerini işitememeleri de mümkündür. Burada asıl önemli olan, tahkik ehli olmayan Müslümanların usulsüz tekfirden ve bilhassa ilim ehlinin aleyhinde konuşmaktan uzak durması gerektiğidir. Fahrüddin er-Râzî’nin kelâm ve felsefeden rucû ettiğine dair bilgiler için bk. Sübki, *Tabakât*, VII, 86-91; Muhammed Sâlih ez-Zerkân, *Fahrüddin er-Râzî ve ird’ühû’l-kelâmîyye*, s. 638-643, (Dâru’l-Fikr); TDV İslâm Ansiklopedisi, “Fahrüddin er-Râzî” maddesi. (Editör)

gibi bir ifade kullanmadı, bilakis onların yaptığı işin şirk olduğunu söyledi daha önce biz bu konuya işaret etmiştik.

63- Şeyh'in Şeyhülislâm'dan aktarmış olduğu görüşü de düşünmek gerekir. Şeyhülislâm kelâmcılar ve onlara benzeyen kişiler hakkında birtakım sözler söylemişti. Onların bu tarz söylemleri eğer hafi meselelerde olursa bu kişiye hata etmiş, dalâlete ermiş, hüccet kendisine ulaşmamış ki bu öyle bir hüccettir ki onu öğrendikten sonra gereğini terk eden kişi dinden çıkar kâfir olur. bununla beraber bunlara meselenin öğretilmesi gerekir. Ancak bu durum zâhir işlerde gerçekleşirse meselâ Yahudi, Hristiyan ve müşrikler biliyorlar ki Peygamber *aleyhissalâtu vesselam* bir din ile gönderildi, ona muhalefet eden kişi dinden çıkar, o bize sadece Allah'a ibadet edelim, O'na hiçbir şeye ortak koşmayalım dedi, O'ndan başkasına ibadeti yasakladı, ister peygamber olsun ister melek olsun Allah'tan başka herhangi bir zâta ibadeti yasakladı, fakat birçok lider bu gibi işlerin içerisine düşüyor, dolayısıyla mürted oluyor... Daha sonra şeyh şöyle dedi: Göreceksiniz ve görüyorsunuz ki hafi yani gizli işler ve gizli söylemler ile diğer bizim açıklamak istediğimiz konuları birbirinden ayırt etti, biz muayyen kişinin küfrü ile alakalı konuşuyoruz. Özellikle bu ifadede yani yukarıdaki ifadede liderlerini tekfir ettiğini göreceksin burada durup düşünmek gerekir. Süleyman bin Abdullah Şerhu't-Tevhid'de birçok yerde şöyle der: "Bir kişi tevhid sözü söyler, namaz kılar, zekât verir fakat bu yaptığı işleri ve söylemleri ile örneğin ara sıra sâlih insanlara dua ederek, onlardan yardım talep ederek, onlar için kurban keserek bu ve benzeri bir takım amellere girişirse bu kişi Yahudi ve Hristiyanlara benzemiş olur. Nitekim onlar da yer yer *tevhid* kelimesini söylüyor fakat yaptıklarıyla bu kelimeye muhalefet ediyorlar.

64- Dolayısıyla "Müşriklere yapmış oldukları amellerin detaylı bir şekilde öğretilmesi gerekir" diyenlerin Yahudilere ve Hristiyanlara da birtakım bilgiler öğretilmeden tekfir edilmeyeceğini söylemeleri gerekir. Nitekim Yahudi ve Hristiyanlar tevhid kelimesini

söylüyor ve o kelimeye muhalefet edecek işler yapıyorlar. Onların da ancak birtakım meseleleri öğrendikten sonra tekfir edilmeleri gerekir. Evet bu düşünce nasıl hatalı ise onların da o düşünceleri bu şekilde hatalıdır, kıyas bunu gerektirir.¹⁰⁹

65- Daha sonra şöyle dedi: “Hakkında Ehl-i Sünnet ve'l-Cema-at ile Hâriciler ve Râfiziler'in arasında ihtilâf olan tartışmalı meseleler... Onlar Müslümanları tekfir ediyorlar, Ehl-i Sünnet'i tekfir ediyorlar; kendi bid'atlerine, asıllarına, kendi uydurmuş oldukları kanun ve kurallara göre Ehl-i Sünnet'i yanlış yolda gördüklerinden dolayı ve bu konularda Ehl-i Sünnet'in onlara muhalefet etmesinden dolayı Ehl-i Sünnet'i tekfir ediyorlar fakat bunu söyleyenler kabirlere dua etmek, onlardan bir şeyler talep etmek ve onlardan yardım talep etmenin bu bâbdan olduğunu söylememişlerdir. Çünkü bu konuda Müslümanların herhangi bir ihtilâfı yoktur. Bunun büyük şirk olduğuna ve dinden çıkartan bir amel olduğuna dair icmâ söz konusudur. Şeyhülislâm İbn Teymiyye bunu tekfir konusunda ihtilâfın olmadığı meselelerden saymaktadır. Böylece bizim söylemiş olduğumuz söz, hakkında icmâ olan bir durum söz konusudur. Eğer İrâkî'nin bu yorumu doğru olsaydı o zaman onun sözü ihtilâflı bir söz olurdu. Allah onu korumuş, bu sözü söylemekten onu muhafaza etmiş olur böylece onun sözü birbirine şahitlik eden doğru bir söz olurdu.”

Daha sonra şöyle dedi: “Herhangi bir beşerin ilah olduğuna inanan, ölüye dua eden, ölüden rızık ya da yardım talep eden, ondan hidayet talep edip ona tevekkül eden ve secde eden kişi yada kişiler tövbeye davet edilir, tövbe etmezse öldürülür boynu vurulur. Evet İrâkî'nin yaptığı istidlâl bâtıldır, kendi aslı ile çelişiyor. Müslümanları tekfir etmeyi alı koyacak ifadeleri sâihlere dua edenlere

109. Yahudi ve Hristiyanlar gibi asli kâfir olanların küfür amelleriyle; Müslüman olan veya kendisini İslâm'a nispet edenlerin küfür ameli işlemlerini birbirinden ayırmak gerekir. Burada kastedilen de kendisini İslâm'a nispet edip bunula beraber kapalı bazı meselelerde ceahen şirke düşenler, değildir. Burada sözü edilen; şirk olduğu çok açık olan meselelerde şer'an geçerli olan bir mazeretleri olmadan şirk ameli işleyen kişilerdir. İşte böyle olanların Yahudi ve Hristiyanlardan bir farkları olmadığı söylenmektedir. (Editör)

ve sâlihlerden yardım talep edenlere de hamlediyor ya da Allah'tan başkasına yapılmayacak bir ibadeti onlara yapanları da tekfirden uzak görüyor ki bu, Kur'an ve Sünnet'in naslarından anlaşılacağı üzere bâtil bir görüştür; aynı zamanda ümmetin âlimlerinin icmâ'ına da aykırıdır.

Bu gibi cahillerle alakalı soru soruldu ve şöyle denildi: “Bir kişiye hüccet ulaşmış ve hücceti anlamışsa kabirlere ibadet ettiği anda kâfir olur, savaşa çıkmayıp olduğu yerde yığılıp kalan ve hevasına tâbi olan kişilerin hali ne olur bilemem...” Bu konuda yeterli açıklamalar daha önce geçti. Bu konuda İbnu'l-Kayyim'dan bazı açıklamalar da geçmişti; o özellikle tekfiri gerektiren hususlarda şeyhlerini taklit eden kişileri tekfir ediyordu. Onların, hakkı talep etme konusunda imkanları varsa ve meseleyi öğrenme ihtimalleri söz konusuysa fakat buna rağmen yüz çevirip hakka yönelmedilerse tekfir edilmeleri söz konusu olurken, bu konularda imkanı olmayan kişiler fetret ehli gibi sayılır. Onlar davetin ulaşmadığı, herhangi bir peygamberin davetinden haberdar olmayan kişiler gibidir. Bu iki tâifeye de İslâm hükmü verilmez. “Müslüman” ismi bunları kuşatmaz. Hatta bazılarını tekfir etmeyenler de böyle söylemişlerdir -daha sonra konuyla alakalı kelâm detaylı bir şekilde gelecektir- şirk ismi bunlara uygundur, bu isim onları kuşatır, İslâm'ın aslına zıt bir iş yapan kişiye Müslüman demek ne kadar doğru olur? Fakihler bu konuyu *mürted bâbında* zikrediyorlar. Bu bâbda sâlihler dua eden ve onlara ibadet eden kişilerin Müslüman olarak isimlendirilip-isimlendirilmemesi meselesinin hükmünü detaylı bir şekilde anlatıyorlar.

66- Daha sonra şöyle dedi: Özellikle şu sözü düşünmek gerekir: Kabirlere dua etmek, onlardan bir şeyler talep etmek, onlardan yardım talep etmek; bu bâbdan sayılmaz, bu konuda Müslümanlar herhangi bir şekilde ihtilâf etmemişlerdir. Bu konunun büyük şirk olduğuna ve insanı dinden çıkartacağına dair âlimlerin icmâ'ı vardır. Bunu Şeyhulislâm İbn Teymiyye bizzat kendisi söylemiştir. Bu konu tekfir konusunda ihtilâfın olmadığı meselelerden bir tanesi olarak

görmüştür. “Yine şunu da düşünmek gerekir” dedi Şeyh Abdullatîf; İbnu’l-Kayyım’dan aktarıyor: “Onların durumlarına baktığımızda en azından ehl-i fetret gibi değerlendirilebilirler ki onlar bi’setten önce ölen insanlardır ya da herhangi bir peygamberin davetinin ulaşmadığı insanlardır.” Ve şöyle dedi: “İki gruba da İslâm hükmü verilmez, İslâm veya Müslümanlar ismi altında değerlendirilmezler. Bazılarına göre bunlar tekfir edilmez fakat buna rağmen onlara Müslüman da denmez. Şirk ismine gelince o isim onlara uygundur, bu isim onları kuşatıverir. Lâ ilâhe illallâh’a şahitlik eden bir kişi en büyük kaideye muhalefet eder ve o kaide ile çelişecek işler yaparsa İslâm isminden bir eser kalabilir mi?

III.V. Abdullah Bin Abdullatîf Ve İbrâhim Bin Süleyman Bin Sehmân’ın Sözlerinden Bazı Nakiller:

Bu âlimler konu ile alakalı detaylı açıklamalar yapmışlardır. Yaşadıkları dönemde cehaleti mazeret sayan birçok kişi bulunuyordu. Bu konuda özellikle Şeyh Süleyman bin Sehmân çok büyük çabalar sergilemiştir.

Bu konuda yazdığı bazı kitaplar;

67- *Keşfu’s-Şubheteyn*

68- *Keşfu’l-Evhâm ve’l-İltibâs*

69- *Temyîzi’s-Sadîk-i mine’l-Meyyin*. Üç ciltten oluşan bu eser bu bâbda yazılmış en önemli kitaplardan biridir. Kitap özellikle iki imam; İbn Teymiyye ve İbnu’l-Kayyım’ın görüşlerini açıklarken davet imamlarının sözlerini de aktarmaktadır.

70- Şeyh Abdullatîf ve Süleyman bin Sehmân’ın oğulları Abdullah ve İbrâhim şöyle dediler:

“Cehmiyye ve kabirperestlerin tekfir edilmeyeceğine dair getirilen nasslar bu konuda delil olarak ileri sürülmesi uygun değildir... Onların işledikleri şirk amelleri söyledikleri kelime-i tevhid ile açıkça çelişiyor”

71- Bu üç imamın kabirperestleri tekfir etme hususunda takip ettikleri yol, selef ulemâsının Cehmiyye'yi cehalete rağmen tekfir ederken izlediği yolun aynısıdır (bk. *Ed-Durer*, 10/432).

72- Şeyh Abdullatîf ve Süleyman bin Sehmân'ın oğulları Abdullah ve İbrâhim *Ed-Durer*'de (10/433-437) şöyle dediler:

“İlim ve hadis ehli, Cehmiyye grubunun tekfir edileceği hususunda ihtilâfa düşmediler.” Daha sonra şöyle dediler: “Şeyhülislâm ve öğrencisi İbnu'l-Kayyım birçok yerde insanları küfre düşüren bazı sözler ve işlerin delili hafî olduğunda ve hüccet ulaşmadığında tekfir edilmeyeceğini ifade ediyorlar; buradaki tekfir edilmemesi meselesine gelince yapan kişinin tekfir edilmemesi hüccet ulaşmadan önce onların cezalandırılmamasıdır ve tekfirin olmayışı sadece ümmetin arasında ihtilâflı olan meselelere has bir durumdur. Sâlih insanlara dua etmek, onlardan yardım talep etmek, başa gelen bela ve musibetlerde onlardan bir takım isteklerde bulunmak, bunların haram oluşu hiçbir Müslüman tarafından bilinmiyor olamaz. Bunlar, hakkında hiç bir şüphe bulunmayan işlerdir. Bunun büyük şirk olduğu ayan beyan ortadadır. Bu işleri yapanların ve Cehmiyye'nin tekfir edilmesi hususunda ikinci bir görüş bulunmamaktadır; yani ihtilâfsız bir meseledir.

73. (*Ed-Durer*, 10/434) Şöyle dediler: “Muhammed bin Abdulvehhâb, Kevâz türbesine ibadet edenleri ve puta ibadet eden bazı kişileri tekfirden uzak durmuş ve onlara davet ulaşıncaya kadar bir hüküm vermemiştir; çünkü o insanları başlangıçta tekfir etmezdi, kendisine bir hüccet ya da davet ulaştıktan sonra ancak tekfir ederdi. Davetin ve hüccetin ulaşmadığı kişiler fetret döneminde yaşayan insanlar gibidirler. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) eserlerini bilmeyenler fetret ehli gibidirler. Bu gibi insanlar cahil olduklarından ve kendilerini uyaracak kişiler olmadığı için onları tekfir edilmesi söz konusu değildir. Ancak hüccet ulaştığında onları tekfir etmekte herhangi bir engel kalmaz. Hücceti anlamamış olmaları dahi tekfire bir engel değildir. Burada özellikle tekfir hususundaki sözüne

dikkat etmek gerekir bu söz tekfir hususundadır. İslâm kelimesinin onlardan kaldırılmasına gelince bu ismi zaten onlardan kaldırmıştır. Tekfir etmese dahi onlara Müslüman demez; çünkü onlar şirk olan bir işi yapıyorlar. Şirk ismi onlara ulaşır ve onlara bu ismi kullanmak uygundur. Dolayısıyla o kişilere şirk ismini vermek münasip bir durumdur.

74. Şeyh Abdullatif ve Süleyman bin Sehmân'ın oğulları Abdullah ve İbrâhim *ed-Durer*'de (10/432-435) şöyle dediler:

Cehmiyye mezhebi ve kabirlere ibadet eden kişilerin hakkında; örneğin: *مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا. وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةٌ* "Bizim namazımızı kılan, bizim kiblemize yönelen ve kestiğimizi yiyen Müslümandır..."¹¹⁰ ve benzeri hadis-i şerifleri delil getirerek tekfir edilmeyeceğini söylemek uygun değildir. Bunlar içerisinde İslâm hakikatini anlamamış ve Allâhu Teâlâ'nın değerli peygamberleri ile gönderdiği dini kavrayamamış insanların tekfir edilmeyeceğini söylemek uygun bir düşünce değildir. Çünkü peygamberlerin getirdiği ve davet ettiği hususlar insanların sadece Allah'a ibadet etmesi ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamasını gerekli hale getirir. Yapılacak bütün amellerin Allah için ihlaslı bir şekilde yapılması ve Allah'a ortak koşulmaması, Allâhu Teâlâ'nın kullar üzerindeki en büyük hakkıdır. Allahu Teâlâ'ya ait olan herhangi bir vasfı, kemâl sıfatlarını ve yüce vasıflarını O'ndan başkasına vermemek Allah (*azze ve celle*)'nin kullar üzerindeki en büyük haklarındandır. Peygamberlerin getirmiş olduğu bu bilgilere muhalefet ederek hareket edenler, bu bilgileri kabul etmeyenler ve bâtıl görenler; küfür ve dalâlet ehlidirler. Bu kişiler "*Allah'tan başka ilah yoktur*" sözünü tekrarlamış olsalar ve kendilerinin Müslüman olduklarını iddia etmiş olsalar dahi yine de bu kişilere kâfir hükmü verilir. Çünkü yapmış oldukları ameller şirk amelleridir ve bu ameller ile söylemiş oldukları kelime-i tevhîde muhalefet etmektedirler. Dolayısıyla sadece *Lâ ilâhe illallâh* demek bu sözü tekrarlayıp dur-

110. Buhârî, 391; Muslim, 1961.

mak onlara bir fayda vermez çünkü bu söz ağızlarından çıkıyor fakat amele dökülüyor, dolayısıyla bu şekilde söyleyen kişiler bu sözün anlamına inanmıyor.

Şu söze gelince: “Biz küfür olduğunu söyleriz ama söyleyen kişinin kâfir olduğuna hüküm vermeyiz.” Bu sözü söylemek cehaletten kaynaklanır, çünkü bu ifade sadece muayyen kişiye uygulanabilir (Eğer muayyenlere tatbik edilmeyecekse bu konuyu dillendirmenin ne anlamı olur ki?).

75- Şeyh Süleyman bin Sehmân “*Keşfu’ş-Şubheteyn*” isimli kitabının 64. sayfasında şöyle der: “Büyük şirk Allah’tan başkasına ibadet etmek ve Allah (*azze ve celle*)’ye ilahlık vb. konularda bir başkasını ortak koşmak demektir. Bu ortak koşulacak zât peygamber, veli ya da sâlih kişiler olsa da fark etmez. Bu işleri yapan herhangi bir kişi cehaletinden dolayı mazur kabul edilemez çünkü bu işi bilmek ve bunun şirk olduğuna inanmak İslâm’ın zarurî bilgilerindendir; üstelik reddedilmesi mümkün olmayan ve her Müslümanın kabul etmek zorunda olduğu zarurî bilgilerdendir.

76- Sehmân’ın oğlu Şeyh Abdullatîf “*Minhâcu’t-Te’sîs*” kitabında 102. ve 105. sayfalarında şöyle der: “Bu nedenle biz muayyen kişilerin müşrik olduklarına dair hüküm veriyoruz. Bunlar Arap câhiliyesi döneminde yaşamış ümmî¹¹¹ insanlar olsalar da hüküm değişmez çünkü bu konuda açık ve net deliller ve burhanlar söz konusudur. Benî Müntefik hadisinde; *إِذَا مَرَزْتَ عَلَى قَبْرِ دَوْسِيٍّ أَوْ قُرَيْشِيٍّ فَقُلْ: أَنْ مُحَمَّدَ* ‘Devslî ya da Kureyşli bir kişinin kabrine uğradığında de ki: *Muhammed seni ateş ile müjdeliyor.*’ ifadesi bulunmaktadır; işte bunlar ehl-i fetret olmalarına rağmen onlara bu şekilde söylenmesi emredilmiştir. Peki bu ümmet içerisinde yetişmiş; Kur’an-ı Kerim’in âyetlerini, Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’in hadîs-i şerîflerini ve fikhî bazı ahkâmları işiten ve tevhidin gerekli olduğunu ve emredilen bir

111. Ümmî: Okuma ve yazma bilmeyen demektir. İllünden ve ilim verenlerden uzak kalmış kişileri için de kullanılır. (Editör)

durum olduğunu, şirkin de haram ve yasak olduğunu bilen kişilerin durumları nasıl olabilir ki?”

77- “*Fetâvâ el-E'immeti'n-Necdiyye*”de (3/195-196) geçtiği gibi kendi hocalarından kabul gören nakiller yapmıştır: “Kabirlere ibadet etme meselesine gelince oradaki insanlar Allâhu Teâlâ ile beraber başkalarına dua ediyorlar. Bu mesele, haram olması konusunda herhangi bir ihtilâfın olmadığı meseledir. Bunun yasak olduğu ve yapan kişinin günaha gireceğinde ümmetin icmâ'ı söz konusudur. İbn Teymiyye'nin görüşü bu konuda açık ve nettir. Konu ile alakalı delillerin açık oluşu ve burada herhangi bir şüphenin olmayışı meseleyi açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.” Daha sonra şöyle dedi: “Nûh (*aleyhisselâm*)’dan günümüze kadar var olan bütün kâfir ve müşrikler cahil davranan insanlardı ve te’vil ediyorlardı. Hulûl ve itihâd görüşünü savunan İbnu'l-Arabî, İbnu' Fârid ve Tilmisânî gibi kişiler ya da benzerleri olan ehl-i tasavvuf (sûfi) olan bazı kişiler de birtakım te’villere tutundular. Kabirlere ibadet edenler ve haklarında verilecek hüküm hakkında ihtilâfa düşülen müşrikler de birtakım te’villere tutundular.”

Daha sonra şöyle dedi: “Hristiyanlar da te’vil ettiler ve bu bilinen bir gerçektir. İslâm dininden zaruret ile bilinmesi mâlum olan meselelerden bir tanesi de şudur: İslâm ile şirk asla bir araya gelemeyen iki tane zıt kavramdır; ikisi aynı anda gökyüzüne yükselmez, ikisi aynı anda bir araya gelemez. Dolayısıyla herhangi bir şüphe yok ki müşrik kişiye *Müslüman* denmez. Böyle dediğimiz anda iki zıddı bir arada toplamış sayılırız, bu da imkansız olan bir şeyin gerçekleştiğini kabul etmek demektir.”

78. Şeyh İbn Sehmân *Keşfu's-Şubheteyn* isimli kitabının 92. sayfasında şeyhi Abdullatif'ten şu sözü aktarmaktadır: “Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhiret gününe iman etmek konusunda herhangi bir kişi mazur görülemez. Bu konularda cehalet ile mazeret beyan edilemez. Allâhu Teâlâ, kâfirlerin birçoğunun

cahil olduğunu bize söyledi fakat buna rağmen her birine küfür hükmü verdi.”

79. Yine Şeyh İbn Sehmân *Keşfu'ş-Şubheteyn* isimli kitabının 93. 94. sayfasında şöyle der: “Allah'ı bilme ve ibadeti O'na has kılma meselesinde İslâm ehlinde herhangi bir kişi ihtilâfa düşmemiştir. Hatta bu konuda bid'at ehli diye isimlendirilen hevâperestler dahi bir ihtilâf etmediler. Bu, dinde zarurî olarak bilinmesi gereken meselelerden bir tanesidir. Bir kişiye risâlet ulaşır da onu olduğu gibi kavarsa, bu mesele hakkında herhangi bir ihtilâfa düşmez. Selef ulemâsının çoğunun, ümmetin ayrılacağı gruplar içerisinde 72 gruba dahi dahil etmedikleri Cehmiyye dahi bu konuda ihtilâf etmemiştir.”

Daha sonra şöyle dedi: “Muayyen bir kişi eğer küfrünü gerektirecek bir iş yaparsa ve bu iş İslâm dininden kesin olarak bilinmesi gereken bir iş ise; örneğin: Allah'tan başkasına ibadet etmiş ya da Allah'ın uluv sıfatını inkar etmiş ve Allah'ın kemâl sıfatlarını, yüce vasıflarını, zâtî ve fiilî vasıflarını reddetmiş olsa ve Allâhu Teâlâ'nın, olayları vukû bulmadan önce bildiğini kabul etmese... İşte tüm bu meselelerde hata ettiğinden dolayı onu tekfir etmekten geri durmak ya da onu günahkar görmemek uygun olmaz. Bu açıklamalarda Allah'ın zâtını, rubûbiyyetini, isimlerini, sıfatlarını, Allah'ın ilahlık konusunda bir olduğunu inkar eden Muattıla'ya bir reddiye söz konusudur ki onlar Allahu Teala'nın, hâdiseleri vukû bulmadan önce bilmediğini iddia ediyorlar -bu konuda gulâtı Kaderiye diye isimlendirilen mezhep ile aynı görüşler- ya da dünyada ve semada gerçekleşen olayları yıldızlara nispet edenler, 'Kainatta ilah olarak bir nur bir de karanlık vardır' diyenler, işte tüm bunlar ve bu gibi söylemleri ve eylemleri yapanlar Yahudi ve Hristiyanlardan daha sapkın ve daha kâfirdirler.

80- Yine Şeyh İbn Sehmân *Keşfu's-Şubheteyn* isimli kitabının 95. sayfasında der ki:

“Şeyhülislâmın kelâmını okuyanlar ve usulünü bilenler birçok yerde şeriatın ancak kendisine ulaşmadığı kişilerde hatanın mazeret olabileceğini kabul ettiğini görürler. Bir kişiye bazı meselelerde hüccet ulaşmamışsa bu kişiye cehaleti ve hatası mazeret olabilir; gücü nispetinde Allah'tan korkup yine gücü nispetinde çabalayıp ictihad ediyorsa bu gibi insanlar için mazeret olma durumu vardır fakat bu (yukarıda sayılan kişilerde) takvâ ve ictihad nerede! Bunlar kabir-lere ibadet ediyorlar, ölümlere dua ediyorlar, uzaklarda olan insanlardan bir takım beklentiler içerisine giriyorlar, yaratıcının uluv vasfını reddediyor ve isimleri, sıfatları ve yüce vasıflarını kabul etmiyorlar!”

81- Yine Şeyh İbn Sehmân *Keşfu's-Şubheteyn* isimli kitabının 79-80. sayfalarında der ki:

“İbn Teymiyye hafî/gizli kapalı meselelerde kişilere hüccet ulaşmadan tekfir etmez fakat zâhir meselelerde özellikle dinde zaruri olarak bilinmesi gereken meselelerde küfür söyleyen yada yapan kişilerin kâfir olacaklarına dair hüküm vermekten geri durmaz.”

82- Şeyh Muhammed bin İbrâhim'in *Fetâvâ'sında*, “Tevhidi bilmeme hususunda cehalet mazeret olur mu?” başlığında şöyle der: “Şeyh Muhammed bin İbrâhim'e soruldu: “Tevhidi bilmeme hususunda cehalet mazeret olur mu?”. O şöyle cevap verdi: “Bu gibi konularda cehalet olmaz (olmamalı) bu gibi insanlar cahil değil din-den yüz çevirmiş insanlardır. Her hangi bir insanın güneşi bilmeme ihtimali var mı?” (Bk. *Fetâvâ*, 12/198).

III.VI. Dâimî Fetva Heyeti Ve Diğer Bazı Kurumlardan Konuyla Alakalı Bazı Nakiller:

83- *Fetvâ el-Lecne'de* (1/220) Fetva Heyeti, kendilerine yönelti-len bir soruya şöyle cevap vermiştir:

“Bir kişi Peygamber’imiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’in peygamberliğine iman ediyorsa, şeriatta var olan tüm doğruları hak kabul ediyorsa fakat bununla beraber Allah'tan başka herhangi bir veliye ya da kabirdeki bir şahsa veya tarikat şeyhine secde ediyorsa bu kişi kâfir ve dinden dönmüş bir mürted kabul edilir ve ibadette Allah'a ortak koşan kişilerden sayılırlar. Bu kişilerin secde ettikleri esnasında kelime-i şehâdeti tekrar ediyor olmaları onlara herhangi bir fayda sağlamaz çünkü yapmış oldukları işler söyledikleri bu sözü, yani yaptıkları şahitliği reddedecek niteliktedir. Onlar Allah'tan başkasına secde etmişlerdir. Fakat bazen insanın cehaleti mazeret olur da ona dünyevî bir ceza verilmez ve o kişiye öğretilir, hüccet ona ikame edilir ve üç gün boyunca o kişiye süre tanınır. Bu üç gün içerisinde kendine gelir belki tövbe eder, belki yapmış olduğu şirkten, haramdan, günahtan uzaklaşır fakat tüm bunlara rağmen kişi Allah'tan başkasına secde etmeye devam ediyorsa mürted olduğu için öldürülmesi gerekir. Yapılan açıklama ve hüccetin ikâme edilişi o kişideki mazereti ortadan kaldırmak içindir. Bir kişiye ceza verilmeden önce mazeretini kaldırmak gerekir. Bizi bu açıklamalarımız ya da hücceti onlara ifade ediyor olmamız onlara kâfir demek için yapılan bir eylem değildir çünkü bu kişiler zaten Allah'tan başkasına secde ederek ya da Allah'tan başkasına adakta bulunarak veya bir mahluk adına kurban keserek ve Allah'tan gayrısına ibadet ederek kâfir olmuşlardır.

84- Şeyh Bin Bâz der ki: “Yapılan ameller iki farklı şekilde değerlendirilir:

- a) Cehaletin mazeret kabul edildiği durumlar.
- b) Cehaletin mazeret olmadığı durumlar.

Müslümanlardan herhangi bir kişi Allah'a ortak koşar veya Allah'tan başkasına ibadet ederse bu kişinin mazereti söz konusu olamaz. Çünkü bu kişi kusurlu bir kişidir; söylenen âyetlere ve hadislerle kulak vermemiş ve basiretli davranmamıştır. Kişinin dini

hususunda basiretli davranması gerekir. Bu kişi mazeretli sayılmaz. Çünkü bu kişi Allah'tan başkasına ibadet etmiştir (bk. *Fetâvâ Bin Bâz*, 4/26-27).

85- Bu görüş, Şeyhimiz Hamûd bin Ukalâ eş-Şuaybi'nin de görüşüdür (*Allah onu korusun ve gözetсин*).

III.VII. Ortaya Atılan Bu Şüphenin Tarihçesi:

İbn Teymiyye döneminden önce bu tarz şüpheler ortaya atılmamıştı. Bu konuda Şeyh Muhammed Bin Abdulvehhâb döneminde İbn Teymiyye'nin bu gibi insanları mazur gördüğüne dair bir takım şüpheleri ortaya atanlar şunları bilmeleri gerekirdi; Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb zamanında mesele iki açıdan değerlendiriliyordu:

Birinci tâife: Bu tarzda şüpheleri ortaya atarak fitne çıkarmaya çalışanlar. Şeyh, "*Mufidu'l-Müstefid*" isimli kitapta açık ve net delillerle sapkınlıklarını izah etmiştir.

İkinci tâife ise: Diğerlerinden daha hafif durumda olan kişilerdir. Bunların akıllarında konuya dair bir takım şüpheler ortaya çıktı ve onlar hakkı aramaya çalıştılar. Bunlar, Dir'iye'de ya da Ahsâ'da bulunan bazı talebelerdi. Daha sonra bu şüpheler ortadan kaldırıldı ve ikinci bir nesilde ortaya çıktı ki bunlar şeyhin torunu Abdurrahmân bin Hasan döneminde yaşıyorlardı. Dâvûd bin Circîs bu görüşü kabul etti ve Osmân bin Mansûr da bu görüşe yöneldi. Şeyh Abdurrahmân da bu görüşü benimsedi ve oğlu Abdullatîf bilinen bazı kitaplarda bu görüşü destekledi ve aynı şekilde şeyh Ebû Bekir de bu görüşü destekledi. Daha sonra bu görüş üçüncü nesilde de zuhûr etti. Şeyh İshâk bin Abdurrahmân ve Şeyh İbn Sehmân bir takım kitaplarda ve fetvalarda bu görüşü destekler gibi oldular. Daha sonra Şeyh Abdullatîf'in oğulları -ki onlar Abdullah ve Şeyh İbrâhîmdir- bu görüşü desteklediler. Bu görüş günümüzde mevcut olmaya devam ediyor ve her dönemde yenilenmeye ve yeni bir şekil ile ortaya çıkmaya devam ediyor.

Günümüzde de cehaletin mazeret olduğunu ve bu konuda ihtilâf olduğunu söyleyenler mevcuttur. Onlara göre bu ihtilâf, iki görüşe hamledilmiştir. Günümüzde, muasır kitaplarda bu mevcuttur. Bununla beraber ihtilâfın varlığı herhangi bir kişiye nispet edilmemiştir. İhtilâf söylemi mutlak olarak ifade edilmiş ve herhangi bir âlime nispet edilmemiştir. Bu anlayışın kaynağı ise mesele ile alakalı Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın iki görüşünün var olduğunu zannediyor olmalarıdır. Onlar, şeyhin bazı yazılarına baktılar ve onun cehaleti mazeret gördüğünü zannettiler. Bu, zanna dayalı bir çıkarımdır ve hatalı bir anlayıştır. Biz daha önceki konularda bu konuyla alakalı detaylı açıklamalar yaptık ve o ifadelerden ne kastettiğini açıklamaya çalıştık. O ifadelerden asıl anlaşılması gereken doğru bilginin ne olacağını orada aktarmaya çalıştık.

III.VIII. Hulâsa:

Cehaletin mazeret olması meselesi ile alakalı ihtilâfın anlatılıyor olması sonradan ortaya çıkarılmış bir durumdur. Bu, ancak bu dönemde ortaya çıktı. Önceki nesillerde bu konu hakkında ihtilâfın olmadığı ve bir ictihad olduğu söyleniyordu. Bu ve benzeri meseleler örneğin Cehmiyye'nin tekfir edilmesi meselesi bu konuda bile ihtilâfın var olduğu düşüncesi ve iki görüşün olduğunu söylemek gibi durumlar gündeme geldi. Bu konularla alakalı ihtilâfın var olduğu söyleniyor ve bu ihtilâf herhangi bir kişiye nispet edilmiyordu. Bu ifadeler zan ve hata üzere ortaya atılmış bir takım ifadelerdir. Yanlış anlamadan kaynaklanır. İbn Teymiyye'nin bazı görüşleri yanlış anlaşılmıştır. Özellikle Şeyh Süleyman bin Sehmân döneminde bu konular yanlış anlaşılınca o, bu mesele ile alakalı bir takım reddiyeler vermiş, Cehmiyye'nin tekfiriyle alakalı ihtilâfın olmadığını söylemiştir. "*Raf'u'l-İltibâs*" isimli kitabında ve "*Keşfu'ş-Şubheteyn*" ismini kitabında bu durumu izah etmiştir. Biz önceki bâbda onun bazı açıklamalarını aktarmıştık. Aynı şekilde Şeyh Abdullatif'in oğulları Şeyh Abdullah ve İbrâhim şöyle demişlerdi:

Sâlih insanlara dua etmek, onlardan yardım talep etmek, başa gelen bela ve musibetlerde onlardan bir takım isteklerde bulunmak ... Bunların haram oluşu hiçbir Müslüman tarafından bilinmiyor olmaz. Bunlar, hakkında hiç bir şüphe bulunmayan işlerdir. Bunun büyük şirk olduğu ayan beyan ortadadır. Bu işleri yapanların tekfiri ve Cehmiyye'nin tekfir edilmesi hususunda ikinci bir görüş bulunmamaktadır; yani ihtilâfsız bir meseledir. Bk. *En-Necdiyye*, 3/66.

3

IV. DÖRDÜNCÜ FASIL: CEHALET MESELESİYLE ALAKALI İLİM EHLİNDEN BAZI NAKİLLER

1. Abdullah bin Abbas'tan (radıyallâhu anhumâ) Sahîh'te rivayet edildi.
ğine göre o Nûh (aleyhisselâm)'ın kavmi ile alakalı şöyle demiştir:

وَتَنْسَخَ الْعِلْمَ عُيِدَتْ

“İlim silinince (unutulunca) (o heykellere)¹¹² ibadet edildi.” Yani cehalet ortaya çıkınca o heykellere ibadet edildi, bu insanlar cahil olmalarına rağmen Allah'tan başkasına ibadet eden insanlar olarak isimlendirildiler.

2. “*Bedâiu’s-Sanâ’i*” isimli eserin “*Kitâbu’s-Siyer*” bâbında “*Di-yarların Farklı Oluşu Nedeniyle Değişen Hükümler*” bölümünde şöyle der: Ebû Yûsuf, İmam Ebû Hanîfe’den şöyle rivayet etmiştir: “Herhangi bir kişinin kendi yaratıcısını bilmiyor olması hususunda cehaleti mazeret olamaz, bütün yaratılmışların üzerindeki en büyük görev Allah (*subhânehü ve teâlâ*)’yı bilmektir. Etrafındaki olan gökleri ve yeri gözetleyen, kendi nefesine nasıl yaratıldığına bakan, Allah’ın yarattığı tüm mahlukatı gören bir kişi bu konuda cehalet sebebiyle mazur görülemez. Farz olan ibadetlere gelince bu konuda bilgisi olmayan kişilere hüküm bakımından hüccet ulaşmış sayılmaz.”

112. Heykellerden kasıt Nüh süresi 23. Ayette geçen "Ved, Suvâ, Yegûs, Ye'ûk ve Nesr isimli sâlihlerden heykelleridir. Hadisin tam metni şu şekildedir: «صَارَتِ الْأَوْتَانُ الْيَبِيَّاتُ عِشَاءً» - «كَانَتْ فِي قَوْمِ نُوْحٍ فِي الْعَرَبِ بَعْدَ أَثَا وَكَانَتْ لِكَلْبٍ يَوْمَ الْخَنْدَلِ. وَأَثَا سَوَاعٌ كَانَتْ لِهَذِلَ. وَأَمَّا بَعُوثُ فَكَانَتْ لِمُرَادٍ. ثُمَّ لَبِىَّ عَطِيبُ الْخَرْبِ. عِنْدَ سَبَا. وَأَمَّا بَعُوثُ فَكَانَتْ لِهَذَا. وَأَمَّا نَسْرٌ فَكَانَتْ لِحِمْرِ لَيْلٍ فِي الْكَلَامِ. أَسْمَاءُ وَرَحَالٌ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ نُوْحٍ. فَلَمَّا هَلَكُوا لَوَحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ. أَنْ انْصِبُوا إِلَى مَحَالِهِمْ» - «الْبَنِي كَانُوا يَخْلُصُونَ أَنْصَاءَ وَسُمُّوْهَا بِأَسْمَائِهِمْ. فَعَمِلُوا. فَلَمْ يَتَعُدَّ» - «حَتَّى إِذَا هَلَكَ أَوْلَئِكَ وَتَنَسَّحَ الْعِلْمُ غُذَتْ» - «Nüh kavmindeki putlar, sonradan Arab kavminden oldu. Vedd' putuna gelince; o, Devmetu'l-Cemdel'de Kelb kabilesinin idi. Suvâ' putu, Huzeyl kabilesinin idi. Yegûs, Murâd kabilesinin, sonra da Yemen'in Sebe' şehrinin yanında el-Cevf mevkiinde Gutayfoğulları'nın idi. Ye'ûk, Yemenli bir kabile olan Hemdân'ın idi. Nesr de Himyer'in Zu'l-Keld' hanedanının idi. Bu isimler esasen Nüh kavminden bazı sâlih insanların isimleridir. Bu iyi kimseler vefat ettikleri zaman şeytân onların mensub oldukları kavimlerine, bunların adlarını hayatlarında oturma geldikleri yerlere birtakım putlar dikin ve onlara bu insanların isimlerini verin diye vahyetmiştir. Onlar da putları dikmiş ve bunlara o iyi kimselerin adlarını vermişlerdir. Bu heykeller ilk zamanlarda ibadet edilmiştir. Nihayet bunları dikmiş olan nesiller vefat ettikleri ve bunlarla ilgili bilgiler neshedilip unutulduğu zaman, cehaletle bunlara tapılmıştır." Sahih-i Buhârî, Hadis No: 4920. (Editör)

3. Şeyh Abdullatîf “*Misbâhu’z-Zalâm*” kitabının 123. sayfasında, ayrıca Abdullah bin Ahmed’in *Kitâbu’s-Sünne*’sinde şöyle rivayet edilir; Bana Saîd bin Ya’kûb Tâlkânî, ona Müemmel bin İsmâil anlattığına göre o şöyle der; Umâre bin Zâzân’ı şöyle derken işittim: “Bize ulaştığına göre kaderi inkar edenler kıyamet günü müşriklerle beraber haşrolunacaklar ve ‘Vallahi biz müşrik değildik’ diyecekler; onlara şöyle nida edilecek: ‘Siz bilmediğiniz konularda Allah’a ortak koştunuz, müşrik oldunuz.’” Yani cahil olduğunuz konularda şirk koştunuz.

4. İbn Cerîr et-Taberî A’râf sûresi 30. âyetin tefsirinde şöyle der: Allâh Teâlâ şöyle buyurdu:

فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنََّّهُمْ مُهْتَدُونَ

“Allah, insanların bir kısmını hidayete erdirdi. Bir kısmı da sapıklığı hak etti. Çünkü onlar, Allah’ı bırakıp şeytanları dost ediniyor, bununla beraber kendilerini doğru yolda zannediyorlar” (A’raf, 30) Taberî şöyle dedi: “Allah sizden bir topluluğu hidayete kavuşturdu ve onları sâlih ameller işlemeye muvaffak kıldı. Onlardan bir fırkanın da sapıklığa düşmesi hak oklu. Çünkü onlar, Allah’ı bırakıp şeytanları dostlar edindiler. Kendilerinin de doğru yolda olduklarını zannederler.”

Taberî devamında diyor ki: “Bu âyet-i kerîme, bilmeden günah işleyenlerin ve sapık inanca düşenin sorumlu olmayacağını iddia edenlerin iddialarının yanlış olduğunu beyan etmektedir. Onlara göre kişinin sorumlu olabilmesi için meseleyi öğrenmesi ve ardından Rabbine karşı inatçı bir şekilde davranması gerekir, ancak gerçek böyle değildir. Zira âyette, hidayet üzere olduklarını zanneden fakat sapık olan kimselere, “**Sapıklar**” denilmiş, bu hallerini bilmelerinden dolayı mazur sayılmamışlar ve hidayette olanlarla aynı

oldukları zikredilmemiştir. Allahu Teâlâ bu âyette iki fırkaya farklı isimler ve farklı hükümler vermiştir.”

Ebü Butayn, İbn Cerir'in tefsirinden aktarıyor:

فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ

“Allah, insanların bir kısmını hidayete erdirdi. Bir kısmı da sapıklığı hak etti. Çünkü onlar, Allah'ı bırakıp şeytanları dost ediniyor, bununla beraber kendilerini doğru yolda zannediyorlar” (A'raf, 30)

İbn Cerir dedi ki: “Bu âyet-i kerîme cahil insanın mazur olmayacağına delâlet etmektedir.” (Bk. *Ed-Durer*, 10/392; ayrıca İbn Cerir'in Kehf sûresi 104. âyetin tefsirine bakılabilir).

5. İbn Kesir aynı âyetin tefsirinde İbn Cerir'in az önceki görüşünü aktarıp bunu kabul ettiğine dair ifadeler söylemiştir.

6. Beğavî aynı âyetin tefsirinde şöyle der: “Bu âyet-i kerîme din hususunda hak yolda olduğunu zanneden kâfir ile inatçı ve inkarcıların aynı hükme tâbi olacaklarına dair bir delildir.”

7. Buhârî *Sahîh*'inde “Günahlar Câhiliye İşlerinden Sayılır” bâbında şöyle der: “Günah işleyen kişiler kâfir olmaz fakat şirk ameli yapanlar müstesnadır. Bu konuda Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur:

إِنَّكَ أَمْرُؤُ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ

“Sen cahiliye hasleti barındıran birisin.”¹¹³ Allahu Teala şöyle buyurur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

113. Buhârî, 2545; Muslim, 1661.

“Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz; bunun dışındakileri ise dilediği kimse için bağışlayabilir.” (Nisâ, 48)

8. İbn Mende¹¹⁴ *Kitâbu't-Tevhîd* isimli eserinin 1. cildinin 314. sayfasında şöyle der:

Allah'ı bilme ve O'nu birleme konusunda çaba sarf eden, ictihad eden fakat hata eden kişiler ile inat ile onu inkar eden kişilerin hüküm bakımından aynı oluşu babı;

Allâhu Teâlâ onların dalâletlerini ve inatlarını şöyle haber veriyor:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا * الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا *

“De ki size iş ve davranışları bakımından en çok ziyana uğrayanları bildireyim mi? Onlar, iyi yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir.” (Kehf, 103-104)

Daha sonra hazreti Ali'den bir rivayet aktarır; Hazreti Ali'ye “En çok zarara uğrayanlar kimdir?” diye sorulduğunda şöyle demiştir:

كَفَرَةُ أَهْلِ الْكِتَابِ كَانَ أَوَائِلُهُمْ عَلَى حَقٍّ، فَأَشْرَكُوا بِرَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ
وَابْتَدَعُوا فِي دِينِهِمْ، وَأَخَذُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ، فَهُمْ يَجْتَمِعُونَ فِي
الضَّلَالَةِ، وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى هُدًى، وَيَجْتَهِدُونَ فِي الْبَاطِلِ
وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى حَقٍّ، ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ
يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا. وَقَالَ عَلَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْهُمْ أَهْلُ
حَرُورَاءَ

114. İbn Mende (ö. 395/1005): Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Muhammed el-İsfahânî'dir. Meşhur hadis hâfızıdır. Taberânî ve İbn Hibbân gibi meşhur birçok âlimden ilim almıştır. Detay için bk. TDV İslâm Ansiklopedisi, “İbn Mende” maddesi. (Editör)

“Onlar Ehl-i kitâbın kâfirleridir, onların ilk nesilleri hak yol üzere amel etmeye devam ettiler ve ardından Rablerine ortak koştular, dinlerinde bid'at çıkardılar, nefislerinin aleyhine dönecek bir takım işler icat ettiler. Daha sonra dalâlet konusunda fikir birliğine ulaştılar ve kendilerinin hidayette olduklarını zannettiler fakat bâtil işler ile amel ediyor ve kendilerinin hak yolda olduğunu zannediyorlardı. Çok güzel işler yaptıklarını zannettikleri halde dünya hayatında yapmış oldukları tüm çabalar boşa çıkacak insanlardı.” Hazreti Ali devamında dedi ki: “Harûrâ¹¹⁵ ehli de onlardandır.”

Daha sonra Selmân-ı Fârisî'den bir rivayet aktarmıştır:

بَيْنَا هُوَ يُحَدِّثُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ ذَكَرَهُ أَصْحَابُهُ، فَأَخْبَرَهُ
خَبَرَهُمْ فَقَالَ: كَانُوا يَصُومُونَ وَيُصَلُّونَ وَيَشْهَدُونَ أَنَّكَ سَتُبْعَثُ نَبِيًّا،
فَلَمَّا فَرَغَ سَلْمَانَ مِنْ ثَنَائِهِ عَلَيْهِمْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا
سَلْمَانَ هُمْ مِنْ أَهْلِ النَّارِ

“Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e bi’setten önceki Ehl-i kitâbın durumu soruldu; onlar oruç tutuyorlar, namaz kılıyorlar ve senin Peygamber olarak gönderileceğine inanıyorlardı, onların hükmü nedir? Diye sorulunca Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

“Ey Selmân! Onlar cehennem ehliendir.”

9. Berbehârî “Şerhu’s-Sunne” kitabının 49. kısmında şöyle der:

“Bir kişi ancak şu sayılanları yaptığı takdirde dinden çıkar:

- Allah’ın kitâbından herhangi bir âyeti inkar ederse.

- Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in sünnetinden bir şeyleri inkar ederse.

- Allah’tan başkası adına kurban keserse.

115. Harûrâ: Sıffin Savaşı’nda Ali (radıyallâhu anhu)’nın saflarından ayrılan Hâriciler’in toplandığı yer. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi, “Harûrâ” maddesi. (Editör)

- Allah'tan başkasına namaz kılarsa.

İşte bu sayılanlardan herhangi birini yapan kişiyi bu dinden çıkan birisi olarak görmem gerekir. Eğer bu gibi işleri yapmamış yada yapmıyorsa bu kişiye hakikat anlamında olmasa da isim olarak *Mümin/Müslüman* denir.”

Bu ifadelerden önce de Ömer'in şu sözünü nakletmiştir:

لَا عُذْرَ لِأَحَدٍ فِي ضَلَالَةٍ رَكِبَهَا حَسِبَهَا هُدًى، وَلَا هُدًى يَرْكَبُهَا
حَسِبَهُ ضَلَالَةً. فَقَدْ ثَبَتَتِ الْحُجَّةَ، وَانْقَطَعَ الْعُذْرُ

“Bir kişi hidayet zannederek dalâlet olan bir iş yapıyorsa bu konuda herhangi bir mazereti yoktur. Aynı şekilde dalâlet zannederek hidayet olan bir işi terk ederse yine bu kişinin mazereti kabul edilmez; çünkü tüm işler beyan edilmiş, hüccet sabit olmuş ve mazeret ortadan kalkmıştır.”

10. Lâlekâî “*Şerhu Usûli İ'tikâd*” kitabında (3/528) şöyle der:

Müşebbihe'nin tekfiri ile alakalı rivayet edilen nakiller bâbı;

Dâvûd el-Cevâribî “Teşbih” hususunda görüş beyan etmeye başlayınca Vâsıt ahalisinden olan âlimler toplantı yapma kararı aldılar. Muhammed bin Yezîd, Hâlid et-Tahhân, Huşeym ve bir çok âlim bir araya gelip yöneticiye giderek durumu haber verdiler. Bunun üzerine öldürülmesinin gerekli olduğuna dair bir karar alındı.

Yezîd bin Hârûn'dan nakledildiğine göre o şöyle demiştir:

“Cehmiyye ve Müşebbihe tevbeye davet edilmeli... Aynı şekilde onları büyük bir suç ile nitelemiştir.”

Nuaym bin Hammâd'dan nakledildiğine göre o şöyle demiştir:

“Kim Allahu Teâlâ'yı mahlukatından herhangi bir şeye benzetir, teşbih ederse kâfir olur. Kim Allah'ın kendisini vassettığı bir sıfatı inkar ederse kâfir olur.”

İshâk bin Râhaveyh'den nakledildiğine göre o şöyle demiştir:

“Kişi Allah'ı vassfederken O'nun sıfatlarını yaratılmışlardan herhangi birinin sıfatlarına benzetirse o kişi azîm olan Allah'ı inkar etmiş, kâfir olmuştur.”

(Allah'tan başkasına ibadet eden O'nu yaratılmışlara benzetmiş ve yaratılmışlardan bir kısmını ibadet edilen bir ilah olarak görmüş olur)

11. Kurtubî mîsâk âyetinin tefsirinde (7/319) son bölümde şöyle der:

“Tevhid hususunda mukallit olan kişilerin mazereti geçersizdir.”

12. Kâdi İyâz “eş-Şifâ” kitabının sonunda küfür olan sözleri, hakkında hüküm verilemeyecek sözleri, ihtilâflı olanları ve küfür olmayan durumları izah ederken şöyle der:

“Rubûbiyeti, ulûhiyeti, Allah'ın birliğini yok saymak ya da O'ndan başkasına ibadet etmek veya O'nunla birlikte bir başkasına ibadet etmek küfürdür.”

13. Ebu'l-Vefâ İbn Akîl der ki:

“Türbelere dua eden ve kabirlerin üzerlerine çaput bağlayan kişi büyük şirk işlemiş sayılır. Davet imamlarından nakledildiğine göre bu konu onaylanmış bir konudur.”

Şeyh Muhammed “Târihu'n-Necd” kitabının 266. sayfasında şöyle der: “İbn Akîl onların kâfir olduğunu söylemiştir. Yapılan bu fiille onlar küfre düşmüşlerdir (yani türbelerde dua edenler ve oraya çaput bağlayan kişileri kastediyor). Şeyh Ebû Butayn derdi ki: Daha önce İbn Akîl'den cehalet ile vasıflanan o kişilerin yapmış oldukları

aşırılıklardan dolayı kâfir olacaklarına ve mazur kabul edilmeyeceklerine dair bazı ifadeleri geçmişti, bunlar kabir konusunda mazur kabul edilmezler. İbnu'l-Kayyım ondan benzeri bir rivayet aktarmış ve o rivayeti hoş görmüştür (bk. *Ed-Durer*, 10. cilt 386. Sayfa).

14. Şevkânî, “*İrşâdu'l-Fuhûl*” isimli kitabının “İctihâd” bâbında şöyle der:

“Bazı hatalar Allah'ı bilmeyi, peygamberi bilmeyi engelliyor. İlmin, var edeni (yaratıcıyı) ispatlaması ve tevhidi ve adâleti ispatlaması gibi konular hakkında dediler ki ‘Bu gibi meselelerde hak birdir, ona isabet eden hakka isabet eder onu ıskalayan kâfir olur...’ Yine şöyle demiştir: “Sadece *Lâ ilâhe illallâh* deyip mânasına göre amel etmeyen kişi gerçek anlamda İslâm'ını ispatlamış sayılmaz. Çünkü Câhiliye ehlinde birisi de bu cümleyi söyleseydi fakat putlara ibadet etmeye devam etseydi o kişi de İslâm'a girmiş sayılmazdı.” (Bk. *Ed-Durru'n-Nadid*, s. 40)

15. İbn Ferhûn *Tebisiratu'l-Hukkâm*'da “Riddet” bâbında şöyle der:

Mesele: “Bir kişi güneşe, aya, taş a ya da farklı bir mahluka ibadet ederse töbeye davet edilmeden öldürölür.”

16. İbn Kudâme *Ravdatu'n-Nâzır*'da “İctihâd” bâbında şöyle der:

“Câhız'ın iddiasına göre ‘İslâm dinine mensup olmayan bir kişi birtakım araştırmalar yapsa fakat hakka ulaşma konusunda âciz kalırsa bu kişi mazur kabul edilir, günahkar sayılmaz.’ Bu iddia bätıl bir iddiadır. Bätıl oluşu kesin olan bir iddiadır. Bu kişi Allah'ı inkar etmiş sayılır. Allah'a ve Peygamber'ine karşı gelmiş bir kişidir. Çünkü biz kesin olarak biliyoruz ki Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Yahudiler ve Hristiyanlara İslâm'a girmeyi emretti ve İslâm'a tâbi olma konusunda onlara emirler buyurdu; fakat onlar kendi dinlerinde ısrar ettiler ve bu uğurda mücadele ettiler. Bunun üzerine Peygamber (*sallallâhu*

aleyhi ve sellem) onların eylemlerini kınadı ve onlara karşı savaştı. Biz onların tamamıyla savaşıyoruz, buluş çağına erenleri öldürürüz. İnatçı olan ve doğruyu bildiği halde inat ile geri duran kişiler genelde sayı bakımından az olur; onların çoğu mukallit sayılır, dinlerinde babalarını taklit ederler, Peygamber'in mucizesini bilmezler. Fakat buna rağmen onlar öldürülmeyi hak eden bir topluluktur." Daha sonra bu konuyla alakalı bazı âyetleri zikretti.

17. Muhammed bin Abdulvehhâb'ın oğlu Şeyh Abdullah bu konuda müstakil bir eser yazmıştır. Bu eser insanı dinden çıkararak sözleri inceleyen bir kitaptır, *ed-Durer*'de (10/149) mevcut olan bu eser dört mezhep ulemâsının Müslümanı dinden çıkaracak meselelerle alakalı görüşlerini içermektedir. Bir Müslümanın hangi durumda kâfir ve mürted olacağını incelerken konuyu, "Mürtedlerle Alakalı Bâb"da ele almışlar ve söze ilk olarak büyük şirkten başlamışlardır. Büyük şirk olan durumları işleyen kişilerin tekfir edileceğini ve bu konuda cehaletlerinin mazeret olmadığını ifade etmişlerdir.

Kitapta Şâfiî ulemâsından İbn Hacer el-Heytemî'nin "*ez-Zevâcir 'an İktirâfi'l-Kebâir*" isimli kitabından alıntılar yapmıştır. O kitapta ilk büyük günahı ele alırken cehaletin mazeret olmayacağına işaret etmiştir. Konu başlığı olarak "Şirkin beyanı ve çeşitleri ile alakalı bir takım açıklamalar ve insanların bilmeden (cahil olarak) bu gibi işlere nasıl düştüğünü ifade eden bir takım hususlar" olarak belirlemiş ve İmam Nevevî'nin *Müslim* şerhinde Allah'tan başkası adına kesilen kurbanın şirk olduğunu ve bir kişinin bu eylem ile mürted olacağını ifade ettiğini beyan etmiştir (Bu açıklamalar muayyen bir şekilde kişilerin tekfirini ifade etmektedir, çünkü Allah'tan gayrısına kurban kesmeye yönelik yasak, muayyen şahıslara yöneliktir). Daha sonra İbn Ebî Şâme'nin el-Bâ'is'teki görüşlerini aktarmıştır.

Aynı şekilde "*Tebyînu'l-Mehârim*" kitabından bazı alıntılar yapmış ve büyük şirkin çeşitlerini zikretmiştir. Bu çeşitlerden birisi de Allah'tan başkasına secde etmek ya da ibadet hususunda Allah-u Teâlâ'ya bir takım mahlukatları ortak koşturmasıdır. Bunun küfür

olduğuna dair icmâ vardır. Kişi bu hususta ısrarlı bir şekilde devam ederse öldürülür. Konuyla alakalı Şeyh Kâsım'ın *ed-Durer* şerhindeki bazı ifadelerini aktarmıştır. Bu ifadeler içerisinde Allah'tan başkasına dua eden veyahut da adakta bulunan kişilerin küfre girdiğini ifade etmiştir. Mâlikî âlimlerinin fetvalarını da yer yer zikretmiştir. Ebû Bekir et-Tartûşî'nin bir takım fetvalarını aktarmış; kendi zamanında bu gibi işleri yapanların, ağaçlara ve benzeri maddelere kalp ile yönelerek ibadet edenlerin, müşriklerin yapmış olduğu işlerin aynısını yaptığını ifade buyurmuştur.

Daha sonra Hanbelî âlimlerinin fetvalarını aktarmıştır. Bu fetvalar içerisinde İbn Akîl'in sözünü nakletmiştir. O, kabirlere tâzim ederek saygı gösterenlerin, ölümlere hitap ederek ihtiyaçlarını onlardan talep edenlerin kâfir olduğunu ifade etmektedir. Daha sonra İbn Teymiyye'nin, İbnu'l-Kayyım'ın ve babasının bir takım fetvalarını aktarmış ve bu konuda uzun uzadıya açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalardan Allah'a şirk koşan kişinin tekfir edileceği, bu konuda cehaletin mazeret olmayacağı anlaşılmaktadır.

IV.1. Bir Mesele:

Kur'an, Sünnet, icmâ ve âlimlerin fetvalarından aktarmış olduğumuz delillere göre büyük şirk hususunda cehalet mazeret görülmemektedir. Bu konuyla alakalı kıyas ile ortaya çıkartılan sonuçları da ifade etmek istiyoruz; iki farklı şekilde kıyas yapılmıştır. Birincisi: "Kıyâs-ı Evlâ";¹¹⁶ ikincisi ise: "Kıyâs-ı Şebeh"¹¹⁷ olmak üzere iki farklı kıyas yöntemi ile konunun sonucunu elde edebiliyoruz.

116. Fer'deki illetin asıldaki illetten daha güçlü olduğu kıyas türüdür (Editör)

117. Sözlükte "benzeme" anlamına gelen şebah, ortak özellik sebebiyle fer'in asla ilhak edildiği tüm kıyaslar için kullanılır. İmam Mâverdi bunu "Fer'i kendisine çeken birden fazla aslın bulunması nedeniyle, her birinin bir benzerlik yönünün bulunduğu kıyas" şeklinde tanımlamıştır (bk. Mâverdi, *Edebu'l-Kâdi*, 1, 600). Bk. Kazım Yusufoglu, *Ebu'l-Hasan el-Mâverdi'ye Göre Kıyasın Tanımı ve Türleri*, s. 16. (Editör)

A) Kıyâs-ı Evlâ Örnekleri:

1) Sahâbe-i Kirâm peygamberlik iddiasında bulunan Müseylime el-Kezzâb'ın kâfir olduğuna dair icmâ etmişlerdir. Onun peşinden giden kişileri ise muayyen olarak tekfir etmişlerdir ve bu iddiayı kabul ederek onun peşine giden insanların cehaletlerini mazeret görmemişlerdir. Peygamberlik hususunda herhangi bir ortaklığı iddia eden kişileri kâfir görenler, ilahlık hususunda Allah'a ortak koşanları elbette ki kâfir görürler (ilk meselede cehalet mazeret kabul edilmeyorsa, ikincisinde de elbette kabul edilmeyecektir).

2) Muhtâr es-Sekafî'nin ve ona tâbi olan kişilerin kâfir olacağına dair icmâ vardır. Çünkü bu şahıs peygamberlik iddiasında bulunmuştur. Müseylime ve onun peşinden gidenlere ne dediysek aynı sözleri bunun içine söyleyebiliriz. İşte bu evleviyat bâbindan yapılan bir kıyastır.

3) Sahâbiler zekât vermeyi reddeden kişilerin cehaletlerini mazeret görmemişlerdir. Nitekim onlar *Lâ ilâhe illallâh*'ın haklarından bir hakkı vermek istememişlerdi; dolayısıyla *Lâ ilâhe illallâh*'tan geri duran kişilerin cehaletlerini mazeret görmemek daha evlâdır.

4) Babasının evlenmiş olduğu bir kadın ile evlenen kişinin cehaleti mazeret kabul edilmiyor, bu konuda onun bir açıklama yapması dahi beklenmiyor; bu meseleyle anlattığımız mesele birbirine eşit sayılır. *Lâ ilâhe illallâh*'ın haklarına riayet etmeyen kişi nasıl olur da *Lâ ilâhe illallâh*'ı kabul etmiş sayılır?

B) Kıyas-ı Şebih Örnekleri:

1) Selef âlimleri hulûl ve ittihâd inancının küfür olduğuna dair icmâ etmişlerdir. Çünkü bu inanca göre (hâşâ) Allâhu Teâlâ yaratmış olduğu mahlukattan herhangi birisinin zâtına tecelli etmiş, dahil olmuştur. Bu inanç ve düşünce nasıl şirkse aynı şekilde bir insanın, Allah'ın sâlihlerde tecelli ettiğine inanması ve onlara ibadet etmesi de şirk sayılır.

2) Selef âlimleri Allâhu Teâlâ'yı mahlukata benzeten Müşebbihe mezhebinin kâfir olduğuna dair icmâ etmişlerdir. Bu mezhebe göre isim ve sıfatlar konusunda Allâhu Teâlâ mahlukata benzetilmektedir. Herhangi bir şahıs Allâhu Teâlâ'yı bir mahlukata benzetecek olursa ona ilahlık vasfı vermiş ve Allah'tan başka ona ibadet etmiş sayılır.

3) Selef âlimleri Muattıla ya da Cehmiyye diye isimlendirilen mezhebin kâfir olduğuna dair icmâ etmişlerdir. Aynı şekilde kade-ri inkar edenler ve Allah'ın ilim sıfatını kabul etmeyenlerin de kâfir olduğu ifade edilmektedir. İlahlık sıfatını Allah'tan alan ve yarattığı herhangi bir mahlukata bu sıfatı veren kişiler de bu mezhebin yapmış olduğu işleri yapmış sayılırlar.

4) Kıyas-ı Şebah kullanılarak şöyle bir sonuç elde edilir: Allâhu Teâlâ ile alay eden kişi, âlimlerin icmâ'ı ile kâfir olmuştur. Bu kişinin cehaleti mazeret kabul edilmez. Allah'a ortak koşan birisi ise Allâhu Teâlâ ile alay etmiş sayılır. Selef, bu anlamda benzer açıklamalar yapmıştır.

وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Allah'ı ortaklardan tenzih ederim! Ve ben ortak koşanlardan değilim.” (Yûsuf,108)

IV.II. Büyük Şirkte Cehaleti Mazeret Kabul Etmenin Ortaya Çıkaracağı Bâtıl Sonuçlar:

Büyük şirkte cehaleti mazeret kabul edersek aşağıda sayacağımız bâtıl sonuçlar ortaya çıkacaktır:

1) Yahudiler, Hristiyanlar ve onların avam takımının tamamen mazur görülmesi gerekli olurdu ki bu icmâ'a muhalif bir görüştür.

2) Fetret ehlinin tamamı ya da bir kısmı mazur görülecekti ki bu da icmâ'a muhaliftir.

3) Cahil olan münafıklar mazur olacaktı, fakat bu selefin icmâ'ına aykırıdır.

4) Cehaletle yada te'vil yoluyla Allah'ın rubûbiyyetini inkar edenler mazur görüleceklerdi, fakat bu, selefin icmâ'ına aykırıdır.

5) Cehaletle yada te'vil yoluyla Allah'ın ilmini inkar edenler mazur görüleceklerdi, fakat bu, selefin icmâ'ına aykırıdır.

6) Cehmiyye gibi Allâhu Teâlâ'nın isim ve sıfatlarını iptal eden sapkın mezhepler mazur görüleceklerdi, fakat bu, selefin icmâ'ına aykırıdır.

7) Bu iddiayı kabul edecek olsaydık bu ümmetten hiç kimseye Peygamber'le ya da Kur'an-ı Kerim'le hüccetin ulaşmadığını ve hiç kimsenin aleyhine hüccetin kâim olmadığını kabul etmek zorunda kalacaktık.

Şeyh Sehmân da yukarıda saydığımız maddelerin bâtil olduğunu ifade ederek "Keşfu'ş-Şubheteyn" isimli kitabında şöyle der:

"Eğer büyük şirkte hata ile insanları mazur ya da günahsız görecek ve tekfir etmeyecek olursak yanlış yapmış oluruz. O zaman Allah'ı inkar eden, Onun Rabliğini kabul etmeyen, isim ve sıfatları devre dışı bırakan, Allah'ın tek bir ilah olduğunu reddeden, kabul etmeyen, Allah'ın var olan her şeyi bilmediğini iddia eden sapkın Kaderiye ve benzeri mezhepleri, kainatta ortaya çıkan bazı işleri gezegenlere nispet eden, kainatta iki tane aslın var olduğunu -nurun ve karanlığın var olduğunu- ve bunların ilahlığını iddia eden kişileri de mazeretli görmemiz gerekirdi; fakat biz biliyoruz ki onların bu söylemleri kendilerini küfre sokacaktır. Bunlar Yahudilerden ve Hristiyanlardan daha sapkın daha kâfir olan insanlardır.

IV.III. Mûsâ (aleyhisselâm)'ın Kıssasına Dair Bir Açıklama:

Musannifimiz Mûsâ (aleyhisselâm)'ın ashâbı ile alakalı meseleden bahsetmişti, bu kıssanın burada zikredilmesinin asıl amacı nedir?

Musannifimiz bu kıssayı zikrederek şirkten korkmanın gerekli olduğunu ifade ediyor çünkü insan bazen hiç fark etmeden şirk çukuruna düşebilir, hatta ilim ehli ve sâlih bir insan olsa dahi şirk düşebilir. Bu nedenle musannif şöyle demiştir:

”يَظُنُّ أَنَّهَا تُقَرِّبُهُ إِلَى اللَّهِ - كَمَا ظَنَّ الْكَفَّارُ - خُصُوصاً إِنَّ أَلْهَمَكَ اللَّهُ مَا قَصَّ عَنْ قَوْمِ مُوسَى - مَعَ صَلَاحِهِمْ وَعِلْمِهِمْ - أَنَّهُمْ أَتَوْهُ قَائِلِينَ: {اجْعَلْ لَنَا إِلَهاً كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ}. فَجِئْنِيذْ يَغْطُمُ / Özellekle Allah kalbine ilham eder de Mûsâ (aleyhisselâm)'ın kavmiyle alakalı anlatılanları, onların sâlih ve ilim sahibi olmalarına rağmen; “(Ey Mûsâ) Onların ilahları olduğu gibi sen de bize bir ilah yapmaz mısın?” (Araf, 138) dediklerini ve bu işin özünü anlayınca, işte bunu fark edince korkun atacak ve seni bu gibi işlerden kurtaracak durumlara daha fazla sarılacaksın...”

VIII. SEKİZİNCİ KISIM:

Musannif şöyle dedi:

وَاعْلَمَنَّ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ مِنْ حِكْمَتِهِ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا بِهَذَا التَّوْحِيدِ إِلَّا
جَعَلَ لَهُ أَعْدَاءً؛ كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا
شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ
غُرُورًا}.

وَقَدْ يَكُونُ لِأَعْدَاءِ التَّوْحِيدِ عُلُومٌ كَثِيرَةٌ، وَكُتُبٌ، وَحُجَجٌ؛ كَمَا قَالَ
تَعَالَى: {فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ
الْعِلْمِ}

Bil ki Allâhu Teâlâ hikmeti gereği tevhid ile gönderdiği her bir peygamber için bir takım düşmanlar var etmiştir. Âyet-i kerime de buyrulduğu gibi:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي
بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا

“Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar) Aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar.” (Enûm, 112)

Bazen tevhid düşmanları (insanlar değil) bir takım ilimler, kitaplar ve hüccetler olabilir, nitekim Allahu Teala şöyle buyrur:

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ

“Peygamberleri onlara apaçık bilgiler getirince, onlar kendilerinde bulunan ilme güvendiler (onu alaya aldılar)” (Mû'min, 83)

HER BİR PEYGAMBERİN, BİR TAKIM DELİLLERİ VE HÜCCETLERİ ÖNE SÜREN DÜŞMANLARI VARDIR

Bu Bölümün Özeti:

Her peygamberin bir takım düşmanları vardır, bu düşmanlar bir takım delilleri ve şüpheleri öne sürerek onlara karşı bir mücadeleye girerler.

Musannif bu önsöz ile davetin etrafında bir takım şüphelerin oluşacağını, davetin aleyhine bazı hüccetlerin ve söylemlerin öne sürüleceğini, bunun da eskiden beri peygamberlerin dahi başına gelmiş bir sünnet olduğunu vurgulamaktadır. Bu şekilde bir imtihanın bütün davetçilerin başına da gelebileceğini; bu din uğruna mücadele eden, insanları yönlendiren ilim talebelerinin de kendilerine karşı mücadele eden düşmanlarla karşılaşabileceklerini, kendi aleyhlerine söylemlerin olabileceğini, onlara karşı bazı ithamların ve şüphelerin gündeme gelebileceğini, düşmanlık yapan kitlenin maddi gücünün çok olabileceğini, sözlerinin toplum nazarında daha etkili olabileceğini, hem maddiyat ile hem de medya yoluyla davetçilere karşı bazı eylemlere girişebileceklerini ifade etmiştir.

Musannif dedi ki: “لَمْ يَنْعَثْ نَبِيًّا/Hiç bir nebî göndermemiştir ki... (onun düşmanları olmuş olmasın)” Yani düşmanları olmayan bir peygamber yoktur. Burada *nebî* kelimesi kullanılmıştır ki bu tercihe daha uygundur. Çünkü *nebî*, *rasûl* kelimesinden daha umumi bir anlam içermektedir.

Musannif dedi ki: “التَّوْحِيدَ/Tevhid”. Buradaki elif-lâm takısı ahd-i zikrî içindir. Buradaki tevhidden kasıt da ulûhiyyet tevhididir.

Musannif dedi ki: “إِلَّا جَعَلَ/Var etmiştir-yapmıştır”. Var etmek iki farklı şekilde olur:

1- Şer’i var etme: Bunlar Allâhu Teâlâ’nın sevdiği şeylerdir. Âyet-i kerîmede şöyle geçer:

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ

“Allah Ka’be’yi Beyt-i Harâm (saygıya layık olan ev) yapmıştır.” (Mâide, 97). Bir diğer âyet-i kerîmede şöyle buyurur:

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

“Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki insanlar (onun dinine) dönsünler.” (Zuhruf, 27)

2- Kaderî ve kevnî olarak var etmek/yapmak: Bunun delili ise şu âyetlerdir:

وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

“Biz, tanışasınız diye sizi halklara ve kabilelere ayırdık.” (Hucurât, 13).

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا

“O sizin için geceyi örtü yaptı.” (Furkân, 47). Bunların var edilmesi Allah tarafından sevildiği anlamına gelmez fakat var oluşları Allah’ın dilemesine bağlıdır. Musannif dedi ki: “İِلَّا جَعَلَ لَهُ أَعْدَاءَ”/Her bir peygamber için düşmanlar var etmiştir.” Buradaki var etme (الْجَعَلَ) Kaderî ve kevnî olarak var etmektir. Bu her zaman ve mekanda sabit geçerli olan bir kuraldır, sünnettir.

Musannif dedi ki: “لَهُ أَعْدَاءَ”/Bir takım düşmanlar”. Düşman; seni üzen, seni sevindiren işlerden dolayı üzülen kişi ya da kişilerdir. Âyet-i kerîmede buyrulduğu gibi:

إِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا

“Size bir iyilik dokunsa, bu onları tasalandırır; başınıza bir musibet gelse, buna da sevinirler...” (Âl-i İmrân, 120). İşte düşmanın tarifi tam olarak budur.

Musannif dedi ki: “كَمَا قَالَ تَعَالَى: وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَبَاطِينَ” / *Âyet-i kerîmede* buyrulduğu gibi: “Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar.” (Enâm, 112).

İnsanların ve cinlerin şeytanları ve sâlihlerin düşmanları iki kısma ayrılır: Cinler ve insanlar. Bunlar bir hususta birbirlerine yardımcı olurlar; “رُخْرَفَ الْقَوْلِ / Yaldızlı sözler...” Kendilerine göre insanlar nezdinde makbul görülen bir takım delilleri ve hüccetleri vardır.

Bazen tevhid düşmanı olarak birçok ilimler görmekteyiz. Burada birçok ilimden maksadımız ezbere bilinen ve yazılı olan bir takım ilimlerdir. Burada zikredildiğine göre Allah düşmanları üç ayrı başlıkta toplanabilir:

- 1) Hüccet ve deliller.
- 2) Kitaplar.
- 3) Bir takım ilimler.

Bu kelimeler birbirine atfedilmiştir. Acaba buradaki atıf, eş anlamlı kelimelerin birbirine atfı mı, yoksa farklı kavramların atfı mı?

İki ihtimal de mevcuttur. Cümlelerin akışında bu ihtimallerden herhangi birini tercihe şayan hale getirecek bir delil bulunmamaktadır. Burada musannife ait başka bir söz hatırlamıyorum ancak bilinen bir gerçek var ki atıfta aslolan farklı anlamların birbirine atfedilmesidir.

Musannifimiz “وَحُجَجٌ / Ve hüccetler...” derken onların delil getirdikleri bir takım kitapları ve ilimleri kastetmektedir. Hüccetleri, hasımlarını defetmek için kullandıkları delilleridir. Daha sonra konuyla alakalı delili zikretmiştir: “Âyetin sonunda mevcut olan; فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ “Onlar kendilerinde bulunan ilme

güvendiler”. Burada zikrettiği kitaplar ve hüccetlerdir. Onlardaki ilim bâtil ilimdir. İlim kelimesindeki elif-lâm takısı kelimenin tüm ilimleri kuşatması için değil sadece kitaplarda mevcut olan bazı bilgileri ve bâtil hüccetleri içermesi için zikredilmiştir.

Bir Mesele: “Kâfirlerin de İlmi Vardır” Ya da “Onların da Âlimleri Vardır” Demek Câiz Midir?

Evet onların din, kültür ve fikir alanında bir takım ilimleri ve âlimleri mevcuttur fakat dediğimiz gibi ilimleri bâtil, âlimleri ise ehl-i bâtildir.

Güncel Bir Mesele:

Günümüzde ise dine karşı mücadele yöntemleri değişmiş ve gün geçtikçe gelişmiştir. Yeni ve modern vesileler üretilmiştir. Uluslararası konferanslar, bölgesel projeler, dine karşı birtakım teoriler ve stratejik çalışmalar bu vesilelerden sayılabilir. “Radikalizm, aşırıılık ve terörizme karşı mücadele” adı altında din düşmanlığı yapılmaktadır. Günümüzde yapılan planlar daha önce Müslümanların aleyhine yapılan planlardan daha derin ve daha etkilidir. Onlar kendilerince bir takım tuzaklar kuruyorlar, Allah da tuzak kuruyor; Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır. Bunun örneklerine bakacak olursak “Terörle mücadele” adı altında yapılanlara göz gezdirmemiz yeterli olacaktır. Onlar hoşlanmadıkları hareketlere *terör* ismini veriyorlar ve sevmediklerini *radikal* ve *kökten dinci* diye isimlendiriyorlar. Bazı dönemlerde de Müslümanları zaafa düşürmek için ekonomik yöntemler kullanmaktadırlar. Yine din düşmanlığı çatısı altında ileri sürdükleri planlara bakarak anlıyoruz ki onlar *İslâm* adı altında hareket eden bir takım kişileri ya da grupları destekliyorlar. Bu kişiler ya da gruplar *İslâm* âleminde Müslüman isimleri ile meşhur oluyor fakat Batı'nın ya da din düşmanlarının belirli yönlendirmeleri ile hareket ediyorlar. Onların önerileri ve tekliflerine göre adım atıyorlar. Onların hedeflerinden birisi de uyanışı engellemektir.

IX. DOKUZUNCU KISIM:

Musannif şöyle dedi:

إِذَا عَرَفْتَ ذَلِكَ، وَعَرَفْتَ أَنَّ الطَّرِيقَ إِلَى اللَّهِ لَا بُدَّ لَهُ مِنْ أَغْدَاءٍ قَاعِدِينَ عَلَيْهِ - أَهْلٍ فَصَاحَةٍ وَعِلْمٍ وَحُجَجٍ -؛ فَالْوَاجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تَعْلَمَ مِنْ دِينِ اللَّهِ مَا يَصِيرُ سِلَاحاً لَكَ تُقَاتِلُ بِهِ هَؤُلَاءِ الشَّيَاطِينِ، الَّذِينَ قَالَ إِمَامُهُمْ وَمُقَدِّمُهُمْ لِرَبِّكَ عَزَّ وَجَلَّ: {قَالَ فِيمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ * ثُمَّ لَا يَتَّبِعُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ}.

وَلَكِنْ إِنْ أَقْبَلْتَ عَلَى اللَّهِ، وَأَضْغَيْتَ إِلَى حُجَجِ اللَّهِ وَبَيِّنَاتِهِ؛ فَلَا تَخَفُ وَلَا تَحْزَنُ {إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفاً}

İşte bunları bildiysen şunu da bilmiş olursun ki Allah'a giden yolda oturan birtakım düşmanlar vardır. Bu düşmanlar yolun aleyhine çalışır. Bunlar fesahat ehli, ilim ve hüccet sahibi insanlardır. Sana düşen Allah'ın dininden kendini koruyacak bir silah gibi kullanacağın bilgileri kavramandır. Bu bilgiler ile bu şeytanlara karşı cihâd edersin, onların imamları ve öncüleri senin Rabbine şöyle demişti:

قَالَ فِيمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ * ثُمَّ لَا يَتَّبِعُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ

“İblis dedi ki: Öyle ise beni azdırmana karşılık, and içirim ki ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım.” “Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen, onların çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın!” (Araf, 16-17)

Fakat sen Allah'a yönelip O'nun hüccetlerine ve açıklayıcı delillerine kulak verirsen artık korkmana ve üzülmene gerek kalmaz:

إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

“Muhakkak ki şeytanın tuzağı zayıftır” (Nisâ, 76)

DİN DÜŞMANLARINA KARŞI MÜCADELE EDEBİLMEK İÇİN İLMİ KUŞANMANIN ZORUNLU OLUŞU

Özetle: Ortaya atılan şüphelere reddiye verecek kadar ilim sahibi olmak gerekir. Bu şekilde elde edilen ilme *reddiye ilmi* denir.

Musannif şöyle dedi: “إِذَا عَرَفْتَ ذَلِكَ/İşte bunları bildiysen...” “ذَلِكَ/Bunlar” kelimesi ismi işarettir ve önceki bölümü kastetmiştir. Orada geçtiği gibi şöyle bir ifade bulunuyordu: “Her bir peygamberin bir takım düşmanları vardır o düşmanların yanında hüccetler ve deliller vardır.”

Yine musannif şöyle dedi: “وَعَرَفْتَ أَنَّ الطَّرِيقَ إِلَى اللَّهِ/Bilirsin ki Allah'a giden yolda...” Musannif bu cümleler içerisinde “عَرَفْتَ/Bildin” kelimesini iki kere zikretmiştir. Bu aslında bir tekrar değildir çünkü ilk bilmek ikinci bilmenin dışındaki bir bilgidir. İkinci bilmek fazladan oluşan bir marifettir. İşte bu marifet *yol* ile alakalıdır; yani Allah'a giden yol ile. İlk bilgi ise peygamber ve peygamberin yolundan gidenler ile alakalıdır onların düşmanlarının varlığını kasteder.

Musannif dedi ki: “لَا بُدَّ لَهُ مِنْ أَعْدَاءٍ/Bir takım düşmanların olması kaçınılmazdır.” Yani bu yolda sana ve davetine düşmanlık eden birçok kişiyle karşılaşacaksın. Yani bir kişi insanları tevhide, el-velâ ve'l-berâ akidesine çağırarak olursa bu yolda ona düşmanlık edecek birçok kişiyle karşılaşacaktır.

Birinci bilgi: Her peygamberin ve aynı şekilde her âlim ve davetçinin mutlaka düşmanları vardır.

İkinci bilgi ise: Musannifin burada zikrettiği gibi, Allah yolunda mutlaka düşmanlar olur. Bu düşmanlar İslâmî harekete ve bu hareketin yoluna taş koşmaya çalışırlar.

Bunlar ya âlimlere ya da onların yoluna düşmanlık ederler. Bu ikisi arasındaki fark şudur: Onlar bazen sana düşmanlık eder fakat yoluna düşmanlık etmezler. Bazen yoluna düşmanlık edip sana düşmanlık etmezler bazen de her ikisine de düşmanlık ederler.

Güncel Bir Mesele:

Günümüzdeki düşmanlık farklı isimlerle karşımıza çıkıyor. “La-ikler, kâfir ve mürted hükümetler, yeni dünya düzeni, küreselciler ve muasır medeniyetler!” olarak farklı isimler altında karşımıza çıkmaktadırlar.

Onun (musannifin) sözlerine bakınca bu durumun Allâhu Teâlâ’nın bir takdiri olarak görüyoruz. Allâhu Teâlâ her bir hayır yoluna o yoldan alıkoymaya gayret eden bir takım düşmanlar takdir etmiştir.

Yine musannifimiz “فَاعِذِينَ عَلَيْهِ/O yolun üzerinde otururlar.” demiştir. Buradaki ‘alâ (عَلَى) edatı yükseklik ifade ediyor. “عَلَيْهِ/Üzerinde” kelimesiyle sürekli orada oldukları anlaşıyor. Onların düşmanlığı geçici değil tabiri câizse aslî bir düşmanlıktır; yolun üzerinde oturma tabiri bu anlamı ifade etmektedir.

Musannif “أَهْلُ فَصَاحَةٍ وَعِلْمٍ وَحُجَجٍ/Bunlar fesahat ehli, ilim ve hüccet sahibi insanlardır.” demiştir. Bir önceki bölümde bu konuyla alakalı bazı açıklamalar yapmıştık.

“فَالْوَاجِبُ عَلَيْكَ/Sana düşen...”. Burada sana düşen derken senin için vâcip olan bir görevi bildirmektedir. Vâcip ise mutlaka yapılması

gereken emirlere verilen isimdir. “عَلَيْكَ/**Sana**” kelimesi seni muhatap aldığını gösterir. Bize göre iki sınıf insan vardır.

- 1) Genel olarak tüm Müslümanlar.
- 2) Âlimler ve ilim talebeleri.

Acaba burada *sana düşen* derken her iki kesimi de mi kastediyor, yoksa özellikle bir sınıftan mı bahsediyor? Burada kime hitap ettiğini öğrenelim...

Yine musannifimiz şöyle dedi: “أَنْ تَعْلَمَ مِنْ دِينِ اللَّهِ مَا يَصِيرُ سِلَاحًا لَكَ / **Sana düşen Allah'ın dininden kendini koruyacak bir silah gibi kullanacağın bilgileri kavramandır. Bu bilgiler ile bu şeytanlara karşı cihad edersin.**”

Musannifin burada öğrenmeyi vâcip gördüğü ilim; *reddiye ilmi*dir. Bu nedenle “سِلَاحًا لَكَ تُقَاتِلُ بِهِ هَؤُلَاءِ الشَّيَاطِينَ / **Bir silah gibi kullanacağın bilgiler.**” dedi. Musannif, şüphelere reddiye verme ilmini kastediyor. Bu ilim âlimlere ve ilim talebelerine özel bir ilimdir. Bu sınıfın dışındaki diğer insanların sadece tevhidi ve ibadetleri sahîh bir şekilde öğrenmeleri yeterlidir. Böylece ortaya iki türlü ilim çıkmaktadır:

1) **Farz-ı ayn olan ilim:** İnsanın diniyle alakalı yapması farz olan bilgileri öğrenmesi... Bu her bir insana vâcip olan ilimdir ki müellif burada bu ilmi kastetmiyor.

2) **Farz-ı kifâye olan ilim:** Bu, reddiye ilmidir. Bu ilimle şüpheler giderilir, hüccetlerin zayıflığı ortaya çıkartılır. Bu ilimler âlimler ve ilim talebeleri için gerekli olan ilimdir ve farz-ı kifâyedir. Musannif “فَالْوَاجِبُ عَلَيْكَ / **Sana gereken**” derken âlimleri ve ilim talebelerini kastetmiştir. Burada aynı zamanda işin ehli olan İslâmî hareket mensubu gençler de kastedilir.

Musannif “Allah’ın dininden öğrenmen gerekir.” dedi. Burada ki “min” (من) edatı (den/dan) kısmiyet ifade eder, çünkü Allah’ın dini ilmî açıdan iki kısma ayrılır:

1) İnsanların din ve imanlarını sahih bir şekilde öğrenmelerini sağlayacak ilim: Nasıl tevhid ehli olabileceklerini, nasıl namaz kılacaklarını vb. konuları öğrenebilecekleri ilim. Bu ilim her insana vâcip olan ilimdir.

2) Şüpheleri giderecek ve reddiyeler vermeye yardımcı olacak ilim: Allâhu Teâlâ şöyle buyurur:

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

“Onların sana getirdikleri hiç bir örnek yoktur ki biz (ona karşı) sana hakkı ve en güzel açıklama tarzını getirmiş olmayalım” (Furkân, 33)

Musannif şöyle diyor: “Allah’ın dininden kendini koruyacak bir silah gibi kullanacağın...” Bu şekilde bir eğitimin amacı kullanabileceğin bir silah sahibi olabilmendir. Bu silahla hücum cihâdı yaparak o şeytanlara karşı hüccet ve delillerle mücadele etmendir.

Burada “Silah” derken mânevî bir silahı yani ilmi kastediyor.

Daha sonra musannif şöyle dedi: “تَقَاتِلْ بِهِ هَؤُلَاءِ الشَّيَاطِينَ، الَّذِينَ قَالَ: ”قَالَ فِيمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَفْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ. ثُمَّ لَا يَتَّبِعُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرُهُمْ شَاكِرِينَ“/Onların imamları ve öncüleri senin Rabbine şöyle demişti: ‘İblis dedi ki: Öyle ise beni azdırmama karşılık, and içtim ki, ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım.” (A’raf, 16). Buradan çıkan sonuca göre kişinin ehli-bâtılın kitaplarını da okuması gerekir.

Böylece kişiye öğrenmesi vâcib olan ilk dinî bilgi kendisine yöneltilen şüpheleri def edebileceği kadar malumata sahip olmasıdır.

İkinci olarak bâtil ehlinin kitaplarını okumalı, onların söylemlerini kavramalı ve gerekli reddiyeleri verebilmelidir. Fakat tüm bunları yaparken kendi nefsinin muhafaza etmelidir. Onlara reddiye verebilmek için onların kitaplarını okumakta herhangi bir beis yoktur. Çünkü bunun asıl maksadı farklı bir hedefe ulaşabilmektir.

Musannif “وَلَكِنْ/Fakat/lâkin” dedi. Bu kelime insanın kalbini tatmin etmek için söylenmiş bir edattır. Yani *korkma*, *üzülme* demektir. Allah Teâlâ da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

“**Muhakkak ki şeytanın tuzağı zayıftır.**” (Nisâ, 76). Bu konuda şeytanın tuzağından korkmamak için iki neden vardır:

1) Sen Allah'ın kitâbında onlara reddiye verebileceğin birçok delil bulacaksın. Bu anlam musannıfın şu sözünden de anlaşılıyor: “**Sen Allah'a yönelip O'nun hüccetlerine ve açıklayıcı delillerine kulak verirsen...**” Sana düşen ihlas ile Allah'a yönelmen ve O'nun buyruğunu net bir şekilde kavramaya çalışmandır.

2) Çünkü şeytanın tuzağı zayıftır. Evet yanında bir takım deliller ve hüccetler bulunabilir ama hepsi de zayıftır. İşte bu durum seni cesaretlendirecek ve korkudan uzaklaştıracaktır.

Daha sonra musannif: “الشَّيْطَان/Şeytan” dedi. Bu kelimenin başında bulunan elif-lâm takısı umumiyet içindir. Yani şeytan kim olursa olsun tuzağı zayıf kalacaktır. İster Amerika, ister yeni dünya düzeni, uluslararası kurum ve kuruluşlar, bölgesel birlikler, Râfıziler ve diğerleri ... Bu her hangi bir tâğût olabilir, kültürlüler ya da araştırmacılar olabilir, ordu ya da başkaları olabilir. Bu bütün insanlar

ve cinler için geçerlidir; haddi aşan azgın insanların tuzakları zayıf olduğu gibi, azgın ve sapkın cinlerinde tuzakları zayıftır.

Dokuz ve Onuncu Bölüm Arasındaki Bazı Ortak Noktalar:

Musannifimiz reddiye ilminin hükmünü açıkladıktan sonra, bu ilmin âlimlere ve ilim talebelerine vâcip olan bir ilim olduğunu, Kur'an-ı Kerim'de de bir takım reddiyelerin var olduğunu ve düşmanların tuzaklarının zayıf olduğunu ifade ettikten sonra; anlıyoruz ki ilim öğrenmek vâciptir. Özellikle düşmanlara reddiye verebilmek için akide ilminin öğrenilmesi gerekir. Düşmanların ileri sürdüğü birtakım şüpheler mevcuttur. Bu şüphelere *tevhid* öğrenildikten sonra ancak net bir şekilde cevaplar verilebilir. Bu bölümde avam ile alakalı bir takım meselelerden bahsedecek ve onlara bir takım nasihatler edecektir.

3

X. ONUNCU KISIM:

Musannif dedi ki:

وَالْعَامِيُّ مِنَ الْمُوَحِّدِينَ يَغْلِبُ أَلْفًا مِنْ عُلَمَاءِ هَؤُلَاءِ الْمُشْرِكِينَ،
كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ}، فَجُنْدُ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ
بِالْحُجَّةِ وَاللِّسَانِ، كَمَا أَنَّهُمْ الْغَالِبُونَ بِالسَّيْفِ وَالسِّنَانِ، وَإِنَّمَا
الْخَوْفُ عَلَى الْمُوَحِّدِ الَّذِي يَسْلُكُ الطَّرِيقَ وَلَيْسَ مَعَهُ سِلَاحٌ.

Tevhid ehli bir ehli avam, müşriklerden bin tane ilim sahibi-
ni alt edebilir. Allâhu Teâlâ:

وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ

“Muhakkak ki bizim ordumuz galip gelecektir” (Saffat, 173) bu-
yuruyor. Allah'ın ordusu hüccet ile lisan ile galip gelir. Daha
önce bu ordu kılıç ile ve mızrak ile zaten galip gelmişti, günü-
müzde de hüccetler ve lisan ile galip gelecektir fakat yanında
silah olmayan bir Müslümanın bu yola girmesi durumunda fit-
neye düşmesinden korkulur.

AVAMDAN OLSA DA MUVAHHİD OLAN HER ZAMAN GALİP GELECEKTİR

Özetle:

Bu bölümde *avam* diye isimlendirilen ulemâ sınıfının dışında ka-
lan Müslümanlara sesleniyor; onların galip geleceklerini, hakiki an-
lamda akîdeye sahip çıktuktan sonra düşmanlara karşı muzaffer ola-
caklarını ifade ediyor, “Çünkü sizler Allah'ın ordusunuz, Allah'ın
ordusu Allah tarafından başarıya sevk edilir ve Allah onlara yardım
eder.” diyor. Onların dikkatlerini özellikle bir noktaya çekiyor; on-
ların reddiye ilmine girmemelerini istiyor çünkü avam sınıfından
birisini bu ilme girecek olursa fitneye düşme ihtimali vardır ve uzak

durması gerekir. Velew ki bâtil hüccet dahi olsa hüccet sahiplerine karşı reddiye vermeleri kelâm alanına dalmaları demektir ki bu alan uzmanların ancak gelebileceği bir alandır. Bu alana daldıktan sonra fitneye düşme ihtimalleri vardır ve onların fitneye düşmelerinden korkulur. Dolayısıyla bu alandan uzak durmaları gerekir.

Ancak günümüz İslâmî hareket mensuplarının gençleri bu alana girmek durumundadırlar. Çünkü onlar ancak bu vesile ile laiklere, modernistlere, Rafizîler'e ve kabirperestlere reddiyeler verebilirler.

Musannif dedi ki: “وَالْعَامِيُّ مِنَ الْمُؤَحِّدِينَ / Muvahhidlerden bir avam...” “وَالْعَامِيُّ / Avam” kelimesi okuma yazma bilmeyen “Ümmî” kelimesiyle eş anlamlıdır. Musannifin buradaki maksadı tevhid ehlinde olan avamdır. Burada itikadı sahih olanları kastediyor. İtikadı sahih fakat ortaya atılan şüphelere reddiye verebilecek ve tartışma yapabilecek durumda olmayan kişileri kastediyor. Bu açıdan bakılınca avam olan halk birkaç kısma ayrılır:

Birinci kısım: Örfen okuma-yazma bilmeyenler, müellif bunları kastetmemiştir.

İkinci kısım: İtikadi olarak avam olanlar mesela kelime-i şehâdet getirmesine rağmen Allah'tan başkasına ibadet eden kişiler. Musannif bu kişileri de kastetmemiştir.

Üçüncü kısım: Sahih bir itikada sahip ehl-i tevhid olduğu halde muhaliflere reddiye verip cedel yapacak durumda olmayanlar. İşte musannifimizin kastettiği kişiler bunlardır.

Musannif dedi ki: “وَالْعَامِيُّ مِنَ الْمُؤَحِّدِينَ / Muvahhidlerden bir avam...”

“وَالْعَامِيُّ / Muvahhidin” Muvahhid (مُوَحِّد) kelimesinin çoğuludur. Muvahhid; Allah'ı rubûbiyet, ulûhiyet, isim ve sıfatlarında birleyen kişidir.

Musannifin “يَغْلِبُ الْفُ” / (Müşriklerin âlimlerinden) Bin tanesi-
ne galip gelir.” sözüne gelince:

Avam olmasına rağmen, cedel ilmiyle alakası olmamasına rağmen bu kişinin galip gelebileceğini ifade etmiştir. Burada bin (ألف) kelimesi çokluktan kinayedir yani birçok kişiyi alt edebilir anlamındadır.

Avama vadedilen galibiyet üç çeşittir:

1) Sahih itikat ile gerçekleşecek olan.

2) Allâhu Teâlâ'nın ona nasip edeceği tevfiğ ve sebat. Allah onu hayır yolunda muvaffak eder, düşman bu yolu ıskalar. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

“İman edenler ve imanlarını zulümle karıştırmayanlar, işte güvenlik onlar içindir ve onlar hidayete ermişlerdir.” (En'âm, 82)

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ
وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ

“Allah, iman edenleri, dünya hayatında ve âhirette sapasağ-
lam sözle sebat içinde kılar. Zâlimleri de şaşırtıp-saptırır; Allah
dilediğini yapar.” (İbrâhim, 27)

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

“Bizim uğrumuzda cihâd edenleri elbette kendi yollarımıza
eriştireceğiz.” (Ankebût, 69)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ

“Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.” (Muhammed, 7). Bu kişi sahih itikad ve elde edeceği başarılar ile galibiyete ulaşmış olur.

3) Üçüncü galibiyet ise: Güzel bir âkıbet ile bu hayattan ebedi âleme irtihâl etmesidir.

Musannif diyor ki: “مِنْ عُلَمَاءِ هَؤُلَاءِ الْمُشْرِكِينَ/Bu müşriklerden binlerce ilim sahibi(ni alt edebilir).” Burada müşriklerin bilgilerine *ilim sahibi* demiştir. Evet onlar ilim sahibidirler fakat ilimleri bätıldır. Daha sonra bu konuda avam olanların galip gelebileceğine dair bir delil aktarmıştır:

وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ

“Muhakkak ki bizim ordumuz galip gelecektir.” (Saffat, 173). Bu delil iddianın ötesinde bir delildir ve sahihtir.

جُنْدَنَا “Bizim ordumuz”: Avam, âlim, ilim talebesi ve İslâmî hareketin gençleri işte tüm bunlar “Ordumuz” vasfına sahiptir ve onlar galip geleceklerdir. Buradaki galibiyet iki kısımdır:

1) Hücet ve beyan galibiyeti: Bu durum Allah'ın ordusu için sürekli sabit olan bir vasıftır. Her mekan ve her zamanda geçerlidir. Bu konudaki bir hadîs-i şerîfte şu ifadeler yer alır:

لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ

“Ümmetimden bir taife hak yolda galip olmaya devam edecektir.”¹¹⁸

2) Kılıç ve mızrakla elde edilen galibiyet; bu durum sürekli gerçekleşecek bir durum değildir. Bu alanda bazen galibiyet bazen de mağlubiyet görülebilir.

118. Buhârî, 7311; Müslim, 1923, (156). İmam Tirmizi de bu hadisi *Sünen*'inde nakletmiş ve ardından şöyle demiştir: Ali İbnü'l-Medîni (rahimehullâh) bu hadisi zikretti ve dedi ki: Galip olan bu hak tâife Ehl-i Hadis tâifesidir. Bk. *Sünenü't-Tirmizî*, Hadis No: 2229. (Editör)

Musannif şöyle dedi: “وَإِنَّمَا الْخَوْفُ/ **Korkulur...**” Burada musannif sahih bir itikada sahip olan avamı uyarmaya başlamıştır. Bu konuda İslâmî hareketin gençleri ve tecrübesizleri de aynı durumdadır; bu kişiler sapkın fikirlere sahip olan kişilerle cedele giriştiklerinde yer yer kendileri de sapabilirler (dolayısıyla bu işe girişmeden önce yeterli ilme ve tecrübeye sahip olmaları gerekir).

Musannif şöyle dedi: “عَلَى الْمَوْحِدِ الَّذِي يَسْلُكُ الطَّرِيقَ/ **Bu yolda yürüyen muvahhid...**”. Yani eline gerekli silahı almaksızın cedel ve reddiye yoluna girerek bir takım şüphelere cevap vermeye çalışan kişileri kastediyor.

Musannif şöyle dedi: “وَلَيْسَ مَعَهُ سِلَاحٌ/ **Yanında silah olmadan**”. Burada avamdan olan kişileri uyarmıştır.

Bununla birlikte bu şekilde davranan avam hakkında korkulacak bir de korkulmayacak bir durum ortaya çıkar:

1- Bu kişinin zâtı ile alakalı bir korku oluşmaz çünkü muvahhid olduğu için bu kişi ebedî cehenneme girmeyecektir. Ölüm esnasında ayakları hak yolda sabit kalacak ve güzel akıbet onun olacaktır:

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

“İman edenler ve imanlarını zulümle karıştırmayanlar, işte güvenlik onlar içindir ve onlar hidayete ermişlerdir.” (En’âm, 82)

2- Bazı dönemlerde onunla alakalı bir korku ortaya çıkar ki bu da ilimsiz bir şekilde münakaşaya giren bu kişinin başına bazı dönemlerde ortaya çıkabilecek fitnelerdir. Bu konuda İslâmî hareketin gençleri de aynı konumdadır.

XI. ON BİRİNCİ KISIM:

Musannif dedi ki:

وَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا بِكِتَابِهِ الَّذِي جَعَلَهُ تَبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى
وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ، فَلَا يَأْتِي صَاحِبُ بَاطِلٍ بِحُجَّةٍ إِلَّا وَفِي
الْقُرْآنِ مَا يَنْقُضُهَا وَيُبَيِّنُ بَطْلَانَهَا؛ كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ
إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا}، قَالَ بَعْضُ الْمُفَسِّرِينَ: «هَذِهِ
الْآيَةُ عَامَّةٌ فِي كُلِّ حُجَّةٍ يَأْتِي بِهَا أَهْلُ الْبَاطِلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

Allâhu Teâlâ bize her bir şeyi beyan eden/açıklayan, hidayet ve rahmet kaynağı ayrıca Müslümanlar için bir müjde olan kitabı nimet olarak indirmiştir. Yanında bâtıl bir hüccet olan kim varsa mutlaka Kur'an-ı Kerîm'de onu iptal edecek bir delil bulunur. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

“Onların sana getirdikleri hiçbir temsil yoktur ki, (onun karşılığında) sana doğrusunu ve daha açığını getirmeyelim.”

(Furkân, 33)

Bazı müfessirler bu âyet-i kerîmenin her bir hücceti kuşattığını ve umumî olduğunu ifade etmişlerdir. Kıyamet gününe kadar ehl-i bâtılın getirdiği bütün hüccetler (Kur'an ile iptal edilir).

XI. ON BİRİNCİ KISIM:

Musannif dedi ki:

وَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا بِكِتَابِهِ الَّذِي جَعَلَهُ تَبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى
وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ، فَلَا يَأْتِي صَاحِبُ بَاطِلٍ بِحُجَّةٍ إِلَّا وَفِي
الْقُرْآنِ مَا يَنْقُضُهَا وَيُبَيِّنُ بَطْلَانَهَا؛ كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ
إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا}، قَالَ بَعْضُ الْمُفَسِّرِينَ: «هَذِهِ
الْآيَةُ غَامَّةٌ فِي كُلِّ حُجَّةٍ يَأْتِي بِهَا أَهْلُ الْبَاطِلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

Allâhu Teâlâ bize her bir şeyi beyan eden/açıklayan, hidayet ve rahmet kaynağı ayrıca Müslümanlar için bir müjde olan kitabı nimet olarak indirmiştir. Yanında bâtil bir hüccet olan kim varsa mutlaka Kur'an-ı Kerim'de onu iptal edecek bir delil bulunur. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

“Onların sana getirdikleri hiçbir temsil yoktur ki, (onun karşılığında) sana doğrusunu ve daha açığını getirmeyelim.”

(Furkân, 33)

Bazı müfessirler bu âyet-i kerîmenin her bir hücceti kuşattığını ve umumî olduğunu ifade etmişlerdir. Kıyamet gününe kadar ehl-i bâtılın getirdiği bütün hüccetler (Kur'an ile iptal edilir).

KUR'ÂN-I KERÎM EHL-İ BÂTILA KARŞI İFADE EDİLEN REDDİYELER İLE DOLUDUR

Özetle: Düşünen kişiler için Kur'an-ı Kerim'de şüphelere ve hüccetlere karşı bir çok reddiye mevcuttur.

Musannif şöyle dedi: “إِلَّا وَفِي الْقُرْآنِ مَا يَنْقُضُهَا”/Mutlaka Kur'an-ı Kerim'de onu iptal edecek bir delil bulunur.”

- 1) Hüccet olarak iptal etmesi.
- 2) Duyan kişilere onun bâtıl olduğunu öğretmesi.

Bu konuda delil şu âyeti kerîmedir:

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

“Onların sana getirdikleri hiçbir temsil yoktur ki, (onun karşılığında) sana doğrusunu ve daha açığını getirmeyelim.”

(Furkân, 33)

Bu âyet-i kerîme bâtıl ehlinin kıyamete kadar getireceği tüm hüccet ve delilleri kuşatır. Laiklerin, modernistlerin, ırkçıların, muasır medeniyet (!) sevdalıların, Râfizîler'in, kabirperestlerin, tâgûti yönetimlerin ve onların kuyrukluğunu yapan kişilerin getirdiği/getireceği ne kadar delil ve şüphe varsa her birine karşı reddiyeler Kur'an-ı Kerim'de mevcuttur.

Bu açıklamalarla musannifin mukaddimesine dair değerlendirmeyi bitiriyor ve kitabın içerisine giriyoruz. Bu kısımda şüpheleri keşfediyor, onları gözler önüne seriyor ve her birine gereken reddiyeleri aktarmaya başlıyoruz.

KİTABIN İKİNCİ BÖLÜMÜ

[ŞÜPHELER VE REDDİYELER]

A decorative horizontal line with ornate scrollwork at both ends and a central floral motif.

Bu kısım iki alt başlıkta incelenecektir:

1) İcmâli olarak (özet ve genel olarak) yapılan reddiyeler. (Bu açıklamalar on ikinci bölümdedir.)

2) Şüphelere karşı detaylı olarak verilen reddiyeler. (Bu açıklamalar on üçüncü ve daha sonraki bölümlerdir.)

XII. (I) ON İKİNCİ KISIM: ŞÜPHELERE KARŞI İCMÂLÎ (GENEL) REDDİYE

وَأَنَا أَذْكُرُ لَكَ أَشْيَاءَ -مِمَّا ذَكَرَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ- جَوَاباً لِكَلَامِ اخْتَجَّ بِهِ
الْمُشْرِكُونَ فِي زَمَانِنَا عَلَيْنَا؛ فَنَقُولُ:

جَوَابُ أَهْلِ الْبَاطِلِ مِنْ طَرِيقَيْنِ: مُجْمَلٍ، وَمُفَصَّلٍ. أَمَّا الْمُجْمَلُ:
فَهُوَ الْأَمْرُ الْعَظِيمُ، وَالْفَائِدَةُ الْكَبِيرَةُ لِمَنْ عَقَلَهَا، وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى:
{هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ
وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ
ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ}

وَقَدْ صَحَّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمْ
الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ؛ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ سَمَى اللَّهُ فَاحْذَرُوهُمْ»
مِثَالُ ذَلِكَ إِذَا قَالَ لَكَ بَعْضُ الْمُشْرِكِينَ: {أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا
خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَخْزَنُونَ} أَوْ: إِنَّ الشِّفَاعَةَ حَقٌّ أَوْ: إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ

لَهُمْ جَاهٌ عِنْدَ اللَّهِ أَوْ: ذَكَرَ كَلَاماً لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَدِلُّ بِهِ عَلَى شَيْءٍ مِنْ بَاطِلِهِ، وَأَنْتَ لَا تَفْهَمُ مَعْنَى الْكَلَامِ الَّذِي ذَكَرَهُ فَجَاوِبُهُ بِقَوْلِكَ: إِنَّ اللَّهَ ذَكَرَ أَنَّ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَنَاجٌ يَتْرَكُونَ الْمُحْكَمَ وَيَتَّبِعُونَ الْمُتَشَابِهَ وَمَا ذَكَرْتُهُ لَكَ مِنْ أَنَّ اللَّهَ ذَكَرَ أَنَّ الْمُشْرِكِينَ يَقْرُونَ بِالرُّبُوبِيَّةِ، وَأَنَّهُ كَفَرَهُمْ بِتَعَلُّقِهِمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ، وَالْأَنْبِيَاءِ، وَالْأَوْلِيَاءِ -مَعَ قَوْلِهِمْ: {هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ}-؛ هَذَا أَمْرٌ مُحْكَمٌ بَيِّنٌ، لَا يَقْدِرُ أَحَدٌ أَنْ يُغَيِّرَ مَعْنَاهُ وَمَا ذَكَرْتَ لِي -أَيُّهَا الْمُشْرِكُ!- مِنَ الْقُرْآنِ، أَوْ كَلَامِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ لَا أَعْرِفُ مَعْنَاهُ، وَلَكِنْ أَقْطَعُ أَنَّ كَلَامَ اللَّهِ لَا يَتَنَاقَضُ، وَأَنَّ كَلَامَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُخَالِفُ كَلَامَ اللَّهِ وَهَذَا جَوَابٌ جَيِّدٌ سَدِيدٌ، وَلَكِنْ لَا يَفْهَمُهُ إِلَّا مَنْ وَفَّقَهُ اللَّهُ تَعَالَى، فَلَا تَسْتَهِنْ بِهِ؛ فَإِنَّهُ كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ}

Musannif dedi ki:

Bâtıl ehline iki yoldan cevap verilebilir: 1) Özet/genel cevap; 2) Tafsilatlı cevap. Özet (مُجْمَل) cevap: Akılla iyice kavrayan kimseler için pek büyük fayda sağlayan, çok büyük bir husustur. Bu da yüce Allah'ın şu buyruğu ile dile getirilmektedir:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَنَاجٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ

"Sana kitabı indiren O'dur. Ondan bir kısım âyetler muhkemdir. Bunlar kitabın anasıdır. Diğer bir kısmı da müteşâbih-tir; ama kalbinde eğrilik bulunanlar sırf fitne aramak ve onu

te'vil etmeye kalkışmak için onun müteşâbih olanına uyarlar. Halbuki onun te'vilini Allah'tan başkası bilmez.” (Al-i İmrân, 7).

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de şöyle buyurduğu sahîh ri-vayette sabittir:

إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ، فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ سَمَّى اللَّهُ
فَاخْذَرُوهُمْ

“Sizler Kur’ân’ın müteşâbih olanına uyan kimseleri gördüğünüz vakit işte (bilin ki) Allah’ın kendilerinden söz ettiği kimseler onlardır, onlardan sakınınız.”¹¹⁹

Müşriklerden biri sana:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Haberiniz olsun ki Allah’ın velilerine hiçbir korku yoktur. Onlar kederlenecek de değillerdir.” (Yûnus, 62) diye söylese ve “Şe-faat haktır, peygamberlerin Allah nezdinde üstün bir mevkileri vardır.” dese; ya da Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hadislerini, kendisinin benimsediği herhangi bir bâtıla delil diye ileri sürecek olsa ve sen onun sözünü ettiği hususların anlamını kavrayamayacak olursan, şu sözlerinle ona cevap ver: Şüphesiz Allah, kitâbında kalplerinde eğrilik bulunan kimselerin muhkem buyrukları terk edip, müteşâbih olanlara uyduklarını söz konusu etmektedir. Sana sözünü ettiğim yüce Allah’ın, müşriklerin rubûbiyeti kabul ettiklerini ve onların kâfir olduklarını ve bunun; meleklerle, peygamberlere ve velilere sarılmaktan ve aynı zamanda; هُوَ لَا شُفَعَاوُنَا عِنْدَ اللَّهِ “Bunlar Allah’ın nezdinde bizim şe-faatçilerimizdir.” (Yûnus, 18) demelerinden ileri geldiğini söz konusu etmiş bulunuyorum. Bu ise apaçık ve muhkem bir husustur. Hiç kimse bunun anlamını değiştirecek gücü kendisinde bulamaz.

Ey müşrik! Bana Allah'ın kelâmı ve Rasûlü'nün kelâmından sözünü ettiklerinin anlamını bilmiyorum. Fakat ben şunu biliyorum ki Allah'ın kelâmı birbiri ile çelişmez; Peygamber'in kelâmı da Allah'ın kelâmına aykırı olmaz.

Bu elbette ki çok güzel ve dosdoğru bir cevaptır. Fakat bu cevabı ancak Allah'ın muvaffakiyet ihsan ettiği kimseler iyice anlayabilirler. Sakın bu cevabı önemsemezlik etme. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ

"Buna ancak sabredenler kavuşturulur, buna ancak büyük bir pay sahibi olanlar kavuşturulur." (Fussilet, 35).

Şimdi müellifin ifade ettiği konulara girelim; bu, kitabın ikinci kısmıdır.

Bölümün Başlığı:

ŞÜPHELERE REDDİYE VERME KONUSUNDA GÖZETİLMESİ GEREKEN KÂİDELER VE ATILMASI GEREKEN ADIMLAR

Bu Kâideyi Diğerlerinden Ayıran Birkaç Özelliği:

1) Bu kâide hem avamdan olanlara hem de ilmi az olanlara aynı zamanda İslâmî hareketin gençlerine uygun olan, özellikle onların bilmesi gereken bir kâidedir.

2) Farklı konularla alakalı umumî bir kâidedir; akâid alanında, fıkhi hükümler alanında ve şahıslar ve bakış açılarıyla alakalı birtakım fikirler verir. İyiliği emredip, kötülüğü yasaklama ile alakalı oluşturulmuş bir heyete, bu heyetin bakış açısına, mücâhidler ile alakalı ve davet metoduyla alakalı düşüncelere birtakım faydalar sağlar.

3) Bu kâidelerin faydaları başkalarına sirayet etmez ancak kişisel faydalar sağlar. Çünkü kâidenin hedefi hasmın ileri sürmüş olduğu görüşleri def etmektir. Dolayısıyla savunmaya yönelik bir faydası vardır. Hasım bununla istifade edemez fakat münâzara ve münâkaşa yapılan kişilerin faydalanma durumu söz konusudur. Çünkü bu, düşmanları kendisinden uzaklaştırır ve susturur.

Bu Kâidenin İçeriği ve Tarifi:

Hasım olan kişi sana bir takım şeyler zikrederse ya da kesin bilgilere muhalif olan bazı söylemlerde bulunursa ya da ümmetinin icmâ'ına muhalefet eder de bilinen kâidelere ters bilgiler aktarırsa ya da sarîh naslara ve alışlagelmiş işlere muhalefet edecek olursa; sen kesin bilgiler üzerinde sabit kalmaya devam et ve bu hasmın söylemiş olduğu sözleri başlangıçtan itibaren genel olarak reddet.

Misâlen: Bir kişi sana başkaları adına kurban kesmenin şirk olmadığını söylüyor ve bu konuda bir takım deliller sunuyorsa sen onlara reddiye verirken şöyle dersin: “Şunu kesinlikle bilmen gerekir ki Allah'tan başkası adına kurban kesmek şirktir, senin sözün doğru değildir.” Başka bir insan şöyle dediğinde: “Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'den daha faziletlidir.” sen de ilk olarak ona söylemen gereken şey: “Kesinlikle bilmemiz gereken bir şey var ki o da Ebû Bekir'in (radiyallâhu anhu) Ömer'den (radiyallâhu anhu) daha üstün olduğudur; senin bu sözün doğru değildir.” Bunu söyleyebilmen gerekir. Allah nasip ederse güncel meselelerle alakalı bir takım örnekler ileride daha fazla zikredilecektir.

Musannifin zikrettiği misalde: Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Haberiniz olsun ki Allah'ın velilerine hiçbir korku yoktur. Onlar kederlenecek de değillerdir.” (Yûnus, 62).

Bir kişi sana gelir ve "Allah'ın dışında evliyalara da dua edilebilir, onlardan yardım talep edilebilir." diyerek bu âyet-i kerîmeyi delil getirirse ve sana "Velinin de hakkı vardır ve o korkmayacaktır." derse bu durumda avamdan olan bir kişi ne yapmalıdır?

Öncelikle yapması gereken ilk iş kat'î olan kesin bilgilere dönmesidir. Hakkında icmâ'ın var olduğu bilgilere başvurması ve onlara sıkı sıkı sarılması gerekir. Sarîh lafızlar şöyle der: Allah'tan başkasına yapılacak dua câiz değildir, Allah'tan başkası için yapılacak ibadet câiz değildir. Bu sarîh nasların ifadesidir. Daha sonra onun sözünü kabul etmez ve şöyle der: "Senin bu âyet-i kerîmeyi delil getirerek evliyalara ibadet edileceğini iddia etmen doğru olmayan bir iddia-dır. Çünkü hakkında icmâ olan bir kural var ki o da Allah'tan başkasına ibadetin câiz olmayışıdır."

Musannifin zikrettiği ikinci misal: Hasım olan bir cedelci avamdan birine gelir de "Şefaât haktır, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah katında şefaât edecektir, bu durum ise Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e istiğâse yapılabileceğini, O'ndan yardım talep edilebileceğini gösterir dolayısıyla 'Yâ Rasûlellah! Bana şefaât et' demen câizdir." diyecek olursa avamdan olan kişiler, kat'î olan bilgiler üzerinde sebat ederek şöyle cevap verir:

"Allahtan başkasına ibadet etmek, O'ndan başkasından yardım talep etmek/istiğâse yapmak câiz olmayan şeylerdir ve bu konuda icmâ vardır. Rasûlullah'ın şefaât edecek olmasını O'ndan yardım talep etmeye delil getiriyor oluşun yanlış bir çıkarımdır ve sahîh değildir."

Evet öncelikle genel olarak onun iddialarını reddetmen gerekir, dedik. Yani onun çıkarımlarını kabul etme, demek istedik. Çünkü âyet sabittir fakat o âyetten çıkarımı doğru değildir.

Başka bir misal: Şahıslar üzerine ortaya atılan şüpheler. Örneğin biri gelirse "Hz. Ebû Bekir veya Hz. Ömer'le alakalı bir takım söylemlerde bulunacak olursa, onlar hakkında şöyle şöyle rivayetler

var ki bu işleri başkaları dahi yapmış olsa hata sayılırdı.” diyecek olursa; ehl-i avam, kesin bilgiler üzerinde sebat etmeye devam ederek şöyle der:

“Ebû Bekir ve Ömer (*radiyallâhu anhumâ*) en faziletli sahâbîlerdir; senin onlar hakkındaki çıkarımların hatalıdır, doğru değildir.”

Başka bir misal: Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapan kişi ya da kurumlarla alakalı bir takım söylemlerde bulunan bir şahıs görsen, bu şahıs onların hatalı işler yaptıklarını iddia ediyor olsa, senin de bu konuyla alakalı bir bilgin yoksa, asıl olan bilgiler üzere sebat etmeli ve onların birçok emeklerinin var olduğunu, faziletli birçok işler yaptıklarını ifade etmeli ve onun iddiasını genel anlamda ilk andan itibaren kabul etmemelisin.

Başka bir misal: Herhangi birisi mücâhidlerin terörist olduğunu söylerse, onların kötü hedeflerinin var olduğunu ifade ederse, “Onların tek gayeleri yönetimi ele geçirmek ve iktidara geçmek” gibi ifadeler kullanırsa, onlarla alakalı ileri geri konuşmaya başlarsa; avam ehlinden olan kişi ya da İslâmî hareketin genci öncelikle bu sözü kabul etmemeli, mücâhidlerin Allah yolunda olduklarını, sâlih insanlar olduklarını, onlar hakkında ifade edilen kötü niyetlerin doğru olmadığını söylemelidir. Mücâhidlerin esas itibariyle samimi ve ihlaslı insanlar olduklarını, onlara hakkı gösteren âlimlere sahip olduklarını, onlarla alakalı söylenen bu kötü sözlerin bâtil olduğunu ve din düşmanlarının söylemleri olduğunu ifade etmelidir.

Başka bir misal: Modernist olan bir kişi tesettürün, hicâbın ve başörtüsünün toplumların örf ve âdeti olduğunu, câiz olan bir giyim şekli olduğunu ya da bu konuda âlimlerin ihtilâfının olduğunu ve ruhsatı alarak bunları terk edenlerin sorumlu olmayacağını söylerse ona şöyle demek gerekir: “İslâm, kadınların dışarıda açık saçık dolaşmalarını ve süslemelerini yasaklamıştır. Kadınlarla erkeklerin aynı ortamda bulunmalarını yasaklamıştır. Sizin bu söylemlerinizin din ile oyun oynamaktan ibarettir ve ruhsatların peşine düşmek için

oyun ve eğlenceye dalmaktır.” Senin bu gibi söylemlerin modernist insanların ileri sürmüş oldukları bu gibi iddialara reddiye olacak ve onların geri çekilmesine sebep olacaktır. Allah onların sayılarını arttırmasın.

Başka bir misal: Birisi sana şu anki yöneticilerin İslâm ehli olduğunu ve dini bütün insanlar olduğunu söylerse sen de bu gibi yöneticilerin mürtedlik yaptıklarını, küfre ve şirke girdiklerini görüyorsan ilk olarak onların yaptığı bu işlerin küfür olduğunu, haramı helâl görmek olduğunu, yaptıklarının mürtedlik olduğunu ayrıca dine savaş açmak olduğunu ifade et. Bu gibi işleri yapan insanların kâfir olacağını söyle. Onların Müslüman olduğuna dair iddiaların bu gibi fiillerle beraber sahîh olmayacağını belirt.

Başka bir misal: Bâtıl yolda olan herhangi bir kişi sana gelir ve “Seni ilgilendirmeyen işlere çok girme.” diyerek münkeri inkar etmeni engellemeye çalışırsa, insanlara nasihat etmeni yasaklamaya çalışırsa, yöneticilere ve siyâsîlere dil uzatmanı engellemeye çalışırsa ve bu konuda sana şüpheli olan bir takım deliller ileri sürecektse olursa kesin olarak bil ki Allah iyiliği emretmeyi ve kötülüğü yasaklamayı emretmiştir, bu konuda Allah tüm Müslümanları teşvik etmiştir...

İşte bu, musannifin zikretmiş olduğu birinci kâidedir, ilk olarak ifade edilmesi gereken genel kâide budur.

Musannif şöyle demişti: “أَمَّا الْمُجْمَلُ / Mücmel kâide.”

Bu kâideye *mücmel/genel* kâide denmesinin sebebi her şüpheye ve her bir şahsa uygun oluşundan kaynaklanır. Çünkü müteşâbih naslar konusundaki âyeti ve hadisi zikretti. Genelde hasımların ileri sürdükleri deliller konuyla alakalı net naslar olmaktan uzak ihtimalli naslardır. Bu nedenle önce âyet-i kerimeyi zikretme ihtiyacı hissetti. Karşımıza çıkan bu hasımlar çoğunlukla müteşâbih ve ihtimalli naslara binaen bir takım açıklamalar yapmaya çalışırlar.

Müteşâbih: Beyana ihtiyaç duyan, birden fazla şekilde te'vil edilebilen, keyfiyeti ve tüm detayları tam olarak bilinemeyen naslardır.

Muhkem: Muhkem ise beyana ihtiyaç duymayan ve sadece tek bir mânânın anlaşılabilceği naslardır.

Hadislerde de muhkem ve müteşâbihler bulunmaktadır. Bu âyet ve muttefekun aleyh olan hadisin burada zikredilmesinde bir fayda vardır. Konuyla alakalı ehl-i bâtılın ileri sürdüğü delillerin nass olmadığını ve ihtimalli anlamlar içerdiğini bildirmektir. Onların getirdikleri hüccetler sadece dolaylı ifadelerdir.

Birinci misalde; Hasımın yanında müteşâbih naslar mevcuttu:

Allah'ın dışında dua edilen insanlardan bahsediliyordu ya da Allah'ın dışında bir takım insanlar için kurban kesilebileceğini ifade ediyorlardı ve onların evliya olduklarını, korkmayacaklarını ve üzülmeyeceklerini iddia ediyorlardı. Çünkü onların Allah katında bir konumu var, bir makamı var, bir mekanı var ve onlar için kurban kesilerek, onlar aracı kılınarak Allahu Teâlâ'ya insan yaklaşır ve böylece Allah'ın affını ve merhametini kendi üzerine çekmiş olur, gibi iddialarda bulunuyorlardı.

Fakat âyet-i kerîmedeki muhkem anlama bakınca görüyoruz ki: Evliya olan kişiler mümin vasfını taşırlar ve Allah'a şirk koşulmasına asla razı olmazlar. Muhkem olan âyet şu şekildedir:

الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

“Onlar ki iman eden ve takvâlı olan kişilerdir.” (Yûnus, 63).¹²⁰

Musannifin zikrettiği ikinci misalde şefaatin hak olduğunu söylüyorlardı. O misalde hasım olan kişilerin delil olarak ileri sürdükleri açıklamaya göre “Şefaathak ise kendisine bu hak verilmiş olan Rasûl'den bunu talep etmemiz gayet doğaldır.” diyorlardı.

120. Kişinin takvâlı olabilmesi için şirkten ve küfürden uzak durması şarttır. (Mütercim)

Musannif dedi ki: “فَجَاوِبُهُ/Ona şöyle cevap ver:”

İlk olarak: Müteşâbih nasların peşine düşmek dalâlet ehli insanların bir vasfıdır.

İkinci olarak: Rasûl'ün kelâmı Kur'an'la, Kur'an-ı Kerim ise Rasûl'ün kelâmıyla asla çelişmez. Bu kesin bilinen muhkem nasların anlamıdır. Ehl-i avam olan bir kişi ilk olarak bu görüşte sebat etmelidir, çünkü bu muhkem bir anlamdır.

Musannif dedi ki: “وَهَذَا جَوَابٌ سَدِيدٌ/Bu doğru bir cevaptır.” Yani genel olarak verilen bu cevaplar doğru bir anlam içermektedir. (Doğru olarak tercüme edilen) *sedid* (سَدِيدٌ) kelimesi “Bir mekanda doğrulmak” anlamındadır.

Musannif bu cevabın doğru olduğunu haber vermiştir. Fakat bunu ancak Allâhu Teâlâ'nın muvaffak eylediği kişiler anlayabilir. Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

“Ama bizim uğrumuzda cihâd edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.” (Ankebût, 69)

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

“İman edenler ve imanlarını zulümle karıştırmayanlar, işte güvenlik onlar içindir ve onlar hidayete ermişlerdir.” (En'âm, 82)

Daha sonra musannifimiz bu şekilde verilen cevapların basite alınmamasını ve hakîr görülmemesini ifade ederek bir takım uyarılar yapmıştır. Ehl-i bâtıla basit bir şekilde verilecek cevapların değersiz görülmemesini istemiş ve “فَلَا تَسْتَهِنُوا بِهِ/Sakin bu cevabı önemsemezlik etme.” demiştir. Buna delil olarak Fussilet suresin 35. âyetini göstermiştir:

وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ

"Buna ancak sabredenler kavuşturulur, buna ancak büyük bir pay sahibi olanlar kavuşturulur." (*Fussilet*, 35).

35

İkinci Fer’:

XIII. (II) ON ÜÇÜNCÜ KISIM: ŞÜPHELERE KARŞI VERİLECEK DETAYLI (MUFASSAL) REDDİYE

Musannif dedi ki:

وَأَمَّا الْجَوَابُ الْمَفْصَلُ: فَإِنَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ لَهُمْ اغْتِرَاضَاتُ كَثِيرَةٍ عَلَى
دِينِ الرُّسُلِ يَصُدُّونَ بِهَا النَّاسَ عَنْهُ مِنْهَا: قَوْلُهُمْ: نَحْنُ لَا نُشْرِكُ
بِاللَّهِ، بَلْ نَشْهَدُ

Ayrıntılı cevaba gelince; Onların peygamberlerin dinlerine karşı birçok itirazları olacaktır ve bu şekilde insanları bu din-den alıkoymaya çalışacaklardır. Örneğin ‘Biz asla Allah’a şirk koşmayız’ derler...

Bu Bölümün Başlığı:

MUFASSAL [DETAYLI] CEVAP

Bu bölüm kitabın özü niteliğindedir. Kitabın en uzun bölümüdür, bu bölümde musannifimiz tüm şüphelere teker teker cevap vermektedir. Kur'an-ı Kerim'den ve Sünnet-i Seniyye'den onların ağızlarını kapatacak şekilde reddiyeler getirir. Burada reddiye verilen şüphelerin sayısı dokuzdur.

İlk olarak ilk üç şüpheyi ele alacağız, neden “İlk üç şüphe” diyoruz? Çünkü musannif bunları birlikte ele almış ve bir tertip ile zikretmiştir. Bunlara “Büyük Şüpheler” ismini vermiştir. Bu söylemler onların ileri sürdükleri en büyük şüphelerdir; dolayısıyla detaylı kavramak ve tam olarak öğrenmek gerekir. Sıralaması şöyledir:

Sen “Kabirlere ibadet eden kişilere evliyalardan, sâlihlerden ya da ölülerden bir şeyler talep etmek, onları aracı kılmak, onların şefaati arzulamak ve bu şefaati onlardan istemek büyük şirktir.”

dediğin zaman derler ki: "Bu şirk değildir, bizler onların Rabler olduklarına iman etmiyoruz, biz sadece onların bir aracı olduklarına inanıyoruz, çünkü onların Allah katında bir değerleri var, mekanları ve makamları var..." Bu gibi insanlara bunun şirk olduğunu söylediğinde ve daha sonra birkaç âyet aktardığında, meselâ:

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى

"Dikkat et, hâlis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine bir takım dostlar edinenler Onlara, 'bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz' derler." (Zümer, 3).

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ

"Onlar Allah'ı bırakıp kendilerine ne zarar ne de fayda verebilecek şeylere tapıyorlar ve 'Bunlar, Allah katında bizim şefa-atçilerimizdir' diyorlar." (Yûnus, 18).

(Burada ilk şüpheyi bakacak olursak) Bu âyetlerin konuyla alakalı delil olmadığını ancak putlara ibadet eden kişilerle alakalı olduğunu söyleyebilirler. (Burada ikinci şüphe bitmiş oldu) Onlara de ki: Bu âyetler sadece putperestlere değil bilakis Allah'tan başka herhangi bir zattan talepte bulunan kişilerle alakalı olarak indirilmiştir. Sonra sâlihlerle alakalı âyetleri zikret meselâ:

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا

"Onların yalvardıkları bu varlıklar Rablerine -hangisi daha yakın olacak diye- vesile ararlar; O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, sakınılacak bir azaptır." (İsrâ, 57).

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ
صَدِيقَةٌ كَانَا يَتَكَلَّمَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ
أَنَّى يُؤفَكُونَ * قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا
نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ *

“Meryem oğlu Mesih ancak bir rasûldür. Ondan önce de (birçok) rasûller gelip geçmiştir. Anası da çok doğru bir kadındır. Her ikisi de yemek yerlerdi. Bak, onlara delilleri nasıl açıklıyoruz, sonra bak nasıl (haktan) yüz çeviriyorlar.” “De ki: Allah'ı bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Hakkıyla işiten ve bilen yalnız Allah'tır.”

(Mâide, 75-76).

وَيَوْمَ يَخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِبْرَائِيمَ كَانُوا
يَعْبُدُونَ * قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ
الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ *

“O gün Allah, onların hepsini toplayacak; sonra meleklerle: ‘Size tapanlar bunlar mıydı?’ diyecek. (Melekler de:) ‘Sen, tenzih ederiz, bizim dostumuz onlar değil, sensin. Belki onlar cinlere tapıyorlardı. Çoğu onlara inanmıştı’ diyecekler.” (Sebe', 40-41).

Burada sana şöyle diyebilir: “Kâfirler, aracı olmaksızın direkt olarak tapındıkları zatlardan bir takım taleplerde bulunuyorlardı fakat ben sâlih insanları vasıta yaparak onları aracı kılarak yine Allah'tan istiyorum onlardan istemiyorum.” (Burada üçüncü şüphe bitti). Birinci şüphe şu söz ile başlamaktadır: “Biz Allah'a şirk koşmuyoruz... Bilakis Allah'tan başka bir yaratıcının olmadığına şahitlik ediyoruz inanmıyoruz... Fakat ben onların yani sâlih insanların vesilesiyle yine Allah'tan istiyorum.”

İkincisi şu sözle başlamaktadır: “Bu âyetler putlara ibadet eden kişiler hakkında indirilmiştir.”

Üçüncüsü ise: “Kâfirler onlardan istiyorlar fakat ben Allah'tan istiyorum ki onların şefaatinin bana nasip eylesin.”

Burada bizi ilgilendiren durum birinci ve üçüncü şüpheyi birbirinden ayırmaktır; çünkü ikisi birbirine benzemektedirler. Daha sonraki ayırım birincisi olacaktır o da “Bizler Allah'tan istiyoruz fakat onları aracı kılıyoruz onlar aracı ve şefaatchilerdir.” Şüphesidir.

Üçüncüsü ise onlar kendilerinin asli müşrik olmadıklarını ispatlamaya çalışıyorlar ve bu konuda asla zâtlardan talep etmediklerini yani kendi ilahlarından talep etmediklerini ifade ediyorlar. Buradaki talep direkt olmuyor bir vasıta aracılığı oluyor.

Meseleyi kavramak adına yapmış olduğumuz bu özet girişten sonra şimdi ayrıntılara döneceğiz ve üç şüpheyi detaylı bir şekilde ele alacağız ve şöyle diyoruz:

I. BİRİNCİ ŞÜPHE: [RAB OLARAK KABUL EDİLMEDİĞİ MÜDDETÇE ÖLÜLERE İSTİĞÂSE YAPMANIN ŞİRK OLMADIĞI ŞÜPHE] ¹²¹

Musannif dedi ki:

فَإِنْ أَعْدَاءَ اللَّهِ لَهُمْ اغْتِرَاصَاتٌ كَثِيرَةٌ عَلَى دِينِ الرَّسُولِ يَصُدُّونَ بِهَا
النَّاسَ عَنْهُ مِنْهَا: قَوْلُهُمْ: نَحْنُ لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ، بَلْ نَشْهَدُ أَنَّهُ لَا يَخْلُقُ،
وَلَا يَرْزُقُ، وَلَا يَنْفَعُ، وَلَا يَضُرُّ، إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ
مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَمْلِكُ لِنَفْسِهِ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا، فَضْلًا
عَنْ عَبْدِ الْقَادِرِ أَوْ غَيْرِهِ، وَلَكِنْ أَنَا مُذْنِبٌ، وَالصَّالِحُونَ لَهُمْ جَاهٌ عِنْدَ

121. Köşeli parantez içerisine aldığımız bu başlıklar kitabın aslında mevcut değildir. Biz, gerek fihrist bölümünde gerek kitabın içerisinde konuların daha iyi belirlenmesi ve anlaşılması için bu yöntemi kullandık. Bu yöntem kitabın diğer kısımlarında da gerekli görülen yerlerde kullanılmıştır. (Editör)

اللَّهُ، وَأَطْلُبُ مِنَ اللَّهِ بِهِمْ! فَجَاوِبُهُ بِمَا تَقَدَّمَ، وَهُوَ: أَنَّ الَّذِينَ قَاتَلَهُمْ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُقِرُّونَ بِمَا ذَكَرْتَ، وَمُقِرُّونَ أَنَّ
أَوْثَانَهُمْ لَا تُدَبِّرُ شَيْئًا، وَإِنَّمَا أَرَادُوا الْجَاهَ وَالشَّفَاعَةَ، وَافْرَأَ عَلَيْهِ مَا
ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَوَضَّحَهُ

Allah düşmanlarının bir takım itirazları vardır. Bu itiraz-
larını peygamberlerin dinine yaparlar ve bu şekilde insanları
bu dinden alıkoymaya çalışırlar. Bazen şöyle derler: “Bizler
Allah'a şirk koşmuyoruz, bizler Allah'tan başka hiç kimsenin
yaratacağına, rızık vereceğine, fayda ve zarar vereceğine inan-
mıyoruz; bunları sadece Allah yapar ve O'nun hiçbir ortağı
yoktur. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) dahi kendi nefsi için her-
hangi bir fayda ya da zarar veremez. Bırak Abdulkâdir ve diğer-
lerini, Peygamber dahi bunları yapamaz. Fakat ben günahkâr
bir kulum, sâlihler ise Allah katında belirli konumları olan in-
sanlar ve makamları olan insanlar. Ben yine Allah'tan bir şeyler
talep ediyorum, fakat sâlihleri aracı kılıyorum.” dediğinde, ona
şöyle cevap vermen gerekir: Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in
savaşmış olduğu topluluk da senin söylediğin tüm sözleri ka-
bul ediyordu. Onlar putlarının herhangi bir şekilde bir eylem
ya da bir plan yapacaklarına inanmıyorlardı ve onlar sadece şan
ve şereflerinden istifade ederek şefaât ile Allah'a yaklaşmak is-
tiyorlardı. İstersen bu konuda Allâhu Teâlâ'nın kitâbını oku.”
diyerek ona bir takım açıklamaları yapman gerekiyor...

İlk Şüphenin Konusu:

Evliyaların şefaâtçi olarak bilinmesi, onları aracı kılmak ve bir
takım evlialardan herhangi bir talepte bulunmak şirk olarak kabul
edilmez. Çünkü bunu yapan kişiler onların Rab olduğuna inandık-
larından dolayı değil farklı bir nedenle yapıyorlar, onların fayda ve
zarar veremeyeceklerini biliyorlar ve bizzat kendilerinin bir takım

şeyleri takdim edebileceklerini düşünmüyorlar. Bu nedenle şöyle diyorlar: "Biz biliyoruz ki yaratan Allah'tır."

Bu konuya bir misal:

Bir adam Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in kabrinin yanına geçerek "Ya Rasûlellah! Allah katında bana şefa'at eder misin?" dese, bâtil ehline göre bu yapmış olduğu işle beraber bu adama *müşrik* denmez; çünkü sadece bir takım taleplerde bulunmuştur. Bu talepte bulunan kişiye soralım ve diyelim ki: "Sen Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in fayda ve zarar vereceğine inanıyor musun ya da bizzat kendi başına bir şeyleri takdim edebileceğini düşünüyor musun?" Cevaben derse ki: "Hayır, ben böyle bir şeye inanmıyorum. Fayda ve zarar veren Allah'tır. Benim talebim Allah'tandır. Fakat ben onu Allah ile kendi aramda bir vasıta sayıyorum." İşte bu şekilde cevap veren kişiye: "Senin yaptığın şirk değildir." Diyorlar. Yaptığın şirk değildir çünkü sen onun rab olduğuna inanmadın. Fayda ve zararı onu nispet etmediğin sürece de sen şirk koşmuş olmazsın!

Bir diğer misal:

Bir adam herhangi bir evliyanın kabrinin yanına gitse ve orada kurban kesse ve bu kurbanını Allah katında bu evliyanın şefaatine ulaşmak gayesiyle kesse, onlara göre bu adam *müşrik* sayılmaz. Çünkü faydayı ve zararı Allah'tan biliyor, bu veli kuldan bilmiyor. Kurban kesmesinin sebebi veli kulu Allah katında aracı yapmak istiyor olmasıdır. Asıl talebi Allah'tandır, fakat onlar vesilesi ile Allah'tan bir şeyler bekliyor!

Bir başka misal:

Bir adam adakta bulunarak evliyalardan herhangi birisine bir takım takdimlerde bulunsa ve "Elimdeki bu paralar falanca veliye takdim edilen paralardır." dese, bu kişi o velinin fayda ve zarar vereceğine inanmadığı sürece *müşrik* sayılmaz ve onu sadece aracı kıldığını müddetçe bu kişiye *müşrik* denmez!

Peki Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat'e göre bu durum nasıl değerlendirilir?

Evliyalara kurban takdim etmek, onlardan bir şeyler talep etmek, onlar adına adaklarda bulmak büyük şirktir. Bu durum, ulûhiyet konusunda Allah'a ortak koşmak anlamına gelir. Bu kişiler evliyanın herhangi bir fayda ve zarar vereceğine inanmasa dahi ulûhiyette Allah'a ortak koşmuş sayılır. Eğer onlardan fayda ve zarar geleceğine inanıyorsa o zaman rubûbiyet hususunda da şirk koşmuş sayılırlar.

Bu şekilde bir şüphe ilk olarak şeyhin yaşadığı dönemde ortaya atılmıştır. Ona hasım olan bazıları bu tarzda söylemleri ileri sürmüşlerdir. İsmi Muhammed bin Afâlik olan bir kişi bu görüşü benimsemiştir. Bu şahıs hicrî 1164 yılında vefat etmiş ve yaşarken şeyhe reddiye babında iki tane risâle kalem almıştır.

İlk risâlesi:

"Dini Tecdîd Etme İddiasında Bulunan Kişiyi Taklit Edenlerin Zorlama Söylemleri (Tehekkumu'l-Muakallidîn li-Müddei Tecdîdu'd-Din)" adlı risâledir.

İkinci risâlesi:

"İbn Muammer'e Reddiye (Er-Reddu alâ İbn Muammer)" risâlesidir. Bu risâlenin içerisinde yukarıda zikrettiğimiz şüphe olduğu gibi aktarılmıştır. Evliyaların fayda ve zarar vereceklerine inanmadıkları sürece kişilerin şirk koşmadıklarını, ileri sürer. Mâlikî mezhebine mensup Muhammed bin Abdulmecîd isimli bir kişi bu görüşü benimsemiş ve *"Bazı Bid'atçı Vehhâbî Tâifeye Reddiye (Er-Reddu alâ Ba'du'l-Mubtedi'în mine't-Tâifeti'l-Vehhâbiyye)"* ismiyle bir risâle yazmıştır. Bu risâlenin içerisinde aynı şüpheyi tekrardan dillendirmiştir.

Musannifini zikrettiği bu şüpheye reddiye verilirken atılması gereken adımlar:

Musannifimiz söylenmesi gereken ilk sözü açıkladı: Sizin bu inancınız ve yaptıklarınız Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in savaştığı ve tekfir ettiği o müşriklerin söylem ve eylemleriyle birebir örtüşüyor. Onlar da şefaathçileri aracı kılarak Allah'tan bir takım beklentiler içerisine giriyorlardı; üstelik kendi putlarının fayda ve zarar vereceğine inanmıyorlardı. Onların tek inançları faydanın ve zararın Allah'ın nispet edilmesiydi.

Bunun delili ise Zümer suresinde geçen şu âyet-i kerîmedir:

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ

“Dikkat et, hâlis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine bir takım dostlar edinenler Onlara, ‘bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz’ derler.” (Zümer, 3).

Yani bizim onlara ibadet etmemizin tek bir sebebi var o da bizi Allah'a yaklaştırmalarıdır. Çünkü onlar fayda ve zarar veremiyorlar. Bu nedenle âyet-i kerîme hasır üslubu ile gelmiştir; olumsuz edatla başlayan âyet daha sonra olumluya dönüşmüştür.

Onlar için yapılacak reddiye kıyâs-ı şebah ile yapılır, çünkü bu insanlarla Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaştığı insanlar arasında illet benzerliği vardır.

Daha sonra musannif şöyle dedi: “مِنْهَا: قَوْلُهُمْ: نَحْنُ لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ / Onlar biz Allah'a şirk koşmuyoruz dediler.” Bu cümlemin içeriğine bakacak olursak, onlar Allah'a ulaşmak için aracılar edinmeyi şirk görmüyorlar.

Onlar “لَا نُشْرِكُ/Şirk koşmuyoruz” derken kendi nefislerinden şirki uzaklaştırıyorlar ve bu vasfı kendilerine nispet etmiyorlar. **Peki neden kendinize şirk vasfını vermiyorsunuz?**

Şöyle derler: “Çünkü bizler; rızık verenin, fayda verenin ve zarar verenin ancak Allah olduğuna iman ediyoruz.” Onlar inançlarına göre kendilerini *muvaḥḥid* olarak görüyorlar. İşte buradan anlıyoruz ki onların tevhide dair bilgileri var fakat tevhidin Allah'ın sadece rab olarak kabul edilmesi olduğunu zannediıyorlar. Halbuki Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre tevhid, Allah'ı *rab* ve *ilah* olarak kabul etmektir; sadece *rab* olarak kabul etmek yeterli değildir.

Musannif onların şöyle dediğini söylemişti: “وَأَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ (Biliyoruz ki) Muhammed (sallallahu aleyh ve sellem) bile kendi nefsi için herhangi bir fayda yada zarar veremez.” Yani onların inancına göre o araçlarda rubûbiyet vasfı yoktur; fayda ve zarar veremezler ve onlar sadece aracı ve şefaâtçi sayılırlar.

Musannif şöyle demişti: “كَالِدِي كِي أَبْدُلْكَادِرْ وَدِغَرْلَرِي.../Kaldı ki Abdulkâdir ve diğerleri...”. Onun türbesi Irak'ta bulunuyor. O türbe-ye giderek kurban kesiyor ve yardım talep ediyorlardı.

“فَكَانَ بِنُ غُنَاهْكَارْ بِيْرْ كُولُومْ، سَالِيْهْلَرِ إِيْهْ أَلَلَّاهْ كَاتِيْنْدَا بَلِيْرْلِيْ كُونُومْلَارِيْ أُولَانْ إِيْنْسَانْلَرْ، مَكَامْلَارِيْ أُولَانْ إِيْنْسَانْلَرْ.”

Bu sözle kastettikleri şudur: Biz onları Allah'a ulaştıran vasıtalar olarak görüyoruz, çünkü onların Allah karında belli bir makamları var!

Bu Şüpheyeye Verilecek Reddiye:

Cevabı daha önce anlatıldığı gibidir. Müşrikler rubûbiyet tevhi-dini kabul etmelerine rağmen tekfir edilmişlerdir.

Burada önceki şüphelerden kaynaklı olarak güncel bir takım şüpheler ortaya çıkmaktadır. Günümüzdeki bu şüphelere göre ölümlerden herhangi bir şeyi talep etmek *büyük şirk* sayılmamaktadır. Bunun sadece bir bid'at olduğu söyleniyor. Bu konuyla alakalı İbn Teymiyye'den bazı nakiller aktarıyorlar fakat maalesef bu nakilleri yapanlar İbn Teymiyye'nin kelâmında aktarılan *bid'at* kelimesinin mânasını tam kavramamışlardır.

Günümüzde bazıları “Ölümlerden bir şeyleri talep edenler eğer ölümlerin rubûbiyetine inanmıyorlarsa yapmış oldukları bu dua şirk sayılmaz.” diyorlar mesela:

-Ey Hüseyin! Benim için Allah'a dua et.

-Ya Rasûlellah! (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) benim için Allah'a dua et.

-Ey Allah'ın veli kulu! Benim için Allah'a dua et.

Bu ve benzeri cümlelerin şirk olmadığını ifade ediyorlar. Çünkü bu şekilde dua yapanların itikadî olarak düşünmediklerini ve bu duaların insanı dinden çıkarmayan bir bid'at olduğunu ifade ediyorlar. Buna dair İbn Teymiyye'nin *Fetâvâ*'sında 1. cildin 330. sayfasında ve yine 1. cildin 354. sayfasındaki bazı nakilleri aktarıyorlar.

İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Nebîler ve sâlih olan bazı insanlar, kabirlerinde diri olsalar da yaşayan insanlar için dua etme ihtimalleri olsa da bu konuda bazı eserler rivayet edilse de herhangi bir kişinin onlardan bir şey talep etmesi söz konusu olamaz. Seleften herhangi bir kişi böyle bir şey yapmamıştır. Çünkü bu insanı şirke götüren bir vesile olur, onları Allah'a ortak koşmak mânasına gelir ve Allah'ı bırakıp da onlara ibadet etmek durumu söz konusu olur. Fakat onlardan herhangi biri yaşıyor olsa ve ondan dua talep edilse bu şirke götürecektir bir durum değildir.”

Dediler ki: Bunu yapmak bid'attir, şirke götüren bir vesiledir ve bunun kendisi şirk değildir fakat şirke götüren bir vesiledir. Aynı

şekilde *Fetâvâ*'dan 1. cildin 354. sayfasından şunu aktardılar: "O şirke götüren bir durumdur." Yani ölen bir insandan dua talep etmek insanı şirke götürür.

Bu Düşünceye Verilecek Reddiye Ve Bu İşin Büyük Şirk Olduğuna Dair Açıklamalar:

I. Bu Konudaki İcmâ'lara Dair Birtakım Nakiller:

1- Birinci İcmâ:

Bu, İbn Teymiye'nin nakletmiş olduğu icmâ'dır. O şöyle der: "Bir kişi kendisiyle Allâhu Teâlâ arasına bir takım vasıtalar yerleştirirse, onları vesileler edinerek onlara tevekkül ederse, onlara dua edip de şefaati onlardan beklerse icmâ ile kâfir olmuştur. Çünkü bu, putlara ibadet edenlerin yaptığı işin aynısıdır. Onlar şöyle diyorlardı: مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى **'Biz bunlara ancak bizi Allah'a daha fazla yakınlaştırmaları için ibadet ediyoruz ...'** (Zümer, 3)."

Bu konuda icmâ'ın var olduğuna dair ilim ehlinde birçok kişinin nakilleri mevcuttur. Meselâ *el-İknâ*' ve şerhinde "Mürted Bâbı"nda, *el-İnsâf* isimli eserde, İbn Müflih'in ifadelerinde aynı şekilde Muhammed bin Abdulvehhâb'ın "*Nevâkıdu'l-Aşere*" kitabında ve torunu Süleyman'ın *et-Teysîr* isimli kitabında bu konuda icmâ'ın var olduğuna dair nakiller aktarılmıştır.

Vesileler kelimesi umumî bir kelimedir ve yapılan bu ameli de içerir. Çünkü bu durumda insan peygamberi ya da vefat eden bir veliyi kendisine dua ettiği bir aracı (vesile) olarak görmektedir.

2- İkinci İcmâ:

Bu icmâ'ı Abdullatîf bin Abdurrahmân "*De'âvâ el-Münâviîn*" isimli eserinde (s. 296) nakletmiştir. Şöyle der: "Bir kişi 'Ey Allah'ın veli kulu! Bana şefaet et' dese, bu tarzdaki bir istek haramdır. Şefaati onlardan talep etmek Hristiyanların 'Ey Allah'ın evladı! Bize

şefaathçi ol da ilaha isteklerimizi ilet.' demekten çok farklı değildir. Müslümanlar bunun şirk olduğuna dair icmâ etmişlerdir. Onların tesiri olduğuna inanarak onlardan talepte bulunan kişi daha büyük bir cürüm işlemiş ve daha büyük bir felakete imza atmış olur.

Kişinin "Ey Allah'ın veli kulu! Bana şefaath et" demesi, gücü yetmeyen ve şefaath mâlik olmayan bir ölüden medet umarak "Ey Allah'ın veli kulu! Allah'a dua et de bana şefaathi nasip eylesin." demek gibidir.

3- Üçüncü İcmâ:

Yine Abdullatif bin Abdurrahman "*De'âvâ el-Münâviîn*" kitabında (s. 205) ve "*Mecmû'u'r-Resâil*" isimli eserinde (3/221) bu icmâ'ı aktarmıştır, şöyle der:

"Allah'tan başkasına dua eden, Allah'tan gayrısına tevekkülü mubah gören, Allah ile kullar arasında bir takım vesileler edinen, ihtiyaçlarının giderilmesini, dertlerinin ortadan kalkmasını, sıkıntılarının yok edilmesini onlardan talep eden kişiler; bu ve benzeri ibadetleri yapan kişiler âlimler tarafından tekfir edilmektedir. Bunların tekfir edildiğine dair söylemler ve nakiller sayılamayacak kadar fazladır. Birçok âlim bu konuda icmâ'ın var olduğunu İslâm âlimlerinden ve değerli imamlardan nakillerle ispatlamıştır."

Bu açıklamada bizim konumuzla alakalı olan bölüm; "Allah ile kullar arasında bir takım vesileler edinen" ifadesidir. Bir kişi "Ey Allah'ın veli kulu! Benim için Allah'a dua eder misin..." dese, bu kişi dua hususunda kendisiyle Allah arasında bir takım araçlar edinmiş olur.

4- Dördüncü İcmâ; Özel İcmâ:

"*Tevhid Akidesi İle Alakalı Necd Ulemâsının İttifak Ettiği Konular/ el-Beyânu'l-Müfid*" isimli kitapta nakledildiğine göre Mekke âlimleri hicrî 1343 yılında icmâ ederek şöyle demişlerdir: "Bizim inancımıza

göre şefaât Allah'a ait bir haktır. Şefaatin mülkiyeti Allah'a aittir; O'ndan başka kimseye ait değildir. Allah'ın izin vermediği kimseler şefaât edemezler. Ancak Allah'ın razı olduğu kişiler şefaât ederler ve şefaate nail olurlar. Allah, ancak peygamberlere tâbi olan kişilerden razı olur. Biz şefaati asıl sahibinden yani Allah (azze ve celle)'den talep ederiz ve "Ya Rabbi! Peygamber'ini bizim için şefaâtçi eyle." deriz.

"Ey Allah'ın Rasûlü! Bize şefaât et." demeyiz. Çünkü bu şekilde bir dua ne Kur'an'da ne Sünnet'te ne de selefin ameline geçmez. Müslümanların güveneceği âlimler bu şekilde dua etmemişlerdir. Biz Allah ile aramıza bir vesile koymaktan, araya aracıları dahil etmekten yine O'na sığınırız. Bu aracıların bizi Allah'a yaklaştırmaya ihtimali yoktur. Ya da O'nun katında bize şefaât etme ihtimalleri yoktur. Biz Allah'ın Rabliğini kabul edip de ibadette O'na ortak koşanlar gibi olmayız; onlar hakkında yüce Allah şöyle buyuruyor:

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ...

"Onlar Allah'tan başkasına ibadet ediyorlar." (Yûnus, 18).

5- Beşinci İcmâ:

"De'avâ el-Münâviin" isimli eserin sahibinin Hamd bin Ma'mer'in "el-Hediyyetu's-Seniyye" kitabından naklettiğine göre (s. 358) şöyle demiştir:

"Biz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bize aktarılan bilgilere bakarak zaruret ile biliyoruz ki o, ümmetinden herhangi birisinin ölülere, peygamberlere, sâlihler ve yahut da diğer insanlara dua etmesini câiz görmemiş ve meşrû kilmamıştır. Onlardan yardım talep etmek yahut da başka ihtiyaçları onlardan beklemek câiz olmayan bir davranıştır. Tüm bu şeyler yasaklanmıştır ve bunlar büyük şirk olarak kabul edilir.

Buradaki "Onlardan yardım talep etmek yahut da başka ihtiyaçları onlardan beklemek" ifadesi; onları vesile kılmanın ve

onlardan şefaât beklemenin uygun olmadığını ifade ediyor. Şeyh Hamd bin Nasır bin Ma'mer bir kitap yazmış "*El-İrşâd/En-Nebzu'tu'ş-Şerîfe*" olarak isimlendirmiştir. Bu kitapta Peygamberlerden ya da sâlihlerden şefaât talep etmek ya da onları Allah ile arasında vesile olarak görmek 'Ya Rasûlellah, ey Allah'ın veli kulu! Benim için Allah'a dua et' demek ... Tüm bu işleri küçük şirk görme meselesini ele almış, bu görüşe reddiye vermiş ve bunların küçük değil büyük şirk olduğunu ifade etmiştir.

6- Altıncı İcmâ:

Tüm selef âlimleri icmâ etmişlerdir ki Arap müşriklerinin şirk olarak yapmış oldukları amel, şefaati başkalarından beklemeleri ve Allah ile kendi aralarına birtakım vesileler kılmalarıdır. Onlar; **"Bizler bunlara bizi sadece Allah'a yaklaştırsın diye ibadet ediyoruz."** (Zümer, 3) diyorlardı. Aynı şekilde; **"Onlar bizim için Allah katında şefa-atçiler olacaklardır."** (Yûnus, 18) diyorlardı. Onlara ibadet etmediler çünkü putların yaratmadıklarını, rızık vermediklerini biliyorlardı; onları sadece aracı kıldılar. Vefat etmiş bir veliye "Benim adıma Allah'a dua eder misin, bana şefaât eder misin" demek Arap müşriklerinin yapmış olduğu şirkin aynısıdır. Süleyman bin Abdullah "*Teysirü'l-Azîzi'l-Hamîd*" isimli kitabında (s. 245): **"De ki: Şefaât bütününü Allah'a aittir..."** (Zümer, 44) âyet-i kerîmesini ve benzeri âyetleri ele alır ve şöyle der: "Bu naslardan anlaşılan; önceki müşrikler, meleklerle ve sâlih insanlara dua ediyorlar ve onların Allah katında şefaatinin bekliyorlardı. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'in nasları bize şahitlik etmektedir. Tefsir kitapları ve eserler bu konuyu ele alıyor ve bizlere bu konuda birçok rivayet aktarıyor.

II. Umumi Deliller Onların Kabirlerinin Başında Dua Etmekle Onlardan Bir Takım İsteklerde Bulunmanın Aynı Hükümde Olduğunu Gösteriyor:

Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ 1-

"Allah'ı bırakıp da sana fayda veya zarar vermeyecek şeylere tapma. Eğer bunu yaparsan, o takdirde sen mutlaka zâlimlerden olursun." (Yûnus, 106).

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ * وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءَ وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ 2-

"Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere tapandan daha sapık kim olabilir? (Oysa) onlar, bunların tapmalarından habersizdirler." "İnsanlar bir araya toplandıkları zaman (müşrikler) onlara (tapındıklarına) düşman kesilirler ve onlara kulluk ettiklerini inkâr ederler." (Ahkâf, 5-6).

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادُ أَمْثَلُكُمْ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ 3-

"(Ey kâfirler!) Allah'ı bırakıp da taptıklarınız sizler gibi kullardır. (Onların tanrılığı hakkında iddianızda) doğru iseniz, onları çağırın da size cevap versinler!" (A'raf, 194);

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُ عَنْكُمْ فَتَبْتَغُوا عَنْهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا
يَنْصُرُونَ

"Allah'ın dışında taptıklarınızın ne size yardıma güçleri yeter ne de kendilerine yardım edebilirler." (A'raf, 197).

Bu üç âyet-i kerîmeden çıkarılan sonuca göre şöyle diyebiliriz:

Bize göre sana asla icabet edemeyecek, fayda ya da zarar veremeyecek bir ölüye dua etsen ve "Ey falanca kişi!" diyerek onun seninle Allah arasında bir aracı olmasını istesen ve birisi çıkıp şöyle dese: "Bu bir nidadır, dua sayılmaz" biz de deriz ki: "Nida eşittir duadır." Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ
الْعَظِيمِ

“Daha önce Nûh da nida etmiş, biz onun duasını kabul etmiştik. Böylece, kendisini ve (iman eden) yakınlarını büyük sıkıntıdan kurtarmıştık.” (Enbiyâ, 76).

Bir başka âyet-i kerîmede ise bu nida dua sayılmıştır:

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ

“Bunun üzerine, Rabbine: Ben yenik düştüm, bana yardım et! diyerek dua etti.” (Kamer, 10).

إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا

“Hani o, gizli bir sesle Rabbine nida/dua etmişti.” (Meryem, 3).

فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ
الظَّالِمِينَ

“Nihayet karanlıklar içinde: "Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum!" diye nida etti.” (Enbiyâ, 87).

Bu umumî delillerin önceki delillere dahil olduğunu ve konuyla alakalı bir çok icmâ'ın var olduğunu öğrendik. İkinci delilde ise o şekilde dua eden kişilerin kâfirlerden sayıldığını gördük.

4- Konuyla alakalı umumî bir delil şu âyet-i kerîmedir:

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ
مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ * إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ

وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بَشِرِكُمْ وَلَا
يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ *

“Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar; güneş ve ayı emri altına almıştır. Her biri belirtilmiş bir süreye kadar akıp gider. İşte (bütün bunları yapan) Rabbiniz Allah'tır. Mülk O'nundur. O'nu bırakıp da kendilerine tap-tıklarınız ise, bir çekirdek kabuğuna bile sahip değillerdir.”

“Eğer onlara dua etseniz, sizin duanızı işitmezler. Faraza işitseler bile, size cevap veremezler. Kıyamet günü de sizin ortak koşmanızı reddederler. (Bu gerçeği) sana, her şeyden haberi olan (Allah) gibi hiç kimse haber veremez.” (Fâtır, 13-14).

Ölülere dua etmek de asla icabet edemeyecek olan kişilere dua etmek gibidir. Nitekim âyetin sonunda bu, **şirk** ve **küfür** olarak isimlendirilmiştir.

5- Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا
كَبَاسِطٍ كَفِّهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ
إِلَّا فِي ضَلَالٍ

“El açıp yalvarmaya lâyık olan ancak O'dur. O'nun dışında el açıp dua ettikleri onların isteklerini hiçbir şeyle karşılamazlar. Onlar ancak ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu açan kimse gibidir. Halbuki (suyu ağzına götürmedikçe) su onun ağzına girecek değildir. Kâfirlerin duası kuşkusuz hedefini şaşırmıştır.” (Ra'd, 14).

6- Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

قُلْ اذْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْقَالَ ذَرَّةٍ فِي
السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ
ظَهِيرٍ * وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنْ
قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ *

“(Müşriklerle) de ki: Allah'tan başka ilah saydığınız şeyleri çağırın! Onlar ne göklerde ne de yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahiptirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı yoktur, Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktu.”

“Allah'ın huzurunda, kendisinin izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. Nihayet onların yüreklerinden korku giderilince: ‘Rabbiniz ne buyurdu?’ derler. Onlar da: ‘Hak olanı buyurdu’ derler. O, yücedir, büyüktür.” (Sebe, 22-23).

Bu âyetler konuyla alakalı açık ve net bilgileri içermektedir. Kişinin, asla imkanı olmayan ölülerden aracılık yada şefaath talep etmesi, bu ifadelerle yasaklanmış ve bunun herhangi bir faydasının olmadığı bildirilmiştir.

7- Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ * أَمْوَاتٌ
غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ

“Allah'ı bırakıp da taptıkları o şeyler, hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü onlar kendileri yaratılmışlardır.” “Onlar diriler değil, ölülerdir. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.” (Nahl, 20-21).

Kabirdekilerden dua talep edenler hiçbir şeyin farkında olmayanlardan ve diri değil, ölülerden bir takım isteklerde bulunmuş olurlar.

III. Bazı Âlimlerin Fetvaları:

Bu fetvaları zikretmeden önce ölülerden bir şeyleri talep etme meselesine değinmek istiyoruz. Özellikle bu mesele Râfizîler tarafından ortaya atılmış, hayırlı nesillerin arkasından ortaya çıkmış bir durumdur. Bu nedenle İbn Teymiyye der ki: “Kabirlere hac yapmak ve oralara yönelmek gibi işeri yapan insanlar; sahâbe, tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn döneminde yoktu. İslâm'da kabir ya da insanların kendisine yöneldiği türbe ve benzeri makamlar yoktu. Bu gibi işler ancak ilk üç neslin ardından ortaya çıkmış bir durumdur.”¹²²

Abdullatif bin Abdurrahmân der ki: “Ölülere yönelik bu sapkın düşünceler özellikle İmam Ahmed ve onun tabakasinda bulunan Ehl-i Hadis, fukaha ve müfessirlerin vefatından sonra ortaya çıkmıştır”¹²³

Bu bilindikten sonra diyeceğimiz o dur ki; bu konuda âlimlerin fetvaları özellikle İmam Ahmed döneminden sonra yaygınlaşmıştır ve konuyla alakalı İbn Akil el-Hanbelî daha çok konuşmuş ve ihtiyaçlarını ölülere arz eden, ölülerden bir takım taleplerde bulunan kişilerin tekfir edileceğinden bahsetmiştir.¹²⁴

Âlimlerin Fetvalarından:

I. İbn Teymiyye:

Bu konuyla en çok ilgilenen âlimlerdendir. Konuyla alakalı birçok eseri bulunur. Bu konuda bir çok reddiyeler kaleme almıştır; *Fetâvâ, el-Vesile, et-Teveşşül, er-Reddu ale'l-İhnâ'iyye ve el-Bekrî, Kâ'idetun fi'l-Vâsita ...*

Biz de İbn Teymiyye'yi özellikle zikretmek istiyoruz, çünkü kendini İbn Teymiyye'ye nispet ettikleri halde kabirlerdeki ölülerden medet ummayı “Ey Allah'ın veli kulu! Benim için Allah'a dua eder

¹²² Bk. *er-Reddu ale'l-İhnâ'iyye*, s. 77.

¹²³ Bk. *Medâricu's-Sâlikin*, 1/346.

¹²⁴ Bk. *Zâdu'l-Me'âd*, 1/527.

misin?" ve benzeri bid'at sözleri, büyük bir bid'at ya da tekfir edici bir amel olarak görmeyen bazı kişiler mevcuttur. Bunlar bu gibi işleri şirk götüren bir vesile olarak görüyor fakat hakikî anlamda şirk olan bir amel olarak görmüyorlar. Ancak biraz detaylı bakılırsa görülecektir ki; İbn Teymiyye'nin *Fetâvâ*'sında konuyla alakalı detaylı birçok bilgi mevcuttur. *Kâ'idetun Celiletun fi't-Teveessül ve'l-Vesile* isimli eserde ve *el-Ecvibetü's-Seb'a* isimli eserde konuyu inceleyenler şeyhin bu meseleyi şirk değil fakat bid'at olarak gördüğünü zannedebilirler fakat onun açıklamalarına detaylı bakmakta yarar vardır. Onun bu açıklaması şu şekilde şerh ediliyor:

Bu konuya, birkaç noktaya değinerek cevap vermek mümkündür:

1- Bir şey büyük şirk olmadığı halde kendisine bid'at denilebilir çünkü büyük şirk de bir bid'attır ve *bid'at* kavramı içerisinde incelenir. Bu nedenle şeyh *Fetavâ* isimli eserin 1. cildinin 158. sayfasında ölümlerden bir şeyler talep etmenin *bid'at* olduğunu, ve aynı şekilde şirk olduğunu ifade etmiş ve şöyle demiştir:

"Bu kişiler içerisinde müşrik olanlar şöyle diyorlar: 'Bizler onları sadece şefaathçi olarak görüyoruz; meleklerden, peygamberlerden bizlere şefaath etmelerini istiyoruz, onlardan birinin kabrine gitsek ondan da şefaath etmesini talep ediyoruz.'"

Daha sonra timsaller meselesinden bahsetti ve şöyle dedi: "-Naklin başında kendilerine müşrik dediği insanlardan bahsediyor ve şöyle diyor- Onlar kabrinin başında ölü ile muhatap olmaya çalışıyorlar ve diyorlar ki: 'Benim için Rabbinden bir şeyler istersin?' aynı şekilde yaşadığı halde yanlarında bulunmayan uzakta olan birilerine sesleniyorlar.' -buna da bir örnek verdi ve şöyle dedi:- "Ben senin himayene geldim; Allah'a giden yolda bana şefaathçi olur musun? Allah'tan bize yardım etmesini ister misin?" Gibi sözler sarf ediyorlar.

Daha sonra şöyle dedi: “Şu âyet-i kerîmeyi delil getiriyorlar:

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ
الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا

“...Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan bağışlanmayı dileseler, Rasûl de onlar için istiğfâr etseydi; Allah'ı ziyadesiyle affedici ve esirgeyici bulurlardı.”

(Nisâ, 64).

En sonunda şöyle dedi: “Bu şekilde meleklerle, peygamberlere ve sâlih insanlara hitap etmek, kabirleri başında onlardan bir şeyler talep etmek -burada naklin ilk kısmında onların kabir başına bir şeyler talep ettiğini ifade etmiştir- gıyabında birtakım insanlardan bir şeyler talep etmek, onların heykellerine hitap etmek; şirkin en büyük çeşitlerindendir. Bu Ehl-i kitâb'ın dışındaki diğer müşriklerde görülen bir durumdur. Aynı zamanda Ehl-i kitâb'ın ve Müslümanların bid'atçilerinde de görülür. Onlar, Allah'ın izin vermediği birtakım şirkleri ve ibadetleri ortaya çıkartan kişilerdir.”

Evet, burada gördüğümüz gibi bu tarz eylemleri büyük şirk ve bid'at olarak isimlendirilmiştir.

2- El-Fetâvâ'da (1/351) duanın mertebelerini zikrettikten sonra şöyle der:

“İkincisi: Vefat etmiş ya da yaşadığı halde gaipte olan peygamberlere ya da sâlih zâtlara Hristiyanların Meryem'e (aleyhâsselâm) söyledikleri gibi 'Benim için Allah'a dua eder misin? Ya da Rabbinden benim adıma bir şeyler talep eder misin?' gibi sözler sarf etmek, hiçbir âlimin câiz olmayan bir bid'at olduğuna dair şüphe duymayacağı işlerdendir.”

Dikkat ederseniz burada o eylemlere bid'at demesine rağmen Hristiyanların Meryem'e (aleyhâsselâm) sarf ettikleri sözlere benzetmiştir ki onun büyük şirk olduğuna dair hiçbir şüphe yoktur.

3- “İktidâ’u’s-Sırâtî’l-Mustekîm” isimli eserinde (s. 438) ölülerden bir takım isteklerde bulunmanın bizzat şirk olduğunu ifade etmiştir:

“Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) kabirlerin yanında namaz kılma- yı yasaklamıştır. Nitekim namazda sadece Allah'a dua edilir. Buna rağmen yapılacak bu namaz Allah'a şirk koşma anlamına gelebile- ceğinden dolayı böyle bir yasak söz konusu olmuştur. Peki kesin ve net bir şekilde şirk olan bir durumun hükmü ne olabilir? Bu durum, ölülerden bir takım ihtiyaçların talep edilmesi, sıkıntıların gideril- mesinin onlardan beklenmesi ve kendileri için Allah'a dua etmeleri- ni talep etmeleri... Peki bu durumlara ne denebilir?”

Bu ifadelerde bize delil olabilecek söz şudur: “Ölülerden Allah'a dua etmelerini talep ediyor olmaları...” İşte bu da üzerinde durdu- ğumuz konunun ta kendisidir.

4- Aynı şekilde İbn Teymiye'nin *Fetâvâ* eserinde 1. cildin 121. sayfasında “Aracı Kılmak” ile alakalı bir risâle mevcuttur. Bu risâle *Mecmû'atu't-Tevhîd*'de de bulunmaktadır ki orada “Aracılık Konu- sundaki Kâide” isimli başlık ile ele alınmış 17. risâledir. Bu bir soru- dan ibarettir; soru ise şöyledir: “Bizler kendimiz ile Allah arasında bir takım aracılardan gerekli olduğuna inanıyoruz bu konuda ne der- siniz?” Bu soruya uzun uzadıya cevap vermiştir ve verilen cevaplar yaklaşık 9 sayfadır. Bu risâle konunun içerisinde geçmektedir. Bu- rada açık ve net bir şekilde aracılardan edinmek meselesine değinilmiş ve ölülere birtakım ihtiyaçları arz etmenin, ölülere dua etmenin ve insanlar için ölülerden dua talep etmenin şirk olduğu ifade edilmiş- tir. Allah nasip ederse bu konunun içerisinde bizler o risâleyi nak- letmeyi düşünüyoruz.

Fetâvâ'da (1/123) şöyle der: “İnsan; aracı kılarak, aracının şart olduğuna inanıyorsa, kendine bir takım menfaatleri getirmek, başı- na gelen zararları def etmek için vasıtalar ve vesileleri şart olduĝu- na inanıyorsa, bu vesilelerin kullara rızık verme konusunda, onlara yardım etme konusunda ve hidayete erdirmeye konusunda birtakım

etkilerinin var olduğuna inanıyorsa ve bu saydıklarımızı o vesilelerden talep ediyor ve onlardan bir beklenti içerisine giriyorsa bu en büyük şirklerden bir tanesi sayılır ve bunu yapan kişi Allâhu Teâlânın *müşrikler* diye isimlendirdiği kişilerin kendisi vesilesiyle küfre girdikleri en büyük şirklerden bir tanesini yapmış olur.”

Bu ifadeler birebir konumuzla örtüşmese dahi biraz sonra fayda sağlayacağı için burada nakletme ihtiyacı hissettik.

Yine aynı eserde (1/126) şöyle der: “Eğer sizler Allah ile mahlukatı arasında birtakım aracıları kabul ederseniz ve bunları yöneticiler ve halk arasındaki görevli insanlar gibi görürseniz; öyle ki ‘Onlar mahlukatın ihtiyaçlarını Allâhu Teâlâ’ya arz ediyorlar ve Allah onlar vesilesiyle kullarına hidayet veriyor ve rızıklar onlar vesilesiyle dağıtılıyor, mahlukat onlardan istiyor onlar da Allah’tan istiyor’ gibi düşünürseniz -ki bu durum yöneticilerin yanındaki yardımcılara benzetilir. Onlar insanların ihtiyaçlarını yöneticilere arz ediyorlar, yakınlıklarını kullanarak yöneticilere halkın taleplerini iletiyorlar, insanlar da edepli davranarak yöneticiden değil de yanlarındaki yetkililerden birtakım taleplerde bulunuyorlar ve onların yetkililerden talepleri bizzat yöneticiden yapacakları talepten daha çok fayda sağlıyor, çünkü o yardımcılar yöneticiye olan yakınlıkları sebebiyle toplumun ihtiyaçlarını arz etme konusunda daha etkili bir konumdadırlar... - (Eğer bu şekilde inanırsanız) herhangi bir kişi bu şekilde bir aracıyı kabul eder de kendisiyle Allah arasında yetkileri olan bir takım aracıları kabul ederse o kişi *kâfir* ve *müşrik* olmuştur.”

Burada konumuzla alakalı olan kısma gelince:

İnsanlar onlardan istiyorlar, onlar da Allah’tan istiyorlarmış! Daha önce de hidayeti ve rızkı zikretmişti ve bu isteği nasıl yapılacağından bahsetmişti. Örneğin vefat etmiş bir kişinin kabrinin başına giderek “Ey şahıs benim için Allah’tan rızık talep eder misin, benim için hidayet duası eder misin.” İşte bu gibi durumlar bizim meselemizin aslını oluşturmaktadır.

Birinci nakle gelince, oradaki fayda şudur; İbn Teymiye'nin önceki sözüyle bu ameli sadece *bid'at* olarak gördüğü zannına kapılanların delillerinden bir tanesiydi.

O burada bunun şirk götüren bir vesile olduğunu söylüyor, onları Allah'a ortak koşmak ve onlara ibadet etmek anlamında olduğunu ifade ediyordu. "Şirke götüren bir vesile" ifadesiyle bunun şirk olmadığını sadece şirk götüren bir vesile olduğunu zannedenler olmuş. Biz İbn Teymiye'nin birinci nakilde 1. cildin 123. sayfasındaki ifadelerini naklettik, orada "Onlar bir aracı konumundalar" dedikten ve ölen birisinin yanına gidip "Bana yardım eder misin, sıkıntı mı giderir misin" gibi isteklerde bulunanlardan bahsettikten sonra şöyle demiştir: "Onlardan bunu isterler, bu konuda onlara müracaat ederler; işte bu en büyük şirklerden bir tanesidir." Yani bunun şirk olduğunu ifade etmiştir ve "Ey falanca kişi benim için Allah'a dua eder misin" gibi sözlerin şirk olduğunu ifade etmiştir. Burada ondan daha büyük bir şirk vardır ki o da "Ey falanca sıkıntım gider, ne olur" gibi ifadelerle bizzat ölüden medet ummaktır. Birinci durumda Allah ile arasına aracılar koyuyor, ikinci durumda ise aracısız bir şekilde ölüden bir şeyler talep ediyor. Dolayısıyla birincisi şirktır ve daha büyük bir şirkete götürür.

Evet şeyh burada ölülerden bir şey talep etmeyi şirk değil şirk götüren bir vesile gibi ifade etmiştir fakat bu, şahsın kabrin başına gidip de "Benim için Allah'a dua eder misin" demesidir. Bu durum kişiyi belli bir süre sonra bizzat ölüden bir şeyler talep etmeye götürür. "Ey falanca kişi bana hidayet eder misin?" anlamında hidayet bizzat ölüden talep edilir, halbuki ilk dönemlerde "Benim için Allah'a dua eder misin bana hidayet versin" gibi taleplerde bulunuyordu (dolayısıyla şirk şirk götürmüştür).

Bu nedenle İbn Teymiye'nin sözü tam olarak anlaşılmalıdır ve sözüne bir bütün olarak bakmak gerekir. Onun konuyla alakalı söylediği söylemleri bütünüyle baştan sona bir araya getirmek gerekir ki böylece onun Allah'tan bir şeyler isterken aracı koşmayı küfür

gördüğü anlaşılır. Ölülerden dua talep etmek de Allah ile insan arasında bir takım aracılığın varlığını kabul etmektir. Bu nedenle İbn Sehmân “*es-Savâ’iku’l-Mürsele*” isimli kitabında (s. 148) önce İbn Teymiye’nin sözlerini aktarmış -ki bunlar bizim az önce aktarmış olduğumuz iki cümledir (1/ 123, 126)- daha sonra aracı kılarak bir şeyler talep etmeyi mubah görenlere reddiyeler vermiş ve şöyle demiştir: “Şeyh -İbn Teymiye’nin- sözünün tamamına baktığımızda görüyoruz ki bunu yapanların yani aracı koşanların *kâfir* olduğunu ve *müşrik* olduğunu ifade ediyor.”

Daha sonra şöyle diyor: “Acaba İbn Teymiye’nin kitabın bir bölümündeki sözünü alarak diğer sözlerini terk etmek ne kadar uygundur? Nitekim diğer bölümlerde konuyla alakalı apaçık ifadeleri bulunuyor.”

İşte burada İbni Teymiye’den yapmış olduğumuz nakillerle alakalı bilgiler sona eriyor. Şimdi biz farklı kitaplardaki nakilleri aktarmaya başlayacağız, özellikle Şeyh Abdullatif bin Abdurrahmân’ın “*Misbâhu’z-Zalâm*” isimli kitabından bir takım nakiller yapacağız ki o, kitabında bu konuyu açıkça ifade etmiş ve ölülerden bir şeyler talep etmenin *büyük şirk* olduğunu söylemiştir. Şefaât talep etmenin de dua talep etmekten farkı olmadığını ve bizzat onun bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Ölülerden dua talep etmek bizzat şefaât talep etmeye benzer. Kişi ile Allah arasında bir vasıta kabul etmek anlamına gelir. Herhangi bir iş konusunda vasıtalar aracılığıyla birtakım taleplerde bulunan insanoğlu bu talepleri ile dünyalık ya da âhiretlik bir takım istekleri ölülere arz eder. İşte şimdi nakillere başlayalım:

1- Kitabın 251. sayfasında Peygamber’den (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şefaât talep etmeyi câiz görenlere reddiye veriyor ve şöyle diyor: “Velhâsıl bu gibi insanların söylemlerine baktığımızda Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’den ya da Allah’a yakın olduğu zannedilen mevkî ve makam sahibi başkalarından şefaât talep etmeyi câiz gördükleri ve mekruh ya da haram görmedikleri anlaşılıyor. Bunun şirk

olmadığını ifade ediyorlar. Bunun, 'Yaşayan insanlardan güçlerinin yetebileceği sıradan işleri talep etmekten farkı yoktur.' diyorlar."

Daha sonra şöyle dedi: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat ettikten sonra dahi ondan birtakım isteklerde bulunmak câizdir. Bu durum yaşarken ondan bir şeyler istemekten daha evladır." ya da "Yaşadığı dönemde ondan ne isteniyorsa vefatından sonra da istenebilir." gibi sözler söyleyen kişi şirkin kapısını açmıştır. Allah'a ortak koşma kapısını ardına kadar açmış ve Azîz ve Hamîd olan Allah'ı birlemekten uzaklaşmıştır. Bu sözler müşrik olan Sâbiiler'in ve ümmî olan Câhiliye mezhebinin sözleridir."

Burada görülüyor ki; dünya hayatında iken Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den istemenin câiz olduğu herhangi bir şeyi vefatından sonra yine ondan talep etmenin büyük şirk olduğunu ifade etmiştir.

2- 258. sayfada şöyle der: "Bir kişinin ölüden 'Benim için Allah'a dua eder misin, bana hidayet versin.' demesi hüküm bakımından (doğrudan) 'Bana hidayet ver.' demesi gibidir. Çünkü bu iki durumda da ölüden bir şeyler talep ediliyor. Nitekim ölü böyle bir şeye güç yetiremez, aynı zamanda böyle bir hakkı da yoktur. Kâideye bakınca karşımıza şu çıkıyor: 'Ölülerden güçleri yetmeyeceği bir şeyleri talep etmek büyük şirktir.' Çünkü sen eğer ölüden bir şey talep edersen sadece Allâhu Teâlâ'nın gücünü yettiği bir şeyi ondan talep etmiş olursun ki nitekim ölülerin böyle bir hakkı yoktur. Bazı insanlar ölülerden sadece hidayeti talep etmenin, ya da şifa talep etmenin, veya ot ve ağaç gibi bitkileri çıkarmasını, veyahut da zürriyet talep etmenin sadece şirk olduğunu ve yasak olduğunu, bunlar dışında kalan isteklerin şirk olmadığını ifade etmişlerdir. Bunlar cehaletlerinden dolayı böyle şeyler söylüyorlar. İnsanın hayatında gücünün yettiği bazı işler, ölmesiyle beraber artık gücü yetmeyecek duruma gelir. Hadîs-i şerifte ifade edildiği gibi:

إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ

"Âdemoğlu vefat ettiğinde amelleri kesilir."¹²⁵ Bu nedenle dünya hayatında gücünün yettiği şeyler vefatından sonra gücünün yetmediği şeylere dönüşür. Onlardan ne istenirse istensin hüküm ve şariat açısından bu böyledir. Kalplere hidayet, hastaya şifa, otları bitirmek ya da zürriyet talep etmek ile; bir adamın gökyüzüne kaldırıldıktan sonra İsâ (aleyhisselâm)'a dua edip "Bana şunu şunu ver, şu yiyecekleri ver." demesi arasında fark yoktur. "Kalbime hidayet et, günahlarım için af talep et" demenin normal isteklerden farkı yoktur. Daha önce geçti ki bir kişi "Ey İsâ'nın annesi benim için Allah'a aracılık eder misin" demek büyük şirktir. Bu konuda Müslümanların icmâ'ı vardır. Fakat dünya hayatında ondan dua isteseydi ve af talep etseydi yani istiğfâr etmesini isteseydi hüküm böyle olmazdı. Nitekim Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) bazı sahâbelerden dua talep etmiş, kendisi için Allah'tan af talep etmesini söylemiştir."

Burada dikkatli bakacak olursak icmâ'ın var olduğunu söylüyor ki bu önemli bir açıklamadır.

Söylediği sözlerin ilk bölümüne bakacak olursak dua ile şefaati talebi meselesine değinir, dua talebinin şefaati talebi kavramına girdiğini ifade eder.

İbn Teymiyye'nin şefaati ile alakalı bazı açıklamaları vardır. Başkalarından şefaati talep etmenin ya da bizzat şefaati Peygamber'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) talep etmenin şirk olduğunu ve küfür olduğunu ifade eder. Nitekim Muhammed bin Abdulvehhâb "Kitâbu't-Tevhîd" kitabında "Şefaati Bâbı"nın sonunda onun ifadelerini aktarır. İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Allâhu Teâlâ kendisi haricinde herhangi bir kişiden bir şey istemenin uygun olmadığını belirtiyor ve bunun kimsenin mülkiyetinde olmadığını, kimsenin bu konuda bir payının olmadığını ifade ediyor. Hiç kimsenin Allah'a yardım edemeyeceğini kesin bir şekilde ifade buyuruyor. Dolayısıyla ortada şefaatten başka bir seçenek kalmıyor ki böyle bir şefaati de fayda vermez. Şefaati sadece Allah'ın izin vermiş olduğu kimselere fayda verebilir:

125. Muslim, 1631; Tirmizi, 1376; Nesâi, 3651.

وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ

“... Allah'ın razı olduğu insanlar dışında hiç kimseye şefaât edemezler...” (Enbiyâ, 28). Bu şefaât müşriklerin zannetmiş olduğu şefaattir ve böyle bir şefaât kıyamet gününde asla olmayacaktır.”

Burada iyi bakılacak olursa şefaât talebinin olmayacağını ifade ediyor ve bu işi yapanların müşrik olduklarından bahsediyor. Böylece İbn Teymiye'nin sözü, yani onu bid'at olarak görüyor olması, bu işin dinden çıkarmayan bir bidat olduğu anlamına gelmiyor. Bu, dinden çıkartan bir bid'attır ve birçok yerde bundan bahsetmiştir. Bizim nakillerimiz daha önce geçmişti. Özellikle Allah'a aracı koşmanın, Allah ile kul arasında böyle bir aracılığın varlığını kabul etmenin şirk olduğunu ifade ediyor. Bir kişi İbn Teymiye'nin sözünü anlamak istiyorsa sözünün bütününe bakması gerekir, çünkü onun açıklamaları birbirini tamamlıyor. Kişi sadece onun sözünün bir kısmına bakarsa icmâ'a muhalefet ettiğini zannedebilir ancak bu durum da ona yakışmayan bir durumdur, İbn Teymiye'nin konumuna yakışmayan bir durum olur. Ona hüsnü zan besleyenler böyle bir sözü söylemeyeceğini bilirler.

II. İbnu'l-Kayyım:

“İğâsetu'l-Lehfân” ve “Medâricu's-Sâlikîn” isimli eserlerinde bu konuya çokça değinmiştir.

Şöyle der: “Şirkin çeşitlerinden bir tanesi de insanların ölümlerden birtakım ihtiyaçları talep etmeleridir. Ölümlerden yardım istemeleri, dua ve benzeri ibadetler ile onlara yönelmeleridir. Bu, şirkin özüdür. Çünkü normalde vefat eden bir kişinin tüm amelleri kesilir ve biter. Vefat etmiş kişi kendine zarar ve fayda veremez, dolayısıyla bu kişinin kendisinden yardım talep eden insana herhangi bir fayda ve zarar vermesini beklemek ya da ondan ihtiyaçlarını gidermesini

beklemek veya Allah'a aracılık yaparak dua eden kişilere yardım etmesini arzulamak olmaması gereken davranışlardır.”¹²⁶

Allah ona rahmet eylesin bir başka yerde şöyle demiştir: “Müşrikler ölümlere dua etmekten vazgeçemezler, ölümleri Allah'a ortak koşarlar, ölümlerin adını anarak ihtiyaçlarını onlardan talep eder, onlardan yardım bekler ve dua ve benzeri ibadetler ile onlara yönelirler.”¹²⁷ Burada konumuzla alakalı olan bölüm “Dua ile ölümlere yönelirler.” ifadesidir; buradan maksat şefaata talep etmek ve onların aracı kılınması meselesidir ki bu işleri yapan kişilere yazının başında *müşrikler* demişti.

Yine şöyle demiştir: “Bu müşrikler işleri ters çevirdiler, dini alaşağı etmeye çalıştılar, kabirleri ziyaret etmenin maksadını ölümleri Allah'a ortak koşmak, ona dua etmek ve onun vesilesiyle dua talebinde bulunmak haline getirdiler.”¹²⁸ Burada dikkatli bakacak olursak ölümler ile dua edenlerin *müşrik* olduğunu ifade ediyor. Bu mesele aracı kılmak meselesidir. yine Allah ona merhamet etsin başka bir yerde şöyle demişti: “Şirk ve bid'at ehli kendilerine söylenen sözleri değiştirme konusunda mâhirdirler. Onlara dua edecekleri yerde onları vesile kılarak dua ediyorlar, onlara şefaata etme ihtimallerini bir tarafa bırakıp onlardan şefaata talep ediyorlar.”¹²⁹ Burada da onları “Bid'atçılar, müşrikler ve şefaata talipleri” olarak isimlendirmiştir.

III. Davet İmamlarının Görüşleri:

Onlar icmâ ile bu konuyu büyük şirk olarak görüyorlar.

Bir mesele: Bazıları diyor ki; Ölümlerden bir takım isteklerde bulunmak dua değil taleptir.

¹²⁶ Bk. *Medâricu's-Sâlikîn*, 1/346.

¹²⁷ Bk. *Zâdu'l-Me'âd*, 1/527.

¹²⁸ Bk. *İğâsetu'l-Lehfân*, s. 159. (Dâru'l-Fikr).

¹²⁹ Bk. a.g.e. s. 162.

Biz de deriz ki: Duanın ismini değiştirmek onun hakikatini değiştirmez; talep de duadır. *Talep, dua ya da nida* işte tüm bunlar hükmen aynıdır ve ibadettir.

IV. Birtakım Tartışmalar Ve Çelişkili İfadeler:

Kabirlerin başına gidip ölülerden bir takım isteklerde bulunmayı *bid'at* yada *küçük şirk* görenlere bazı sorularımız olacak:

Birinci Soru: Bir kişi kabrin başına gelir de vefat eden kişi için kurban keser ve herhangi bir söz söylemezse ve kestiği bu kurban ile ölen kişiyi kendisiyle Allah arasında bir aracı olmasını istese bu amelin hükmü ne olur?

Bu amel Allah'tan başkası adına kurban kesmek sayılacağından dolayı bunu büyük şirk sayıyorlar. Peki biz de soruyoruz; onun için kurban kesmekle ondan bir takım taleplerde bulunarak dua etmenin arasındaki fark nedir? Bu kişi de onun için kurban kesmek yeri-ne ona nida ederek kendisine şefaathetmesini talep ediyor.

İkinci Soru: Müşriklerin şirki tam olarak nedir? Onlar putların aracı olmasını istiyor ve onların şefaathetlerini isteyerek Allah ile kendileri arasında vasıtalar olmalarını istemiyorlar mı? Nitekim konuyla alakalı Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ

“Onlar Allah katında bizim şefaathetçilerimizdir” (Yûnus, 18). Bu müşriklerin yaptıklarıyla onların yaptıkları arasında herhangi bir fark var mıdır?

“Ama onlar put, bunlar insan” diyecek olurlarsa deriz ki: Bir ka-bir kendisine ibadet yapılıncaya puta dönüşür. Nitekim Rasûlullah (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثْنَا يُعْبَدُ

"Allahım kabrimi ibadet edilen bir puta dönüştürme!"¹³⁰

Üçüncü Soru: Hristiyanlar Meryem ve İsa (aleyhimesselâm)'ın heykellerine giderek onları Allah'a ortak koşuyorlar ve diyorlar ki: "Ey Meryem! İlahın yanında bize şefaathçi olur musun?" İbn Teymiye (rahimehullâh) ve diğer âlimler kitaplarında onların birtakım şirk olan amellerini detaylıca açıkladılar. Acaba herhangi bir insanın kabrin başına gelip de "Ey falanca kişi! Ben yolculuğa çıkmak istiyorum, Allah'a dua eder misin sağ-sâlim gidip geleyim" gibi ifadeleri kullanması ile Hristiyanların söylemiş olduğu sözlerin arasında bir fark var mıdır?

Derlerse ki "Hayır, elbette ki fark yoktur; ama Hristiyanlar aslî kâfirlerdir." Biz de deriz ki: "Aslî kâfirlerin yapmış olduğu küfürle aslî olmayan kâfirlerin yapmış olduğu küfrün hükmü aynıdır. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in buyurduğu gibi:

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

"Kim bir topluluğa benzemeye çalışırsa o da onlardandır"¹³¹

Dördüncü Soru: Eğer kabrin başına gidip ölülerden bir takım isteklerde bulunmak şirk değil de sadece bid'at ise kişinin Hafaza meleklerinden bir takım taleplerde bulunması ve onlara dua etmesinin hükmü nedir? Örneğin "Ey melekler! Bana Allah katında şefaath eder misiniz?" Ya da "Benim için Allah'a dua eder misiniz?" demenin hükmü nedir? Eğer bunu da şirk görmüyor sadece bid'at görüyorsanız o zaman Kur'an-ı Kerîm'e muhalefet ediyorsunuz demektir. Nitekim Allah (azze ve celle) Sebe' suresinin 40. âyet-i kerîmesinde şöyle buyurur:

130. Ahmed, *Müsned*, 7358. Şuayb el-Arnaüt bu hadis için "İsnadı kavi (sahih)" demiştir. Hadisin devamında şu ifade de vardır: لَمَّا قَوْمًا اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ "Allah, peygamberlerinin kabirlerini mescidler edinen bir kavme la'net etsin." (Editör)

131. Ebû Dâvûd, 4031; Ahmed, *Müsned*, 5114.

وَيَوْمَ يَخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ

“O gün Allah, onların hepsini toplayacak; sonra meleklerle: ‘Size tapanlar bunlar mıydı?’ diyecek.” (Sebe, 40).

Bir başka âyet-i kerîme şöyledir:

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ
أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى

“Göklerde nice melek var ki onların şefaathleri, dilediği ve hoşnut olduğu kimse için Allah'ın izin vermesi dışında, bir işe yaramaz.” (Necm, 26).

Onların meleklerle ibadeti Allah katında onlardan şefaath talep etmeleridir.

Onların bu düşünceleri şu âyet-i kerîmeye muhaliftir:

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ
رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا

“Onların yalvardıkları bu varlıklar Rablerine -hangisi daha yakın olacak diye- vesile ararlar; O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, sakınılacak bir azaptır.” (İsrâ, 57).

Bu âyet-i kerîme kendilerinden şefaath beklenen melekler hakkında inmiştir. Allâhu Teâlâ bu, şefaath bekleme eylemini ibadet diye isimlendirmiştir ve bunun şirk olduğunu ifade etmiştir. Siz ise “bu bir bid’attır ve ibadet de değildir, şirk de değildir.” diyorsunuz....

Şeyh Abdurrahmân bin Hasan¹³² şöyle der: “Eğer ölümlere yalvarıp-yakarmak câiz olsaydı, insanların kendilerinden hiç ayrılmayan Hafaza meleklerine dua etmeleri ve onlardan bir şey beklemeleri de câiz olurdu. Halbuki bunun câiz olduğunu hiçbir Müslüman söyleyemez; hatta herhangi bir Müslüman böyle bir şey yapacak olursa Allah'a ortak koşmuş sayılır. Yanımızda hazır bulunan meleklerle alakalı böyle bir şey câiz değilse, ölen insanların ruhları ile alakalı böyle bir şeyin câiz olması elbette ki mümkün değildir.”

Beşinci Soru: Az önce geçen bilgileri göz önünde bulundurarak biz şöyle diyoruz: Bir insan cinlere dua etse, onlardan bir şey talep etse ve “Ey falanca cin! Benim için Allâhu Teâlâ'ya aracı olur musun, benim için şefaât eder misin?” gibi cümleler kursa -nitekim bazı Arap kabileleri Huzâa ve benzeri kabileler cinlere ibadet ediyorlardı, Şeyh Şinkîti tefsirinde¹³³ onların bu durumlarını ifade ediyor- kesinlikle bilinir ki Araplar ibadet ettikleri varlıkların yaratıcı ya da rızık veren olduğuna inanmıyorlardı, onlar cinlere ve meleklerle dua ederken onlardan şefaât bekliyorlardı, başka amaçları yoktu.

Eğer herhangi birisi şöyle derse: “Sen sadece şefaatten ve şefaât talep etmekten bahsediyorsun. Ölümlerden şefaât talep etme meselesinin küfür olduğunu biz de kabul ediyoruz. Nitekim bu konuyla alakalı icmâ vardır; icmâ'ı da İbn Teymiyye aktarıyor. Ölümlerden şefaât talebi küfürdür, bu konuda herhangi bir şüphemiz yoktur. Ancak bu mesele âhirette bir insanın cehennemden kurtulması ve cennete girmesi için istekte bulunması anlamına gelir.”

Bizde deriz ki: *Şefaât* kelimesi umumî bir kelimedir, herhangi bir hayır işinin gerçekleşmesi için aracılık talep etmek demektir. Bu işin dünyada ya da âhirette olması fark etmez. Dinî bir talep de olabilir, örneğin; bir kişi hidayeti, muvaffak olmayı talep edebilir ya da dünyalık olarak bir takım mal ve rızık talebinde bulunabilir ki bu konuda herhangi bir fark yoktur. Âlimlerimiz şefaati “Başkası için hayır

¹³². Bk. *Mecmû'u'r-Resdîl*, 4/385-387.

¹³³. Bk. *Edvâ'u'l-Beyan*, İsrâ sûresinin tefsiri, s. 599.

talebinde bulunmak (طَلَبَ الْخَيْرِ لِلْغَيْرِ) ” diye tarif ederler. Bu konuda muayyen bir kelime kullanmadılar; âhirette ya da dünyada yapılacak talep ile alakalı detaylı bir açıklama yapmadılar. Dolayısıyla umumi bir kelime olduğundan dolayı hem dünyada hem de âhirette istenecek tüm hayırları içinde barındırır. Allah (azze ve celle) şöyle buyurur:

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً
سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا

“Kim iyi bir işe şefaath/aracılık ederse onun da o işten bir nasibi olur. Kim kötü bir işe şefaath/aracılık ederse onun da ondan bir payı olur. Allah her şeyin karşılığını vericidir.” (Nisâ, 85).

Bu konuyu açıklayacak en büyük delillerden bir tanesi de şudur: Kâfirler kendi ilahlarından dünyalık olarak birtakım isteklerde bulunuyorlardı. Onlar genelde âhiret ile alakalı isteklerde bulunmazlardı çünkü onlar âhirete inanmıyorlar, cennet ve cehennemin varlığını da kabul etmiyorlardı. Tüm istekleri Allah katında o putların aracı olması ve yağmurun yağması, hastalıklar, dünyevî bela ve musibetlerin uzak olmasıydı...

Şefaath kelimesinin sadece âhirete yönelik bir amel olduğunu söyleyenlere diyoruz ki: “Ey Allah'ın veli kulu! Benim için âhirette şefaathçi olur musun, cennete gireyim cehennemden kurtulayım.” ya da “Ey Allah'ın kulu! Benim için şefaathçi olur musun ki Allah dün işlediğim günahlarımı affetsin.” Bu iki cümle arasındaki fark nedir? “Şefaath eder misin” kelimesi iki cümlede de bulunuyor; ilk cümlede âhirete yönelik birtakım talepler söz konusu, ikinci cümlede ise yine ölümlerden birtakım talepler var. İster dünyada olsun ister âhirette olsun fark etmez; bu talepler her iki cümlede de mevcuttur.

Âhirete has olan şekil ile baktığımızda; bir adam vefat etmiş olan bir şahsın kabrinin yanına gelir de meselâ bir ameliyat geçirecek ve o kabrin yanına geliyor ve ölen o veliye diyor ki “Ey Allah'ın veli

kulu! Benim için Allah'a dua eder misin, ameliyatım başarılı geçsin.” İşte bu durum küfür bakımından daha şiddetlidir. Çünkü velilerin ya da rasûllerin âhirette şefaate edeceğine dair şüphe yoktur ve peygamberler ve evliyalar âhirette şefaate ederler. Ancak ikinci durumda (ameliyat için dua etmede) herhangi bir şüphe yoktur ve bu surette dünyalık bir şeyler talep ediliyor ki bunun şirk olduğu daha açıktır.

Âhirete has olan durumda “Ey Allah'ın kulu! Allah'a dua eder misin, bana hidayet nasip etsin, beni affetsin.” Hidayet ve mağfiret normalde bir insanın cehennemden kurtulup cennete gitmesini arzulamak anlamına gelir. Çünkü hidayet cennete girme yoludur...

Burada güncel bir mesele söz konusudur:

Sâlih kimselerin Allah katında mertebeleri ve belli bir konumları vardır. Bizler onların kabirleri yanına gidip yine Allah'tan bir şeyler talep ediyoruz. Çünkü orası mübarek bir mekandır ve duaların icabet edildiği bir yerdir.” Bu ifadelere bizim cevabımız şudur: “Yaptığınız bu işler bid'attır ve küçük şirktir...”

II. İKİNCİ ŞÜPHE: [MEZKÛR ÂYETLERİN PUTLARA TAPANLAR HAKKINDA İNDİĞİ ŞÜPHE]

Musannif dedi ki:

فَإِنْ قَالَ : هَؤُلَاءِ الْآيَاتُ نَزَلَتْ فِيمَنْ يَغْبُدُ الْأَصْنَامَ؛ فَكَيْفَ تَجْعَلُونَ
الصَّالِحِينَ مِثْلَ الْأَصْنَامِ؟! أَمْ كَيْفَ تَجْعَلُونَ الْأَنْبِيَاءَ أَصْنَامًا؟!
فَجَاوِبُهُ بِمَا تَقَدَّمَ فَإِنَّهُ إِذَا أَقَرَّ أَنَّ الْكُفَّارَ يَشْهَدُونَ بِالرُّبُوبِيَّةِ كُلِّهَا لِلَّهِ،
وَأَنَّهُمْ مَا أَرَادُوا مِمَّنْ قَصَدُوا إِلَّا الشَّفَاعَةَ، وَلَكِنْ أَرَادَ أَنْ يَفَرِّقَ بَيْنَ
فِعْلِهِمْ وَفِعْلِهِ بِمَا ذَكَرَ فَادْكُرْ لَهُ أَنَّ الْكُفَّارَ مِنْهُمْ مَنْ يَدْعُو الْأَصْنَامَ،
وَمِنْهُمْ مَنْ يَدْعُو الْأَوْلِيَاءَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِيهِمْ : {أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ
يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ}، وَيَدْعُونَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
وَأُمَّهُ، وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : {مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ
مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ
الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ * قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ
لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ} وَاذْكُرْ لَهُ قَوْلُهُ تَعَالَى :
{وَيَوْمَ يَخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ
* قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ
أَكْثَرَهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ} وَقَوْلُهُ تَعَالَى : {وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ
مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ
تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ}
فَقُلْ لَهُ : عَرَفْتَ أَنَّ اللَّهَ كَفَرَ مَنْ قَصَدَ الْأَصْنَامَ، وَكَفَرَ - أَيْضًا - مَنْ

قَصَدَ الصَّالِحِينَ، وَقَاتَلَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Herhangi birisi kalkıp şöyle ederse: “Sizin söylemiş olduğunuz bu âyet-i kerîmeler putlara ibadet eden insanlar hakkında inmiştir. Sizler nasıl olur da sâlih insanları ya da peygamberleri putlar gibi değerlendiriyorsunuz?

Biz bu soruya daha önce geçen açıklamalar ile cevap verdik. Kâfirler de rubûbiyetin sadece Allah'a ait olduğunu kabul ediyorlardı ancak onlar putlara ibadet ederek, sadece şefaât beklentisi içine giriyorlardı. Eğer o kişi kâfirlerle kendi yaptıklarının aynı olmadığını ve arada fark olduğunu söylüyorsa onlara şöyle de: Kâfirlerden kimileri putlara kimileri evliyalara tapıyorlardı; onlar hakkında Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

“Onların yalvardıkları bu varlıklar Rablerine -hangisi daha yakın olacak diye- vesile ararlar...” (İsrâ, 57). İçlerinden bazıları Meryem oğlu İsrâ'ya ve annesi Meryem'e (aleyhimüsselâm) ibadet ediyorlardı. Nitekim Allâhu Teâlâ onlarla alakalı şöyle buyuruyor:

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ * قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

“Meryem oğlu Mesîh ancak bir rasûldür. Ondan önce de (birçok) rasûller gelip geçmiştir. Anası da çok doğru bir kadındır. Her ikisi de yemek yerlerdi. Bak, onlara delilleri nasıl açıklıyoruz, sonra bak nasıl (haktan) yüz çeviriyorlar.” “De ki: Allah'ı bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Hakkıyla işiten ve bilen yalnız Allah'tır.”

Yine ona Allâhu Teâlâ'nın şu sözlerini hatırlatırsın:

وَيَوْمَ يَخْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ * قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ
الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ

“O gün Allah, onların hepsini toplayacak; sonra meleklerle: Size tapanlar bunlar mıydı? diyecek.” “(Melekler de:) ‘Sen yücesin, bizim dostumuz onlar değil, sensin. Belki onlar cinlere tapıyorlardı. Çoğu onlara inanmıştı’ diyecekler.” (Sebe, 40-41).

Ve Allah Teâlâ'nın şu kavlini:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي
إِلَٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالِ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي
بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي
نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

“Allah: Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara, “Beni ve anamı, Allah'tan başka iki ilah bilin” diye sen mi dedin, buyurduğu zaman o, “Hâşâ! Seni tenzih ederim; hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Hem ben söyleseydim sen onu şüphesiz bilirdin. Sen benim içimdekini bilirsin, halbuki ben senin zâtında olanı bilmem. Gizlilikleri eksiksiz bilen yalnızca sensin.” (Mâide,

116).

Ve Ona de ki: Bak Allâhu Teâlâ putlara yönelen insanları tekfir ediyor ve aynı şekilde sâlihlere yönelerek ibadet eden ve onlardan bir takım beklentiler içerisine giren insanları da tekfir ediyor. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) o insanlarla bilfiil savaşmıştır...

Bu Bölümün Konusu:

Bazıları bu âyet-i kerîmelerin müşrikler hakkında indiğini ve Müslümanlar için geçerli olmayacağını ifade ediyorlar. Bir kısım insanlar da bu âyetlerin putlarla alakalı olduğunu dolayısıyla sâlih insanlardan şefaât talep edenleri ve onları aracı kılanları kuşatmayacağı ifade etmişlerdir.

Bu Şüphenin Birinci Şüphe İle Olan Bağlantısı:

Musannif sana hasımların ile münâkaşa ederken ulûhiyet tevhi-dini ifade eden âyetleri delil olarak sunmanı istedi; örneğin:

هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ

“Onlar Allah katında bizim şefaâtçilerimizdir” (Yûnus, 18).

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى

“Dikkat et, hâlis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine bir takım dostlar edinenler Onlara, ‘bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz’ derler.” (Zümer, 3).

Bu ve benzeri âyetleri delil olarak sunduğunda sana “Bunları delil olarak getirme, çünkü bu âyetler müşrikler hakkında ya da putlar hakkında nazil olmuştur.” derler.

Bu şüphe içerik bakımından ikinci şüpheyeye benzemektedir. Bazı âyetlerin kâfirlerle alakalı inmesini ve onların yaptıklarını yapanları kuşatıp kuşatmadığı meselesini ifade eder.

Bu şüpheyi sahiplenenden birisi de Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın kardeşi Süleyman bin Abdulvehhâb'dır. “es-Savâ'i-ku'l-Îlâhiyye” ya da “Faslu'l-Hitâb” diye isimlendirilen risâlesinde konuyu ele almıştır. Orada şöyle der: “Müşrikler hakkında nâzil olan âyetlerin *Lâ ilâhe illallâh* diyen kişiler için geçerli olacağını nasıl söylerler?”

İsmi Alevî Haddâd (ö. 1332) olan bir kişi de bu görüşleri benimsemiş ve konuyla alakalı iki risâle yazmıştır. Bu âyetlerin kâfirlerle alakalı olduğunu ve Müslümanlarla kâfirlerin arasında hükmen bir münasebet olmadığını savunur.

Yine ismi Alevî el-Edmehûrî olan bir kişi bu görüşleri savunmuş ve şöyle demiştir: “Hâriciler kâfirlerle alakalı âyetleri nasıl ki Müslümanlara hamlediyorsa bunlar da aynısını yapıyorlar.” Daha sonra bu şüphe olabildiğince yayılmış ve birçok kişi tarafından benimsenir hale gelmiştir.

Güncel Bir Mesele:

Günümüzde de bazı insanların aklında benzeri şüpheler bulunmaktadır. Onlardan birine; **وَمَنْ لَّمْ يَخُكْمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ** “Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir.” (Mâide, 44) âyetini delil olarak sunacak olsan bu âyetlerin Yahudilerle alakalı olduğunu ve Müslüman yöneticilerle alakalı olmadığını ifade ederler.

Onlardan birine Allah ve Rasûlü’ne savaş ilan eden sıradan bir Müslüman ya da yöneticinin kâfir olacağını söyleyen, bu âyetlerin Kureyş kâfirleriyle alakalı olduğunu ve günümüzde aynı işleri yapan kişilerle alakalı olmadığını savunurlar.

Onlara büyük şirkte cehaletin mazeret olmadığını, büyük şirk işleyen her bir kişinin cahil bile olsa müşrik diye isimlendirileceğini söyleyen ve konuyla alakalı bir takım âyetleri delil olarak göstersen, bu âyetlerin bi’setten önceki aslı kâfirlerle alakalı olduğunu ve Ehl-i Kible için geçerli olmadığını söylerler.

Modernistlerden birine; **أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ** “Kendi istek ve tutkularını (hevasını) ilah edineni gördün mü?” (Furkân, 43) âyetini delil getirecek olsan, bu âyetin kâfirlerle alakalı olduğunu söyleyecektir.

Onlara Verilecek Reddiye:

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Bir muvahhid (hanîf) olarak yüzünü dine doğru yönelt ve sakın müşriklerden olma.” (Yûnus, 105).

Bu âyet-i kerîmede Allâhu Teâlâ, Peygamber’ini onlar gibi olmaktan nehyetmiştir. Eğer onların yaptıklarını yapacak olursa (ki onun böyle bir şey yapması söz konusu olmamakla beraber buradaki yasak tüm ümmete yöneliktir) onların başına gelecek ne varsa onun da başına gelecektir.

Allahu Teâlâ şöyle buyurur:

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً

“Sizin de kendileri gibi inkâr etmenizi istediler ki onlarla eşit olasınız.” (Nisâ, 89).

Eğer onların istedikleri gibi davranıp da onlar gibi olursanız Ehl-i Kible bile olsanız hüküm bakımından onlar gibi olursunuz.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

“İşitmedikleri halde işittik diyenler gibi olmayın.” (Enfâl, 21).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ

“Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları dost edinmeyin. Zira onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır.” (Mâide, 51).

İbn Ömer'den (radıyallâhu anhumâ) merfû¹³⁴ olarak rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

“Kim bir topluluğa benzemeye çalışırsa o da onlardandır”¹³⁵

Ebû Saîd'den merfû olarak rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sal. lallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

لَتَشْبَعَنَّ سَنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، شَبْرًا شَبْرًا وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّى لَوْ
دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ تَبِعْتُمُوهُمْ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْيَهُودُ
وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: «فَمَنْ»

“Muhakkak ki sizler, sizden önceki ümmetlerin yoluna tıpa tıp, aynen uyacaksınız. Hatta onlar bir keler deliğine girmiş olsalar, oraya siz de gireceksiniz. Dediler ki: Ya Rasûlallah! Bunlar Yahudiler ve Hristiyanlar mıdır? Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dedi ki: “Başka kim olacak?”¹³⁶

İbn Teymiyye önce geçen âyet-i kerîmelerin sadece kendilerine inen o topluluğa has olduğunu ve aynı işleri yapan kişileri kuşatmadığını söyleyenlere şöyle der:

“Meselâ zihâr âyetinin¹³⁷ sadece Evs bin Sâmit (radıyallâhu anhu) hakkında indiğini ve ondan başka hiç kimsenin bu hükme ortak olamayacağını hiç kimse söylemez. Ya da liân âyetinin¹³⁸ sadece Âsım bin Adî'le (radıyallâhu anhu) alakalı olduğunu ve başkalarını ilgilendirmedini söyleyecek herhangi bir Müslüman bulamazsınız veya Kur'an-ı Kerim'de kâfirleri kınayan tüm âyet-i kerîmelerin sadece Kureyş

134. Buradaki “Merfû” kavramı bir hadis terimidir; Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e isnâd edilen söz, fîl ve takrirlerle denir. (Editör)

135. Ebû Dâvûd, 4031; Ahmed, Musned, 5114.

136. Buhâri, 7320.

137. Bk. Mucâdele, 1-4.

138. Bk. Nûr, 6-9.

kâfirlerine yönelik olduğunu ve başka kâfirleri ilgilendirmeyeceğini söyleyen bırakın bir Müslüman, aklı başında herhangi bir insan bile bulamazsınız.”¹³⁹

Ebû Butayn der ki:

“Bu gibi âyet-i kerîmelerin sadece önceki müşriklerle alakalı olduğunu onların işlerinin aynısını yapan kişileri kuşatmadığını söylemek büyük bir küfürdür. Bu şu anlama da gelir Kur'an-ı Kerim'de ve Sünnet-i Seniyye'de zikredilen hadlerin sadece önceki insanları bağladığını onların da yok olup gittiklerini, dolayısıyla diğer insanları ilgilendirmedığını söylemek gibidir. Günümüzde zina eden herhangi bir insana had cezası vurulmayacağı veya hırsızın elinin kesilmeyeceğini iddia etmek anlamına gelir ve böylece Kur'an'ın tüm hükümleri iptal edilir.”¹⁴⁰

Bu Şüpheye Reddiye Verilirken Atılması Gereken Adımlar:

Birinci Adım: Onların yaptıkları, öncekilerin yaptıklarıyla birebir aynıdır. İsimlere değil yapılan amellere itibar edilir ve birbirine benzer işlerin hükümleri de aynıdır.

Musannifin verdiği reddiyeye bir takım ekler yapmak istiyoruz:

1) Hadîs-i şerîfte buyrulduğu gibi:

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

“Kim bir topluluğa benzemeye çalışırsa o da onlardandır”¹⁴¹ Onların yaptıklarını yaparsanız onlar için geçerli olan âyetler sizin içinde geçerli olur.

139. Bk. el-Fetâvâ, 16/148.

140. Bk. ed-Durer, 10/418.

141. Ebû Dâvûd, 4031; Ahmed, Musned, 5114.

2) *Muhakkak ki sizler, sizden önceki ümmetlerin yoluna tıpa tıp, aynen uyacaksınız*¹⁴² hadisine göre kâfirlerin yoluna uyan kişilerin onlarla aynı hükmü paylaşacağı ifade edilmiştir.

3) Ebû Vâkid el-Leysî (*radiyallâhu anhu*) diyor ki:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَرَجَ إِلَى حُنَيْنٍ مَرَّ بِشَجَرَةٍ يُقَالُ لَهَا ذَاتُ أَنْوَاطٍ، يُعَلِّقُ الْمُشْرِكُونَ عَلَيْهَا أَسْلِحَتَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "اللَّهُ أَكْبَرُ، هَذَا كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى: {اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ} [الأعراف: ١٣٨]، لَتَرْكَبُنَّ سَنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ "

Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile birlikte Huneyn seferine çıktık. Biz küfür ve şirk âleminde henüz yeni ayrılmıştık. Müşriklerin "Zat-u Envât" dedikleri (ve kutsal saydıkları) bir ağaçları vardı. Si-lahlarını o ağacın altında kuşanırlar (ve ona ibadet ederlerdi). Böyle ulu bir ağacın altından geçiyorduk. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'e: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bize de onların Zat-u Envât'ı gibi bir ağaç tayin et." dedik. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*):

"Allahu Ekber! Yine aynı yol. Yemin ederim ki, İsrâiloğulları'nın Mûsâ'ya "Ey Mûsâ! Bunların ilahları gibi bize de bir ilah yap." dedikleri gibi diyorsunuz. Şüphe yok ki siz, sizden önceki kavimlerin yolundan yürüyeceksiniz." cevabını verdi.¹⁴³

Bu hadis-i şerifte Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sahâbilerin sözlerini İsrâiloğulları'nın sözlerine benzetmiş olmasına rağmen hiçbir sahâbî "Bu âyet İsrâiloğulları'yla alakalı indirilmiştir neden onlar hakkında inen bir ayetin hükmünü bize uyguluyorsun" dememiştir.

142. Buhârî, 7320.

143. Tirmizî, 2180; Ahmed, *Musned*, 21900. Şuayb el-Arnaût ve Elbâni bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir. (Editör)

4) Huzeyfe (*radiyallâhu anhu*) eline bir ip bağlayan adamı görünce ipi koparmış ve;

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ

“Onların çoğu Allah’a şirk koşmadan iman edemezler.” (*Yûsuf*, 106) âyet-i kerîmesini okumuştur.¹⁴⁴

Bu âyet müşriklerle alakalı nâzil olmasına rağmen bir Müslümana okumayı uygun görmüştür.

Size göre Yahudiler, Hristiyanlar ve Arap müşrikler ile alakalı nâzil olan âyet-i kerîmeler onların söylediklerini söyleyen ya da yaptıklarını yapan kişilere uygun değildir.

İkinci Adım: “Bu âyetler putlarla alakalıdır ve onlar hakkında nâzil olmuştur; nasıl olur da sâlih insanları putlarla eş tutarsınız?” diyenlere verilecek cevap:

Bu âyet-i kerîmeler sadece putlara ibadet edenlere değil sâlih insanlara ibadet eden kişiler hakkında da nâzil olmuştur. Musannif bu konuyla alakalı yani sâlihlere ibadet eden kişilerle alakalı dört tane âyet-i kerîme zikretmiştir. Sizler sâlihlere ibadet ettiğinizden dolayı bu âyetler sizin hakkınızda nâzil olmuş sayılır ve bu âyetlerin sadece putlar ile alakalı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Birinci âyet-i kerîme:

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا

“Onların yalvardıkları bu varlıklar Rablerine -hangisi daha yakın olacak diye- vesile ararlar; O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, sakınılacak bir

144. İbn Ebi Hâtim rivayet etmiştir.

azaptır.” (İsrâ, 57). Bu âyet-i kerime sâlihlere dua eden ve ibadet edenlerle alakalı nâzil olmuştur.

İkinci âyet:

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ
صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ بُيِّنَ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ
أَنَّى يُؤفَكُونَ * قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا
نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ *

“Meryem oğlu Mesih ancak bir rasûldür. Ondan önce de (birçok) rasûller gelip geçmiştir. Anası da çok doğru bir kadındır. Her ikisi de yemek yerlerdi. Bak, onlara delilleri nasıl açıklıyoruz, sonra bak nasıl (haktan) yüz çeviriyorlar.” “De ki: Allah'ı bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Hakkıyla işiten ve bilen yalnız Allah'tır.”

(Mâide, 75-76).

Hristiyanlar İsa (aleyhisselâm)'a ve annesi Meryem'e (aleyhâsselâm) ibadet ettiler halbuki onlar birer put değildi.

Üçüncü âyet:

وَيَوْمَ يَخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ * قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ
الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ

“O gün Allah, onların hepsini toplayacak; sonra meleklerle: Size tapanlar bunlar mıydı? diyecek.” “(Melekler de:) ‘Sen yücesin, bizim dostumuz onlar değil, sensin. Belki onlar cinlere tapıyorlardı. Çoğu onlara inanmıştı’ diyecekler.” (Sebe', 40-41).

Demek ki meleklerle ibadet eden insanlar da bulunuyormuş ki melekler sâlih kullardır.

Dördüncü âyet:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي
 إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي
 بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي
 نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

“Allah: Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara, "Beni ve anamı, Allah'tan başka iki ilah bilin" diye sen mi dedin, buyurduğu zaman o, "Hâşâ! Seni tenzih ederim; hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Hem ben söyleseydim sen onu şüphesiz bilirdin. Sen benim içimdekini bilirsin, halbuki ben senin zâtında olanı bilmem. Gizlilikleri eksiksiz bilen yalnızca sensin.” (Mâide, 116).

Bu âyetler de sâlih kullarla alakalıdır.

Özetle:

Eğer onlar o âyetlerin putlarla alakalı nâzil olduğunu söylerlerse biz de bu âyetlerin sâlihlerle alakalı nâzil olduğunu ifade ederiz.

Güncel Bir Konu:

Yukarıda zikredilen şüphe günümüzde bazı insanların ortaya attığı şüpheyeye benzer bir şüphedir. Kimilerine “Günümüzdeki yöneticilerin beşerî kanunlarla insanları idare etmesi ya da İslâm'a aykırı şeriatlar ile insanları sevk ve idare etmesi şirktir.” dediğinde ve ona; **“Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir.”** (Mâide, 44) âyet-i kerîmesini delil olarak sunduğunda, bu âyetlerin Yahudilerle alakalı indirildiğini ve Müslümanlara uygulanmayacağını söylerler. Aynı şekilde ortaya çıkan davalarda insanların yaygın örf, âdet ve taklitleri

ile hükmetmenin şirk olduğunu söyleyerek; **وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ** “Eğer onlara itaat ederseniz Siz de o zaman müşrik olursunuz.” (En’âm, 121) âyet-i kerîmesini delil olarak getirdiğinde, bu âyet-i kerîmenin Kureyş ile alakalı indirildiğini söylerler.

Şirk ve küfür konusunda yöneticilere itaat etmenin küfür olduğunu söyleyip de;

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَذْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ
سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ
سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ *

“Şüphesiz ki kendilerine doğru yol belli olduktan sonra, arkalarına dönenleri, şeytan sürüklemiş ve kendilerine ümit vermiştir.” “Bunun sebebi; onların, Allah'ın indirdiğinden hoşlanmayanlara: Bazı hususlarda size itaat edeceğiz, demeleridir. Oysa Allah, onların gizlediklerini biliyor.” (Muhammed, 25-26) âyetlerini okuduğunda; “Bu âyetler münafıklarla alakalı inmiştir, onlar da Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) zamanında yaşam münafıklardır, bu âyet-i kerîme Müslümanlara uygulanamaz.” derler.

Bir konu:

Bu tarzdaki şüpheler genelde kabirperestlerin kullandığı ve kendilerini savunmak için dile getirmiş olduğu şüphelerdir, onlardan herhangi birisine “aracı kulmak” ya da “şefaât” talep etmenin ulûhiyet konusunda Allah'a ortak koşmak olduğunu ve büyük şirk olduğunu söyleyerek bir takım âyetleri delil olarak gösterdiğinde; bu âyetlerin kâfirlerle alakalı olduğunu, putlara ibadet eden kâfirlerle ilgilendirdiğini ve sadece putperestlerle alakalı olduğunu söylerler. Modernist bir insana; ruhsatların peşinden koşmak, âlimlerin ihtilâflarını araştırmak ve heva ve heveslere uygun fetvaları bulmak

için çaba sarf etmenin uygun olmadığını söyleyerek; **أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ** **مَوَاهٍ** "Kendi istek ve tutkularını (hevasını) ilah edineni gördün mü?" (Furkân, 43) âyet-i kerîmesini okuduğunda; "Bu âyet kâfirlerle alakalıdır ve bize uygulayamazsın" gibi sözler söylerler.

ب

III. ÜÇÜNCÜ ŞÜPHE: [“BİZ DOĞRUDAN ÖLÜDEN İSTEMİYORUZ; ONU ARACI KILIYORUZ” ŞÜPHEİ]

Musannif dedi ki:

فَإِنْ قَالَ: الْكُفَّارُ يُرِيدُونَ مِنْهُمْ، وَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ هُوَ النَّافِعُ، الضَّارُّ،
الْمُدَبِّرُ، لَا أُرِيدُ إِلَّا مِنْهُ، وَالصَّالِحُونَ لَيْسَ لَهُمْ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ،
وَلَكِنْ أَقْصِدُهُمْ أَرْجُو مِنَ اللَّهِ شَفَاعَتَهُمْ فَالْجَوَابُ: إِنَّ هَذَا قَوْلُ
الْكُفَّارِ سَوَاءً بِسَوَاءٍ، وَاقْرَأْ عَلَيْهِ قَوْلَهُ تَعَالَى: {وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ
دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى}، وَقَوْلَهُ تَعَالَى
{وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ}

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ الشُّبُهَةَ الثَّلَاثَ هِيَ أَكْبَرُ مَا عِنْدَهُمْ، فَإِذَا عَرَفْتَ أَنَّ اللَّهَ
وَضَحَّهَا فِي كِتَابِهِ، وَفَهِمْتَهَا فَهَمًّا جَيِّدًا، فَمَا بَعْدَهَا أَيْسَرُ مِنْهَا

Bu gibi insanlar şöyle derler: “Onlardan isteyenler sadece kâfirlerdir; ben, fayda ve zarar verenin yalnızca Allah olduğuna, bütün işleri yönetenin sadece O olduğuna şahitlik ediyorum ve insanlardan istemiyorum. Sâlihlerin bu konuda herhangi bir etkisi yoktur fakat benim onlara gidiş maksadım onların şefaatini Allah'tan istiyor olmamdır.”

Bu açıklamaya şöyle cevap verilir: “Bu söz kâfirlerin sözünün birebir aynısıdır” dedikten sonra şu âyet-i kerîmeleri okuman gerekir:

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ
زُلْفَى

“Allah’ın dışında bir takım dostlar edinenler, ‘Onlara, bizi sadece Allah’a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz’ derler.” (Zâ-

mer, 3).

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ
شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ

“Onlar Allah’ı bırakıp kendilerine ne zarar ne de fayda vere-
bilecek şeylere tapıyorlar ve: ‘Bunlar, Allah katında bizim şefa-
atçılarımızdır’ diyorlar” (Yûnus, 18).

Bil ki bu üç şüphe¹⁴⁵ onların kafalarındaki en büyük şüphe-
lerdir. Bu şüphelerin cevabını Allâhu Teâlâ’nın bizlere açıkladı-
ğını öğrendiğinde ve bu açıklamaları güzel bir şekilde fahmetti-
ğinde diğer şüphelere daha kolay yanıtlar verebilirsiniz.

Bu şüphe birinci şüpheye ciddi anlamda yakın bir şüphe-
dir. Bazen aralarında bir takım farkların olduğu da söylenir. Aralarındaki
temel fark şudur: Birincisinde: “Biz sadece Allah’tan isteriz, onlar
sadece bir aracı ve şefaetçi sayılırlar.”

İkincisinde ise: Kendilerini aslı müşrikler gibi görmüyorlar ve
aslı müşriklerin, taleplerini kendi putlarına ilettiklerini, kendilerinin
ise bir aracı vesilesiyle yine Allah’tan istediklerini ifade ediyorlar.

Bu Şüphenin İçeriği:

Musannifin kendileriyle münâkaşaya girmiş olduğu müşrikler
şöyle diyorlar: “Bizim ile diğer müşrikler arasında fark var, o müş-
rikler bizzat kendi putlarından talep ediyorlar ve ‘Ey putlarımız
bizlere rızık ver, bizlere şu şu isteklerimizi ver, derdimizi sıkıntımı-
zı gider’ diyorlar. Onlar arada herhangi bir vesile olmaksızın bizzat
putlarından bir şeyler talep ediyorlar. Bizler bizzat evliyalardan bir
şeyler talep etmiyoruz. Bizler evliyaları aracı kılıyoruz, yani ‘Ey

145. İlk şüphe: “Biz Allah’a şirk koşmuyoruz” sözleri; İkinci şüphe: “Bu âyetler putlara tapanlar hakkında nâzil olmuştur” sözleri; Üçüncü şüphe: “Kâfirler direk onlardan istiyor...” sözleri.

Abdulkâdir! Derdimi kederimi gider.' Demiyoruz; diyoruz ki 'Ey Abdulkâdir! Allah'a dua et ki bizim derdimizi gidersin' ya da 'Allah katında bize şefa'at eder misin' gibi ifadelerde bulunuyoruz. Bunlar sadece bir aracıdır. Dolayısıyla Allah'tan başkasından bir talep söz konusu değildir. Başkasından isteyenleri nasıl olur da Allah'tan isteyenlerle aynı kefeye koyarsınız? Bizler sadece sâlihleri vesile kılıyoruz; başka bir durum söz konusu değildir."

İşte bu nedenle musannif (onların dilinden) dedi ki: "الْكُفَّارُ/ Kâfirler bizzat ilahlarından istiyorlar." Yani putlarından talep ediyorlar, "Ey Uzzâ, Ey Menât! Derdimi kederimi gider, hastama şifa ver." gibi isteklerde bulunuyorlar.

Daha sonra musannif onların diliyle bize şöyle aktarıyor: "وَأَنَا/ Ben fayda ve zararı verenlerin sadece Allah olduğuna inanıyorum, âlemde O'ndan başka herhangi bir idareci yoktur' diyorum. Benim isteğim Allah'tandır." Yani "Derdimi giderecek olan Allah'tır, evliyalar sadece bir aracıdır" diyorlar. "Ey Abdulkâdir! Allah'a dua et, derdimi gidersin" demek; ben Allah'tan istiyorum ama Abdulkâdir'i aracı kılıyorum, demektir. Bu insanların bizzat putlardan bir şeyler talep eden kişiler gibi olmadığını söylüyorlar. Bu nedenle musannif diyor ki: "أَفْصِدُهُمْ أَرْجُو مِنَ اللَّهِ شَفَاعَتَهُمْ/ Ben onlara yöneliyorum ama onların şefa'atini Allah'tan istiyorum (derler)." Yani şefa'ati onlardan değil Allah'tan istiyorum.

"أَفْصِدُهُمْ/ Onlara gidiyorum-yöneliyorum." Yani "Ey Abdulkâdir, diyorum." Velinin isminden önce "Ey" gibi nida edatları kullanırlar. Daha sonra "Benim için Allah'a dua et" ya da "Allah katında bana şefa'at et" gibi ifadeler kullanıyorlar. İşte bu açıklama "أَرْجُو مِنَ اللَّهِ/ Onların şefa'atini Allah'tan istiyorum." sözlerinin izahıdır.

Şeyh Muhammed'in döneminde yaşayan birçok hasmı bu ifadelerle yapışarak kendi putlarından taleplerde bulunan kâfirlerle, şeyhin zamanında yaşayan ve sâlihlerle dua eden kişilerin sözlerini birbirinden farklı olarak algılamış ve aralarında bir ayrıma gitmişlerdir.

Bu Şüpheyi Verilecek Cevap:

Bu şüpheyi verilecek cevaba gelince, musannif şöyle demişti: “**إِنَّ هَذَا قَوْلُ الْكُفَّارِ سَوَاءٌ بِسَوَاءٍ / Bu söz kâfirlerin sözü ile birebir aynıdır.**” Yani bunun mânası sizin yaptıklarınız kâfirlerin yaptıklarıyla örtüşmektedir. Onlar kendi ilahlarının yanlarına gidip kurbanlarını kesiyorlar, adaklarda bulunuyorlar, onlardan şefaet ve aracılık talep ediyorlar ve “Ey putlarımız, ey Uzzâ! Bize Allah katında şefaet et.” gibi cümleler kuruyorlar. Konu ile alakalı Allâhu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى

“Dikkat et, hâlis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine bir takım dostlar edinenler ‘Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz’ derler...” (Zümer, 3).

Özetle:

Söylenen iki cümle de şirk içeren cümlelerdir ve büyük şirk ifade ederler. İster bir kişi “Ey Abdulkâdir! Derdimi gider” desin; ister “Ey Abdulkâdir! Benim için Allah'a dua eder misin, derdimi gidersin” desin; ya da “Benim için Allah katında şefaet eder misin, Allah derdimi kederimi gidersin.” gibi ifadeler kullansın, bu ifadeler tam anlamıyla şirktir. Bu tarzda cümleler büyük şirk anlamına gelir. Fakat ilk cümle diğerlerinden daha büyük bir cürümdür, çünkü o ilk cümlede ulûhiyet konusunda şirkin yanı sıra bir de rubûbiyet konusunda şirk söz konusudur. Çünkü vefat eden kişinin, derdi kederi gidereceğini ve belayı def edeceğini zannediyor ve onu Allah ile beraber

başka bir rab olarak görüyor. İkinci cümlede sadece ulûhiyette şirk söz konusudur. Tabi bilinen bir gerçek var ki şirkler kendi arasında farklı farklı seviyelerdedir; kimi şirk diğerinden daha kötüdür.

Musannıfın bazı ifadeleri şöyledir:

“بَانَ قَالَ/ Eğer şöyle derse...” sözü.

Buradaki zamir müşriklere döner yani müşriklerden bir kişi şöyle dediğinde: “يُرِيدُونَ مِنْهُمْ/(Kâfirler) Onlardan bir takım isteklerde bulunuyorlar.” Yani onlardan yardım talep ediyorlar, dertlerini ve kederlerini gidermelerini bekliyorlar.

“وَأَنَا أَشْهَدُ/Ben şahitlik ediyorum.” sözü: Bu, müşrik ve mürted olan kişinin sözüdür.

“لَا أُرِيدُ إِلَّا مِنْهُ/Ben sadece O'ndan istiyorum.” sözü: Yani vefat eden evliyalardan değil.

“وَالصَّالِحُونَ لَيْسَ لَهُمْ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ”/Sâlihlerin bu konularda yapabilecek bir şeyleri yok.” Buradaki “elif-lâm” takısı ahd içindir. Yani onların rubûbiyet konusunda yapabilecekleri herhangi bir şey yok, yaratamazlar, âlemi sevk ve idare edemezler, bu nedenle derdimi-kederimi gidermelerini istemiyorum, bilakis onları aracı kalarak talebimi Allah'a arz ediyorum ki derdimi kederimi gidersin.

“وَالصَّالِحُونَ/Sâlihler...” Kendilerinden bir takım isteklerin yapıldığı o sâlihler.

“وَلَكِنْ/Fakat”. Bu, istidrâk/yanlış anlaşılmayı düzeltme edatıdır.

“أَفْصِدُهُمْ/Onlara gidiyorum.” Burada gitmekten maksat fiiliyatla gerçekleştirilen bir gidiş ve aynı zamanda sözler ile yapılan bir gidiştir. Yani onlar için kurban kesiyorum, dualar ediyorum, adaklarda bulunuyorum ve bunun dışındaki diğer ibadetlerimi onlara atfediyorum, demektir.

“أَزْجُو مِنَ اللَّهِ شَفَاعَتَهُمْ”/Onların şefaathlerini Allah'tan istiyorum.”

Yani Allah katında bizim için aracı olmalarını istiyorum.

Daha sonra musannif müşriklerin de sadece şefaath talebinde bulunduklarını ifade eden iki tane âyet-i kerimeyi zikrediyor: “Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz, derler...” (Zümer, 3). Ve “Bunlar, Allah katında bizim şefaathçılarımızdır, diyorlar...” (Yûnus, 18). Yani onlar bizim için şefaath edecek kişilerdir, biz onların rab olduklarına inanmıyoruz, bizim onlardan yardım talep ediyor olmamız onların rab olduklarına inandığımızdan dolayı değildir dolayısıyla bu şirk sayılmaz.

Bu Şüpheye Reddiye:

1- Allâhu Teâlâ, müşriklerin yaratıcı ve rızık veren olarak Allah'ı bildiklerini ve kabul ettiklerini bizlere aktardı.¹⁴⁶

2- Âyet-i kerime hasır ifadesi ile bizlere aktarılmaktadır ve olumsuz ile başlayan âyet daha sonra olumluya dönüşmüştür. Yani “Biz ibadet etmiyoruz, sadece bir hedef ve gaye uğruna ibadet ediyoruz. Onun ikinci bir hedefi yok o hedef ise bizi Allah'a yaklaştırmaları ve şefaath isteğimizdir ve onları rab olarak görmüyoruz.”

Musannif dedi ki:

“وَاعْلَمَ/Bil ki ...” Bu kelime tenbîh ve uyarı içermektedir.

“أَنَّ هَذِهِ الشُّبُهَةَ الثَّلَاثَ/Bu üç şüphe...” Şüphe kelimesi hakkın tam olarak anlaşılamadığı ve hakka benzer yönlerin de var olduğu durumlar için kullanılır.

¹⁴⁶ Yani Câhiliye müşrikleri de Rab olanın Allah olduğunu ve putların birer rab olmadığını biliyor ve kabul ediyorlardı. Yine onlar; yaratıcının, rızık verenin, her türlü işi yönetenin Allah olduğunu biliyor ancak putların birer aracı olduğunu söylüyorlardı. İlgili âyetler için bk. Ankebût, 61-63; Lokmân, 25; Zümer, 38; Ra'd, 16; Yûnus, 31; Zuhuruf, 9; (Editör)

“الْأَلَاة/Üç...” Bu kelimedeki elif-lâm takısı ahd-i zikrî içindir, yani daha önce zikredilen üç şüpheliyi kastediyoruz. Bu üçü de onların yanında bulunan en büyük şüphelerdir.

Bir Mesele:

Bu aynı zamanda güncel bir meseledir. Kimileri söylenen cümlelerin arasını ayırt ediyor “mâ” yani olumsuzluk ile başlayan cümleleri büyük şirk olarak görürken, diğer cümleleri ise sadece bid’at olarak görüyor ve onların şirk olmayacağını ifade ediyor. Meselâ “Ey Abdulkâdir! Allah katında bana şefaât eder misin” cümlesi büyük şirk olarak sayılırken “Ey Abdulkadir Allah'a dua eder misin derdimi gidersin, beni affetsin” cümlesini bid’at olarak görüyorlar. Daha önce bu konuyla alakalı detaylı açıklama yapmıştık fakat burada birkaç ekleme yapmak istiyoruz:

1- “Benim için Allah'a dua eder misin” sözü o insanı Allah katında şefaâtçi görmektir ve şefaât ise aracılık demektir. Bu bir insana âhirette cennete girmesi ya da cehennemden kurtulması için yapılır. Böyle bir talep ile kişiyi dünyalık herhangi bir husus konusunda şefaâtçi yapmak arasında bir fark yoktur. Örneğin dünyada başa gelen sıkıntının giderilmesi ve işlenen bir günahın affedilmesi uğruna şefaât talebiyle; âhiretteki şefaât talebinin hükmü aynıdır.

2- Daha sonra şöyle diyoruz: “Ey Abdulkâdir! Allah katında cennete girmem için ya da cehennemden uzaklaşmam için bana şefaât eder misin.” cümlesi ile; “Ey Abdulkadir! Allah'a dua eder misin, cennete gireyim.” cümlesi arasında sadece “Dua eder misin” ve “Şefaât eder misin” kelimeleri farklıdır. Acaba bu, hüküm bakımından iki cümleyi birbirinden ayırır mı?

Daha sonra şöyle diyoruz: Bir kişi “Ey Abdulkâdir! Allah katında bana şefaât eder misin, hastalığımı gidersin.” cümlesi bid’at midir şirk midir?

3- “Ey Abdulkadir! Allah'a dua eder misin, bu işimde başarıya ulaşayım” cümlesi acaba şu âyet-i kerîmenin umum ifade eden hükmüne girer mi:

مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى

“Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz” (Zümer, 3).

Ya da şu âyet-i kerîmenin umumi hükmüne dahil olur mu?

وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ

“Bunlar, Allah katında bizim şefaathçılarımızdır” (Yûnus, 18).

Yani şefaath talebi ister dünyevî bir konuda olsun ister uhrevî bir konuda olsun hüküm bakımından eşittir ve aralarında bir fark yoktur.

4- Bazen şöyle diyorlar: “Arap müşriklerinin yaptıkları iş dünyevî meselelerde bir takım taleplerde bulunmaktır. Onlar âhirete iman etmeyen insanlardı ve bu nedenle ilahlarından sürekli dünyevî isteklerde bulunuyorlardı. Evet, fakat “Ey Abdulkâdir Allah'a dua eder misin bana şifa versin.” diyen kişi de dünyevî bir istekte bulunuyor ve bu iş Arap müşriklerinin yaptıkları ile birebir aynıdır.

Güncel Bir Mesele:

Günümüz müşrikleri itaat etme ve hâkimiyet meselesinde bazı şüpheleri ileri sürebiliyorlar ki onlar için de aynı adımları atmak gerekir. Günümüz yöneticilerine itaat etmeyi şirk, küfür ya da mürtedlik olarak gördüğünde onlar diyorlar ki “Biz bu yöneticileri rabler olarak ya da ilahlar olarak görmüyoruz.” Onlara bir takım âyetleri delil olarak ileri sürdüğünde derler ki: “Bu âyet-i kerîmeler Yahu-diler ile alakalı inmiştir ve kendi idarecilerini rab olarak görenleri kasteder, bizi kastetmez” gibi ifadeler kullanıyorlar.

IV. DÖRDÜNCÜ ŞÜPHE:
[“ÖLÜLERE DUA ETMEK ONLARA İBADET
ETMEK DEĞİLDİR” ŞÜPHESİ VE İBADETİN
TANIMI HAKKINDAKİ SAPMALAR]

Musannif dedi ki:

فَإِنْ قَالَ: أَنَا لَا أُعْبُدُ إِلَّا اللَّهَ، وَهَذَا الْإِلْتِجَاءُ إِلَى الصَّالِحِينَ
وَدَعَاؤُهُمْ لَيْسَ بِعِبَادَةٍ فَقُلْ لَهُ: أَنْتَ تُقِرُّ أَنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْكَ
إِخْلَاصَ الْعِبَادَةِ؟ فَإِذَا قَالَ: نَعَمْ فَقُلْ لَهُ: بَيِّنْ لِي هَذَا الْفَرْضَ الَّذِي
فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكَ - وَهُوَ إِخْلَاصُ الْعِبَادَةِ، وَهُوَ حَقُّهُ عَلَيْكَ - فَإِنَّهُ لَا
يَعْرِفُ الْعِبَادَةَ وَلَا أَنْوَاعَهَا، فَبَيِّنْهَا بِقَوْلِكَ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {ادْعُوا
رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً} فَإِذَا أَعْلَمْتَهُ بِهَذَا، فَقُلْ لَهُ: هَلْ هُوَ عِبَادَةٌ لِلَّهِ؟
فَلَا بُدَّ أَنْ يَقُولَ: نَعَمْ، وَ «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ» فَقُلْ لَهُ: إِذَا أَقْرَزْتَ
أَنَّهُ عِبَادَةٌ، وَدَعَوْتَ اللَّهَ لَيْلًا وَنَهَارًا، خَوْفًا وَطَمَعًا، ثُمَّ دَعَوْتَ فِي تِلْكَ
الْحَاجَةِ نَبِيًّا أَوْ غَيْرَهُ، هَلْ أَشْرَكْتَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ غَيْرَهُ؟ فَلَا بُدَّ أَنْ
يَقُولَ: نَعَمْ فَقُلْ لَهُ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ}، فَإِذَا
صَلَّيْتَ لِلَّهِ وَنَحَرْتَ لَهُ، هَلْ هَذَا عِبَادَةٌ؟ فَلَا بُدَّ أَنْ يَقُولَ: نَعَمْ فَقُلْ لَهُ:
إِذَا نَحَرْتَ لِمَخْلُوقٍ - نَبِيٍّ، أَوْ جِنِّيٍّ، أَوْ غَيْرِهِمَا -، هَلْ أَشْرَكْتَ فِي
هَذِهِ الْعِبَادَةِ غَيْرَ اللَّهِ؟ فَلَا بُدَّ أَنْ يُقِرَّ وَيَقُولَ: نَعَمْ وَقُلْ لَهُ - أَيْضًا -:
الْمُشْرِكُونَ الَّذِينَ نَزَلَ فِيهِمُ الْقُرْآنُ، هَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْمَلَائِكَةَ،
وَالصَّالِحِينَ، وَاللَّاتَ، وَغَيْرَ ذَلِكَ؟ فَلَا بُدَّ أَنْ يَقُولَ: نَعَمْ فَقُلْ لَهُ:
وَهَلْ كَانَتْ عِبَادَتُهُمْ إِيَّاهُمْ إِلَّا فِي الدُّعَاءِ، وَالذَّبْحِ، وَالْإِلْتِجَاءِ، وَنَحْوِ
ذَلِكَ؟ وَإِلَّا فَهُمْ مُقِرُّونَ أَنَّهُمْ عِبِيدُهُ وَتَحْتَ قَهْرِهِ، وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الَّذِي

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ، وَلَكِنْ دَعَوْهُمْ وَالتَّجَوُّوا إِلَيْهِمْ لِلْجَاهِ وَالشَّفَاعَةِ. وَهَذَا
ظَاهِرٌ جَدًّا

Eğer derse ki: “Ben sadece Allah’a ibadet ederim ve bu sâlih-
lere olan yönelmem ve onlara dua etmem (onlara yaptığım) bir
ibadet değildir.”

O halde ona şöyle de: Sen kabul ediyorsun ki hiç şüphesiz
Allah sana ibadeti hâlis şekilde (sırf) Allah için yapmanı farz
kıldı ve bu O’nun senin üzerindeki hakkıdır.

Eğer derse ki: “Evet.” O halde ona de ki: Bu sana farz ola-
nı bana açıklayasın -ki o şudur: İbadeti bir tek Allah için ihlaslı
(sırf O’na has) yapmak ki bu O’nun senin üzerindeki hakkıdır.-

Eğer ki (muhalif) ibadeti ve çeşitlerini de bilmiyor ise, bu
durumda onun ne demek olduğunu şu sözün ile ona açıklaya-
sın: Allâhu Teâlâ şöyle demiştir:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً

“Rabbimize yalvara yakara ve gizlice dua edin.” (Araf, 55).

Eğer ki ona bunu öğretir isen, bu durumda ona de ki: Bunun
Allah için bir ibadet olduğunu bildin mi?

Bu durumda mecburen şöyle diyecek: “Evet.” ve *dua ibade-
tin özüdür* (ve ta kendisidir).

Bundan sonra ona de ki: Eğer ki sen bunun ibadet olduğunu
kabul ettiysen ve Allah’a gece gündüz, korku ve istek ile dua etti
isen; sonra da o isteğin (olması) için bir nebîye veya bir başka-
sına dua edersen bu durumda Allah’a ibadetinde bir başkasını
O’na şirk koşmuş olmadın mı?

İşte bu durumda mecburen şöyle diyecek: “Evet.”

Sen de ona şöyle diyesin: Eğer ki sen Allâhu Teâlâ'nın şu sözünü bilirsen:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

“O halde, Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!” (Kevser, 2). Ve Allah'a itaat edip de onun için kurbanını kesti isen, bu bir ibadet midir?

İşte bu durumda mecburen şöyle diyecek: “Evet.”

Sen de ona şöyle diyesin: Eğer ki sen mahluk (yaratılmış) olan bir nebî için veya bir cin için veya bu ikisi dışındaki (bir şey) için kurbanını kesersen; sen bu ibadette Allah'tan başkasını O'na şirk koşmuş olur musun? İşte bu durumda mecburen (şirk işlediğini) kabul edecek ve “Evet” diyecek.

Yine ona şöyle diyesin: Kendileri hakkında Kur'an inen müşrikler; meleklerle, sâlihlere ve Lât'a ibadet ediyorlar mıydı? Bu durumda mecburen şöyle diyecek: “Evet.”

Sen de ona şöyle diyesin: O halde onların ibadetleri ancak duada, kurban kesmede, sığınmada ve buna benzer şeylerde değil miydi? Yoksa, onlar zaten Allah'ın kulları ve O'nun yüceliğinin altında olduklarını ve Allah'ın her şeyi direk kendisinin tedbîr ettiğini (ve yönettiğini) kabul etmekteydiler. Lâkin o zâtlara dua ettiler ve makamları ile şefaati elde etmek için onlara yöneldiler ki bu(nun böyle olduğu) çok açıktır.

Bu Şüphenin İçeriği:

Onlar şöyle diyorlar: Kuşkusuz sâlihlere dua etmek, onlara yönelmek, onlardan şefaet istemek onlara olan bir ibadet değildir. Yani: dua ve istek; ibadet değildir.

O zaman, onlara göre ibadet ne demektir?

Onlara göre Allah'tan başkasına ibadet etmek demek: Putlara, heykellere vs. şeylere secde etmektir. Bunun böyle olduğunu "el-Kabbânî" denilen bir adam zikretmiştir.

Bazıları ibadet hakkında şunu demiştir: Fayda ve zarar verdiği itikad edilen varlığa karşı ezilmek ve dediğini yapmak. Yani "Kendisi hakkında rubûbiyetine itikad edilen varlığa kul olmak."

Eğer ki ibadet, secde etmenin ta kendisi ise o halde bizler evliyalara secde etmemekteyiz, bizler sadece onlardan istemekteyiz ve eğer ki ibadet, kendisi hakkında rubûbiyet vasfı ve sıfatı olduğu itikad edilene karşı *ezilmek* ve *dediğini yapmak* ise, bu durumda bizler onlar hakkında rubûbiyet sıfatı üzere olduklarını itikad etmemekteyiz.

Abdullah ez-Zübeyrî diye tanınan bir şahıs, "*es-Savâ'ik ve'r-Ru'ûd* (Şimşek'ler ve Gök Gürlemeleri)" kitabında şöyle demiştir: "Kuşkusuz, kendisine şefaati verilen kimseden bu şefaati istemek; ister nebî olsun veya velî olsun veya herhangi bir mümin olsun, ona bir ibadet değildir. Zira bu ancak bir taleptir ve Yûsuf (aleyhisselâm)'ın; اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ "Rabbinin (efendinin) yanında beni hatırlayasın!" (Yûsuf, 42) sözü ile iki hapisane arkadaşından birisinden olan isteği gibidir ve o da bu talebi ile ona ibadet etmiş değildir. Ve nebî hayattadır ve ona dua etmeye de gücü yetmektedir.

İsmâil et-Temîmî diye tanınan bir başka şahıs (ö. 1248) "*el-Minehu'l-Îlâhiyye (Îlâhî Hediyeler)*" isimli kitabında şöyle demiştir: "Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şefaati talep etmek, ona bir ibadet değildir. Çünkü ondan talep eden, ibadet edileni yüceltme şekli ile onu yüceltmemektedir.

Onlara göre, ölü evlialardan talep etmek, senin yaşayan Müslümandan sana dua etmeni istemen gibidir ve onlar hayatta olan ile ölü arasını ayırt etmemektedirler.

Bu Şüpheye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Musannif buradaki reddiyei uzatmıştır ve reddiyeler şu kısımları bizlere göstermektedir:

Birinci Reddiye:

Ondan ibadetin mânasını tefsir etmesi istenilir. Böylece sen ondan ibadetin tefsirini isteyeceksin ki bu durum da üç halden dışarıya çıkmaz:

1- İbadeti doğru şekilde tefsir eder. Bu durumda şöyle diyecektir: “İbadet: İtaat etmeyi gerektiren (ve senden istenilenler)i yaparak, ezilmek ve dediğini etmektir. (Bu durumda) Önünde ezilen kişinin fayda verip vermemesine bakılmaz.” Ancak muhalifin burada ibadeti bu şekilde doğru olarak tanımlama ihtimali uzaktır. Çünkü onlarda inat v yüz çevirme vardır.

2- Şöyle diyecektir: “Bilmiyorum.”

Bu durumda ona tenkid yöneltilecektir ve şöyle denilir: Ne olduğunu bilmediğin bir şeyi nasıl olur da inkar edersin?

3- İbadeti yanlış bir şekilde tefsir ederler -ki onlardan beklenen budur- ve şöyle derler: “İbadet demek: Timsali olan veya şekli olan putlara vs. rukû yapmak ve secde etmektir veya; Rab olduğunu itikad ettiğine karşı ezilmek ve dediğini yapmaktır.”

Her hâlükârda, dua ve talep etmeyi, ibadetin tanımının içine sokmayacaklardır.

İşte burada onlara ibadetin sahih mânası tefsir edilir ve şöyle denilir: İbadet demek: Allah için, razı olduğu şekilde tevazu içinde olmak ve emrettiklerini yapmaktır. Allah kendisi için kurban kesilmesini sever ve sen O'nun için kestiğinde O'na ibadet etmiş olursun. Allah, senin O'na dua etmeni ister ve sen O'na dua edersen O'na

ibadet etmiş olursun. Allah, senin O'ndan yardım istemeni sever ve sen O'ndan yardım istediğinde O'na İbadet etmiş olursun.

Musannif, bizlerden hasma bakmamızı talep eder ki söylediklerimize kanaat getirdi mi, yoksa kanaat getirmedi mi?

O halde, (muhalife) deriz ki: Bu (ibadetin anlamı hakkındaki) sözün sahih olduğunu biliyor musun? Bunun üzerine o şöyle diyecektir: "Sahihtir" ve bu başlangıç da aramızda olan ittifak yeri olacaktır. Buradan da bir netice çıkaracağız. O da: Kuşkusuz Allah'ın sevdiği kurban kesme, Allah'ın sevdiği dua ve Allah'ın sevdiği yardım isteme; bunlar Allah'a olan birer ibadettir ve buradaki hitap, hasmadır.

O halde eğer ki sen Allah'tan başkasından yardım istersen ona ibadet etmiş olursun. Eğer ki Allah'tan başkasına dua edersen ona ibadet etmiş olursun. Aslen (kabul edilmesi) talep edilen de budur. Onların yönelme ve talep etme diye ibadetten dışarıda gibi göstermeye çalıştıkları da bu ibadet diye doğru şekilde açıkladığımızın ta kendisidir.

Musannif, ibadeti açıklamak için iki âyeti delil olarak göstermiştir:

Birinci Ayet:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً

"Rabbimize yalvara yakara ve gizlice dua edin..." (A'raf, 55). O zaman, dua ibadettir.

İkinci Ayet:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

"O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!" (Kevser, 2). O zaman, kesmek ibadettir.

O halde her kim Allah'tan başkasına dua ederse veya kurban keserse, bu durumda ona ibadet etmiş olur.

Onlara verilen reddiyelerden birisi de şudur:

İkinci Reddiye:

Ona şöyle denir: Bu, ibadetin tanımını sadece rubûbiyete bağlamaya çalışıp da itikatla sınırlandırman, ibadeti muayyen bir yöne sıkıştırmaktır. Bu durumda her kim rubûbiyet vasfının ona olduğuna itikad ettiği bir şahıs için kurban keserse ona ibadet etmiş olur ve bu sahihtir. Aynı şekilde eğer ki onun için kurban vs. keserse ve onda rubûbiyet vasfının olduğuna itikad etmezse bile yine ona ibadet etmiştir.¹⁴⁷

Bu kural, bir şeyi reddederken onun içine düşen (ve bu şekilde uyumsuzluğa düşen) kişi hakkında faydalıdır.

Bu durumda ondan ilk istenilecek olan; bu içine düşüp de reddettiği şeyi tefsir etmesidir.

Eğer sen içki içen bir adam görürsen ve ona şöyle dersin: “İçki haramdır.” O da sana dese ki: “Haram değildir!” Sen de ona dersin ki: “Bana içkiyi açıklayasın!” Bu durumda o, ya içkiyi doğru şekilde tefsir eder ya da bilmiyorum, der. Bu durumda sen de ona dersin ki: “Sen nasıl olur da ‘bu içki değildir’ diyorsun da sen daha ne olduğunu bilmiyorsun?”

Veya der ki: “Kuşkusuz içki, sadece hurma suyundan elde edilen içecektir ve benim bu içtiğim de alkoldür!” Bu durum da sen de ona dersin ki: “İçkiyi sadece hurma suyu ile kısıtlı tutmak ise, bu delilsizce bir ahkâm kesme olup kafadan uydurmadır. Bilakis içki, akli götüren ve kapatan (sarhoş eden) her şeydir.

147. Çünkü muhalif delilsizce ibadeti itikatta sınırlamıştır. O halde zaten kesme meselesini burada zikretmesine gerek yoktur. Çünkü muhalife göre ibadetteki illet, itikattır. O halde ameli buraya sokmadığı halde konu ile alakalı imiş gibi zikretmesi, aslında insanları kandırmasından ötürüdür. (Mâtercim)

Güncel Bir Mesele:

Şirk ve küfür hususlarında yöneticilere itaat edenler bu yaptığını onlara karşı *itaat* diye isimlendirirler. Bazen (bu kimseler bu küfür itaatlerini) *vâcip* (ve gerekli bir) itaat diye de isimlendirdikleri olur. Ona denir ki: Bizlere itaatin ne demek olduğunu açıklar mısın? Bizlere hâkimlerin ne demek olduğunu da açıkla?! Bu durumda o kimse, önceki üç halden birisi (ile cevap verme) dışında hareket edemez. Ya diyecek ki “Bilmiyorum.” ki bu durumda ona sahih mâna ile tefsir edilir; veya hata ile tefsir eder ki bu durumda da ona sahih anlam ile tefsir edilir. Ya da der ki: “Onlar siyaset işlerini bizlerden daha iyi bilirler ve daha anlayış sahibidirler. Bu nedenle onlara teslim olup itaat ederiz.” Bu durumda da ona denir ki: “O halde sen onları Allah dışında İlah’lar edinmişsin.”

Buna benzeyen (bir diğer kimse) de ruhsatlara, ihtilâfa, zellelere (âlimlerin hatalarına) ve şâz olana (çok nadir olarak bir âlimin yaptığı hataya) tâbi olan muasır kimsedir. O, bu yaptığını *tartışma*, *ihtilâfı ortaya çıkartma*, *vakıa meselesi*, *ictihâd etme* ve *kolaylaştırma fıkhi* diye isimlendirir. Ona şöyle denir: “Ruhsatlara tâbi olmanın anlamını bizlere açıklar mısın?” Yine ona denir ki: “Bizlere hevanın (arzulara tâbi olmanın) ne demek olduğunu açıklar mısın?” Yine ona denir ki: “Bizlere ictihadın ne demek olduğunu açıklar mısın?” Bu durumda o, önceki üç durumdan (birisi ile cevap verip) bunlardan dışarıya çıkamayacaktır.

Onun bir benzeri de laik olup da laikliği *medeniyet*, *özelleşme*, *ilerleme*, *küreselleşme* ve *yeni dünya düzeni* diye isimlendiren kişidir. Bunun vereceği cevaplar da önceki üç durumdan birisinden dışarıya çıkamaz.

İşte bu şekilde, aynı adımlar ile zamanımızın müşriklerine, laiklerine, Râfizîler’ine, ve diğer hepsine bu şekilde üç adımla reddiye verdiğinde, sıkılacak ve küfrü ile rezil olacaktır.

V. BEŞİNCİ ŞÜPHE:

[RASÛLULLAH'TAN ŞEFAAT İSTEMEK HAKKINDA]

Musannif dedi ki:

فَإِنْ قَالَ: أَتُنَكِّرُ شَفَاعَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَبْرَأُ مِنْهَا؛
فَقُلْ: لَا أَنْكِرُهَا، وَلَا أَتَبْرَأُ مِنْهَا، بَلْ هُوَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الشَّافِعُ
الْمُسْتَفْعُ، وَأَرْجُو شَفَاعَتَهُ، وَلَكِنَّ الشَّفَاعَةَ كُلَّهَا لِلَّهِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى:
{قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا} وَلَا تَكُونُ إِلَّا بَعْدَ إِذْنِ اللَّهِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى:
{مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ} وَلَا يَشْفَعُ فِي أَحَدٍ إِلَّا بَعْدَ أَنْ
يَأْذَنَ اللَّهُ فِيهِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى} وَهُوَ لَا
يَرْضَى إِلَّا التَّوْحِيدَ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا
فَلَنْ يَقْبَلَ مِنْهُ} فَإِذَا كَانَتِ الشَّفَاعَةُ كُلَّهَا لِلَّهِ، وَلَا تَكُونُ إِلَّا بَعْدَ إِذْنِهِ،
وَلَا يَشْفَعُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا غَيْرُهُ فِي أَحَدٍ حَتَّى يَأْذَنَ
اللَّهُ فِيهِ، وَلَا يَأْذَنُ إِلَّا لِأَهْلِ التَّوْحِيدِ، تَبَيَّنَ أَنَّ الشَّفَاعَةَ كُلَّهَا لِلَّهِ،
وَأَطْلُبُهَا مِنْهُ، فَأَقُولُ: اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْ نِيَّ شَفَاعَتَهُ! اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فِي!
وَأَمَّا هَذَا فَإِنْ قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُعْطِيَ الشَّفَاعَةَ،
وَأَنَا أَطْلُبُهُ مِمَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ! فَالْجَوَابُ: أَنَّ اللَّهَ أَعْطَاهُ الشَّفَاعَةَ، وَنَهَاكَ
أَنْ تَدْعُوَ مَعَ اللَّهِ أَحَدًا، فَقَالَ: {فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا} وَطَلَبُكَ مِنَ
اللَّهِ شَفَاعَةَ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِبَادَةً، وَاللَّهُ نَهَاكَ أَنْ تُشْرِكَ فِي
هَذِهِ الْعِبَادَةِ أَحَدًا، فَإِذَا كُنْتَ تَدْعُو اللَّهَ أَنْ يُشَفِّعَكَ فِيكَ، فَأَطِعْهُ فِي
قَوْلِهِ تَعَالَى: {فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا} وَأَيْضًا: فَإِنَّ الشَّفَاعَةَ أُعْطِيَهَا
غَيْرُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَحَّ أَنْ الْمَلَائِكَةُ يَشْفَعُونَ،
وَالْأَوْلِيَاءُ يَشْفَعُونَ، وَالْأَفْرَاطُ يَشْفَعُونَ أَتَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ أَعْطَاهُمْ

الشَّفَاعَةَ، فَأَطْلُبُهَا مِنْهُمْ؛ فَإِنْ قُلْتَ هَذَا، رَجَعْتَ إِلَى عِبَادَةِ
الصَّالِحِينَ الَّتِي ذَكَرَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَإِنْ قُلْتَ: لَا، بَطَلَ قَوْلُكَ: (أَعْطَاهُ
اللَّهُ الشَّفَاعَةَ، وَأَنَا أَطْلُبُهُ مِمَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ

Eğer derse ki: “Sen Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in şefaatinin inkar edip de ondan beraat mi ediyorsun?”

Sen ona şöyle diyesin: Ben inkar etmiyorum! Ondan beraat de etmiyorum. Bilakis O (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaate eden ve ettirilendir. Ben onun şefaatinin umuyorum. Lâkin şefaatin tamamı Allah’ındır ve Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا

De ki: Şefaate bütününü Allah’a aittir. (Zümer, 44). Şefaate, Allah’ın izni olmadan olmaz; Allah Teâlâ bu hususta da şöyle buyurur:

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ

“O’nun izni olmadan O’nun katında kim şefaate edebilir ki?” (Bakara, 255). Allah izin vermedikçe kimse bir başkasına şefaate edemez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ

“Onlar (melekler) Allah’ın razı olduklarından başkasına şefaate edemezler...” (Enbiyâ, 28).

Allah Teâlâ ise ancak tevhidden razı olmaktadır; nitekim O (azze ve celle) şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ

“Her kim İslâm dışında bir din arar (ister veya ona yönelir) ise, bu asla ondan kabul edilmeyecektir.” (Al-i İmrân, 85). O halde eğer ki şefaatin hepsi Allah’a ait ise, O’nun izni olmadan asla

şefaata edilemeyecek ise, ne Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne de bir başkası, bir kimse hakkında Allah onun için izin vermeden şefaata edemeyecekler ise ve Allah da tevhid ehli dışındakilere izin vermeyecek ise; bu durumda senin için ortaya çıkar ki: Kuşkusuz şefaatin hepsi Allah'ındır. Ben de bu şefaati, hakkı olan ve sahibinden talep etmekteyim. Bu nedenle şöyle derim: "Allah'ım! Onun (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaatinde beni mahrum etme. Allah'ım! Onu benim için şefaata edici kıl." Buna benzer (şekilde dua ederim).

Eğer derse ki: "Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şefaata hakkı verildi ve ben onu Allah'ın kendisine şefaata etme yetkisi verdiği kim-seden talep etmekteyim."

Buna şöyle cevap verilir: Kuşkusuz Allah şefaati ona vermiştir; ancak bu şefaati ondan istemeni sana yasaklamıştır. Bu konuda şöyle buyurmuştur:

فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

"Allah ile birlikte başka birine dua (kulluk) etmeyin!" (Cin, 18). Eğer ki sen Nebî'ni (sallallâhu aleyhi ve sellem) senin için şefaataçı kılması için Allah'a dua ediyorsan, işte bu durumda "Allah ile birlikte başka birine dua (kulluk) etmeyin!" (Cin, 18) sözünü dikkate alarak Allah'a itaat edesin ve duayı direk Allah'a yapasın.

Yine bilmelisin ki; şefaata, Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) dışındakilere de verildi. Sahih rivayetlerde de geçtiği üzere; melekler, evliyalar ve çocuklar da (Allah'ın izni ile) şefaata ederler. Peki sen diyor musun ki: "Kuşkusuz Allah onlara şefaati verdi de ben bu nedenle onlardan talep edeyim?!"

Eğer ki sen bunu dersen, Allah'ın kitabında zikrettiği o sâlihlerle ibadet eden kişilerden olursun. Ama eğer dersen ki: "Hayır, (ben onlardan talep etmem)." Bu durumda, "Allah ona (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaata verdiği için ben bu nedenle şefaati Peygamber'den istiyorum" sözün, bâtıl olmuş olur.

Bu Şüphenin Konusu:

Bu şüphe, Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e dua etme ve ondan yardım isteme hakkında hususi bir şüphedir. Bu konunun aslı şudur: Selefî daveti inkar edip de Ehl-i Selef'in (hâşâ) Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i sevmediğini iddia etmektir. Delil olarak da; Ehl-i Selef'in şefaati inkar ettiklerini öne sürerler. Bu İddia, Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın davetine karşı en çok yayılan konulardandır ve bu davetin hangi hasmı var ise muhakkak bu konuyu yaymıştır. Nitekim bu konu, muvahhidlere karşı her zamanda ve mekanda da ortaya atılmaktadır.

Bu şüphe iki iddiadan oluşmaktadır:

1- Musannif, Rasûl (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şefaatinin inkar ediyor ve bundan beraat ediyor iddiası.

2- Madem ki Rasûl (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaate nail olmuştur ve ona şefaet etme yetkisi verilmiştir; bu durumda bizler Allah'ın kendisine şefaet yetkisi verdiğinden bunu isteriz iddiası.

Bu nedenle bazıları şöyle demiştir: "Allah, şefaati Rasûlullah'a verdiğinde, artık bu yetki Rasûl (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in eline geçmiştir. Bu durumda bunu Rasûlullah'tan istemek, güç sahibinden istemek gibidir." Bazıları da şöyle dediler: "Rasûlullah'tan şefaet istemek câizdir ve sahâbîler, o (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatta iken bunu yaparlardı.

Bu Şüpheye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Birinci Adım: Hasım ile birlikte itiraf ederiz ki: Şefaati Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e verilmiştir. Bu başlangıca teslim olunur. Nitekim Musannif de şöyle demiştir: "وَأَزْجُو شَفَاعَتَهُ" / **Ve ben onun şefaatinin umarım.**" Bu kısımda her hangi bir sorun yoktur.

İkinci Adım: Hasmin, bu başlangıca bina ettiği bâtil ilaveleri yıkmak. Onlar derler ki: "Eğer ki Şefaât Rasûl (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e verildi ise, netice olarak biz bunu ondan isteriz!"

Buna karşı deriz ki: Şefaât ona verildi; bu doğrudur. Lâkin onların "Bu dünyada ondan isteriz." demeleri, bir hatadır. Bilakis Rasûl (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaât zamanı âhirettir. O halde sen Rasûl (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den daha zamanı gelmemiş bir şeyi istemektesin. Sahih bir hadiste geldiği gibi, insanlar kıyamet günü Rasûlullah'a gelirler ve ondan şefaât etmesini isterler. Bu dünyada ise, böyle bir şey yoktur.¹⁴⁸

Üçüncü Adım: Onlara denir ki: Kuşkusuz şefaât ona verilmiş olsa bile bu, Rasûl (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahip olduğu bir şey değildir. Eğer ki şefaât yetkisi kendi mülkü olsa idi, bu durumda kıyamet gününde Allah'tan izin alma ihtiyacı duymaz idi. Kuşkusuz mâlik olan, bir iş için kimseden izin almaz. Musannif buna dair Allâhu Teâlâ'nın şu sözünü delil almıştır:

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا

148. Şârihin sözünü ettiği bu hadis muhtemelen uzun şefaât hadisi olmalıdır. Mezkûr hadis özetle şu şekildedir: Enes (radiyallâhu anhu) anlatıyor: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Kıyamet gününde, insanlar birbirlerine girecekler. Âdem'e (aleyhisselâm) gidip: "Evlatlarına şefaât et" diye talepte bulunacaklar. O ise: "Benim şefaât yetkim yok. Siz ilk gönderilen Rasûl olan Nuh (aleyhisselâm)'a gidin." diyecek. (Bazı rivayetlerde Hz. Nuh zikredilmemiştir). Bunun üzerine Nuh'a (aleyhisselâm) gidecekler. O da: "Ben yetkili değilim! Ancak, siz İbrâhim (aleyhisselâm)'a gidin! Çünkü o Halîlullah'tır." diyecek. İnsanlar İbrâhim'e (aleyhisselâm) gidecekler. Ancak o da: "Ben yetkili değilim! Ancak Mûsâ'ya (aleyhisselâm) gidin. Çünkü o Kelimullah'tır." diyecek. Bunun üzerine insanlar Mûsâ (aleyhisselâm)'a gidecekler. O da: "Ben yetkili değilim! Ancak İsâ'ya (aleyhisselâm) gidin. Çünkü O Rûhullah'tır ve O'nun kelimesidir." diyecek. Bunun üzerine ona gidecekler. O da: "Ben buna yetkili değilim. Lâkin Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gidin!" diyecek. Böylece buna gelecekler. Ben onlara: "Ben şefaate yetkiliyim!" diyeceğim. Rabbimin huzuruna çıkmak için izin talep edeceğim. Bana izin verilecek. Önünde durup Allah'ın ilham edeceği ve şu anda muktedir olamayacağım hamdlerle Allah'a hamd-u senâda bulunacak, sonra da Rabbime secdeye kapanacağım. Rab Teâlâ: "Ey Muhammed, başını kaldır! Dilediğini söyle, söylediğin dinlenecek. Ne arzu ediyorsan iste, talebin yerine getirilecektir! Şefaatte bulun, şefaatin kabul edilecektir!" buyuracak. Ben de: "Ey Rabbim! Ümmetimi, ümmetimi istiyorum!" diyeceğim. Rab Teâlâ: "(Çabuk onların yanına) git! Kimlerin kalbinde buğday veya arpa tanesi kadar iman varsa onları ateşten çıkar!" diyecek. Ben de gidip bunu yapacağım..." Bk. Buhârî, Tevhid 36, 19, 37; Müslim, İman, 322. Not: Bu hadis, muhâlislerin de şefaât konusunda delil olarak kullandığı bir hadistir. Şeyh (rahimehullah) "Kitâb-ı Uçuncu Kısım" bölümünde onların delillerini aktarırken bunu da aktarıp gerekli cevapları vermiştir. Muhakkak ki bid'at ehlinin getirdiği deliller her zaman onların lehine değil, aleyhine olmuştur. (Editör)

De ki: Şefaât bütünüyle Allah'a aittir. (Zümer, 44). Yani: Mülk ve hak etme olarak, her şey aslen Allah'ındır ve aklen de bilinmektedir ki insan bir şeyi onun sahibinden ister.

Dördüncü Adım: Eğer ki şefaât Allah'ın mülkü ise, bu durumda şefaate sahip olandan isteyesin ve bilesin ki Allah, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şefaât etmesine sadece iki şart ile izin vermektedir:

1- İzin.

2- Şefaât edilen kişiden razı olma.

Nitekim sen müşriksin ve Rasûlullah'ın şefaâtini hak etmemektesin.

Beşinci Adım: Kuşkusuz Allah Teâlâ, şefaati ona verdi ve senin ondan istemeni ise sana yasak etti.

Bunun misali: Bir şahsa mal verdin ve insanlardan bu malı ondan istemelerini de yasakladın ki zaten o malı (sahibi sen olduğun için) senden istemeliler. Böyle bir durumda malın sahibi kendisine emanet verilen kişiden o malı istemeyi yasakladığı halde, "Bu kimseye mal verildi ve ben ondan isterim" diyemezsin.

Bunun delili Allâhu Teâlâ'nın şu sözüdür:

فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

"Allah ile birlikte başka birine dua (kulluk) etmeyin!" (Cin, 18).

Altıncı Adım: Denir ki; şefaât sadece Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) için özel değildir. Nitekim Musannif, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dışında da şefaâtçiler olduğunu zikretmiştir ve bunlar arasında üç tanesine değinmiştir:

1- Melekler.

2- Çocuklar.

3- Evliyalar.

Musannif burada hepsini zikretmeyi kastetmemiştir. Bununla birlikte ey müşrik! Sen diğer şefaathçilerden ve özellikle de çocuklardan yardım istemiyorsun ve onlardan şefaath de talep etmiyorsun! Tam da burada yazar onlara iki ilzâm¹⁴⁹ getirmiştir:

1- Ya diyecek ki: “Rasûl (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) dışındakilerden de isteyebilirim; meselâ çocuklardan da isteyebilirim.” -ki bu iddiasını vâkıa yalanlıyor-.

2- Ya da diyecek ki: “Onlardan istemiyorum. Çünkü bu, âhirette olacak.” Bu durumda sözü uyumsuz olur ve sözlerin uyumsuzluğu, bozukluğunun delilidir.

3- Ya da denilecek ki: “Bu çocuklar bir şeye sahip değildirler.” Tam da burada deriz ki: Rasûl (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de aynen sahip değildir!

Yedinci Adım: Ona şöyle denir: Eğer ki sen Rasûl (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’den sana şefaath etsin istiyorsan, o halde de ki: “Ya Allah! Benim için Nebî’ni şefaathçi kıl.” Bunu yaparken hitabını direk Rasûl (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’e yönlendirmeyesin ve şöyle demeyesin: “Ya Rasûlellah! Bana şefaath edesin!”. Hitabını Allah’a yönlendirmen gerekir ve şöyle demen icap eder: “Ya Allah!”

Bu şüphe muasır bir şüphe değildir. Nitekim bunu öyle kimseler tekrar edip dururlar ki bunlar geçmiş olan putperestliğin ve kabirperestliğin devamı olan, Râfiziler, Sûfiler ve kabirciler gibi kimselerdir.

149. İlzâm: Yanıt veremez duruma getirmek ve susturmak, demektir. (Editör)

VI. ALTINCI ŞÜPHE:
[“SÂLIHLERE İLTİCÂ ETMEK ŞİRK
DEĞİLDİR” SÖYLEMLERİ VE ŞİRKİN
TANIMI HAKKINDAKİ SAPMALARİ]

Musannif dedi ki:

فَإِنْ قَالَ: أَنَا لَا أُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا، حَاشَا وَكَلَّا! وَلَكِنَّ الْإِلْتِبَاءَ إِلَى
الصَّالِحِينَ لَيْسَ بِشْرِكٍ.

فَقُلْ لَهُ: إِذَا كُنْتَ تُقَرُّ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الشِّرْكَ أَغْظَمَ مِنْ تَحْرِيمِ الزِّنَا،
وَتُقَرُّ أَنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُهُ فَمَا هَذَا الْأَمْرُ الَّذِي عَظَّمَهُ اللَّهُ، وَذَكَرَ أَنَّهُ لَا
يَغْفِرُهُ؟ فَإِنَّهُ لَا يَذَرِي فَقُلْ لَهُ: كَيْفَ تُبْرِئُ نَفْسَكَ مِنَ الشِّرْكِ وَأَنْتَ
لَا تَعْرِفُهُ؟ كَيْفَ يُحَرِّمُ اللَّهُ عَلَيْكَ هَذَا، وَيَذْكُرُ أَنَّهُ لَا يَغْفِرُهُ؛ وَلَا
تَسْأَلُ عَنْهُ وَلَا تَعْرِفُهُ؟ أَتَظُنُّ أَنَّ اللَّهَ يُحَرِّمُهُ وَلَا يُبَيِّنُهُ لَنَا؟ فَإِنْ قَالَ:
الشِّرْكَ عِبَادَةُ الْأَصْنَامِ، وَنَحْنُ لَا نَعْبُدُ الْأَصْنَامَ! فَقُلْ لَهُ: مَا مَعْنَى
عِبَادَةِ الْأَصْنَامِ؟ أَتَظُنُّ أَنَّهُمْ يَعْتَقِدُونَ أَنَّ تِلْكَ الْأَخْشَابَ وَالْأَخْجَارَ
تَخْلُقُ، وَتَرْزُقُ، وَتُدَبِّرُ أَمْرَ مَنْ دَعَاهَا؟ فَهَذَا يُكَذِّبُهُ الْقُرْآنُ كَمَا فِي
قَوْلِهِ تَعَالَى {قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ}

وَإِنْ قَالَ: هُوَ قَصْدُ خَشَبَةٍ، أَوْ حَجَرٍ، أَوْ بَنِيَّةٍ عَلَى قَبْرِ أَوْ غَيْرِهِ؛
يَدْعُونَ ذَلِكَ، وَيَذْبَحُونَ لَهُ؛ يَقُولُونَ: إِنَّهُ يُقَرِّبُنَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى، وَيَذْفَعُ
عَنَّا بِيَرَكَتِهِ، أَوْ يُعْطِينَا بِبِرَكَّتِهِ فَقُلْ: صَدَقْتَ، وَهَذَا هُوَ فِعْلُكُمْ عِنْدَ
الْأَخْجَارِ وَالْبَنَائِيَا الَّتِي عَلَى الْقُبُورِ وَغَيْرِهَا فَهَذَا أَقَرُّ أَنْ فِعْلُهُمْ هَذَا هُوَ
عِبَادَةُ الْأَصْنَامِ؛ وَهُوَ الْمَطْلُوبُ وَيُقَالُ لَهُ - أَيْضًا -: قَوْلُكَ: (الشِّرْكَ
عِبَادَةُ الْأَصْنَامِ)؛ هَلْ مُرَادُكَ أَنَّ الشِّرْكَ مَخْصُوصٌ بِهَذَا، وَأَنَّ

الإِغْتِمَادَ عَلَى الصَّالِحِينَ وَدُعَاءَهُمْ لَا يَدْخُلُ فِي ذَلِكَ؟ فَهَذَا يَرْتَبِعُهُ مَا ذَكَرَهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ مِنْ كُفْرٍ مَنْ تَعَلَّقَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ، أَوْ عِيسَى، أَوْ الصَّالِحِينَ فَلَا بُدَّ أَنْ يَقَرَّ لَكَ: أَنَّ مَنْ أَشْرَكَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ أَحَدًا مِنْ الصَّالِحِينَ؛ فَهُوَ الشِّرْكُ الْمَذْكُورُ فِي الْقُرْآنِ؛ وَهَذَا هُوَ الْمَطْلُوبُ وَسِرُّ الْمَسْأَلَةِ: أَنَّهُ إِذَا قَالَ: أَنَا لَا أَشْرِكُ بِاللَّهِ فَقُلْ لَهُ: وَمَا الشِّرْكُ بِاللَّهِ؟ فَسَّرَهُ لِي! فَإِنْ قَالَ: هُوَ عِبَادَةُ الْأَصْنَامِ! فَقُلْ: وَمَا مَعْنَى عِبَادَةِ الْأَصْنَامِ؟ فَسَّرَهَا لِي! فَإِنْ قَالَ: أَنَا لَا أُعْبُدُ إِلَّا اللَّهَ فَقُلْ: مَا مَعْنَى عِبَادَةِ اللَّهِ وَخَلْعِهِ؟ فَسَّرَهَا لِي! فَإِنْ فَسَّرَهَا بِمَا بَيَّنَّهُ الْقُرْآنُ؛ فَهُوَ الْمَطْلُوبُ، وَإِنْ لَمْ يَعْرِفْهُ؛ فَكَيْفَ يَدَّعِي شَيْئًا وَهُوَ لَا يَعْرِفُهُ؟ وَإِنْ فَسَّرَ ذَلِكَ بِغَيْرِ مَعْنَاهُ بَيَّنَّتْ لَهُ الْآيَاتُ الْوَاضِحَاتِ فِي مَعْنَى الشِّرْكِ بِاللَّهِ، وَعِبَادَةِ الْأَوْثَانِ؛ أَنَّهُ الَّذِي يَفْعَلُونَهُ فِي هَذَا الزَّمَانِ بِعَيْنِهِ وَأَنَّ عِبَادَةَ اللَّهِ وَخَلْعَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ؛ هِيَ الَّتِي يُنْكِرُونَ عَلَيْنَا، وَيَصِيحُونَ كَمَا صَاحَ إِخْوَانُهُمْ حَيْثُ قَالُوا: {أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ}

Eğer derse ki: “Hâşâ ve kellâ! Ben Allah’a şirk koşmuyorum; lâkin sâihlere yönelmek şirk değildir!”

Bu durumda ona şöyle de: “Eğer sen Allah’ın, şirki, zinanın haramlığından daha yüce şekilde haram ettiğini kabul ediyorsan ve yine Allah’ın, şirki affetmeyeceğini de kabul ediyorsan; o halde Allah’ın haram kıldığı ve affetmeyeceğini zikrettiği bu şey nedir?” diye sor -ki zaten o bunu da bilmemektedir-.

O halde ona şöyle de: “Sen şirki bilmediğin halde, nasıl kendini ondan uzak tuttuğunu iddia edebiliyorsun? Ya da, Allah bunu sana haram kılmış ve sonra affetmeyeceğini de söylediği halde sen bu konu hakkında nasıl soru sormuyorsun ve

araştırmıyorsun? Sen zannediyor musun ki Allah onu haram kılıyor da bize açıklamıyor?!”

Eğer derse ki: “Şirk dediğin şey putlara ibadet etmek, demektir ve bizler ise putlara ibadet etmemekteyiz!”

O halde ona şöyle de: “Putlara ibadet etmek ne demektir? Sen zannediyor musun ki o tahtalar ve taşlar; ona dua eden için bir yaratıcı, rızık verici ve işleri yönetici seviyesinde oluyor? Eğer (böyle zannediyorsan) bunu Kur'an yalanlıyor. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

“De ki: Gökten ve yerden sizleri kim rızıklandırıyor...?” (Yûnus, 31).

Ama eğer derse ki: “Putlara ibadet etmenin mânası şudur: Kendisine dua edilen, kurban kesilen, bereketi umulan ve ‘Bizi Allah’a yaklaştırsınlar’ denilen herhangi bir tahta ya da bir taş ya da kabir üzerinde bir bina ya da bir başka şeye yönelmektir.”

O halde ona şöyle de: “Doğru söyledin ve bu, sizlerin taşlar ve kabirler ya da başka şeyler üzerindeki binalar (türbeler) hakkında yaptığınız şeydir.” İşte bu kimse kabul etmiştir ki kendi yaptıkları, putlara ibadet etmenin ta kendisidir ve ondan beklenen de budur (yani kendisinin şirk içinde olduğunu itiraf etmesidir).

Yine ona şöyle denir: “Senin, ‘Şirk demek, putlara ibadet etmektir’ sözüne gelince; buradaki kastettiğin, şirkin sadece bununla sınırlı olduğu mudur? Ve sâlihlerle yönelmek ve onlara dua etmek buna girmez mi? Eğer ki bunu kastetti isen, o halde bil ki Allah'ın kitâbında; meleklerle, Îsâ (aleyhisselâm)’a ve sâlihlerle bağlananların küfrü hakkında zikredilen âyetler, bu iddianı reddetmektedir.

O halde mecburen sana karşı şunu kabul etmek zorunda kalacaktır: Kuşkusuz her kim Allah'a ibadette, sâlihlerden birisini şirk koşar ise, işte bu (yaptığı) Kur'an'da zikredilen şirkin ta kendisidir. (Ondan) beklenen de zaten budur.

Bu meselenin sırrı şudur: O eğer şöyle derse: "Ben Allah'a karşı şirk koştumuyorum." Bu durumda ona şöyle diyesin: "Peki Allah'a şirk koşturmak da ne demektir? Bana bunun tefsirini yap!" Eğer derse ki: "O (şirk) putlara ibadet etmektir." Bu durumda ona şöyle diyesin: "Putlara ibadet etmek de ne demektir? Bana bunun tefsirini yap!" Eğer derse ki: "Ben sadece tek olan Allah'a ibadet ediyorum." Ona şöyle diyesin: "Allah'a İbadet etmek ne demektir? Bana bunun tefsirini yap!" Eğer Kur'an'ın açıkladığı şekilde açıklar ise, zaten (ondan) talep edilen budur. Ama eğer ki onu bilmez ise, bu durumda bilmediği bir şeyi nasıl olur da iddia edebilir? Eğer ki şirk, mânası dışındaki şekilde açıklar ise, bu durumda şirkin, Allah'a başkalarını şirk koşturmak ve putlara (resim ve heykellere) ibadet etmek mânasına geldiğini apaçık âyetler ile izah edersin. O şirk ki bu zamanda onların yaptıkları fiillerin ta kendisidir ve hiç şüphesiz tek Allah'a ibadet etmek ve O'nun ortağı olmadığı, bizi (bunu anlatıyoruz diye) reddettikleri ve bağırıp çağırdıkları konudur. Nitekim kardeşleri de önceden bağırıp çağırmışlardı ve (Allah'ın haber verdiği gibi) şöyle demişlerdi:

أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ

"İlah'ları tek bir ilah mı yaptı? Kuşkusuz bu, çok acayip bir şeydir!" (Sâd, 5).

Bu Şüphenin Konusu:

Bu şüphenin konusu; şirkin tanımı hakkındaki sapmalarıdır. Bu nedenle onlar duayı ve yönelmeyi şirkin tanımının içine

koymamaktadırlar ve şirkin tanımı hakkındaki bu sapma, dördüncü şüphedeki ibadetin tanımındaki sapmaları gibidir.

Bu Şüphenin Yayılmasındaki Sebeb:

Bu şüphenin yayılmasındaki sebeb şudur: Onlar şirki “Putlara ibadet etmek” diye tanıtır. Yine onlardan bazıları şirki “Putlara secde etmek” diye açıklamıştır. Yine bazıları da şirki “Allah’tan bir başkasının müessir (yaratmada etkili) olduğuna itikad etmek.” diye, açıklamıştır. Bazıları da şirki “Allah dışındaki herhangi bir varlığın rubûbiyet vasfına sahip olduğuna itikad etmektir.” diye açıklamıştır.

Bu şüpheyi Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb’ın zamanında, Muhammed bin Abdulmecîd el-Fâsî isminde (ö. 1227-hicrî) bir kişi sahiplenmiş ve yaymıştır. “*Vehhâbiyye Taifesinden Bazı Bid’atçılara Reddiye*” isimli kitabında şöyle demiştir: “Kuşkusuz Câhiliye ehli, ancak putlara ibadet ettiklerinden dolayı kâfir olmuşlardır!”

Ahmed Dehlân isimli birisi de bu konuda konuşmuştur. Bu kişi Şeyh’in zamanından sonra gelmiştir ve kendisi, zamanındaki Şâ-filer’in müftüsü idi. Bu davete karşı reddiye amaçlı birçok kitap kaleme aldı. Bu kitaplardan birisi: “*et-Tuhafu’s-Seniyye Fi’r-Reddi Ale’l-Vehhâbiyye*” dir.

(Bu kitabında) Şöyle demiştir: “Şirk dediğin; Allah dışında bir gücün tesirinin (gerçek etkinin ve yaratmanın) olduğuna itikad etmektir.” Sonra şöyle demiştir: “Allah dışında etkinin (ve tesirin) olduğuna itikad eden hiçbir Müslüman yoktur.” Bir keresinde de şöyle demiştir: “Şirk; Allah dışındakinde rubûbiyyet olduğuna itikad etmektir.”

Onların, şirki “Putlara ibadet etmek veya Allah dışındakinde rubûbiyet olduğuna itikat etmek” gibi sözlerle açıklamaları, şirk için dar bir anlayış ortaya atmaları, demektir. Lâkin şirki bu şekilde tarif etmek hakkın bir kısmıdır; hakkın tamamı değildir.

Şirkin tüm detaylarını toparlayıcı olan tanıma gelince:

“Şirk: İster rubûbiyette iste ulûhiyette ister isim ve sıfatlarında; Allah ile bir başkasını eş tutmandır.”

Onlar ise şirki, sadece: “Allah ile bir başkasını rubûbiyette eş tutmak” olarak görmektedirler.¹⁵⁰

Bu, şirke verdikleri tanım, tevhid hakkındaki (yanlış) itikatları üzere bina edilmiştir. O da: “Allah’ı sadece rubûbiyette birlemek.” anlayışıdır.

Bu Şüpheye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Bu adımlar, dördüncü şüphede ibadetin tanımlamalarındaki sapmalarına reddiye verirken izlenen adımlara yakındır ve bu reddiye şekli, uyumsuzluğa düşerek bir şeyi reddederken onun içine düşen herkes için iyi bir reddiyedir.

Reddiye Adımları Şunlardır:

Birinci Adım: Onlara şu soru yöneltilir:

“Şirk ne demektir? Ve bizlere şirki tanıttın.” Onların bu soru karşısında üç ihtimalleri vardır:

1- “Ben bilmiyorum.” diyecektir. Bu da onun şirkin mânası hakkındaki cahilliğini gösterir ve burada ona bir tenkid yönlendirilerek denir ki: “Sen nasıl olur da bir şeyi reddedersin de, mânasını (bile) bilmezsin?!”

2- Şirki sahih bir şekilde tefsir edecektir. Bu duruma, Musannif birkaç satır evvelde şunları derken işaret etmiştir: “مَوْفَضٌ خَشْبَةٍ أَوْ /Şirk; bir tahtaya veya taşa veya kabirler üzerindeki binalara veya bir başka şeye (dua vb. fillerle) yönelmektir.”

150. Halbuki onlar bununla birlikte bu kısmı da reddederek, işi sadece itikada bağlayarak, bu şirki dahi itikad ile olmazsa gerçek şirkten görmemektedirler. (Mütercim)

Yani şirk demek: Allah'tan başkasına dua ve ibadet etmek, demektir. Tam da burada ona denir ki: “Doğru söyledin.” ve zaten bizim kastettiğimiz de budur. Ancak şirk hakkında vermeleri gereken bu tefsiri, -onlardaki cahillik ve inatçılık nedeni ile- söyleme ihtimalleri çok uzaktır.

3- Şirki yanlış şekilde tefsir ederler. O halde şöyle derler: “Şirk demek: Putlara ibadet etmek, demektir.” Musannif buna da işaret etmiştir. Bu durumda onlara şirkin sahih (ve doğru) olan anlamını açıklanır. O da şudur: “İster rubûbiyette iste ulûhiyette ister isim ve sıfatlarında; Allah ile bir başkasını eş tutmandır.”

İkinci Adım: Onlara şöyle denir: Kuşkusuz Allah, meleklerle ve sâlihlerle bağlananları ve onlara ibadet edenleri tekfir etmiştir ki bunlar put da değillerdir. İşte bununla muhaliflerin “Şirk; Putlara ibadet etmektir” diyerek şirki tanımındaki sözleri yıkılmış olur. Bilakis o, Allah'tan başkasına ibadet etmek, demektir.

Bu Şüphenin Sonunda:

Musannif, reddiyeleri bir kere daha özetlemiştir. Bu durum, (kitabın başından beri) Musannifin bir şüpheye reddiye verdikten sonra geriye dönüp de onu özetlediği ilk yerdir.

Musannifin özetlemesi, şu sözleri ile başlamaktadır: “وَسِرُّ الْمَسْأَلَةِ: أَنَّهُ إِذَا قَالَ: أَنَا لَا أَشْرِكُ...
Meselenin sırrı: Eğer derse ki ‘Ben şirk koşmuyorum’...”

O halde bu şüphe hakkında ilk önce uzunlamasına (bir reddiye) vardır. Sonra da özetlenmiştir; bunun sebebi de bu şüphenin çok önemli olmasıdır.

VII. YEDİNCİ ŞÜPHE:

[“MEKKELİ MÜŞRİKLER SÂLİHLERE DUA ETTİKLERİ
İÇİN DEĞİL; ALLAH'A ÇOCUK İSNADINDA
BULUNDUKLARI İÇİN KÂFİR OLDULAR” ŞÜPHEŞİ]

فَإِنْ قَالَ: إِنَّهُمْ لَمْ يَكْفُرُوا بِدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ وَالْأَنْبِيَاءِ، وَإِنَّمَا كَفَرُوا
لَمَّا قَالُوا: الْمَلَائِكَةُ بَنَاتُ اللَّهِ، وَنَحْنُ لَمْ نَقُلْ: إِنَّ عِبَادَ الْقَادِرِ وَلَا
غَيْرَهُ ابْنُ اللَّهِ. فَالْجَوَابُ: أَنَّ نِسْبَةَ الْوَلَدِ إِلَى اللَّهِ كُفْرٌ مُسْتَقِيلٌ، قَالَ
اللَّهُ تَعَالَى: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ* اللَّهُ الصَّمَدُ}، وَالْأَحَدُ: الَّذِي لَا نَظِيرَ لَهُ،
وَالصَّمَدُ: الْمَقْصُودُ فِي الْحَوَائِجِ، فَمَنْ جَحَدَ هَذَا فَقَدْ كَفَرَ، وَلَوْ لَمْ
يَجْحَدْ آخِرَ السُّورَةِ، ثُمَّ قَالَ: {لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ} فَمَنْ جَحَدَ هَذَا فَقَدْ
كَفَرَ، وَلَوْ لَمْ يَجْحَدْ أَوَّلَ السُّورَةِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ
وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ}، فَفَرَّقَ بَيْنَ التَّوَعِينِ، وَجَعَلَ كِلَا مِنْهُمَا
كُفْرًا مُسْتَقِيلًا، وَقَالَ تَعَالَى: {وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ*
بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أُنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ
وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ}، فَفَرَّقَ بَيْنَ الْكُفْرَيْنِ.
وَالدَّلِيلُ عَلَى هَذَا أَيْضًا: أَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِدُعَاءِ اللَّاتِ مَعَ كَوْنِهِ
رَجُلًا صَالِحًا لَمْ يَجْعَلُوهُ ابْنَ اللَّهِ، وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِعِبَادَةِ الْجِنِّ لَمْ
يَجْعَلُوهُمْ كَذَلِكَ. وَكَذَلِكَ أَيْضًا الْعُلَمَاءُ فِي جَمِيعِ الْمَذَاهِبِ
الْأَرْبَعَةِ يَذْكُرُونَ فِي (بَابِ حُكْمِ الْمُرْتَدِّ) أَنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا زَعَمَ أَنَّ لِلَّهِ
وَلَدًا فَهُوَ مُرْتَدٌّ، وَإِذَا دَعَا لِلَّهِ نِدَاءً فَهُوَ مُرْتَدٌّ، فَيَفْرِقُونَ بَيْنَ التَّوَعِينِ،
وَهَذَا فِي غَايَةِ الْوُضُوحِ

Musannif dedi ki:

Eğer derse ki: Onlar (Mekke müşrikleri), meleklerle ve peygamberlere dua etmelerinden dolayı kâfir olmadılar. Bilakis onlar, “Melekler Allah’ın (hâşâ) kızlarıdır” dedikleri için kâfir oldular. Ancak bizler, Şeyh Abdulkâdir ve diğer zâtlar hakkında “Onlar Allah’ın oğludur” demedik.

Bunun cevabı şudur: Kuşkusuz Allah’a bir çocuk nisbet etmek, müstakil bir küfürdür. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ

“De ki: ‘O Allah’tır, tektir.’ “Allah es-Samed’dır (Her şey O’na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir).” (İhlâs, 1-2). Ehad: “Bir benzeri olmayan” demektir. Es-Samed: “İhtiyaçlar için kendisine yönelinen (kendisine muhtaç olunan)” demektir. O halde her kim -velev ki sûrenin son kısmını inkâr etmese bile- bunu inkar ederse, direk kâfir olmuştur. Allâhu Teâlâ sonra şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ

“Ondan çocuk doğmamıştır (kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).” (İhlâs, 3). Her kim -sûrenin ilk kısmını inkâr etmese bile- bunu inkâr ederse kâfir olmuştur.

Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ

“Allah hiçbir çocuk edinmemiştir. Onunla birlikte başka hiçbir ilah da yoktur...” (Mü’minûn, 91).

Allah Teâlâ burada, iki küfür çeşidini birbirinden ayırt etmiş ve her birini tek başına mustakil bir küfür kılmıştır. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ * بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنَّى يَكُونُ
لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“Bir de cinleri Allah’a birtakım ortaklar yaptılar. Oysa onları O yarattı. Bilgisizce Allah’a oğullar ve kızlar da uydurdular. O, onların niteledikleri şeylerden uzaktır, yücedir.” “O, gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. O’nun bir eşi olmadığı halde nasıl çocuğa sahip olabilir? Halbuki her şeyi O yarattı. O her şeyi hakkıyla bilendir.” (Enâm, 100-101). Allah Teâlâ burada da iki küfür arasını ayırt etmiştir.

Bu hususta delil olarak şu da vardır: Kuşkusuz ki Lât’a dua ederek kâfir olanlar –Lât, aslen sâlih bir adam idi– bu zâtı Allah’ın oğlu yapmadılar. Yine cinlere ibadet ederek kâfir olanlar da onları Allah’ın oğlu olarak görmediler.

Bunlarla beraber; dört mezhebin bütün âlimleri, mürtedin hükmünü zikrederken şöyle demişlerdir: “Müslüman bir kişi, Allah’ın bir çocuğu olduğunu iddia ederse o mürteddir ve O’na ibadette birini veya bir şeyleri ortak koşarsa o da mürteddir.” (Görüldüğü gibi) Onlar da iki küfrü birbirinden ayırt etmişlerdir. Netice olarak bu durum netlik açısından fazlasıyla açıktır.

Bu Şüphenin İçeriği:

Onlar şöyle dediler: “Kâfirler, ‘Melek’ler Allah’ın kızlarıdır’ dedikleri için kâfir oldular. Onlar, onlardan yardım istediler ve onlara ibadet ettiler diye kâfir olmadılar.” Onların söyledikleri bu şüphe öyle bir şüphedir ki, onlara ne zaman ki: “Kâfirler, meleklerden yardım istedikleri ve meleklere dua ettikleri için kâfir oldular” denilse,

onlardan bazı müşrikler hemen bu şüpheyi dile getirirler ve “Hayır; bilakis onlar, ‘Melekler Allah’ın kızlarıdır’ dedikleri için kâfir oldular ve ‘Sâlihler ile evliyalar da Allah’ın erkek çocuklarıdır.’ dedikleri için kâfir oldular.” derler.

Bu Şüpheye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Birinci Adım: Muhakkak ki meleklerin Allah’ın kızları olduğunu söylemek tek başına müstakil bir küfürdür. Yine evliyaların Allah’ın çocukları olduğunu söylemek de tek başına müstakil bir küfürdür.

Musannif buna dair üç tane âyet ile delil getirmiştir:

Birincisi: Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ

“De ki: ‘O Allah’tır, tektir.’ “Allah es-Samed’dır (Her şey O’na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir).” (İhlâs, 1-2).

İkincisi:

مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ

“Allah hiçbir çocuk edinmemiştir. Onunla birlikte başka hiçbir ilah da yoktur...” (Mûminûn, 91).

Üçüncüsü:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ * بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أُنَّى يَكُونُ
لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“Bir de cinleri Allah’a birtakım ortaklar yaptılar. Oysa onları O yarattı. Bilgisizce Allah’a oğullar ve kızlar da uydurdular. O, onların niteledikleri şeylerden uzaktır, yücedir.” (Enâm, 100).

Her kim bir şey için bu Allah'ın çocuğudur derse, bu tek başına bir küfür olur. Diğer şeylere bakmadan (bunu diyen tekfir edilir).

İkinci Adım: Onlar Lât'a dua ettikleri için kâfir oldular. Bu reddiyenin içeriği şöyledir:

Kuşkusuz Allah, müşrikleri tekfir etmiştir. Çünkü onlar meleklere, Lât'a ve cinlere dua ettiler. Onlar "Lât, Allah'ın çocuğudur" dedikleri için değil, kezâ "Cinler Allah'ın çocuklarıdır" dedikleri için de değil; bilakis onlara ibadet ettikleri için kâfir oldular.

Üçüncü Adım: Onlara icmâ ile reddiye: Bu adımda onlara şöyle denir: Âlimler mürtedin hükmü konusunda icmâ etmişlerdir ki eğer ki bir Müslüman iddia ederse ki Allah'ın bir çocuğu vardır, işte bu kişi mürteddir. Başka bir şeye bakmaya gerek kalmadan bunun hükmü böyledir.

VIII. SEKİZİNCİ ŞÜPHE:

["DİKKAT EDİN! ALLAHIN DOSTLARINA KORKU
YOKTUR" ÂYETİNİ YANLIŞ YORUMLAMA]

Musannif dedi ki:

وَإِنْ قَالَ: {أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَخْزُونُ}،
فَقُلْ: هَذَا هُوَ الْحَقُّ، وَلَكِنَّ لَا يُعْبَدُونَ. وَنَحْنُ لَمْ نُنْكَزْ إِلَّا عِبَادَتَهُمْ
مَعَ اللَّهِ وَإِشْرَاكَهُمْ مَعَهُ، وَإِلَّا فَالْوَجِبُ عَلَيْكَ حُبُّهُمْ وَاتِّبَاعُهُمْ،
وَالْإِقْرَارُ بِكَرَامَاتِهِمْ. وَلَا يَجْحَدُ كَرَامَاتِ الْأَوْلِيَاءِ إِلَّا أَهْلُ الْبِدْعِ
وَالضَّلَالِ، وَدِينُ اللَّهِ وَسَطٌ بَيْنَ طَرَفَيْنِ، وَهُدًى بَيْنَ ضَلَالَتَيْنِ، وَحَقٌّ
بَيْنَ بَاطِلَيْنِ.

فَإِذَا عَرَفْتَ أَنَّ هَذَا الَّذِي يُسَمِّيهِ الْمُشْرِكُونَ فِي وَقْتِنَا: «الْإِغْتِقَادُ»؛
هُوَ الشِّرْكَ الَّذِي نَزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ، وَقَاتَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ النَّاسَ عَلَيْهِ فَاعْلَمْ أَنَّ شِرْكَ الْأَوَّلِينَ أَخَفُّ مِنْ شِرْكَ أَهْلِ
زَمَانِنَا بِأَمْرَيْنِ أَحَدُهُمَا: أَنَّ الْأَوَّلِينَ لَا يُشْرِكُونَ وَلَا يَدْعُونَ الْمَلَائِكَةَ
وَالْأَوْلِيَاءَ وَالْأَوْثَانَ مَعَ اللَّهِ؛ إِلَّا فِي الرِّخَاءِ، وَأَمَّا فِي الشَّدَّةِ فَيُخْلِصُونَ
لِلَّهِ الدِّينَ؛ كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ
تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ أَغْرَضْنَاهُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا}
وَقَالَ: {قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ
تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ
إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ} وَقَالَ: {وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا
رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا حَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ
قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ

مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ { وَقَالَ : { وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظَّلِيلِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ { فَمَنْ فِهِم هَذِهِ الْمَسْأَلَةُ الَّتِي وَضَحَهَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ - وَهِيَ أَنَّ الْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ قَاتَلَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُونَ اللَّهَ وَيَدْعُونَ غَيْرَهُ فِي الرَّخَاءِ وَأَمَّا فِي الشَّدَّةِ فَلَا يَدْعُونَ إِلَّا اللَّهَ وَخَلَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَيَنْسَوْنَ سَادَاتِهِمْ - تَبَيَّنَ لَهُ الْفَرْقُ بَيْنَ شَرِكِ أَهْلِ زَمَانِنَا وَشَرِكِ الْأَوَّلِينَ وَلَكِنْ أَيْنَ مَنْ يَفْهَمُ قَلْبُهُ هَذِهِ الْمَسْأَلَةَ فَهَمًّا رَاسِخًا؟! وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ وَالْأَمْرُ الثَّانِي : أَنَّ الْأَوَّلِينَ يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ أَنْاسًا مُقَرَّبِينَ عِنْدَ اللَّهِ؛ إِمَّا مَلَائِكَةً، وَإِمَّا أَنْبِيَاءَ، وَإِمَّا أَوْلِيَاءَ، أَوْ يَدْعُونَ أَشْجَارًا وَأَخْجَارًا مُطِيعَةً لِلَّهِ لَيْسَتْ غَاصِيَةً وَأَهْلُ زَمَانِنَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ أَنْاسًا مِنْ أَفْسَقِ النَّاسِ، وَالَّذِينَ يَدْعُونَهُمْ : هُمُ الَّذِينَ يَخْكُونَ عَنْهُمْ الْفُجُورَ؛ مِنَ الزَّنَا، وَالسَّرِقَةِ، وَتَرْكِ الصَّلَاةِ، وَغَيْرِ ذَلِكَ وَالَّذِي يَعْتَقِدُ فِي الصَّالِحِ وَالَّذِي لَا يَغْصِي - مِثْلَ الْخَشَبِ، وَالْحَجَرِ -؛ أَهْوَنُ مِمَّنْ يَعْتَقِدُ فِيمَنْ يُشَاهِدُ فِسْقَهُ وَفَسَادَهُ وَيَشْهَدُ بِهِ

Eğer derse ki: “Dikkat edin! Allah’ın dostları için hiçbir korku yoktur ve onlar üzülmeyizler de.” (Yûnus, 62). Sen de ona de ki: Bu hakkın ta kendisidir. Lâkin onlara ibadet edilmez. Bizler sadece onların Allah’a şirk koşulmalarını ve Allah ile beraber onlara ibadet edilmesini reddediyoruz. Yoksa tabi ki de senin yapman gereken; onları sevmen, onlara tâbi olman ve onların kerametlerini kabul etmen- dir. Zaten bid’at ve dalâlet ehli dışında, onların kerametlerini hiç kimse inkar etmez.

Bununla birlikte, Allah’ın dini iki taraf arasında vasat bir din- dir. Yine o, iki dalâlet arasındaki hidayet ve iki bâtıl arasındaki

haktır. Eğer; müşriklerin günümüzde “İtikad” diye isimlendirdikleri şeyin, Kur’an’da beyan edilen şirkin ta kendisi olduğunu ve Rasûlullah’ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlar ile bu nedenden dolayı savaştığını bilersen; şunu da bil ki: Geçmişteki müşriklerin şirki, zamanımızdakilerin şirkinden daha hafiftir. Bunun da iki sebebi vardır:

1- Birincisi: Muhakkak ki geçmişteki müşrikler, şirk koştuklarında ve Allah ile birlikte meleklerle, evliyalara ve putlara dua ettiklerinde, bunu sadece rahatlık zamanlarında iken yapıyorlardı. Ancak şiddet ve sıkıntı anına gelince, dini sırf Allah için ihlaslı kıralardı (sadece O’na dua ve kulluk ederlerdi).

Allâhu Teâlâ bu hususta şöyle buyurmuştur:

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَهُ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ ائْتَوْا بِمِثْرِ مَا كَفَرْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا

“Denizde başınıza bir felaket geldiği zaman, Allah’tan başka yalvardığınız bütün putlar kaybolur. Allah sizi tehlikeden kurtarıp karaya çıkarınca da yüz çevirirsiniz. Zaten insan çok nankördür.” (İsrâ, 67).

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * بَلْ إِلَٰهُهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ

De ki: “Kendinizi hiç düşündünüz mü, Allah’ın azabı size gelse veya kıyamet vakti gelse, Allah’tan başkasına mı yalvarırsınız? Eğer sözünde doğru kimselerseniz cevap verin”. “Hayır, yalnız o Allah’a yalvarırsınız. O da dilerse kaldırılmasını istediğiniz belayı kaldırır ve o zaman ortak koştuğunuz şeyleri unutsunuz.” (Enâm, 40-41).

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ
نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ

“İnsana bir sıkıntı dokunduğu zaman bütün gönlünü vere-
rek Rabbine dua eder. Sonra kendisine tarafından bir nimet
lütfettiği zaman da önceden O'na dua ettiği hali unuttur da, yo-
lundan sapıtmak için Allah'a ortaklar koşmaya başlar. Ey Mu-
hammed! De ki: "Küfrünle biraz zevk et, çünkü sen, o ateşlik-
lerdensin." (Zümer, 8).

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظَّلِيلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ
إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ

“Onları kara bulutlar gibi bir dalga sardığı zaman, dini yal-
nız kendisine has kılarak Allah'a yalvarırlar. Onları kurtarıp
karaya çıkardığı zaman ise içlerinden doğru giden de bulunur.
Bizim âyetlerimizi öyle nankör gaddarlardan başkası inkâr et-
mez.” (Lokmân, 32).

O halde her kim Allah'ın kitâbında açıkladığı bu konuyu
-Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in savaştığı müşriklerin, rahatlık
anında hem Allah'a hem de başkasına dua ettiklerini, ancak za-
rar ve sıkıntı anlarında sadece Allah'a, tek olarak ve şirk koş-
maksızın O'na dua edip efendilerini ise unuttukları konu-
nu- anlarsa, onun için ortaya çıkar ki zamanımızdakilerin şirki
ile evveldekilerin şirki arasında fark vardır. Lâkin bu meseleyi
yerleşmiş bir şekilde kalbinden anlayan kişi nerededir? Allah
yardım etsin!

2- İkinci Mesele: Muhakkak ki eski müşrikler Allah ile bir-
likte, Allah'a yakın olan kimselere de dua ederlerdi. Ya peygam-
berlere, ya Allah dostlarına, ya da meleklerle istiğâse yaparlardı

veya Allah'a itaat edip de isyankar olmayan ağaçlara veya taşlara dua ederlerdi.

Zamanımızdakiler ise, Allah ile birlikte insanların en fâsıklarından olanlara dua etmektedirler. O dua ettikleri kimseler; zina yaptığını, hırsızlık işlediğini, namazı terk ettiğini ve başka şeyler yaptığını anlattığı kimselerin ta kendileridirler.

Sâlih olan -tahta ve ağaç gibi- isyan etmeyen (günah işlemeden) şeylerle yapılan şirk; fâsıklığı ve fâsidliği görülen ve şahid olunan kişiyle yapılan şirkten daha az bir şirk boyutundadır.

Bu Şüphenin İçeriği:

Onlar bu âyeti ve evliyaların kerametleri hakkındaki şeyleri delil olarak getirip onlara dua etmenin ve onlardan yardım istemenin câiz olduğunu ispat etmeye çalışıyorlar.

Bu Şüpheye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Şöyle denir: Bizler evliyaların ve sâlihlerin kerametlerini kabul etmekteyiz ve onların Allah katında bir makamları olduğunu da kabul ederiz. Lâkin bu, onlara ibadet edilir, demek değildir. O halde kerametler ayrı bir şey, onları ilah yapmak ise bambaşka bir şeydir.

Musannifin şu sözüne gelince: “فَإِذَا عَرَفْتَ أَنَّ هَذَا الَّذِي يُسَمِّيهِ الْمُشْرِكُونَ / فِي وَقْتِنَا: «الْإِعْتِقَاد»؛ هُوَ الشِّرْكُ الَّذِي نَزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ Eğer; müşriklerin günümüzde “İtikad” diye isimlendirdikleri şeyin, Kur'an'da beyan edilen şirkin ta kendisi olduğunu bilersen...”

Bu kısım, konu dışında kalmış özel bir kısımdır. Musannif bunu ek bilgi bâbından zikretmiştir ve bu, Musannif zamanındaki müşrikler ile ilk zamandaki müşrikler arasındaki bir karşılaştırmadır. Bu kısım; kötüleme, kınama, ve Musannifin zamanındaki şirk ehlinin ne kadar şiddetli müşrikler olduklarının beyanını içerir.

Yine bu kısım, Musannifin *el-Kavâidu'l-Erbe'a* (Dört Kaide) kitabının dördüncü kuralıdır.

Musannif zikretmiştir ki: Hiç şüphesiz geçmiştekilerin şirk, kendi zamanındakilerin şirkinden daha hafiftir ve hiç şüphe yok ki onlardan sonraki dönemlerin müşrikleri, birbirlerinden daha da şiddetlilerdir. Muhakkak ki şirkin bir kısmı diğerinden daha sert ve kötüdür. Musannif kendi zamanının şirklerinin daha sert olduğunu iki delil ile delillendirmiştir:

Birinci Delil: Geçmiştekiler rahatlık anında iken şirk koşuyorlar ve şiddet (zor) anlarında ise ihlaslı oluyorlardı. Böylelikle bir dönem şirk işliyorlar, diğer dönem de ihlaslı oluyorlardı.

Nitekim bu, her zaman şirk işleyenlere göre daha hafiftir. Buna delil olarak da dört âyet zikretmiştir:

1- Birincisi:

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ صَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّكُمْ
إِلَى الْبَرِّ أَغْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا

"Denizde başınıza bir felaket geldiği zaman, Allah'tan başka yalvardığınız bütün putlar kaybolur. Allah sizi tehlikeden kurtarıp karaya çıkarınca da yüz çevirirsiniz. Zaten insan çok nankördür." (İsrâ, 67).

2- İkincisi:

قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ
وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ

De ki: "Kendinizi hiç düşündünüz mü, Allah'ın azabı size gelse veya kıyamet vakti gelse, Allah'tan başkasına mı

yalvarırsınız? Eğer sözünde doğru kimselerseniz cevap verin".

(İnşâm, 40).

3- Üçüncüsü:

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ
نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ

"İnsana bir sıkıntı dokunduğu zaman bütün gönlünü vere-
rek Rabbine dua eder. Sonra kendisine tarafından bir nimet
lütftettiği zaman da önceden O'na dua ettiği hali unuttur da, yo-
lundan sapıtmak için Allah'a ortaklar koşmaya başlar. Ey Mu-
hammed! De ki: "Küfrünle biraz zevk et, çünkü sen, o ateşlik-
lerdensin." (Zümer, 8).

4- Dördüncüsü:

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظَّلَلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ
إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ

"Onları kara bulutlar gibi bir dalga sardığı zaman, dini yal-
nız kendisine has kılarak Allah'a yalvarırlar. Onları kurtarıp
karaya çıkardığı zaman ise içlerinden doğru giden de bulunur.
Bizim âyetlerimizi öyle nankör gaddarlardan başkası inkâr et-
mez." (İokmân, 32).

İkinci Delil: Muhakkak ki eskiler, Allah'a yakınlaştırılmış insan-
lara ibadet ederlerdi ki bunlar ya peygamberler, ya evliyalar, ya me-
leklerdi; veya Allah'a, kaderi ve kevnî (varoluş nedeni ile) itaat eden
taşlara veya ağaçlara ibadet ederlerdi.

Ancak Musannifin zamanındakiler; meçhul olan veya fâsık olan-
lara dua ederlerdi. Sâlih olan kimselere dua eden de, fâsiklara dua
edenden daha hafif (bir iş yapmış olur).

Muasır (Güncel) Bir Mesele:

Yine bu günde de denir ki: Kuşkusuz bu zamanımızın müşrikleri, Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb zamanındaki müşriklerden daha muazzam ve daha ağır (şekilde müşriklerdir ve geçmişteki müşriklerin şirkine bir kat daha şeyler eklemişlerdir:

1- Kuşkusuz zamanımızın müşrikleri, dünyaca birlik kurarak dine ve ehline karşı savaş başlattılar. Bilakis ek olarak konferansalar, iklimsel toplantılar ve devletçe birliktelikler ihdas ederek; aşırıcilık, terör ve usulcülük gibi isimlendirdikleri şeylere karşı mukâvemet ve savaş etmek istediler. Hatta cihâdı ve ehlini kuşatmak için bilgileri ve haberleri câhiliye isimleri ile birbirileri ile paylaştılar.

2- Aynı şekilde, Musannifin zamanına geline, kuşkusuz onlar meçhul veya fâsık kimselere dua ederlerdi. Bizim zamanımızdakiler ise; Hristiyanlara, Yahudilere, laiklere ve küfrî dünya komisyonlarına ibadet etmektedirler. Bu (şirk çeşidi) zamanımızdaki müşriklerde daha da ağırdır.

XI. DOKUZUNCU ŞÜPHE:
[“KELİME-İ TEVHİDİ SÖYLEYEN VE
İSLÂM AMELLERİNİ İŞLEYEN KİŞİLER
TEKFİR EDİLMEZLER” ŞÜPHEŚİ]

Musannif dedi ki:

إِذَا تَحَقَّقْتَ أَنَّ الَّذِينَ قَاتَلَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصْحَ
عُقُولًا، وَأَخَفُ شِرْكَاءَ مِنْ هَؤُلَاءِ فَاعْلَمْ أَنَّ لَهُوَلَاءِ شُبُهَةً يُورِدُونَهَا عَلَى
مَا ذَكَرْنَا، وَهِيَ مِنْ أَعْظَمِ شُبُهِهِمْ، فَأَصْنَعِ سَمْعَكَ لِحَوَابِهَا وَهِيَ أَنَّهُمْ
يَقُولُونَ: إِنَّ الَّذِينَ نَزَلَ فِيهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَشْهَدُونَ إِلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ،
وَيُكَذِّبُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَيُنْكِرُونَ الْبَغْثَ،
وَيُكَذِّبُونَ الْقُرْآنَ وَيَجْعَلُونَهُ سِحْرًا وَنَحْنُ نَشْهَدُ إِلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ
مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ، وَنُصَدِّقُ الْقُرْآنَ، وَنُؤْمِنُ بِالْبَغْثِ، وَنُصَلِّي،
وَنُصُومُ؛ فَكَيْفَ تَجْعَلُونَنَا مِثْلَ أَوْلَئِكَ؟! فَالْجَوَابُ: أَنَّهُ لَا خِلَافَ بَيْنَ
الْعُلَمَاءِ كُلِّهِمْ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا صَدَّقَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فِي شَيْءٍ وَكَذَّبَهُ فِي شَيْءٍ؛ أَنَّهُ كَافِرٌ لَمْ يَدْخُلْ فِي الْإِسْلَامِ وَكَذَلِكَ
إِذَا آمَنَ بِبَعْضِ الْقُرْآنِ وَجَحَدَ بَعْضَهُ؛ كَمَنْ أَقَرَّ بِالتَّوْحِيدِ وَجَحَدَ
وُجُوبَ الصَّلَاةِ أَوْ أَقَرَّ بِالتَّوْحِيدِ وَالصَّلَاةِ وَجَحَدَ وَجُوبَ الزَّكَاةِ أَوْ
أَقَرَّ بِهَذَا كُلِّهِ وَجَحَدَ الصَّوْمَ أَوْ أَقَرَّ بِهَذَا كُلِّهِ وَجَحَدَ الْحَجَّ، وَلَمَّا لَمْ
يَنْقُذْ أَنَا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْحَجَّ؛ أَنْزَلَ اللَّهُ فِي
حَقِّهِمْ: {وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ
كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ} وَمَنْ أَقَرَّ بِهَذَا كُلِّهِ وَجَحَدَ الْبَغْثَ؛
كَفَرَ بِالإِجْمَاعِ، وَحَلَّ دَمُهُ وَمَالُهُ؛ كَمَا قَالَ تَعَالَى: {إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ

بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ
 وَنُكْفَرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا * أُولَئِكَ هُمُ
 الْكَافِرُونَ حَقًّا } فَإِذَا كَانَ اللَّهُ قَدْ صَرَّحَ فِي كِتَابِهِ: أَنَّ مَنْ آمَنَ
 بِبَعْضٍ وَكَفَرَ بِبَعْضٍ؛ فَهُوَ الْكَافِرُ حَقًّا؛ زَالَتْ هَذِهِ الشُّبْهَةُ - وَهَذِهِ هِيَ
 الَّتِي ذَكَرَهَا بَعْضُ أَهْلِ الْأَخْسَاءِ فِي كِتَابِهِ الَّذِي أَرْسَلَ إِلَيْنَا - وَيُقَالُ
 - أَيْضًا -: إِذَا كُنْتَ تُقَرُّ أَنَّ مَنْ صَدَّقَ الرَّسُولَ فِي كُلِّ شَيْءٍ وَجَحَدَ
 وَجُوبَ الصَّلَاةِ؛ فَهُوَ كَافِرٌ حَلَالُ الدِّمِ وَالْمَالِ بِالْإِجْمَاعِ وَكَذَلِكَ إِذَا
 أَقَرَّ بِكُلِّ شَيْءٍ إِلَّا الْبَغْتِ وَكَذَلِكَ لَوْ جَحَدَ وَجُوبَ صَوْمِ رَمَضَانَ
 وَأَقَرَّ بِذَلِكَ لَا يَجْحَدُ هَذَا، وَلَا تَخْتَلِفُ الْمَذَاهِبُ فِيهِ، وَقَدْ نَطَقَ بِهِ
 الْقُرْآنُ - كَمَا قَدَّمْنَا - فَمَعْلُومٌ أَنَّ التَّوْحِيدَ هُوَ أَعْظَمُ فَرِيضَةٍ جَاءَ بِهَا
 النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ أَعْظَمُ مِنَ الصَّلَاةِ، وَالزَّكَاةِ،
 وَالصَّوْمِ، وَالْحَجِّ، فَكَيْفَ إِذَا جَحَدَ الْإِنْسَانُ شَيْئًا مِنْ هَذِهِ الْأُمُورِ:
 كَفَرَ - وَلَوْ عَمِلَ بِكُلِّ مَا جَاءَ بِهِ الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَإِذَا
 جَحَدَ التَّوْحِيدَ - الَّذِي هُوَ دِينُ الرُّسُلِ كُلِّهِمْ -: لَا يَكْفُرُ؟! سُبْحَانَ
 اللَّهِ! مَا أَعْجَبَ هَذَا الْجَهْلَ! وَيُقَالُ - أَيْضًا -: هَؤُلَاءِ أَصْحَابُ رَسُولِ
 اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاتَلُوا بَنِي حَنِيفَةَ وَقَدْ أَسْلَمُوا مَعَ النَّبِيِّ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُمْ يَشْهَدُونَ أَلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا
 رَسُولُ اللَّهِ، وَيُصَلُّونَ وَيُؤَدِّتُونَ فَإِنْ قَالَ: إِنَّهُمْ يَقُولُونَ: إِنَّ مُسَيْلِمَةَ
 نَبِيًّا قُلْنَا: هَذَا هُوَ الْمَطْلُوبُ؛ إِذَا كَانَ مَنْ رَفَعَ رَجُلًا فِي مَرْتَبَةِ النَّبِيِّ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَفَرَ، وَحَلَّ دَمُهُ وَمَالُهُ، وَلَمْ تَنْفَعُهُ الشَّهَادَتَانِ،
 وَلَا الصَّلَاةُ فَكَيْفَ بِمَنْ رَفَعَ «شَمْسَانَ»، أَوْ «يُوسُفَ»، أَوْ صَحَابِيًّا،
 أَوْ نَبِيًّا؛ فِي مَرْتَبَةِ جَبَّارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ؟! سُبْحَانَ اللَّهِ! مَا أَعْظَمُ

شَأْنُهُ! {كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ} وَيُقَالُ - أَيْضاً :-
الَّذِينَ حَرَقَهُمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالنَّارِ: كُلُّهُمْ
يَدْعُونَ الْإِسْلَامَ، وَهُمْ مِنْ أَصْحَابِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَتَعْلَمُونَ
الْعِلْمَ مِنَ الصَّحَابَةِ، وَلَكِنْ اعْتَقَدُوا فِي عَلِيٍّ مِثْلَ الْإِعْتِقَادِ فِي
«يُوسُفَ» وَ «شَمْسَانَ» وَأَمْثَالِهِمَا فَكَيْفَ أَجْمَعَ الصَّحَابَةُ عَلَى
قَتْلِهِمْ وَكُفْرِهِمْ؟! أَتُظَنُّونَ أَنَّ الصَّحَابَةَ يُكْفَرُونَ الْمُسْلِمِينَ؟! أَمْ تَظُنُّونَ
أَنَّ الْإِعْتِقَادَ فِي «تَاجٍ» وَأَمْثَالِهِ لَا يَضُرُّ، وَالْإِعْتِقَادَ فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي
طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُكْفَرُ؟! وَيُقَالُ - أَيْضاً :- «بَنُو عُنَيْدٍ الْقَدَاحِ»
الَّذِينَ مَلَكَوا الْمَغْرِبَ وَمِصْرَ فِي زَمَنِ بَنِي الْعَبَّاسِ: كُلُّهُمْ يَشْهَدُونَ
أَلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيَدْعُونَ الْإِسْلَامَ، وَيُصَلُّونَ
الْجُمُعَةَ وَالْجَمَاعَةَ فَلَمَّا أَطْهَرُوا مُخَالَفَةَ الشَّرِيعَةِ فِي أَشْيَاءَ - دُونَ مَا
نَحْنُ فِيهِ :- أَجْمَعَ الْعُلَمَاءُ عَلَى كُفْرِهِمْ وَقَتْلِهِمْ، وَأَنَّ بِلَادَهُمْ بِلَادُ
حَزْبٍ، وَغَزَاهُمْ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى اسْتَنْقَذُوا مَا بَأْيَدِيهِمْ مِنْ بُلْدَانِ
الْمُسْلِمِينَ وَيُقَالُ - أَيْضاً :- إِذَا كَانَ الْأَوَّلُونَ لَمْ يَكْفُرُوا إِلَّا أَنَّهُمْ
جَمَعُوا بَيْنَ الشَّرِّكَ، وَتَكْذِيبِ الرَّسُولِ، وَالْقُرْآنِ، وَإِنْكَارِ الْبَغْتِ،
وغير ذلك فَمَا مَعْنَى الْبَابِ الَّذِي ذَكَرَ الْعُلَمَاءُ فِي كُلِّ مَنْهَبٍ:
«بَابُ حُكْمِ الْمُزْتَدِّ» - وَهُوَ الْمُسْلِمُ الَّذِي يَكْفُرُ بَعْدَ إِسْلَامِهِ؟ ثُمَّ
ذَكَرُوا أَنْوَاعاً كَثِيرَةً، كُلُّ نَوْعٍ مِنْهَا يُكْفَرُ، وَيُحِلُّ دَمَ الرَّجُلِ وَمَالَهُ
حَتَّى إِنَّهُمْ ذَكَرُوا أَشْيَاءَ يَسِيرَةً - عِنْدَ مَنْ فَعَلَهَا :- مِثْلَ كَلِمَةٍ يَذْكُرُهَا
بِلِسَانِهِ دُونَ قَلْبِهِ، أَوْ كَلِمَةٍ يَذْكُرُهَا عَلَى وَجْهِ الْمَزْحِ وَاللَّعِبِ وَيُقَالُ
- أَيْضاً :- الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِيهِمْ: {يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا
كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ}؛ أَمَّا سَمِعْتَ اللَّهَ كُفْرَهُمْ بِكَلِمَةٍ

مَعَ كُذُوبِهِمْ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَيُجَاهِدُونَ
 مَعَهُ، وَيُصَلُّونَ مَعَهُ، وَيُزَكُّونَ، وَيُحْجُونَ، وَيُوحِّدُونَ -؟ وَكَذَلِكَ الَّذِينَ
 قَالَ اللَّهُ فِيهِمْ: {قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ} * لَا
 تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ؛ فَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ صَرَّحَ اللَّهُ أَنَّهُمْ كَفَرُوا
 بَعْدَ إِيمَانِهِمْ - وَهُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ
 تَبُوكَ - قَالُوا كَلِمَةً ذَكَرُوا أَنَّهُمْ قَالُوهَا عَلَى وَجْهِ الْمَزْحِ فَتَأَمَّلْ هَذِهِ
 الشُّبْهَةَ: وَهِيَ قَوْلُهُمْ: تُكْفِّرُونَ الْمُسْلِمِينَ! - أُنَاسًا يَشْهَدُونَ إِلَّا إِلَهَ إِلَّا
 اللَّهُ، وَيُصَلُّونَ، وَيَصُومُونَ -، ثُمَّ تَأَمَّلْ جَوَابَهَا؛ فَإِنَّهُ مِنْ أَنْفَعِ مَا فِي
 هَذِهِ الْأُورَاقِ وَمِنَ الدَّلِيلِ عَلَى ذَلِكَ - أَيْضًا -: مَا حَكَى اللَّهُ عَزَّ
 وَجَلَّ عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ - مَعَ إِسْلَامِهِمْ، وَعِلْمِهِمْ، وَصَلَاحِهِمْ -: أَنَّهُمْ
 قَالُوا لِمُوسَى: {اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ} وَقَوْلُ أَنَاسٍ مِنَ
 الصَّخَابَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ! اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ»،
 فَخَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ هَذَا مِثْلُ قَوْلِ بَنِي
 إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى: {اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا} وَلَكِنْ لِلْمُشْرِكِينَ شُبْهَةٌ يَذَلُّونَ بِهَا
 عِنْدَ هَذِهِ الْقِصَّةِ، وَهِيَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ: إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ؛ لَمْ يَكْفُرُوا
 بِذَلِكَ، وَكَذَلِكَ الَّذِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
 «اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ»؛ لَمْ يَكْفُرُوا فَالْجَوَابُ أَنْ تَقُولَ: إِنَّ بَنِي
 إِسْرَائِيلَ لَمْ يَفْعَلُوا وَكَذَلِكَ الَّذِينَ سَأَلُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 لَمْ يَفْعَلُوا وَلَا خِلَافَ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَوْ فَعَلُوا ذَلِكَ؛ لَكَفَرُوا وَكَذَلِكَ
 لَا خِلَافَ أَنَّ الَّذِينَ نَهَاَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ لَمْ يُطِيعُوهُ
 وَاتَّخَذُوا ذَاتَ أَنْوَاطٍ - بَعْدَ نَهْيِهِ -: لَكَفَرُوا وَهَذَا هُوَ الْمَطْلُوبُ وَلَكِنْ
 هَذِهِ الْقِصَّةُ تُفِيدُ: أَنَّ الْمُسْلِمَ - بَلِ الْعَالِمَ - قَدْ يَقَعُ فِي أَنْوَاعٍ مِنَ

الشُّرِكُ لَا يَذَرِي عَنْهَا فَتْفِيدُ: التَّعَلُّمُ وَالتَّحَرُّزُ، وَمَعْرِفَةُ أَنَّ قَوْلَ
الْجَاهِلِ: «التَّوْحِيدُ فَهْمُهُ»؛ أَنَّ هَذَا مِنْ أَكْبَرِ الْجَهْلِ، وَمَكَايِدِ
الشَّيْطَانِ وَتُفِيدُ - أَيْضاً -: أَنَّ الْمُسْلِمَ الْمُجْتَهِدَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ كُفْرٍ
وَهُوَ لَا يَذَرِي، فَتَبَّهَ عَلَى ذَلِكَ وَتَابَ مِنْ سَاعَتِهِ؛ أَنَّهُ لَا يَكْفُرُ؛ كَمَا
فَعَلَ بَنُو إِسْرَائِيلَ، وَالَّذِينَ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَتُفِيدُ - أَيْضاً -: أَنَّهُ لَوْ لَمْ يَكْفُرْ فَإِنَّهُ يُغْلَظُ عَلَيْهِ الْكَلَامُ تَغْلِظاً شَدِيداً؛
كَمَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Eğer, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in savaştığı müşriklerin, akıl açısından daha düzgün ve şirk açısından da bu zamanımızdakilerden daha hafif olduklarını tahkik ettiysen, bu durumda bilmelisin ki: Bunların bir şüphesi var ki bu zikrettiğimize karşı bunu söyleyip dururlar ve bu da onların en büyük şüphesidir. O halde bu (şüphe)nin cevabını kulağınla en dikkatli şekilde dinleyesin:

Onlar derler ki: “Muhakkak ki Kur'an'ın üzerlerine indiği kimseler (Câhiliye müşrikleri); *Lâ ilâhe illallâh* deyip şahadet getirmezlerdi, Rasûl'ü yalanlardı, dirilişi inkar ederlerdi, Kur'an'ı yalanlardı ve ona *sihir* derlerdi. Ancak bizler *Lâ ilâhe illallâh* diyoruz ve Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şahitlik ediyoruz. Yine; Kur'an'ı ve yeniden dirilmeyi tasdik ediyoruz ve namaz kılıp oruç tutuyoruz. O halde nasıl bizleri onları gibi yaparsınız?”

Bunun cevabı şöyledir: Muhakkak ki âlimlerin tamamı arasında hiçbir ihtilâf yoktur ki; bir adam eğer Rasûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir konuda tasdik eder ama başka bir konuda onu yalanlar ise, o kişi kâfirdir ve İslâm'a daha girmemiştir. Aynı şekilde eğer ki Kur'an'ın bir kısmına iman edip de diğer kısmını inkar ederse de durum böyledir (yani kâfir olur). Bunun misali;

tevhidi kabul edip de namazın vâcipliğini inkar eden, veya tev-
hidi ve namazı kabul edip de zekâtı inkar eden, veya bunların
hepsini kabul edip de orucu inkar eden ya da bunların hepsini
kabul edip de haccı inkar eden kişi gibidir.

Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında bazı kimseler hac için bir
katılım göstermediklerinde, Allah onların hakkında şu âyeti in-
dirdi:

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ
اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِيْنَ

“...Ona bir yol bulabilenlerin Beyt'i haccetmesi Allah'ın in-
sanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse, şüphesiz Allah
bütün âlemlerden müstağni (kimseye muhtaç değil, her şey
ona muhtaç)dir.” (Âl-i İmrân, 97). Yine her kim bunların hepsini ka-
bul eder de yeniden dirilişi inkar ederse, icmâ ile kâfir olmuş-
tur ve kanı ile malı da helâl olmuştur. Allah (celle celâluhû) bu hususta
şöyle buyurmuştur:

اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيْدُوْنَ اَنْ يُفَرِّقُوْا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهِ
وَيَقُولُوْنَ نُوْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّتَّخِذُوْا بَيْنَ ذٰلِكَ
سَبِيْلًا * اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُوْنَ حَقًّا

“Onlar, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr ederler, Allah ile
peygamberlerinin arasını ayırmak isterler. "Kimine inanırız,
kimini inkâr ederiz" derler. Bu ikisinin (imanla küfrün) arasın-
da bir yol tutmak isterler.” “İşte onlar gerçek kâfirlerdir. Biz de
kâfirlere alçaltıcı bir azâb hazırlamışızdır.” (Nisâ, 150-151).

Eğer ki Allah kitâbında apaçık bir şekilde, bir kısmına iman
edip de bir kısmına inkar edenin hakikî kâfir olduğunu açıkla-
mış ise -ki açıklamıştır- bu şüphe de ortadan kalmış olacaktır.

Bununla birlikte bu şüpheyi de el-Ahsâ bölgesindeki bazı kişiler bize gönderdikleri kitaplarında zikretmişlerdir.

Yine şöyle denir: Eğer sen; Rasûl'ü (sallallâhu aleyhi ve sellem) her şeyde tasdik eden ama bununla birlikte namazın vâcipliğini inkar eden kişinin kâfir olduğunu ve kanının da malının da icmâ ile helâl olduğunu; yine her şeyi kabul eden ama sadece yeniden dirilişi inkar edenin kişinin kâfir olduğunu ve aynı şekilde sadece Ramazan orucunun vâcipliğini inkar edenin de kâfir olduğunu kabul ediyorsan; bilmelisin ki bu (bahsettiğim tekfir kuralları) inkar edilemez. Mezhepler de bu konuda ihtilâf etmezler. Zira -zikrettiğimiz gibi- Kur'an da bunun böyle olduğunu ifade etmiştir.

O halde mâlumdur ki: Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in getirdiği en yüce farz, tevhiddir ve tevhid; namazdan, zekâtta, oruçtan ve hacdan daha yücedir. O halde nasıl olur da; Bir insan bu şeylerden her hangi birisinin bir kısmını inkar ettiğinde kâfir oluyor da -velev ki bununla birlikte Rasûl'ün getirdiği her şey ile amel etse bile-, ancak rasûllerin tamamının dini olan tevhidi inkar edince kâfir olmaz!? Subhanallah! Bu cahillik ne kadar da acayiptir!

Yine şöyle denir: Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashâbı, Beni Hanîfe ile savaştılar. Halbuki (Benî Hanîfe) Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte Müslüman olmuşlardı ve onlar Lâ ilâhe illallâh diyor ve Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet getiriyorlardı. Bununla birlikte ezan okuyup namaz da kılıyorlardı.

Eğer derse ki: "Onlar, Müseylimetülkezzâb'ın nebî olduğunu söylüyorlardı (bu sebeple kâfir oldular ve savaşıldılar)."

Deriz ki: Sizden talep ettiğimiz de zaten budur (yani bu kısmı itiraf etmenizdir). Eğer ki bir kimse, bir adamı Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in rütbesine kaldırdığında kâfir oluyor ve malıyla

kanı da helâl oluyorsa ve kelime-i tevhîdi söylemesi ona fayda vermiyor ve namazı da bu durumda faydasız kalıyorsa; o halde Şemsân'ı, Yûsuf'u veya bir sahâbeyi; göklerin ve yerin Cabbâr'ı olan Allah'ın mertebesine çıkartanların hali ne olur? Subhanallah! O Allah'ın şânı ne kadar da yücedir:

كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

“ İşte bu şekilde, Allah bilmeyenlerin kalplerini mühürler.
” (Rûm, 59).

Yine şöyle denir: Alî bin Ebî Tâlib'in (*radiyallâhu anhu*) ateş ile yak-tığı kişilerin hepsi İslâm üzere olduklarını iddia ederlerdi ve onlar Ali (*radiyallâhu anhu*)'nun ashabındandılar ve sahâbelerden de ilim öğrenmişlerdi. Lâkin Alî (*radiyallâhu anhu*) gibi birisi hakkında, (günümüzdekilerin) Yûsuf, Şemsân¹⁵¹ ve benzerleri hakkında ki itikatları gibi bir itikada sahip oldular. İşte nasıl da sahâbiler onların öldürülmesinde ve küfründe icmâ ettiler?!

Sizler zannediyor musunuz ki sahâbiler Müslümanları tekfir ettiler? Sizler zannediyor musunuz ki Tâc ve emsalleri hakkında bu (ilahlık vasfı içeren) itikad zarar vermez de Alî bin Ebi Tâlib (*radiyallâhu anhu*) hakkındaki (aşırı itikad) tekfir edilir?!

Yine şöyle denir: Abbasoğulları zamanında Mağrib'e ve Mısır'a sahip olan Benû Ubeyd el-Kaddâh (Fâtımîler), hepsi Lâ ilâhe illallâh Muhammedu'r-Rasûlullah diye şehadet eder, kendilerini İslâm'a nispet eder ve cuma namazını da cemaatle kılardı. Ancak bizim burada üzerinde durduğumuz konulardan daha basit konularda şeriata muhalefetleri ortaya çıkarınca, ulemâ onların küfründe ve onlar ile savaş etmenin gerekliliğinde icmâ ettiler. Yine onların beldelerinin harb beldesi (dâru'l-harb) olduğunda da icmâ ettiler ve müslümanlar onlar ile savaştılar. Ta ki onların elinde olan, Müslümanların işgal

151. Yûsuf, Şemsân ve Tâc: Bu isimler bazı beldelerde sâlih olduklarına inanılıp türbelerine gidilen kişilerin isimleridir.

edilmiş beldelerini kurtarıp o beldeleri Dâru'l-İslâm'a çevirene kadar buna devam ettiler.

Yine şöyle denilir: Eğer evvelki müşriklerin tekfir edilme sebepleri sadece; Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ve Kur'an'ı yalanlamaları ve âhireti inkar etmeleri ve başka şeyleri toptan bir arada işleyerek şirk koşmaları ise; o zaman her mezhepten olan ulemânın "Mürtedin Hükümü" diye zikrettikleri Bâb da nedir?! Mürtedin hükümlerini içeren bu bâb; İslâm'ından sonra kâfir olan müslümanlarla ilgili değil midir?! Nitekim ulemâ bu bâbda birçok küfür çeşidi zikretmişlerdir ki o küfürlerden birini yapan kişi (gerekli şartlar oluştuğunda ve engeller kalktığında) tekfir ediliyor ve kanı ve malı da helâl kınıyor! Hatta ulemâ tekfir hükümlerinde, küfür ameli yapan kişiye göre çok basit olan şeyleri bile (tekfir edilir diye) zikretmişlerdir. Meselâ şaka veya oyun niyetiyle, küfür bir sözün -kalben inanılmasa bile- dil ile zikredilmesi, buna örnektir.

Yine şöyle denir: Allah'ın haklarında şöyle dediği kimseler (var ya) :

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ

"Onlar, kötü bir şey söylemedik, diyerek Allah'a yemin ederler. Onlar o küfür kelimesini kesinlikle söylediler. İslâm'a girdikten sonra yine kâfirlik ettiler..." (Tevbe, 74). Sen duymadın mı ki Allah onları bir kelime nedeni ile tekfir etti? Halbuki onlar Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında idiler. Onunla birlikte cihâd ederler, namaz kılarlar, zekât verirler ve hac yapıp da Allah'ı (tevhid ile) birlerlerdi!

Aynı şekilde Allah'ın haklarında şöyle dediği kimseler:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ
وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ * لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ

"Eğer kendilerine sorarsan, "Biz sırf lafa dalmış, şakalaşıyorduk." derler. De ki: "Allah ile, âyetleri ile ve peygamberi ile mi alay ediyorsunuz?". "Boşuna özür dilemeyin, sizler imanınızdan sonra kâfir oldunuz." (Tevbe, 65-66). İşte bu kimseler ki Allah onların imanlarından sonra kâfir olduklarını apaçık şekilde ifade etmiştir ve onlar Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte Tebuk Gazvesi'nde idiler. Onlar bir kelime söylediler ve onu da şaka bâbından söylediler (ama buna rağmen kâfir oldular).¹⁵²

İşte bu şüpheyi iyi düşünesin. O da, şu sözleridir: "*Lâ ilâhe illallâh* (Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur) diye şehadet eden ve namaz kılan, oruç tutan Müslümanları tekfir ediyorsunuz!" Sonra da bu şüphenin cevabını bir düşün. Kuşkusuz bu sayfalarda olan en faydalı şey, bu zikrettiğim kısımdır.

Aynı şekilde buna delil olan şeylerden birisi de: Allah'ın isrâioğulları hakkında anlattığıdır. Onların İslâm'ları, ilimleri ve sâlih olmaları söz konusu olduğu halde, onlar Mûsâ'ya (aleyhis-selâm) şöyle demişlerdi:

152. Musannifin (rahimehullâh) nakletmiş olduğu Tevbe süresi 65-66. âyetlerin tefsirinde; İbn Kesir (rahimehullâh) bu âyetlerin, Kur'an okuyan Müslümanlarla dalga geçen bazı münafıklar hakkında indiğini belirtmiştir. Tefsirde şöyle geçer: "Ebu Ma'ser el-Medîni'nin Muhammed İbn Kâ'b el-Kurazi ve başkalarından rivayetine göre şöyle demişlerdir: Münafıklardan birisi: 'Bizim şu kurrâmızı ancak midelerine en düşkün, dilleri en yalancı ve düşmanla karşılaşma sırasında en korkaklarımız olarak görüyorum' dedi. Bu, Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaştırıldı. Hz. Peygamber kalkmış, devesine binmişken (bu sözü söyleyen münafık) geldi ve; 'Ey Allah'ın elçisi! Andolsun ki biz sadece eğlenip duruyorduk' dedi. Hz. Peygamber: «Allah ile, O'nun âyetleri ve Peygamber'i ile mi alay ediyordunuz... Mücrimler oldukları için bir topluluğa azâb ederiz.» buyurdu. Bu sırada münafığın ayakları taşlara takılıyor ve Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona dönüp bakmıyordu. O, Allah Rasûlü'nün binisinin gemine asılmıştı..." İbn Kesir bu nakilden sonra başka nakiller de yapmıştır ki onlar da buna benzerdir. Ancak bu âyetlerin münafıklar sebebiyle inmesi, sadece onları ilgilendirdiği anlamına gelmemektedir. Nitekim dinin mukaddesatına taalluk eden herhangi bir şeyi alay ve şaka konusu eden herkes bu âyetlerin muhatabıdır. İslâm ulemâsı "Mürtedin Hükümleri" ile ilgili bölümlerde dini meselelerle alay eden kişilerin de kâfir olacaklarını zikretmişlerdir. Ancak bu "kâfir olur" hükmü, fertlerin geliş güzel bir şekilde kendi aralarında uygulayacakları bir muamele değildir. Fertler, avam veya davetçiler; evvela tevhide ve onu bozan meseleleri insanlara ulaştırmakla, yani tevhide davetle mükelleflerdir. Dinle alay eden ya da şirki ve küfrü güneş gibi açık olan insanlara zorla Müslüman hükmü verme gibi bir gayret de söz konusu değildir tabi ki. Ancak bunların aksine, yaptığı şeyin ne olduğunun farkında olmayan ve bununla birlikte kendisini İslâm'a nispet eden ve kendince dini yaşamaya gayret eden insanlara da evvela hakikatler izah edilmeli ve bu izahtan sonra bir muamele ortaya koyulmalıdır. Nitekim İslâm ulemâsı "İrtidâd" bahislerinde "İkrah olmaksızın elfâz-ı küfür veya ef'âl-ı küfür yapan kişi, kâfir olur" derler. Ancak bu misaldeki birisi mahkemeye taşındığında mesele daha farklı bir boyut kazanır ve tüm ihtimaller dikkate alınarak çok hassas bir suret takip edilerek hüküm bina edilir. (Editörün Notu)

اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ

“... (Ey Mûsâ) Onların tanrıları olduğu gibi bize de bir tanrı yap...” (Arâf, 138). Sahâbilerden olan bazı kimseler de şöyle demişlerdi:

يَا رَسُولَ اللَّهِ! اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ

“Ya Rasûlellah! Bizlere de bir Zât-u Envât yapasın.” Bunun üzerine Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) yemin ederek; onların bu dediklerinin İsrâiloğulları’nın Mûsâ’ya “Bizler için bir ilah yapasın” demeleri gibi olduğunu söylemiştir.¹⁵³

Lâkin müşriklerin bir başka şüphesi daha var ki onu bu kıssa esnasında dile getirirler. O şüphe şudur: “İsrâiloğulları bu nedenden dolayı kâfir olmadılar! Aynı şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e ‘Bizler için Zât-u Envât yap’ diyenler de kâfir olmadılar.

Bu şüphenin cevabı şudur: Muhakkak ki İsrâiloğulları söyledikleri bu fiili yapmadılar (ve devamında olduğu gibi tevbe ettiler). Aynı şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)’den (o Zât-u Envât ağacını) isteyenler de bu isteği fiile dökmедiler. Bu hususta ihtilâf söz konusu değildir ki; eğer İsrâiloğulları onu yapsalardı,

153. Tirmizi, 2180; Ahmed, Müsned, 21897. Şuayb el-Arnaüt, isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Hadisin tam metni şu şekildedir:

عَنْ أَبِي وَائِدٍ اللَّيْثِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَرَجَ إِلَى حُنَيْنٍ مَرَّ بِشَجَرَةٍ لِلْمُشْرِكِينَ يُقَالُ لَهَا: ذَاتُ أَنْوَاطٍ يُعْلِقُونَ عَلَيْهَا أَسْلِحَتَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتَ أَنْوَاطٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سُبْحَانَ اللَّهِ هَذَا كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى (اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ) وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَنَزَكِيَنَّ سِنَّةً مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ.

هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَأَبُو وَائِدٍ اللَّيْثِيُّ اسْمُهُ الْحَارِثُ بْنُ عَوْفٍ وَفِي الْبَابِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ.

“Ebû Vâkid el-Leysi’den rivâyete göre, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber’e çıktığında yolda müşriklerin silahlarını astıklarını bir ağaç olan “Zat-u Envât” adı verilen bir ağaca uğradı. İnsanlar Ey Allah’ın Rasûlü! Dediler: Onların Zat-u Envât’ı olduğu gibi bize de bir “Zat-u Envât” tayin et dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Subhânallah” dedi. Bu söz Mûsâ’nın kavminin Mûsâ’ya söylediği: “... Ey Musa bize O insanların taptıkları tanrıları gibi bir tanrı yap...” (Arâf, 138) sözüne benzedi. Ben canım kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki: Sizler kendinizden önceki Yahudi ve Hristiyanların yoluna mutlaka uyacaksınız.” (Müsned, 20892).

Tirmizi: Bu hadis hasen sahihtir. Ebû Vâkid Leysi’nin ismi Hâris b. Avf’tır. Bu konuda Ebû Said’den ve Ebû Hureyre’den de hadis rivâyet edilmiştir.”

Ulemânın bildirdiğine göre burada söz konusu olan sahâbiler yeni İslâm’a giren ve söyledikleri bu şeyin İslâm’a muhalif olduğunu bilmeyen kişilerdi. Bundan dolayı mazur görüldüler ve tekfir edilmediler. (Editörün Notu)

kâfir olurlardı. Aynı şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yasak kılıp da (yapmamalarını emrettiği) kimseler, ona itaat etmeselerdi ve o Zât-u Envât'ı -ona yasak getirdikten sonra- edinselerdi, kâfir olacaktı. İşte bu konuda talep edilen bu kısmı bilmendir. ¹⁵⁴

Lâkin bu kıssa şu faydayı sağlar: Muhakkak ki bir Müslüman -hatta âlim de olabilir- bazı şirk çeşitlerine düşebilir. Onun öyle olduğundan haberdar da olmaz. Bu durum gösterir ki meseleleri öğrenmek ve tehlikeli fiillerden uzak durmak gerekir. Binaenaleyh bazı cahil kimselerin (yeterince tahkik etmeden) "Tevhidi anladık" demesi (ve bu hususu önemsememesi), cahilliğin en büyüğü olup şeytanın en büyük tuzağına (düşmek) demektir.

Bu kıssa şu faydayı da verir: Eğer ki Müslüman müctehid ¹⁵⁵ -farkında olmadan- bir küfür kelimesi söylerse derhal tenbih edilir ve o da derhal o anda tevbe ederse, bu durumda tekfir edilmez. İsrâiloğulları'nın ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den isteyenlerin yaptıkları gibi...

Yine şu faydayı da verir: Müslüman (tevbesi nedeni ile) tekfir edilmese bile, kuşkusuz o, sözlü olarak şiddetli ve sert bir şekilde uyarılır. Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaptığı gibi...

Bu Şüphenin İçeriği:

Bu şüphe şudur: Her kim *Lâ ilâhe illallâh* derse ve namaz kılıp oruç tutarsa -Allah'a şirk koşa ve küfre girse bile- kâfir olmaz. Bu

154. Musannif (rahimehullâh) burada bir nevi hüccet ikamesine değinmektedir. Ne dediğini ve yaptığını bilmeden küfür ameli yapan veya küfür sözü söyleyen -asli müşrik ve asli kâfirler hariç- bir Müslüman kendisine hüccet ikâme edilinceye kadar mazur görülebilir (bu husus ictihâdi bir mesele olup içerisinde ihtilâf da barındırmaktadır). Hüccet ikame edildikten sonra aynı şeyde ısrar ederse artık bir mazereti kalmaz. Ancak hüccet ikamesinin kim tarafından ve ne şekilde yapılacağına da dikkat etmek gerekir. (Editörün Notu)

155. Buradaki müctehid kelimesinden kasıt, âlim fakih anlamında değil; İslâm'ı yaşama hususunda gayretli ve çalışkan olan kişi veya te'vilde bulunun kişi anlamındadır (Allâhu a'lem). Nitekim İslâm'ı dert edinen ve onu yaşamaya çalışan kişilerin hataları ile İslâm'dan yüz çevirmiş kişilerin hataları aynı mesabede değildir. (Editör)

mesele: “Lâ ilâhe illallâh diyen kişinin tekfir edilip-edilmeyeceği” meselesi olarak adlandırılır.

Bu şüphe, reddiye açısından en uzun şüphe olarak kabul edilir. Bu nedenle kitapta üç sayfadan fazla bir metinle yer almıştır. Bunun sebebi de; bu (tevhîdî) davete karşı yönlendirilen en büyük şüphelerden biri olarak addedilmesidir. Hatta hiç şüphe yok ki Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb, birçok kitabında buna reddiye vermiştir. Öyle ki *Mufîdu'l-Müstefîd* kitabında da bu meseleyle ilgili reddiyeler mevcuttur.

Musannif (*rahimehullâh*) bu şüphenin ne kadar büyük (tehlikeli) olduğunu açıklamış ve şöyle demiştir: “Bu onların en büyük şüpheleridir.”

İlk üç şüpheyi zikrederken de bunların en büyük şüphelerden olduğunu zikretmişti. Böylece bu kitapta olan büyük şüpheler, dört tane olmuş oldu. (Musannifin de dediği gibi) Bunlar çok büyüktür. Bunun sebebi bu şüphelere kanaat getirip de inanan insanların çok fazla olmasıdır; yoksa delilleri çok kuvvetlidir demek, değildir.

Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb hakkında, kendisinin Müslümanları ve Lâ ilâhe illallâh diyenleri tekfir ettiği yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle birçok risâlelerinde: “Lâ ilâhe illallâh diyenin tekfiri” meselesini konuşmuş ve gündem etmiştir. Kendisinden sonra da davet imamları bu konuda konuşmuşlardır. Çünkü bu ana kadar halen bu şüphe gündem edilmektedir.

Şeyhe karşı yapılan bu iftirayı ilk sahiplenenden birisi, Süleyman bin Süheym en-Necdî diye isimlendirilen kimsedir. Kendisi Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın Necd'deki en şiddetli hassımlarından birisi idi ve o bu daveti çok kötü gösterdi ve birçok beldeye, Şeyhin Müslümanları tekfir ettiğine dair risâleler yazdı.

Bu konuda İbn Afâlik el-Ahsâî de ona tâbi oldu. Kendisi İbn Ma'mer'e gönderdiği risâlesinde şöyle demiştir: "Muhakkak ki bu adam ümmeti tekfir etmiştir." el-Kabbânî de *Faslu'l-Hitâb* isimli kitabında ona (İbn Afâlik'e) tâbi olmuştur.

Bu Şüpheye Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Bu: "Her kim *Lâ ilâhe illallâh* der ve namaz kılıp oruç tutarsa, bu durumda tekfir edilmez, velev ki Allah dışındakilere ibadet edip de onlardan yardım istese bile" şüphesidir.

Birinci Adım: Musannif; her kim ki bu dinden bir şeyi tasdik edip de diğer bir şeyi inkar ederse, o kişinin kâfir olacağına dair icmâ'ı zikretmiş ve buna dair bazı misaller vermiştir:

1- Her kim Kitâb'ın bazısına iman edip de diğer bazısını inkar ederse, işte o kişi kâfirdir.

2- Her kim tevhidi ve namazı kabul ederse, ama zekâtın vâcipliğini inkar ederse, işte o kimse, kâfirdir.

3- Her kim tevhidi ve namazı kabul ederse ama zekâtın vâcipliğini inkar ederse, işte o kimse, kâfirdir; velev ki *Lâ ilâhe illallâh* dese bile.

4- Her kim tevhidi, namazı ve zekâtı kabul ederse ama orucun vâcipliğini inkar ederse, işte o kimse, kâfirdir; velev ki *Lâ ilâhe illallâh* dese bile.

Musannif bu hususta Allâhu Teâlâ'nın şu kavlini delil olarak getirmiştir:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
وَيَقُولُونَ نُوْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ
سَبِيلًا * أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا

"Onlar, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr ederler, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isterler. "Kimine inanırız, kimini inkâr ederiz" derler. Bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isterler." "İşte onlar gerçek kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azâb hazırlamışızdır." (Nisâ, 150-151).

Sonra onlara geri döneriz ve deriz ki: Sizler *Lâ ilâhe illallâh* dediniz; oruç da tuttunuz; namaz da kıldınız; ama muvahhid olmadınız. Bu durumda sizler bir şeye iman edip, bir şeyi inkâr ettiniz (dinin bir kısmını kabul edip bir kısmını reddettiniz). Böylelikle sizler için *Lâ ilâhe illallâh* (Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur) sözü, icmâ ile fayda vermez.

İkinci Adım: Kıyâs-ı Evlâ ile reddiye: Bu adımdaki reddiye; onların itikad ettiği ile onlara delil getirmektir ki bu da şudur: Sizler de kabul ediyorsunuz ki her kim Rasûl (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'i tasdik ederse ama namazın vâcipliğini inkar ederse, o kimse kâfirdir.

Aynı şekilde: Sizler kabul ediyorsunuz ki her kim dindeki her şeyi kabul ederse ama yeniden dirilişi inkar ederse, o kişi kâfirdir. Tam da burada bu itikadı din edinmenizi sizden isteriz ve deriz ki: Kıyâs-ı Evlâ ile; her kim dindeki her şeyi kabul ederse ama Allah'ı (rubûbiyette, ulûhiyette ve isim ve sıfatlarında) birlemez ise, işte o kimse müşriktir, kâfirdir. Çünkü tevhid, namazdan daha yücedir.

Üçüncü Adım: Misaller ile reddiye verme: Musannif, *Lâ ilâhe illallâh* diyen, namaz kılan ve oruç tutan lâkin buna rağmen âlimlerin onları tekfir ettiği altı tane misal vermiştir. Bu misallerde de görüldüğü üzere onların *Lâ ilâhe illallâh* demeleri, onların tekfirine bir engel olmamıştır.

1- Birinci Misal: Benû Hanife hakkındadır. Onlar ki Müseyli-metülkezzâb'a tâbi olanlardı.¹⁵⁶ Kuşkusuz onlar da *Lâ ilâhe illallâh* diye şehadet ederlerdi, ezan okurlardı ve namaz kılarlardı. Bununla birlikte sahâbiler onları tekfir ettiler ve onlarla savaştılar. Çünkü

¹⁵⁶. Bk. Buhâri, "İstîtabetu'l-Murteddin" bölümü: No: 6924-6925.

onlar bir şahsın seviyesini, nübüvvet derecesine yükselttiler. Bu nedenle Müseylime hakkında dediler ki: O nebîdir. O halde (günümüzün müşrikleri gibi), bir şahsı ilah seviyesine çıkarmanın durumu ne olur? İşte bu durumda ne şahadet getirmek, ne de namaz kılmak ona fayda vermez.

2- İkinci Misal: Ali bin Ebî Tâlib (*radiyallâhu anhu*) hakkında onun (hâşâ) ilah olduğuna itikad edenlerdir.¹⁵⁷ Bununla birlikte onlar Ali (*radiyallâhu anhu*)'nun ashâbından idiler. İlmi, sahâbîlerden almışlardı ve onlar *Lâ ilâhe illallâh* diyorlardı. Buna rağmen Ali bin Ebî Tâlib onları ateş ile yaktı ve sahâbe-i kirâm onların küfründe icmâ ettiler. *Lâ ilâhe illallâh* demeleri de onlara bir fayda vermedi.

Sizler ise şimdi evliyalara hakkında, onların Ali bin Ebî Tâlib (*radiyallâhu anhu*) hakkında itikad ettiklerinin aynısını itikad ediyorsunuz. O halde *Lâ ilâhe illallâh* sözü, evliyalara dua ederken sizlere de fayda vermez!

3- Üçüncü Misal: Ubeydiyye hakkındadır. Bunlar Ubeyd el-Kaddâh'ın çocuklarıdır. Onlar kendilerini "el-Fâtımiyyun" (Fâtımîler) diye isimlendirirler. Onlar *Lâ ilâhe illallâh* diye şahadet ederler, İslâm üzere olduklarını da iddia ederler, Cuma'yı kırlarlar ve cemaati de ayakta tutarlardı. Lâkin buna rağmen onların zamanının âlimleri ve onlardan sonraki âlimler onların küfründe icmâ etmişlerdir ve *Lâ ilâhe illallâh* sözü onlara bir fayda vermemiştir. İşte bu nedenle Musannif şöyle demiştir: "وَأَنَّ يَلَادَهُمْ يَلَادُ حَرْبٍ/Ve onların beldeleri dâru'l-harbdır (küfür beldesidir)." Yani: Ubeydiyye'nin beldeleri kastedilmektedir.

4- Dördüncü Misal: Ulemânın fıkıh bâblarında, "Mürtedin Hükümü Bâbı" diye isimlendirilen konu dahilinde zikrettikleridir. O da: İslâm'ından sonra kâfir olan Müslümanın hükmüdür. İşte bu konu, tamamıyla *Lâ ilâhe illallâh* deyip de sonrasında bir küfür işleyenler hakkında özel bir konudur. Bu hususlarda ulemâ hiçbir

şekilde, “Lâ ilâhe illallâh diyen asla kâfir olmaz” diye bir şey dememişlerdir.

5- Beşinci Misal: Münafıklar hakkındadır. Onlar ki Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) devrinde sahâbiler hakkında dalga geçince tekfir edilenlerdir. Allâhu Teâlâ mezkûr hâdise üzerine şu kavli indirmişti:

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولَنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ
وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ * لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ

“Eğer kendilerine sorarsan, “Biz sırf lafa dalmış, şakalaşıyorduk.” derler. De ki: “Allah ile, âyetleri ile ve peygamberi ile mi alay ediyorsunuz?”. ”Boşuna özür dilemeyin, sizler imanınızdan sonra kâfir oldunuz.” (Tevbe, 65-66). Halbuki onlar bununla birlikte mücâhid olarak gazveye çıkmışlardı ve *Lâ ilâhe illallâh* diyorlardı. Ama buna rağmen kâfir oldular.

6- Altıncı Misal: Sahâbenin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’den , Zât-u Envât yapmasını talep etmeleridir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların bu taleplerini, İsrâiloğulları’nın; اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ “Onların ilahları olduğu gibi, bizlere de bir ilah yap...” (A’raf, 138) demeleri gibi gördü. Buradaki delil olma yönü şudur: Zât-u Envât ehlinin; Rasûlullah’ın, kâfirlere benzememek hakkındaki emrine itaat etmemeleri durumunda kâfir olacakları kısmındadır. Bu durumda *Lâ ilâhe illallâh* deseler bile eğer o emre isyan etseler ve ikaza kulak vermeselerdi, kelime-i tevhidi söylemek onlara fayda veremeyecekti. Aynı şekilde İsrâiloğulları da eğer Mûsâ (aleyhisselâm)’a itaat etmeselerdi kâfir olurlardı; velev ki *Lâ ilâhe illallâh* deseler bile.

Bir Mesele: Musannifin Zikrettiği İsrâiloğulları’nın Kıssası ve Zât-u Envât Ehli Hakkında:

Muhakkak ki İsrâiloğulları ve Zât-u Envât ashâbı, bu sözleri nedeni ile kâfir olmadılar. Bununla birlikte musannif onların sözlerini *küfür sözü* olarak addetti ve şöyle dedi:

وَقَيْدُ: أَيْضاً -: أَنَّ الْمُسْلِمَ الْمُجْتَهِدَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ كُفْرٍ وَهُوَ لَا يَذَرِي قَتْبَهُ عَلَى ذَلِكَ وَتَابَ مِنْ سَاعَتِهِ؛ أَنَّهُ لَا يَكْفُرُ؛ كَمَا فَعَلَ بَنُو إِسْرَائِيلَ، وَالَّذِينَ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ / Aynı şekilde (bu kıssa, şu) faydayı da verir: Eğer ki Müslüman müctehid -farkında olmadan- bir küfür kelimesi söylerse derhal tenbih edilir ve o da derhal o anda tevbe ederse, bu durumda tekfir edilmez. İsrâiloğulları'nın durumu ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den (Zât-u Envât) isteyenlerin durumu gibi..." İnşâallah; onların bu talebinin küçük şirk olduğu ve küfür sözünden kastın büyük küfür değil; küçük küfür anlamına geldiği ile ilgili bilgiler ileride gelecektir.

Musannif bu kıssayla ilgili hasımların zikrettiği bir konu hakkında konuşmuştur. Onlar derler ki: "Kuşkusuz İsrâiloğulları kâfir olmadılar ve sahâbiler de 'Bizler için Zât-u Envât yap' dediklerinde kâfir olmadılar."

Musannif bu zikredilene şu sözü ile reddiye vermiştir:

فَالْجَوَابُ أَنَّ نَقُولَ: إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمْ يَفْعَلُوا وَكَذَلِكَ الَّذِينَ سَأَلُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ وَلَا خِلَافَ أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَوْ فَعَلُوا ذَلِكَ؛ لَكَفَرُوا. وَكَذَلِكَ لَا خِلَافَ أَنَّ الَّذِينَ نَهَاهُمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ لَمْ يُطِيعُوهُ وَاتَّخَذُوا ذَاتَ أَنْوَاطٍ - بَعْدَ نَهْيِهِ -: لَكَفَرُوا. وَهَذَا هُوَ الْمَطْلُوبُ

Bu şüphenin cevabı şudur: Muhakkak ki İsrâiloğulları söyledikleri bu fiili yapmadılar (ve devamında olduğu gibi tevbe ettiler). Aynı şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den (o Zât-u Envât ağacını) isteyenler de bu isteği fiile dökmediler. Bu hususta ihtilâf söz konusu değildir ki; eğer İsrâiloğulları onu yapsalardı, kâfir olurlardı. Aynı şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yasak kılp da (yapmamalarını emrettiği) kimseler, ona itaat etmeselerdi ve o Zât-u Envât'ı -ona yasak getirdikten sonra- edinselerdi,

kâfir olacaktı. İşte bu konuda talep edilen budur (bu kısmı bilmendir).

Musannifin sözlerinin özeti şu şekildedir:

1- Muhakkak ki Zât-u Envât ehli, bunu yapmadılar ve İsrâiloğulları da bunu yapmadılar. Lâkin “Bunu yapmadılar” sözünün zamanı hangi zamandadır? Yasaklamasından önce mi, yoksa sonra mı? İşte bunu belirlemek çok önemlidir. Musannifin sözüne göre: Onlar yasaklamadan sonra yapmadılar ve öncesinde de (zaten yapmadılar). Tam da bu nedenle şöyle demiştir: “وَكَذَلِكَ لَا خِلَافَ أَنَّ الدِّينَ نَهَاهُمْ” النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ لَمْ يُطِيعُوهُ وَاتَّخَذُوا ذَاتَ أَتَوَاطٍ - بَعْدَ نَهْيِهِ ؛ لَكَفَرُوا. وَهَذَا

Aynı şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in yasak kılıp da (yapmamalarını emrettiği) kimseler, ona itaat etmeselerdi ve o Zât-u Envât’ı -ona yasak getirdikten sonra- edinselerdi, kâfir olacaktı. İşte bu konuda talep edilen budur (bu kısmı bilmendir).”

2- Musanniften nakledilen bütün nakiller ittifak etmiştir ki -ileri- de zikredileceği gibi- onların bu talepleri küçük şirk idi.

3- Musannifin “لَكَفَرُوا/Kâfir olurlardı” sözünden maksat: Eğer ki yasak geldikten sonra (hâşâ) inat etselerdi, bu durum küfür olurdu, demektir.

4- Birileri şöyle diyebilir: “Küçük şirkte inat ettiklerinde nasıl olur da kâfir olurlar? Muhakkak ki küçük şirki veya küçük küfrü talep etmek, işlemek veya söylemek; iki durumda da küçük şirk veya küçük küfür olmaktan fazlası değildir. O halde nasıl olur da bu büyük küfre dönüşebilir ki?”

Deriz ki: Çünkü yasak direk onlar içindir ve bu yasak ile muhatap olunanlar da direk onlardır. O halde onu reddetmek, bizzat Rasûl'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelen nassı (ve açık emri) reddetmek gibidir. -Nasları reddetmek, onları kabul etmemek ve onlara karşı inat etmek ise; icmâ ile küfürdür ve bu da tekfirin bir yönüdür.- Ancak,

kıssada sözü geçenler, yasaktan önce o fiili yapsalardı onlar kâfir olurlardı veya şirk koşarlardı demek, değildir. Zira musannifin sözü, onların küçük şirki talep ettiklerine dairdir. Ancak kabul etmeyip reddetselerdi buradaki tekfir illeti; inat etme, nasları reddetme ve hakka karşı cedel etme illeti olurdu. Musannifin *Târîhu'n-Necc'de* (s. 428) bu kıssa üzerine geçen şu sözü bunu göstermektedir: "Ancak mümin bir kişi, farkında olmadan şirk bir amelde bulunursa ve bununla birlikte kendisi Allah'ın ve Rasûlü'nün (*sallallahu aleyhi ve sellem*) emrine tâbi olmada müctehid (gayret ehli) ise, işte umarım ki bu (farkında olmadan meydana gelen) durumu onu cennet vaadinden dışarıya çıkarmaz. Çünkü sahâbîlerden bu tip şeyler meydana gelmiştir. Meselâ: Babaları ve Ka'be adına yemin etmeleri, Allah ve Muhammed dilerse (*ما شاء الله وما شاء محمد*) demeleri ve onların 'Bizler için de bir Zât-u Envât yap' demeleri gibi. Lâkin hak onlar için ortaya çıktığında hemen ona tâbi olurlardı ve Câhiliye taassubu ile babaların ve âdetlerin mezhepleri adına cedel edip de tartışmazlardı."¹⁵⁸ Buradaki şahit, (yani konuya delalet eden kısım) sözün sonudur.

5- Musannifin de dediği gibi; onlar bu yaptıkları hataya karşılık tenbih edildiler ve direk o anda tevbe ettiler. Yani; küçük şirkten sakındırıldıkları anda -ki onları sakındıran Rasûl'dür (*sallallahu aleyhi ve sellem*)- direk kendilerine geldiler ve geri döndüler. Ancak bu sakındırmayı yapan, âlimlerden veya insanlardan herhangi birisi olsaydı ve o kişi bu tenbihi dikkate almasaydı, bu durumda yaptığı red bir küfür olarak isimlendirilmezdi. Çünkü bu vaziyette onun nasları reddettiği ve kabul etmediği sonucu açık bir şekilde belli olmaz.¹⁵⁹

158. Musannifin bu sözünden şu anlaşılır: Bir şeyi farkında olmadan yapmak ile onu inat ederek yapmak arasında fark vardır. Farkında olmadan hatalar yapmak, beşer olan insan türünün doğasında vardır ve bu her zaman mümkündür. Bununla beraber bu, yerine göre bir mazeret olarak da görülebilir ki Allah'ın rahmeti, affediciliği ve yine O'nun elçiler, kitaplar ve davetçiler göndermesi de bunu gösterir. Ancak hataları inat ederek yapmak, taassub göstermek ve (mesele yeterince kendisine anılandığı halde) hatalarını savunup devam etmek, hiçbir şekilde sahibini mazur kalmaz. (Editörün Notu)

159. Yani; Rasûlullah'ın (*sallallahu aleyhi ve sellem*) uyarısını reddetmekle, başka birisinin uyarısını reddetmek hüküm olarak birbirinden farklıdır. Rasûlullah'ın uyarısını reddetmek bir küfürdür. Zira bu, onun (*sallallahu aleyhi ve sellem*) getirdiği nassı (âyet ve hadisleri) reddetmek, demektir. Ancak Rasûlullah'ın dışındakilerin uyarısını dikkate almamak küfür olarak görülmez ve bunu yapan kişiye mutlak anlamda "nasları inkar ediyor" denilemez. (Editörün Notu)

Bu zikrettiğimiz yönlendirme; musannifin, onların küçük şirki taleb ettiklerini ifade ettiği görüşün (açıklaması) üzerine bina edilmiştir.

Musannifin şu sözüne gelince: “وَاتَّخَذُوا ذَاتَ أَنْوَاطٍ بَعْدَ نَهْيِهِ / (Rasûlullah'ın) Yasaklamasından sonra Zât-u Envât-ı edinselelerdi...” Yani: Hüccet kaim olduktan sonra (bunu yapsalardı küfre girerlerdi), demektir.

Bir Mesele: Eğer Birisi “Bizde İki Şey Vardır” Derse:

1- Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların talebini, İsrâiloğulları'nın Mûsâ (aleyhisselâm)'dan taleb etmesine benzetmiştir ki İsrâiloğulları şöyle demişti:

اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ

“(Ey Mûsâ) Onların ilahları olduğu gibi bize de bir ilah yap-san...” (Ârâf, 138)

2- Eğer ki onlar, yasaklandıktan sonra bu ameli yapsalardı, kâfir olurlardı. Musannif de delillendirmesinde ikinci hali kastetti. O halde ilk emrin zâhirine göre onlar bir ilah talebinde bulundular ki bu da büyük şirktir. Ancak musannifin sözünün zâhirine göre; onlar küçük şirk talebinde bulunmuşlardır. O halde bu nasıl olur?

Bunun cevabı şöyledir: Musannifin dediği gibi; onlar gerçekten de küçük şirk olabilecek bir şeyi talep ettiler. Bu görüş, İktidâ'u's-Sırâtî'l-Mustekîm kitabında geçtiği gibi İbn Teymiyye'nin de seçtiği görüştür. Aynı şekilde İmam Şâtîbî de, el-Muvâfakât kitabında bu görüşü tercih etmiştir. Buna şunlar delil olmaktadır:

1- Onlar Arap'tırlar. Lugatı ve mânaları anlamakta ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlardan ne istediğini de bilmektedirler. Nitekim Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunun öncesinde onlara davette de bulunmuştur. Dolayısıyla onlar, istedikleri bu şeyin bir ilah olarak talep edilmesinin ne demek olduğunu ve bunun, önceki

inançları olan dinlerinin ta kendisi olacağını biliyorlardı. Zaten onlar kendilerine gelen ilim ile eski inançlarını terk etmişlerdi. O halde onlar nasıl bir ilah isterler ve terk ettikleri Uzzâ ve Lât'ı nasıl talep ederler?!

2- Böyle bir şeyi istemek -İslâm'ları sebebiyle- onlardan çok uzaktır (ve imkansızdır).

Geriye şu kalıyor: Mezkûr âyetle (A'râf, 138) ilgili nasıl bir cevap verilmelidir?

Denir ki: Bu, büyük şirkle ilgili inen âyetleri, küçük şirk hakkında da delil olarak kullanmak bâbındandır. Bu usûl, şer'i bir yöntemdir. Bunun misallerinden birisi de Huzeyfe (*radiyallâhu anhu*)'nun; وَمَا يُؤْمِنُ **“Onların çoğu Allah'a şirk koşmadan iman edemezler.”** (Yûsuf, 106) âyet-i kerîmesini küçük şirkle ilgili bir hususta delil olarak kullanmasıdır. Bu âyet esas itibarıyla büyük şirk hakkında inmişti; ancak Huzeyfe (*radiyallâhu anhu*) bunu, küçük şirke giren bir ameli görmesi üzerine dile getirmişti.¹⁶⁰ Bir diğer misal de şudur: **“Al-lah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir.”** (Mâide, 44) âyetini zâlim olan kâdılar hakkında da delillendirmiştir. Halbuki âyetin aslı büyük küfür hakkındadır. Buna benzer başka misaller de vardır ki sözünü ettiğimiz yöntemin var olduğuna işaret eder. Bu sözlerin tamamı, onların (İslâm'a yeni giren bazı sahâbilerin) taleplerinin küçük şirk olduğuna dair Musannifin seçtiği görüşe binaen yapılmış bir açıklamadır. En doğrusunu Allah (*azze ve celle*) bilir.

Musannifin Zât-u Envât Kıssasını Zikrettiği Diğer Yerler:

1- Şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb *Kitâbu't-Tevhîd*'de, “Ağaç veya Taş ile Teberrük Edenler Bâbı”nda bazı meseleleri (ve çıkarılan

160. Şârih bu meseleye “İkinci Şüphe”nin şerhinde temas etmiş ve şöyle demişti: “Huzeyfe (*radiyallâhu anhu*) eline bir ip bağlayan adamı görünce ipi koparmış ve; وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ **“Onların çoğu Allah'a şirk koşmadan iman edemezler.”** (Yûsuf, 106) âyet-i kerîmesini okumuştur. Bu âyet müşriklerle alakalı nâzil olmasına rağmen bir Müslümana okumayı uygun görmüştür.” (Editör)

haydaları) zikrederken şöyle demiştir: "... **İkincisi**: Onların talep ettiği işin hakikatini bilmek. **Üçüncüsü**: Onların bunu yapmamasını bilmek. **Dördüncüsü**: Onlar bu yaptıkları ile Allah'a yakınlaşmayı istemişlerdir. Çünkü onlar, Allah'ın, bu istedikleri şey sevdiğini zannetmişlerdi ... **On Birincisi**: Muhakkak ki şirkin büyüğü de vardır, küçüğü de vardır ve onlar (küçük şirk işlediklerinden dolayı) bu yaptıkları ile mürted olmadılar... ¹⁶¹ ... **On Beşincisi**: Câhiliye ehline benzemenin yasak oluşu." Musannif burada, onların talebini küçük şirkten saymıştır.

2- *Târihu'n-Necd'*de ¹⁶² sayfa 47'de şöyle demiştir: "Dikkat et! Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) nasıl fetva verdi ve fetva adına yemin ederek dedi ki: "Şüphesiz bu (Zât-u Envât), İsrâiloğulları'nın Mûsâ'ya (aleyhisselâm) "**Tıpkı onların olduğu gibi bizim için de bir ilah yapsan...**" (Araf, 138) demeleri gibidir." Halbuki o sahâbiler İsrâiloğulları'nın dediği şeyi telaffuz etmemişlerdi. Ancak söyledikleri şey o mânaya geliyordu. Onlar bu dediklerinde ictihad da etmişlerdi ancak söyledikleri şeyin, İsrâiloğulları'nın demeleri gibi olduğunu fark etmediler. İşte bu nedenle Rasûlullah'a gelip, bilmeyerek bunu ona söylediler. Sâdık olan ve tasdik edilen (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onlara, dedikleri şeyin ne olduğunu haber verdi ve yemin ederek; bu dedikleri sözün İsrâiloğulları'nın Mûsâ (aleyhisselâm)'a dedikleri sözün aynısı olduğunu, söyledi." Şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb bundan birkaç satır sonra da şöyle demiştir: "Bazı sahâbilerin, üzerine teberrüken silahların asılacağı ve yanında bir süre kalınacağı -müşriklerinkine benzer- bir Sidr ağacı talep etmelerine karşılık Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlara gösterdiği sertlik bu kadar fazla ise; o halde günümüzdeki insanların yaptığı ve bundan aha ağır olan büyük şirklere karşı verilen tepki nasıl olurdu?"

161. Yanı: Eğer yaptıkları şey (hâşâ) büyük şirk olsaydı, bundan sebep mürted olurlardı ve buna dair elimizde bilgi de mevcut olurdu. Ancak Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buna dair bir şey söylemedi. (Editör)

162. Tahkik: Dr. Nâsiruddin el-Esed.

3- Yine Târihu'n-Necd'de (s. 428.) bu kıssa hakkında şöyle demiştir:

"Ancak mümin bir kişi, farkında olmadan şirk bir amelde bulunursa ve bununla birlikte kendisi Allah'ın ve Rasûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) emrine tâbi olmada müctehid (gayret ehli) ise, işte umarım ki bu (farkında olmadan meydana gelen) durumu onu cennet vadinden dışarıya çıkarmaz. Çünkü sahâbîlerden de bu tip şeyler meydana gelmiştir. Meselâ: Babaları ve Ka'be adına yemin etmeleri, 'Allah ve Muhammed dilerse (مَا شَاءَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ مُحَمَّدٌ)' demeleri ve 'Bizler için de bir Zât-u Envât yap' demeleri gibi. Lâkin hak onlar için ortaya çıktığında hemen ona tâbi olurlardı ve Câhiliye taassubu ile babaların ve âdetlerin mezhepleri adına cedel edip de tartışmazlardı. Ancak; İslâm üzere olduğunu iddia ettiği halde büyük şirkler işleyen ve kendisine Allah'ın âyetleri okunduğunda da buna karşı kibirlenen (yüz çeviren) kişiye gelince; işte böylesi Müslüman değildir. Diğer taraftan; bunu cahilliğinden dolayı yapan ve ona nasihat edecek birisi olmamış ve Allah'ın Rasûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) indirdiği ilmi de talep etmemiş ve bilakis yere çakılmış da hevasına tâbi olmuş kişiye gelince, işte bunun durumunu da bilemiyorum." Buradaki şahit (konuya delâlet eden kısım): Sahâbe'nin talep ettiği şeyi küçük şirkten addetmesidir. Çünkü ifadelerinin başındaki; "Ancak şirk..." sözünün anlamı, küçük şirk mânasına gelmektedir. Biz de "Burada kast ettiği küçük şirktir" dedik ki bunun delilleri de şunlardır:

a) Bunun sonrasında şöyle demiştir: "**Müminden meydana gelen (şirk ameller)...**" Ancak büyük şirk müşrikten meydana gelir; müminden değil.

b) Zikredilen ameli, babalar (atalar) adına yemin etmek ile denk tutmuştur ki bu da küçük şirktir.

c) Bu ifadelerden sonra şöyle demiştir: "Ancak; İslâm üzere olduğunu iddia ettiği halde **büyük şirkler** işleyen ve kendisine

Allah'ın âyetleri okunduğunda da buna karşı kibirlenen (yüz çeviren) kişiye gelince; işte böylesi Müslüman değildir." Bu sözler de delâlet eder ki; bundan önce zikredilen şey küçük şirk hakkındadır.

4- Zât-u Envât meselesini zikrettiği diğer yer, kendi zamanında el-Mecme'a'nın ¹⁶³ kâdısı Abdullah bin Süheym'e gönderdiği bir risâlesindedir. Bu risâle de *Târîhu'n-Necd*'de mevcuttur (s. 253). Burada İbn Müveys'e reddiye vermektedir. O sırada şöyle demiştir: "... Birinci sözüne gelince: O ikisi (iki hasım) kendilerinden öncekileri İslâm'dan çıkmaya ve büyük şirk işlemeye nisbet etmişlerdir. O halde bu; Mûsâ (*aleyhisselâm*)'ın kavmi Mûsâ'ya "**Bizler için de bir ilah yap**" dediklerinde onların İslâm'dan çıktıklarını mı zannediyor? Yine; Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in ashâbının "**Bizler için de bir Zât-u Envât yap**" demelerine karşın Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in de onlara yemin ederek "**Bu söz Mûsâ'nın kavminin 'Bizler için bir ilah yap' sözü ile aynıdır**" demesi sebebiyle onların İslâm'dan çıktıklarını mı zannediyor? Ya da o zannediyor mu ki; Nebî (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'in, bazı sahâbilerin, babaları adına yemin ettiklerini görünce, derhal bunu onlara yasaklaması ve "**Her kim Allah'tan başkası ile yemin ederse, şirk koşturmuştur**" demesi, onların hemen İslâm'dan çıktıklarını mı gösteriyor? Bunlar dışında sayılmayacak kadar nice deliller vardır. İşte bu şahıs, kişiyi dinden çıkaran şirk ile diğerleri arasını ayırtetmemiştir. Yine cahil ile inatçının arasını da ayırtetmemiştir." ¹⁶⁴

163. El-Mecme'a: Suudi Arabistan'ın Riyad Bölgesi'nde bulunan bir şehirdir. (Editör)

164. Bu sözlerin arka planında şu vardır: Şeyh Muhammed b. Avduvehhâb'ın bazı muhalifleri -ki bunlar kabirilere ve türbelere kulluk yapan kişilerdir- Şeyh'in bazı fetvalarına karşı cevap verme adına Zât-u Envât meselesini kullanmış ve "Bizim yaptığımız şirk ise ve tekfiri gerektiriyorsa, (hâşâ) sahâbenin yaptığı da şirk olur ve tekfiri gerektirir" demeye gelen sözler sarf etmişlerdir. Bunun üzerine Şeyh de Zât-u Envât meselesiyle kabirperestliğin ve diğer büyük şirklerin birbirinden farklı olduğunu ve Zât-u Envât hâdisenin küçük şirke girdiğini ifade etmiş ve buna dair karineleri aktarmıştır. Nitekim Zât-u Envât meselesiyle istidlâlde bulunanlar genelde İrcâ ehlidir. Onlar bu meseleden hareketle şirk işleyenlerin hüçbir şekilde tekfir edilemeyeceğini ve cehaletin mutlak anlamda bir mazeret olduğunu dile getirir ve Zât-u Envât ehlini de buna örnek gösterirler. Nasıl ki Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onları (cehaletleri sebebiyle) tekfir etmediyse, siz de bizi tekfir edemezsiniz, derler. Şeyh de buna karşı Zât-u Envât meselesinin hakikatine inmiş ve farklı yerlerde buna temas ederek Zât-u Envât ehlinin büyük değil, küçük şirk işlediğini dile getirmiştir. Bu mesele gerçekten ilginçtir ve tarih boyunca şirk ehlinin, işledikleri şirklerle kılıf bulmak ve onarı aklamak için temiz nesilleri, sâlih insanları hatta peygamberleri bile kullandığını ve onların bazı durum ve sözlerini nasıl çarpıttıklarını göstermektedir. (Editörün Notu)

Buradaki şahit, şu sözüdür: “Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in ashâbının “Bizler için de bir Zât-u Envât yap” demelerine karşın Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in de onlara yemin ederek “Bu söz Mûsâ’nın kavminin ‘Bizler için bir ilah yap’ sözü ile aynıdır” demesi sebebiyle onların İslâm’dan çıktıklarını mı zannediyor?” Yani: Bu büyük şirk değildir; bilakis küçük şirktir ve onları İslâm’dan çıkarmamıştır.

5- Zât-u Envât’ı zikrettiği diğer yer; İbn Teymiyye’den yaptığı nakildir. Bu konuda İbn Teymiyye’den, *İktidâ’u’s-Sırâtı’l-Mustekim* kitabından şu sözünü nakletmiştir: “Eğer ki Onun (sallallâhu aleyhi ve sellem) uyarısı, sadece silahları asıp da orada kalma için bir ağacı kastetmeye yönelik olanlara bu kadar sert ise; o halde kabirlere yönelenler ve bunun gibi şirkin direk kendisi olan daha büyük şeyler yapanları, kim bilir nasıl inkar ederdi?”

Musannifin şu sözüne gelince: “وَلَكِنَّ هَذِهِ الْقِصَّةَ/Lâkin bu kıs-
sa...” “Bu kıs-
sa...” ifadesindeki zamir (هَذِهِ) nereye döner? İsrâiloğulları’nın kissasına mı, yoksa Zât-u Envât kissasına mı? Bu da olabilir, diğeri de olabilir. Ancak Musannifin sözlerinin zâhirine göre, bu ifadeyle iki kissayı da kastetmiştir. Bunun delili şu sözüdür; İsrâiloğulları’nın ve Zât-u Envât’ın kissalarını zikredince, şöyle demiştir:

وَمِنَ الدَّلِيلِ عَلَى ذَلِكَ - أَيْضاً - : مَا حَكَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ - مَعَ إِسْلَامِهِمْ، وَعَلِمِهِمْ، وَصَلَاحِهِمْ : أَنَّهُمْ قَالُوا لِمُوسَى : {اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ} وَقَوْلُ أَنَاسٍ مِنَ الصَّخَابَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ : «يَا رَسُولَ اللَّهِ! اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ»، فَحَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَنَّ هَذَا مِثْلُ قَوْلِ بَنِي إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى : {اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا} وَلَكِنَّ لِلْمُشْرِكِينَ شُبْهَةً يُذَلُّونَ بِهَا عِنْدَ هَذِهِ الْقِصَّةِ، وَهِيَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ : إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمْ يَكْفُرُوا بِذَلِكَ، وَكَذَلِكَ الَّذِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ» ؛ لَمْ يَكْفُرُوا

"Aynı şekilde buna delil olan şeylerden birisi de: Allah'ın İsrâiloğulları hakkında anlattığıdır. Onların İslâm'ları, ilimleri ve sâlih olmaları söz konusu olduğu halde, onlar Mûsâ'ya (aleyhi-s-selâm) şöyle demişlerdi: **اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُم آلِهَةٌ** "... (Ey Mûsâ) Onların tanrıları olduğu gibi bize de bir tanrı yap..." (Araf, 138). Sahâbîlerden olan bazı kimseler de şöyle demişlerdi: **يَا رَسُولَ اللَّهِ! اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاعٍ** "Ya Rasûlellah! Bizlere de bir Zât-u Envât yapasın." Bunun üzerine Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) yemin ederek; onların bu dediklerinin İsrâiloğulları'nın Mûsâ'ya "Bizler için bir ilah yapasın" demeleri gibi olduğunu söylemiştir. Lâkin müşriklerin bir başka şüphesi daha var ki onu bu kıssa esnasında dile getirirler. O şüphe şudur: "İsrâiloğulları bu nedenden dolayı kâfir oldular! Aynı şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e 'Bizler için Zât-u Envât yap' diyenler de kâfir olmadılar." İşte bu nakil net olarak iki kıssayı da kastettiğini ortaya çıkarır. Çünkü ikisini de bir arada zikretmiştir.

Musannifin, İsrâiloğulları'nın Kıssası ve Zât-u Envât Kıssasının İçerdiği Beş Faydaya Dair Zikrettikleri:

Birinci Fayda: Cahil Müslüman şirkin bazı çeşitlerine düşer ve onun hakkında bilgisi olmaz. O halde delâlet eder ki cahillik, şirk ile birlikte olur ve cahilliği ile birlikte ona müşrik denir.

Sonra musannif şöyle demiştir: **بَلِ الْعَالِمُ** /Bilakis âlim olan kimse de..." Yani: Âlim birisi de bilmeden şirkin bazı çeşitlerine düşebilir. Ancak burada bir sıkıntı vardır; bir kişi nasıl âlim olur ve buna rağmen şirkin bazı çeşitlerine düşer? Zira normal bir Müslüman bile, eğer Müslümanlar arasında yaşıyorsa ve buna rağmen şirk işlediğinde mazeretli olmuyor ise; peki âlim nasıl mazur olabilir? Nitekim onun kâfir olması daha da evladır ve bu nedenle eğer o şirke düşerse o da kâfir olur. Çünkü zaten âlimdir. Dolayısıyla musannifin bu sözünü zâhirine göre alırsak böyle bir sıkıntı doğurabilir.

Ancak şöyle denebilir: Buradaki âlimlik onun itikadına göredir ve o insanların onun hakkındaki itikadına göre o âlimdir. Yoksa o işin hakikatinde âlim değildir. Ya da buradaki âlimden kasıt şu olabilir: O, tevhîdi meselelerin dışındaki şeylerin âlimidir. Meselâ fıkıhta âlimdir. Sen görürsün ki fıkıhta deniz gibi ilmi olan birisi vardır lâkin buna rağmen o müşriktir ve büyük şirke cevaz verir. O halde böylesi birine bir yönüyle âlim denirken, diğer taraftan da câhil denir.¹⁶⁵

İkinci Fayda: Bu kussa, tevhidi öğrenme ve şirkin türlerinden uzak durmanın faydasını öğretir.

Üçüncü Fayda: Tevhidi tekrar edip de şerh etmek, bunu insanların en güzel şekilde anlamasını sağlamak çok gereklidir. Eğer ki o sahâbiler için bile bu olanlar oldu ise, onlardan olmayanlar için neler olabileceğini sen düşün?!

Dördüncü Fayda: Kuşkusuz bu fayda verir ki: Müslüman ve müctehid olan kişi, eğer bir küfür sözü ile konuşursa ve onun ne-reye ulaşacağını bilmez ise ve derhal tenbîh edilir de hemen o anda tevbe eder ise, o kâfir olmaz. Aynen İsrâiloğulları'nın ve Nebî (sallâhu aleyhi ve sellem)'den ağaç isteyenlerin yaptığı gibi. Ancak eğer ki büyük şirke düşerse ve onu yaparsa, bu durumda kendisi müşrik ismini alır ve şirk ismi ona ilhak edilir. Küfür hususunda ise, eğer ki kişi yeni İslâm'a girmiş ise bu durumda hüccet ona ulaşana kadar küfre düşmez. Musannifin de belirttiği gibi; şirk ismi ile küfür ismi arasında, cahile nisbeten bir fark oluşur.

Musannifin **“المُسْلِمُ الْمُجْتَهِدُ/Müctehid olan müslüman”** sözüne gelince, bunun anlamı: Bu fiilinde muctehid olan, demektir ve buradaki müctehidden kasıt te'vil yapan kişidir. Nasıl ki falanca kişi için şöyle demen gibi: **“يَعْمَلُ بَجِدِّ وَاجْتِهَادٍ/Ciddi ve gayretle işini yapıyor.”** Yoksa, kendisinin ictihad ve ulemâ ehlinde olduğu

165. Ya da denir ki: Önceki kussa nasıl küçük şirke bağlandı ise, hemen devamında da âlimin şirkinden söz etmesi, riya ve yemin gibi küçük şirktir. Hem burada iki mesele vardır: Bir: Arapça'daki "kad" edatı, bu işin nadir olduğunu gösterir. İki: Şirkin hepsine değil de, sadece bazı çeşitlerine saptırabileceğini zikreder. Bu, sözü anlamak için çok önemlidir. (Mütercim)

kastedilmemektedir. Bu nedenle “Müslüman müctehid” sözüyle mazur olan (mazeretli) kişi kastedilir ki mazur olmayan dışarıda kalsın.

Buradaki özelleştirmenin sebebi şudur: Birisi çıkıp “Bir Müslüman küfre düşerse kâfir olmaz” gibi bir sözü söylemesin diyer ve yine “Âlim eğer ki küfre düşerse kâfir olmaz” düşüncesi oluşmasın diyer. Yine “Müctehid olan kimse, eğer ki küfre düşerse kâfir olmaz” düşüncesi oluşmasın diyer. Bunu böyle mutlak yapıp da zikrettiğimiz şekildeki mukayyed yapmama, kat’i olup da muhalifini küfre sokan, nasları reddetmeye kişiyi götürecektir.

Beşinci Fayda: Her kim küfre düşerse ve bu hususta (geçerli) bir mazeret sahibi ise, o kâfir olmaz. Lâkin Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in yaptığı gibi ona -bu fiili sebebiyle- şiddetli bir şekilde sert konuşulur ve şiddetli olunur. Ama her kim fiilen büyük şirke düşerse, kendisine müşrik denilir ve İslâm milletinden çıkmış olur.

Musannifin Dokuzuncu Şüphe Hakkındaki Sözü Üzerine Bir Mülâhaza:

Musannif şöyle demişti:

وَلَمَّا لَمْ يَنْقُذْ أَنَاسٌ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْحَجِّ، أُنْزِلَ
اللَّهُ فِي حَقِّهِمْ: {وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا
وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ}

“Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında bazı kimseler hac için bir katılım göstermediklerinde, Allah onların hakkında şu âyeti indirdi: وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ... Ona bir yol bulabilenlerin Beyt'i haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse, şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir.” (Al-i İmrân, 97).

Musannifin ifadelerinin zâhiri bu anlattığı şeyin mezkûr âyetin nüzûl sebebi olduğudur. Ancak Suyûtî “Lübâbu'n-Nukûl Fî Esbâbi'n-Nüzûl” kitabında şöyle demiştir: Saîd bin Mansûr, İkrime'den, şunu tahrîc etmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ: {وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ} ، قَالَتِ الْيَهُودُ: فَتَحْنُ مُسْلِمُونَ، فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: «إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ حَجَّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»، فَقَالُوا: لَمْ يُكْتَبْ عَلَيْنَا، وَأَبَوْا أَنْ يَحْجُوا. فَأَنْزَلَ اللَّهُ: {وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حَجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ} .

“İkrime (rahimehullâh) dedi ki: “Her kim İslâm dışında bir din arar (ister veya ona yönelir) ise, bu asla ondan kabul edilmeyecektir.” (Al-i İmrân, 85) âyeti indiğinde, Yahudiler şöyle dediler: ‘O halde Müslümanlar bizleriz.’ Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurdu: ‘Muhakkak ki Allah, Müslümanlara Beyt’i hacetmeyi farz kılmıştır.’ Onlar da şöyle dediler: ‘Bu bize farz kılınmadı.’ Böylelikle hac yapmaktan imtina ettiler. Bunun üzerine Allah şunu indirdi: وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حَجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ‘Ona bir yol bulabilenlerin Beyt’i hacetmesi Allah’ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse, şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir.” (Al-i İmrân, 97).¹⁶⁶

Musannifin “أُنَاسٌ/Bazı insanlar” ifadesindeki îhâm (ve belirsizlik, yani hangi insanlar olduğunu belirtmemesindeki kasıt), Yani: sözü edilen kişilerin Yahudiler olduğudur. Bu senedin zâhiri makûtudur. Çünkü hadisi nakleden İkrime tâbiîndendir. Tâbiînin sözlerine de hadisi istilâhında *maktû hadis* denir. Nitekim bu ana kadar

166. Bk. Suyûtî, Lübâbu'n-Nukûl Fî Esbâbi'n-Nüzûl, s. 55; Saîd bin Mansûr, Sünen, 506.

(bildiğimiz kadarı ile) bu âyetin sebab-i nüzûlü hakkında sahîh bir rivayet yoktur.

Bu şekilde kitabın ikinci kısmı bitmiştir. Musannif bu bölümde muhaliflerin dokuz adet şüphelerini ele aldı ve reddiyelerini verdi. Bunların arasından dört tanesi de büyük şüphelerdi.

33

KİTABIN ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜ:

[MUHALİFLERİN
GETİRDİKLERİ DELİLLER VE
BU DELİLLERİN CEVAPLARI]

Kitabın üçüncü kısmına gelince, bu kısımda da onların şüpheleri tartışılmış ve sonra getirdikleri deliller öne sürülmüştür. Ancak bu bölümde musannif, daha önce olduğu gibi şüphelerden çok fazlasını zikrettiği kadar, burada delillerin çok fazlasını zikretmemiş, bilakis bazı delilleri aktarmakla yetinmiştir. Bunlar da dört tanedir. Lâkin bu bölümde musannifin şu sözü bizim için bir işkâl doğuruyor: “وَلِلْمُشْرِكِينَ شُبْهَةٌ أُخْرَى، يَقُولُونَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْكَرَ عَلَى أَسَامَةَ”/ **Müşriklerin bir başka şüphesi daha vardır; derler ki: ‘Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Usâme (radiyallahu anhu)’yu (Lâ ilâhe illallâh dedikten sonra birini öldürdüğü için) yerdi...**”. Musannifin bu sözleri, öncesindeki kısımda zikrettiği şu sözlerine atıftır; bir önceki kısımda şöyle demişti: “وَلَكِنَّ لِلْمُشْرِكِينَ شُبْهَةً يَدُلُّونَ بِهَا عِنْدَ هَذِهِ الْقِصَّةِ، وَهِيَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ: إِنَّ نَبِيَّ إِسْرَائِيلَ، لَمْ يَكْفُرُوا بِذَلِكَ، وَكَذَلِكَ الَّذِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ»، لَمْ يَكْفُرُوا”/ **Lâkin müşriklerin bir şüphesi daha var ki onu bu kıssa esnasında dile getirirler. O şüphe şudur: “İsrâiloğulları bu nedenden dolayı kâfir olmadılar! Aynı şekilde Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’e ‘Bizler için Zât-u Envât yap’ diyenler de kâfir olmadılar...”** Sonra bu şüpheyeye cevap vermişti. Sonra (bu bölüme gelince) tekrar: “وَلِلْمُشْرِكِينَ شُبْهَةٌ أُخْرَى”/ **Ve müşriklerin başka bir şüphesi daha var...**” demiştir. Bu da (ilave olarak aktarılacak) ikinci şüphedir. Peki biz neden bu kısmın şu sözle başlamasını sağlamadık: “**Müşriklerin bir başka şüphesi daha vardır; derler ki: ‘Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) Usâme (radiyallahu anhu)’yu (Lâ ilâhe illallâh dedikten sonra birini öldürdüğü için) yerdi...**” Bu ikinci şüpheydi ve biz bunu “**Lâkin müşriklerin bir başka şüphesi daha var ki onu bu kıssa esnasında dile getirirler. O şüphe şudur: “İsrâiloğulları bu nedenden dolayı kâfir olmadılar! Aynı şekilde Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)’e ‘Bizler için Zât-u Envât yap’ diyenler**

de kâfir olmadılar...” sözünün başına getirmedi ki bu söz tertibe göre ondan öncedir; peki neden böyle bir dizgi yapılmadı? Bunun cevabı şöyledir: Şeyhin ilk dediği, ek bilgi ve ara söz olarak söylemiştir. Yoksa o dedikleri, (ayrı değildir) öncesine tâbidir. Biz de sonrasında gelen şüpheyi ikinci olarak ek bilgi yapmadık. Bu nedenle buradaki ondan başka ayrı bir kısım olacak. Bununla beraber ikinci kez “**Ve müşriklerin başka bir şüphesi daha var...**” sözünü söyleyince anladık ki artık burada delilleri kastetmiştir. Bu nedenle yeni kısmın başındaki müstakil kısmın buradan başladığını değerlendirdik. Allah en doğrusunu bilir. Buna göre deliller aslında beş tanedir, burada dördü müstakil ve öncesinde gelen bir tanesi de ara söz ve ek bilgidir ki bu, takip edileni takip etmektedir.

Üçüncü kısım, musannifin şu sözü ile başlamaktadır:

وَالْمُشْرِكِينَ شُبْهَةً أُخْرَى؛ يَقُولُونَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 أَنْكَرَ عَلَى أَسَامَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَتْلَ مَنْ قَالَ: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)،
 وَقَالَ: «أَقْتُلْتَهُ بَعْدَمَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟»، وَكَذَلِكَ قَوْلُهُ: «أَمِزْتُ
 أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، وَأَحَادِيثُ أُخْرَى فِي
 الْكَفِّ عَمَّنْ قَالَهَا وَمُرَادُ هَؤُلَاءِ الْجَهْلَةِ: أَنَّ مَنْ قَالَهَا؛ لَا يُكْفَرُ، وَلَا
 يُقْتَلُ - وَلَوْ فَعَلَ مَا فَعَلَ! - فَيُقَالُ لَهُؤُلَاءِ الْمُشْرِكِينَ الْجُهَالِ: مَغْلُومٌ
 أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاتَلَ الْيَهُودَ وَسَبَّاهُمْ؛ وَهُمْ
 يَقُولُونَ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» وَأَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ قَاتَلُوا بَنِي حَنِيفَةَ؛ وَهُمْ يَشْهَدُونَ أَلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا
 رَسُولُ اللَّهِ، وَيُصَلُّونَ، وَيَدْعُونَ الْإِسْلَامَ وَكَذَلِكَ الَّذِينَ حَرَّفَهُمْ عَلَيَّ
 بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالنَّارِ وَهَؤُلَاءِ الْجَهْلَةُ مُقَرَّرُونَ أَنَّ مَنْ
 أَنْكَرَ الْبَغْثَ: كُفِّرَ وَقُتِلَ - وَلَوْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَأَنَّ مَنْ جَحَدَ
 شَيْئًا مِنْ أَرْكَانِ الْإِسْلَامِ: كُفِّرَ، وَقُتِلَ - وَلَوْ قَالَهَا - فَكَيْفَ لَا تَنْفَعُهُ

إِذَا جَحَدَ شَيْئًا مِنَ الْفُرُوعِ، وَتَنَفَّعَهُ إِذَا جَحَدَ التَّوْحِيدَ - الَّذِي هُوَ
 أَساسُ دِينِ الرُّسُلِ وَرَأْسُهُ -؛ وَلَكِنَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ مَا فَهِمُوا مَعْنَى
 الْأَحَادِيثِ فَأَمَّا حَدِيثُ أُسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: فَإِنَّهُ قَتَلَ رَجُلًا ادَّعَى
 الْإِسْلَامَ بِسَبَبِ أَنَّهُ ظَنَّ أَنَّهُ مَا ادَّعَاهُ إِلَّا خَوْفًا عَلَى دَمِهِ وَمَالِهِ وَالرَّجُلُ
 إِذَا أَطْهَرَ الْإِسْلَامَ؛ وَجَبَ الْكَفُّ عَنْهُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ مِنْهُ مَا يُخَالِفُ
 ذَلِكَ، وَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا}
 فَالآيَةُ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ يَجِبُ الْكَفُّ عَنْهُ وَالتَّثَبُّتُ، فَإِنْ تَبَيَّنَ مِنْهُ - بَعْدَ
 ذَلِكَ - مَا يُخَالِفُ الْإِسْلَامَ: قُتِلَ؛ لِقَوْلِهِ: {فَتَبَيَّنُوا}، وَلَوْ كَانَ لَا يُقْتَلُ
 إِذَا قَالَهَا: لَمْ يَكُنْ لِلتَّثَبُّتِ مَعْنَى وَكَذَلِكَ الْحَدِيثُ الْآخَرُ وَأَمْثَالُهُ:
 مَعْنَاهُ: مَا ذَكَرْنَا؛ أَنَّ مَنْ أَطْهَرَ الْإِسْلَامَ وَالتَّوْحِيدَ: وَجَبَ الْكَفُّ عَنْهُ؛
 إِلَّا أَنْ يَتَبَيَّنَ مِنْهُ مَا يُنَاقِضُ ذَلِكَ وَالدَّلِيلُ عَلَى هَذَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي قَالَ: «أَقْتَلْتُهُ بَعْدَمَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا
 اللَّهُ؟»، وَقَالَ: «أَمِزْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا
 اللَّهُ؟»؛ هُوَ الَّذِي قَالَ فِي الْخَوَارِجِ: «أَيْنَمَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ»،
 «لَئِنْ أَدْرَكْتُمُهم لَأَقْتُلَنَّهم قَتْلَ عَادٍ»؛ مَعَ كَوْنِهِمْ مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ
 عِبَادَةً وَتَهْلِيلًا - حَتَّى إِنَّ الصَّحَابَةَ يَحْقِرُونَ أَنْفُسَهُمْ عِنْدَهُمْ، وَهُمْ
 تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ مِنَ الصَّحَابَةِ -، فَلَمْ تَنْفَعَهُمْ «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، وَلَا كَثْرَةُ
 الْعِبَادَةِ، وَلَا ادِّعَاءُ الْإِسْلَامِ؛ لَمَّا طَهَّرَ مِنْهُمْ مُخَالَفَةَ الشَّرِيعَةِ وَكَذَلِكَ
 مَا ذَكَرْنَا مِنْ قِتَالِ الْيَهُودِ، وَقِتَالِ الصَّحَابَةِ بَنِي حَنِيفَةَ وَكَذَلِكَ أَرَادَ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَغْرَوْ بَنِي الْمُضْطَلِقِ؛ لَمَّا أَخْبَرَهُ رَجُلٌ أَنَّهُمْ
 مَنَعُوا الزَّكَاةَ؛ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ

بَنِيًا فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ،
وَكَانَ الرَّجُلُ كَاذِبًا عَلَيْهِمْ فَكُلُّ هَذَا يَدُلُّ عَلَىٰ أَنْ مُرَادَ النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْأَحَادِيثِ الَّتِي اخْتَجُّوا بِهَا: مَا ذَكَرْنَا وَلَهُمْ شُبْهَةٌ
أُخْرَى؛ وَهِيَ: مَا ذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّاسَ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ يَسْتَغِيثُونَ بِآدَمَ، ثُمَّ بِنُوحٍ، ثُمَّ بِإِبْرَاهِيمَ، ثُمَّ بِمُوسَى، ثُمَّ
بِعِيسَى، فَكُلُّهُمْ يَغْتَذِرُونَ، حَتَّى يَنْتَهَوْا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالُوا: فَهَذَا يَدُلُّ عَلَىٰ أَنَّ الْإِسْتِغَاثَةَ بِغَيْرِ اللَّهِ لَيْسَتْ شِرْكَاً
فَالْجَوَابُ أَنْ تَقُولَ: سُبْحَانَ مَنْ طَبَعَ عَلَىٰ قُلُوبِ أَغْدَائِهِ! فَإِنَّ
الْإِسْتِغَاثَةَ بِالْمَخْلُوقِ فِيمَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ لَا تُنْكِرُهَا؛ كَمَا قَالَ تَعَالَى - فِي
قِصَّةِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ -: {فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي
مِنْ عَدُوِّهِ} وَكَمَا يَسْتَغِيثُ الْإِنْسَانُ بِأَصْحَابِهِ فِي الْحَرْبِ وَغَيْرِهِ فِي
أَشْيَاءَ يَقْدِرُ عَلَيْهَا الْمَخْلُوقُ وَنَحْنُ أَنْكَرْنَا اسْتِغَاثَةَ الْعِبَادَةِ الَّتِي
يَفْعَلُونَهَا عِنْدَ قُبُورِ الْأَوْلِيَاءِ، أَوْ فِي غَيْبَتِهِمْ فِي الْأَشْيَاءِ الَّتِي لَا يَقْدِرُ
عَلَيْهَا إِلَّا اللَّهُ إِذَا ثَبَتَ ذَلِكَ: فَالْإِسْتِغَاثَةُ بِالْأَنْبِيَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
يُرِيدُونَ مِنْهُمْ أَنْ يَدْعُوا اللَّهَ أَنْ يُحَاسِبَ النَّاسَ؛ حَتَّى يَسْتَرِيحَ أَهْلُ
الْجَنَّةِ مِنْ كَرْبِ الْمَوْقِفِ وَهَذَا جَائِزٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛ أَنْ تَأْتِيَ
عِنْدَ رَجُلٍ صَالِحٍ حَيٍّ يُجَالِسُكَ وَيَسْمَعُ كَلَامَكَ، تَقُولُ لَهُ: اذْعُ اللَّهُ
لِي، كَمَا كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَهُ فِي
حَيَاتِهِ وَأَمَّا بَعْدَ مَوْتِهِ: فَحَاشَا وَكَلَّا أَنْهُمْ سَأَلُوهُ ذَلِكَ عِنْدَ قَبْرِهِ! بَلْ
أُنْكَرَ السَّلَفُ عَلَى مَنْ قَصَدَ دُعَاءَ اللَّهِ عِنْدَ قَبْرِهِ، فَكَيْفَ بِدُعَائِهِ
نَفْسِهِ؟ وَلَهُمْ شُبْهَةٌ أُخْرَى؛ وَهِيَ: قِصَّةُ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا أُلْقِيَ
فِي النَّارِ، اغْتَرَضَ لَهُ جَبْرِيلُ فِي الْهَوَاءِ، فَقَالَ: أَلَيْكَ حَاجَةٌ؟ فَقَالَ

إِبْرَاهِيمَ: أَمَّا إِلَيْكَ فَلَا! قَالُوا: فَلَوْ كَانَتْ الْإِسْتِغَاثَةُ بِجِبْرِيلَ شِرْكَاً لَمْ يَغْرِضْهَا عَلَى إِبْرَاهِيمَ فَالْجَوَابُ: إِنَّ هَذَا مِنْ جِنْسِ الشُّبْهَةِ الْأُولَى؛ فَإِنَّ جِبْرِيلَ عَرَضَ عَلَيْهِ أَنْ يَنْفَعَهُ بِأَمْرِ يَقْدِرُ عَلَيْهِ؛ فَإِنَّهُ كَمَا قَالَ اللَّهُ فِيهِ: {شَدِيدُ الْقُوَى}، فَلَوْ أَدِنَ اللَّهُ لَهُ أَنْ يَأْخُذَ نَارَ إِبْرَاهِيمَ وَمَا حَوْلَهَا مِنَ الْأَرْضِ وَالْجِبَالِ وَيُلْقِيَهَا فِي الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ؛ لَفَعَلَ، وَلَوْ أَمَرَهُ اللَّهُ أَنْ يَضَعَ إِبْرَاهِيمَ فِي مَكَانٍ بَعِيدٍ عَنْهُمْ؛ لَفَعَلَ، وَلَوْ أَمَرَهُ أَنْ يَرْفَعَهُ إِلَى السَّمَاءِ؛ لَفَعَلَ وَهَذَا كَرَجُلٍ غَنِيَ لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ يَرَى رَجُلًا مُحْتَاجًا، فَيَغْرِضُ عَلَيْهِ أَنْ يَقْرِضَهُ أَوْ يَهَبَهُ شَيْئاً يَقْضِي بِهِ حَاجَتَهُ، فَيَأْبَى ذَلِكَ الرَّجُلُ الْمُحْتَاجُ أَنْ يَأْخُذَ، وَيَضْبِرُ حَتَّى يَأْتِيَهُ اللَّهُ بِرِزْقٍ لَا مِنَّةَ فِيهِ لِأَحَدٍ فَأَيْنَ هَذَا مِنْ اسْتِغَاثَةِ الْعِبَادَةِ وَالشُّرْكِ لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ؟!

Müşriklerin başka bir şüphesi daha vardır; şöyle derler: “Muhakkak ki Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem); Usâme (radıyallâhu anhu) *Lâ ilâhe illallâh* diyen birini öldürdüğü için onu yermiş ve ona şöyle demiştir:

أَقْتَلْتُهُ بَعْدَمَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟

“Sen, o kimseyi ‘*Lâ ilâhe illallâh*’ dedikten sonra mı öldürdün?!”¹⁶⁷ Yine farklı bir hadiste Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“İnsanlar *Lâ ilâhe illallah* deyinceye kadar onlarla savaşmakla (mücadele etmekle) emrolundum.”¹⁶⁸ Onlar buna benzer *Lâ ilâhe illallâh* diyene dokunulamayacağına dair- başka hadisler

167. Buhârî, 6872; Müslim, 96.

168. Buhârî, 392; Müslim, 20.

de zikretmişledir. Bu cahillerin bu hadislerden kastettikleri de şudur: Muhakkak ki *Lâ ilâhe illallâh* diyen kişi tekfir edilmez ve öldürülmez; velev ki ne yaparsa yapsın!

İşte bu cahillere şöyle denir: Mâlumdur ki Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Yahudilerle -onlar *Lâ ilâhe illallâh* demelerine- rağmen onlarla savaştı ve onları esir aldı. Aynı şekilde Rasûlullah'ın ashâbı Benî Hanîfe ile savaştılar ve onlar da *Lâ ilâhe illallâh* ve Muhammedu'r-Rasûlullah diye şehadet ediyor, namaz da kılıp İslâm üzere olduklarını iddia ediyorlardı. Aynı şekilde Ali bin Ebi Tâlib'in (radiyallâhu anhu) ateş ile yaktığı gruplar da böyleydi.

Bu cahil kimseler diğer taraftan da şöyle derler: “Kuşkusuz her kim, *Lâ ilâhe illallâh* dese bile, yeniden dirilişi inkar ederse kâfir olur ve öldürülür. Yine her kim *Lâ ilâhe illallâh* dese bile, İslâm'ın rükünlerinden birisini inkar ederse kâfir olur ve öldürülür.” O halde nasıl olur da; Fürû'lardan birisini inkar edin kişiye *Lâ ilâhe illallâh* demesi fayda vermeyecek; ama rasûllerin dininin esası ve başı olan tevhidi inkar edince *Lâ ilâhe illallâh* demesi ona fayda verecek?! Lâkin Allah'ın düşmanları hadislerin mânasını anlamamaktadırlar.

Usâme'nin (radiyallâhu anhu) hadisine gelince: Evet Usâme (radiyallâhu anhu), İslâm üzere olduğunu iddia eden bir adamı öldürmüştür. Bunun sebebi de: Usâme, o kişinin İslâm iddiasının, sadece kanı ve malının gitmesi korkusundan dolayı olduğunu zannetmiş ve bundan dolayı o kişinin *Lâ ilâhe illallâh* dediğini düşünmüştür. Ancak bir adam eğer ki *Lâ ilâhe illallâh* dedikten sonra İslâm üzere olduğunu amelleriyle ortaya çıkarır ise, onu bırakmak gerekir ve *Lâ ilâhe illallâh* sözüne muhalif olan bir durum ondan meydana gelmedikçe ona dokunulmaz. Bu konuda Allâhu Teâlâ şunu indirmiştir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ
أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا

“Ey İman edenler! Allah yolunda cihâda çıktığınız zaman, mümini kâfirden ayırmak için iyice araştırın. Size selam veren kimseye, “Sen mümin değilsin” demeyin...” (Nisâ, 94). Yani: (Savaşta insanları öldürmeden önce) Küfürlerinin sabit olup-olmadığına bakın. O halde bu âyeti, durumu şüpheli olanları iyice araştırmaya ve (kelime-i tevhidi söyleyen kişinin ilk etapta) bırakılacağına delâlet eder. Ancak ondan sonra İslâm’a muhalif olan bir durum onun hakkında belirir ise, Allah’ın “فَتَبَيَّنُوا/He-men araştırın...” emri gereği, (araştırmadan sonra) öldürülür.

Eğer ki bir kişi kelime-i tevhîdi söylediğinde hiçbir şekilde öldürülmeyecek olsaydı, o zaman araştırmanın bir anlamı kalmazdı. Aynı şekilde diğer hadisler ve benzerlerinin de mânası bu zikrettiğimiz gibidir ve muhakkak ki her kim tevhidi ve İslâm’ı izhâr eder ise, onu terk etmek gerekir; ancak ondan bu kelimeyi bozan bir durum ortaya çıkarsa, artık sadece o kelimeyi dille söylemesine bakılmaz. Buna delilli de: Rasûlullah (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Usâme’ye; *“La ilâhe illallah* *أَفْتَلْتَهُ بَعْدَمَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟”* demiştir; ancak farklı bir hadiste de Hâriciler hakkında; *أَبْنَمَا لَقَيْتُمُوهُمْ فَافْتُلُوهُمْ لَئِنْ أَدْرَكْتَهُمْ لَا تَقْتُلْنَهُمْ* *“Onları nerede bulursanız direk öldürün. Eğer ben onlara yetişirsem, Âd’ın öldürülmesi gibi onları öldüreceğim.”*¹⁶⁹ demiştir. Halbuki onlar ibadeti, tehlîli (Lâ ilâhe illallâh’ı) ve tesbihi en çok yapan insanlardandı. Hatta sahâbîler, kendi nefislerini onların yanında küçük görürlerdi ve onlar ilmi sahâbîlerden almışlardı. Ama, onlardan şeriata muhalif durumlar zuhur edince, artık *Lâ ilâhe illallâh* demeleri onlara fayda vermedi. Aynı

169. Buhâri, 3344; Müslim, 1064.

şekilde çok ibadetleri ve İslâm üzere olma iddiaları da fayda vermedi.¹⁷⁰

Aynı şekilde Yahudiler ile savaşma ve sahâbenin Hanîfeoğulları ile savaşmaları hakkında zikrettiklerimiz de bu şüphe-nin cevabıdır. Yine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Benî Mustalik'e saldırmayı düşünmüştü. Bunu da bir adam onların zekâtı ver-mediklerini haber verince yapmıştı. Ta ki Allah (azze ve celle) (bu haberin yalan ve yanlış anlaşılma olduğuna dair) şunu indirdi:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا
بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ

“Ey iman edenler! Eğer ki bir fâsık size bir haber getirir ise, derhal o haberi araştırın.” (Hucurât, 6). Burada haberi getiren adam onlara karşı (istemeden) yalan söylemişti.¹⁷¹ Bunların hepsi gösterir ki muhaliflerin, Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)’den delil olarak getirdiği hadislerdeki asıl mâna, (onların anladığı gibi değil) bizim zikrettiğimiz gibidir.

Onların bir şüpheleri daha vardır. O da Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in kıyamet günü hakkında zikrettiği; İnsanların o gün Âdem (aleyhisselâm)’dan yardım istemeleri, sonra Nûh’a, sonra İbrâhim’e, sonra Mûsâ’ya, sonra da İsâ’ya (aleyhimusselâm) gidip şefaât talebin-de bulunmaları ve onların hepsinin özrünü beyan edip yardım edemeyeceklerini söylemeleri üzerine insanların en son Rasû-lullah’a (sallallâhu aleyhi ve sellem) varacaklarına dair hadisi¹⁷² dile getirip dediler ki: “Bu gösterir ki Allah dışındakinden yardım istemek şirk değildir.”

170. Burada söz konusu edilen şey Hâriciler’in -kelime-i tevhide rağmen- öldürülmeleridir ki onların kat-li hususunda ittifak vardır. Ancak onların tekfiri ve öldürülme sebeplerinin mürtedlikten mi, yoksa bağlıktan (taşkınlıktan) dolayı mı olduğu hususunda ihtilâf vardır. Ulemâdan İmam Buhâri, Kâdi İbnu'l-Arabi el-Mâlikî ve İmam Kurtubî gibi azınlıkta olan bir grup âlime göre Hâriciler kâfirdir. Cumhur ulemâya göre ise Hâriciler bu ümmetten fâsık ve bid'at ehli olan insanlardır. (Editör)

171. Bk. Ahmed, *Müsned*, 2/279.

172. Buhâri, *Tevhid* 36, 19, 37; *Müslim*, *İman*, 322.

Cevap olarak deriz ki: Kendi düşmanlarının kalbini damgalayan Allah; ne kadar da (yücedir ve bu küfürlerinden) münezzehtir! Muhakkak ki biz, yaratılmışlardan onların gücünün yettiği hususlarda yardım istemeyi inkâr etmemekteyiz. Nitekim Allâhu Teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'ın kıssasında şöyle buyurmuştur:

فَاسْتَعَاثَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ

“...Kendi tarafı olan, düşmana karşı ondan yardım diledi...”

(Kasas, 15).

Bunun gibi, bir insanın savaşta veya başka durumlarda arkadaşlarından (veya çevresinden) yardım istemesi normaldir ve bu gibi şeyler mahlukatın gücünün yettiği şeylerdir. Bizler ise; peygamberlerin kabirlerinde veya onların gıyabında, sadece Allah'ın gücünün yettiği şeylerde, onlara yapılan ibadetleri (dua edilmesini) reddettik.

Eğer bu durum sabit oldu ise, hadisin mânasına geçelim: (Hadiste ifade edilen) İnsanların kıyamet günü peygamberlerden yardım istemeleri, onlardan şunu istemeleridir: O peygamberler Allah'a dua etsinler ve hesap görülsün ki cennet ehli olan insanlar mahşer yerinin zorluğundan kurtulsunlar. İşte bu hem dünyada hem de âhirette câizdir. Bu; sâlih bir adamın yanına gidip oturman ve o seni dinlerken senin ona "Benim için Allah'a dua et." demen gibidir. Nitekim sahâbe de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatta iken onun yanına gidip ondan dua istemişlerdi. Ancak öldükten sonra onun kabrinin başında ondan bir şey istemeye gelince, hâşâ ve kellâ hiçbirini bunu yapmamıştır. Hatta selef-i sâlihîn, onun kabrinde durup Allah'a dua etmeyi bile reddetmişlerdir. O halde direk ona dua etmek nasıl mümkün olabilir?

Onların bir şüpheleri daha da vardır; o da: İbrâhim (aleyhisselâm)'ın kıssası üzerinedir. Rivâyete göre İbrâhim (aleyhisselâm) ateşe atıldığında, Cibrîl (aleyhisselâm) o havada iken ona gelir ve ona şöyle der: “Senin istediğin bir şey var mı?” İbrâhim (aleyhisselâm) da ona şöyle der: “Sana bir ihtiyacım yok.”¹⁷³ Muhalifler bu rivayet üzerine şöyle dediler: “Eğer ki yardım istemek şirk olsa idi, Cibrîl (aleyhisselâm) İbrâhim (aleyhisselâm)'a yardım teklifinde bulunmazdı.

Buna cevap şöyledir: Bu şüphe, ilk şüphenin cinsindendir. Muhakkak ki Cibrîl (aleyhisselâm) İbrâhim (aleyhisselâm)'a gücünün yeteceği bir şeyde fayda vermek istedi. Nitekim Cibrîl, Allâhu Teâlâ'nın kendisi hakkında; شَدِيدُ الْقُوَى “Çok kuvvetli...”. (Necm, 5) dediği bir melektir. Eğer ki ona İbrâhim'in atılacağı ateşi ve etrafındakileri alıp da doğuya veya batıya atması için izin verseydi, onu yapardı. Yine Allah ona, İbrâhim (aleyhisselâm)'ı onlardan alıp da uzak bir mekana koymasını emretseydi, bunu yapardı. Aynı şekilde eğer ona İbrâhim (aleyhisselâm)'ı semaya kaldırmasını emretseydi, onu da yapardı. Bu, çok fazla parası olan zengin bir adamın misali gibidir; o, muhtaç bir adam görür ve bunun üzerine ona karz-ı hasen veya hibe yoluyla yolu ile bir şey vermeyi sunar ki bununla ihtiyacını karşılasın. O muhtaç da bunu almayı kabul etmez ve Allah'tan rızık gelene kadar sabreder ve herhangi bir kişiden iyilik beklemez. O halde bu durumun, ibadet ve şirk içeren yardım ile ne alakası vardır? Eğer ki fıkhetseleldi!

Musannifin “وَلَهُمْ شُبُهَةٌ أُخْرَى / Ve onların bir başka şüpheleri daha var.” sözü. Bu, mahzûf olan bir cümleyi takdir ederek kullanılmış bir cümledir. Yani kastedilen şudur: “Onların başka şüpheler için (kullandıkları ve tahrif ettikleri) başka delilleri de vardır.” Bu takdirin¹⁷⁴ sebebi de; burada bir mahzûf (hazfedilmiş/silinmiş

¹⁷³. Bk. Tefsiru't-Taberî, 17/45, (Enbiyâ 68. âyetin tefsiri). İbn Teymiyye bu rivayetin uydurma olduğunu söylemiştir. Bk. Mecmûu Fetâvâ, 8/539.

¹⁷⁴. Buradaki takdirden kasıt; bir ifadenin aslında var olup düşürüldüğünü ifade etmektir. (Editör)

birkaç ifade) olmasındandır. Çünkü siyâkın¹⁷⁵ delâleti, musannifin bazı delilleri kastettiğini ve onlara reddiye verdiğini göstermektedir. Tıpkı önceki kısımda olduğu gibi; bunlar müstakil birer şüphe degillerdir. Şimdi de şüpheler üzerine getirilmiş o delilleri zikrederim ve onlara verilen reddiyeleri arz edelim:

I. BİRİNCİ DELİLLERİ: [USÂME RADIYALLÂHU ANH HADİSİ]

Onlar Usâme'nin (*radiyallâhu anhu*) hadisini delil almışlar ve şöyle dediler: "Usâme (*radiyallâhu anhu*) *Lâ ilâhe illallâh* diyen birini öldürdüğü için Nebî (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onu yermiştir."

Hadisin Tahrîci:

Bu hadis muttefekun aleyhtir.¹⁷⁶ Onlar bu hadisi, *Lâ ilâhe illallâh* diyen birinin tekfir edilmesinin ve öldürülmesinin yasak olduğuna delil getirmişlerdir. Şöyle demişlerdir: Çünkü Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Usâme'ye (*radiyallâhu anhu*) şöyle demiştir:

أَقْتَلْتُهُ بَعْدَمَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟

"Sen, o kimseyi '*Lâ ilâhe illallâh*' dedikten sonra mı öldürdün?!"¹⁷⁷
Bu da Usâme'ye yapılan bir red ve yermedir.

Bu Delile Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Musannif bu istidlâle iki reddiye ile karşılık vermiştir:

I. Birinci Reddiye:

Musannif onlara Usâme (*radiyallâhu anhu*) hadisinin sahih tefsirini beyan etmiştir. O da şu şekildedir:

175. Siyâk; kelime anlamı olarak "bağlam, akış, seyir ve bağlantı" gibi anlamlara gelir. (Editör)

176. Yani hem *Buhârî*'de hem de *Müslim*'de geçmektedir. (Editör)

177. *Buhârî*, 6872; *Müslim*, 96.

Muhakkak ki adam eğer ki İslâm'a davet edilir de o da İslâm'ı izhâr ederse ve *Lâ ilâhe illallâh* derse, bu durumda onu bırakmak vâcib olur. Lâkin tamamıyla bırakmak olmaz; onun bu durumu ancak bir süreli bırakmayı gerektirir. Ta ki İslâm üzere devam edip etmeyeceği ortaya çıkana kadar veya ondan İslâm'ını bozan bir durum meydana gelene kadar müdahale edilmez. Eğer ki ondan İslâm'ı bozan bir durum ortaya çıkarsa, bu durumda onu tekfir etmek ve öldürmek vâcib olur; velev ki *Lâ ilâhe illallâh* dese bile.¹⁷⁸

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Usâme'den (radiyallâhu anhu) onu öldürmemesini, ta ki bakıp da onun sadık mı, yoksa değil mi? Bunu görmesini istedi. Yoka hiçbir zaman (kâfir olsa bile) ebediyyen öldürmemesini istemedi. Bunun delili de O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu sözüdür:

أَفَلَا شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ؟

178. Burada söz konusu edilen öldürme savaş meydanıyla ilgilidir ve savaş halinde asli bir kâfirin kelime-i tevhidi söylemesi durumunda ilk etapta öldürülemeyeceği belirtilmektedir. Nitekim bu hadis, bir savaşta yaşanan bir hâdise üzerine vârid olmuştur. Hadisin tam metni şu şekildedir:

أَخْبَرَنَا أَبُو هَبْيَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، يَقُولُ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْحَرَفَةِ، فَصَبَحْنَا الْقَوْمَ فَهَرَمْتَاهُمْ، وَلَجِيفْتُ أَنَا وَرَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ رَجُلًا مِنْهُمْ، فَلَمَّا عَشِينَا، قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَكَفَّ الْأَنْصَارِيُّ فَطَعَنَتْهُ بِرُمْحِي حَتَّى قَتَلْتُهُ، فَلَمَّا قَبِمْنَا بَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «يَا أَسَامَةُ، أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» قُلْتُ: كَانَ مَتَعُودًا، فَمَا زَالَ يَكْرُرُهَا، حَتَّى نَمَتُّ ابْنِي لَمْ أَكُنْ أَسْلَمْتُ قَبْلَ ذَلِكَ الْيَوْمِ

Ebü Zabyân'dan rivayetle Usâme bin Zeyd (radiyallâhu anhumâ) şöyle demiştir:

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bizi Cüheyne kabilesinin Huraka kolu üzerine göndermişti. Sabah-leyin onlar (sularının başında iken) üzerlerine hücum ettik. Ben ve ensardan bir kişi onlardan bir adama ulaştık. Biz onun üzerine yürüyünce, adam: "*Lâ ilâhe illallah: Allah'tan başka ilâh yoktur*" dedi. Bunun üzerine ensardan olan arkadaşım ona hücumdan vazgeçti; ben ise mızrağımı ona sapladım ve adamı öldürdüm. Biz Medine'ye gelince bu olay Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kulağına gitti ve bana:

- "*Ey Usâme! Lâ ilâhe illallah dedikten sonra adamı öldürdün mü?*" buyurdu. Ben:

- Ya Resûlallah! O, bu sözü sadece canını kurtarmak için söyledi, dedim. Peygamber Efendimiz tek-
rar:

- "*Lâ ilâhe illallah dedikten sonra adamı öldürdün mü?*" diye yine sordu ve bu sözü o kadar çok tekrarlardı ki, ben, daha önce Müslüman olmamış olmayı bile temenni ettim. (Buhâri, Diyât 2, Meğâzi 45; Müslim, İmân 158-159. Ayrıca bk. Tirmizi, Tefsiru sûre, 11)

Müslim'in bir rivâyeti şöyledir:

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

- "*Adam lâ ilâhe illallah dedi ve sen de onu öldürdün, öyle mi?*" Ben:

- Ya Resûlallah! O, bu sözü sadece silahtan korktuğu için söyledi, dedim. Peygamber Efendimiz:

- "*Kalbini mi yardım ki bu sebeple söyleyip söylemediğini bilesin?*" buyurdu.

Bu sözü o kadar çok tekrarlardı ki, ilk defa o gün Müslüman olmuş olmayı temenni ettim. (Müslim, İmân 158). (Editör)

“Sen onun kalbini mi yardım... ?”¹⁷⁹

Musannif, hadisin şerhine delil olacak bir âyet zikretmiştir. O da Allah'ın şu sözüdür:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ
أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا

“Ey İman edenler! Allah yolunda cihâda çıktığınız zaman, mümini kâfirden ayırmak için iyice araştırın. Size selam veren kimseye, “Sen mümin değilsin” demeyin...” (Nisâ, 94).

Yani: Karşınızdaki kişinin durumunu iyice tesbit edin. İşte bu delâlet eder ki elini çekip, araştırman gerekir. Eğer ki bu durumdan sonra İslâm'a muhalefet eden bir durum ortaya çıkarsa, Allah'ın şu: “فَتَبَيَّنُوا / Derhal araştırın” sözü gereği, onu öldürmek vâcib olur. Eğer ki onu (kelime-i tevhidi) dedikten sonra asla öldürülemeyecek ise, bu durumda araştırmanın bir anlamı yoktur.

II. İkinci Reddiye:

Lâ ilâhe illallâh dediği halde (küfür amelleri sebebiyle) öldürülen kişilerden misaller vererek reddiye vermek.

a) Yahudiler hakkında. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Yahudi'ler ile savaştı ve onları esir aldı. Halbuki onlar Lâ ilâhe illallâh demekteydiler.

Yahudilerin Lâ ilâhe illallâh dediklerinin delillerinden birisi, Allah'ın şu sözüdür:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا
اللَّهَ

“De ki: Ey kitap ehli! Sizinle bizim aramızda ortak olan bir söze geliniz. Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim...” (Al-i İmrân, 44). O ortak kelime de onların dedikleri *Lâ ilâhe illallâh* kelimesidir.

b) Benî Hanîfe hakkındadır. Onlar da *Lâ ilâhe illallâh* diye şehadet ederlerdi. Ancak buna rağmen savaşıldılar ve öldürüldüler.

c) Ali bin Ebî Tâlib'in (*radiyallâhu anhu*) ateş ile yaktığı kimseler. Onlar *Lâ ilâhe illallâh* demektedirler. Ancak onlar el-Ğâliye (Aşırıcular) olarak isimlendirildi ve onlar Râfizîler'in ilkleriydiler.

d) Hâricîler, *Lâ ilâhe illallâh* demektedirler. Bununla birlikte onlar ile savaşıldı ve öldürüldüler.

e) Sizlerin de itikad ettiğiniz şey: Kuşkusuz her kim yeniden dirilişi inkar ederse, öldürülür.

Bir kişi şöyle diyebilir: Musannif neden bu misalleri tekrar etti? Halbuki önceden yedinci şüphede de bunları bir kez daha tekrar etmişti? Buna cevap şöyledir: Bunda bir tekrar yoktur. Kuşkusuz bu misalleri musannif önceki misallerde zikretti ki: *Lâ ilâhe illallâh* sözünün tek başına tekfire bir mâni olmadığını ispat etsin. Ancak burada ise savaş ve öldürmeye engel olmadığına dair zikretmiştir. Tekfir ile öldürmek arasında da fark vardır.

f) Mustalikoğulları hakkındadır. Kuşkusuz onlar da *Lâ ilâhe illallâh* demektedirler. Ancak Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), onların zekâtı vermekten imtina ettikleri haberi gelince onlara saldırma kararı aldı. O halde onların *Lâ ilâhe illallâh* demeleri onlar ile savaşılmasının ve saldırılmasının bir engeli olmadı.

II. İKİNCİ DELİLLERİ: [“İNSANLAR LÂ İLÂHE İLLALLÂH DEYİNCEYE KADAR SAVAŞMAKLA EMROLUNDUM” HADİSİ]

Musannif şüphe ehlinin delil olarak getirdikleri ikinci delili zikretti. O da İbn Ömer (*radiyallâhu anhumâ*)'nın hadisidir. İbn Ömer'den rivayetle Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur:

أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“İnsanlar ‘Lâ ilâhe illallâh’ deyinceye kadar onlarla savaşmakla (mücadele etmekle) emrolundum.”¹⁸⁰

Hadisin Delil Olma Yönü:

Şüphe ehli müşrikler bu hadis ile delil getirerek; *Lâ ilâhe illallâh* diyen ile savaşmak câiz değildir” iddiasına bulunmuşlardır.

Bu Delile Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

Buradaki reddiye tarzı Usâme (*radiyallâhu anhu*) hadisindeki delillendirmeye yapılan reddiyelerle aynıdır:

I. Birinci Adım:

İbn Ömer (*radiyallâhu anhumâ*) hadisinin sahih tefsiri şudur: Muhakkak ki *Lâ ilâhe illallâh* sözü kişiyi ölümden kurtarır; ancak kişi tekfir edilecek bir şey veya bir şirk işlemediği sürece! Eğer ki şirk işlerse, bu durumda mâsumluğu (kanının ve malının korunması) kalmamıştır.

180. Buhârî, 392; Müslim, 20.

II. İkinci Adım:

İkinci adım; Usâme (radiyallâhu anhu) hadisinde zikredilen aynı misaller ile reddiye vermektir. Mâlumdur ki *Lâ ilâhe illallâh* diyen birçok insan, bu sözün ardından tekfir edilecek şeyler de işlemişlerdir. Bu nedenle *Lâ ilâhe illallâh* sözü, öldürmeyi onlardan def etmek için bir mâni olmamıştır.

33

III. ÜÇÜNCÜ DELİLLERİ: [KIYAMET GÜNÜNDE İNSANLARIN PEYGAMBERLERDEN ŞEFAAT İSTEMESİYLE İLGİLİ HADİS]

Bu kısım musannifin şu sözlerinden itibaren başlamaktadır: “**وَلَهُمْ شُبُهَةٌ أُخْرَى، وَهِيَ: مَا ذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَسْتَغِيثُونَ بِآدَمَ، ثُمَّ نُوحَ، ثُمَّ يَابْرَاهِيمَ، ثُمَّ بِمُوسَى، ثُمَّ بِعِيسَى، فَكُلُّهُمْ يَعْتَذِرُونَ، حَتَّى يَنْتَهَوْا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** / Onların bir şüpheleri daha vardır. O da Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in kıyamet günü hakkında zikrettiği; İnsanların o gün Âdem (aleyhisselâm)’dan yardım istemeleri, sonra Nûh’a, sonra İbrâhim’e, sonra Mûsâ’ya, sonra da İsâ’ya (aleyhimusselâm) gidip şefaate talebinde bulunmaları ve onların hepsinin özrünü beyan edip yardım edemeyeceklerini söylemeleri üzerine insanların en son Rasûlullah’a (sallallâhu aleyhi ve sellem) varacaklarına dair hadisi üzerinedir.”

Musannifin şu sözü: “**وَلَهُمْ شُبُهَةٌ أُخْرَى** / Ve onların bir başka şüpheleri daha vardır.” Yani: Onların delil açısından başka bir şüpheleri daha vardır, demektir. Bu delile gelince; bu, uzun şefaate hadisi-
dir. Bu hadis *Sahîh*’te geçmektedir:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُولُونَ: لَوْ اسْتَشْفَعْنَا عَلَى رَبِّنَا
حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا، فَيَأْتُونَ آدَمَ...

“Allah kıyamet gününde insanları toplar ve insanlar şöyle derler: Keşke biri bize şefaate etseydi de bizi şu yerden kurtarsaydı. Bunun üzerine Âdem’e gelirler...”¹⁸¹

Muhalipler dediler ki: İşte bu, Allah’tan başkasından yardım istemenin câiz olduğuna delâlet eder. Çünkü bu kimseler peygamberlerden yardım istemişlerdir.

181. Buhârî, Tevhid 36, 19, 37; Müslim, İman, 322.

Bu Delile Reddiye Verirken İzlenecek Adımlar:

I. Birinci Adım:

İlk adım bu delillendirmeyi yok etmektir. Muhakkak ki bu hadis mutabık bir şekilde delâlet eder ki: Yaratılmış olan birisi eğer hayatta ise ve seni işitiyorsa, onun gücünün yettiği meselelerde (beşerin takatinin yetebileceği şeylerde) ondan yardım istemek câizdir. Sonra aynı şekilde şöyle denir: İnsanlar peygamberlere gittiler ancak onlar o vakitte yaşıyorlardı ve onlardan güçlerinin yettiği bir şeyi (şefaati için dua) istediler. O da Allah katında şefaati etmeleri idi. Ancak sizlerin iddianıza gelince- ki bu iddianız istidlâlden çok daha geneldir- şöyle demektesiniz: Peygamberler ölü iken de onlardan yardım istenir!

II. İkinci Adım:

Sizler evliyalardan onların güçleri yetmediği şeyleri istemektesiniz ki onlar şu anda ölülerdir. Onlara şu hadis getirilir:

إِذَا مَاتَ بَنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

“Âdemoğlu öldüğünde onun ameli kesilir (amel defteri kapanır); ancak şu üç şey müstesnadır: sadaka-i câriye, kendisinden faydalanılan bir ilim veya ona dua eden sâlih evlat.”¹⁸²

Onların sizler için şefaati bir ameldir ve o amel şu anda kesilmiştir.

III. Üçüncü Adım:

Kur'an ile reddiye vermek. Denir ki: Bu durum Allah'ın şu kavlinin bir benzeridir:

¹⁸² Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Dâvûd, Vasâyâ, 14.

فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ

“... Kendi tarafı olan, düşmana karşı ondan yardım diledi...”

(Kasas, 15).

Burada sözü edilen kişi Mûsâ (aleyhisselâm)’dan yardım istedi ve Mûsâ (aleyhisselâm) hayattaydı ve bu yardıma gücü yetmekteydi. Dolayısıyla yaratılmış kimseden gücünün yettiği bir hususta yardım istemek ile, ondan gücünün yetmediği şeylerde (ve vaziyetlerde) yardım istemek arasında fark vardır.

IV. Dördüncü Adım:

Dördüncü adım aklî reddiyedir. Musannif bunu bir misal ile izah etmiş ve şöyle demiştir: “مِنْ أَنْ تَأْتِيَ عِنْدَ رَجُلٍ صَالِحٍ حَتَّى يُجَالِسَكَ وَيَسْمَعَ” كَلَامَكَ، تَقُولُ لَهُ: اذْعُ اللَّهُ لِي، كَمَا كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَهُ فِي حَيَاتِهِ وَأَمَّا بَعْدَ مَوْتِهِ: فَحَاشَا وَكَلَّا أَتَاهُمْ سَأَلُوهُ ذَلِكَ عِنْدَ قَبْرِهِ! بَلْ أَنْكَرَ السَّلَفُ عَلَى مَنْ قَصَدَ دُعَاءَ اللَّهِ عِنْدَ قَبْرِهِ، فَكَيْفَ بِدُعَائِهِ نَفْسِهِ؟ Bu; sâlih bir adamın yanına gidip oturman ve o seni dinlerken senin ona ”Benim için Allah’a dua et.” demen gibidir. Nitekim sahâbe de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatta iken onun yanına gidip ondan dua istemişlerdi. Ancak öldükten sonra onun kabrinin başında ondan bir şey istemeye gelince, hâşâ ve kellâ hiçbirisi bunu yapmamıştır. Hatta selef-i sâlihîn, onun kabrinde durup Allah’a dua etmeyi bile reddetmişlerdir. O halde direk ona dua etmek nasıl mümkün olabilir? İşte bu (hayatta olanla ölü olan arasını ayırmak) bizler ile müşrikler arasındaki ihtilâf noktasıdır.

IV. DÖRDÜNCÜ DELİLLERİ: [İBRÂHİM ALEYHİSSELÂM ATEŞE ATILIRKEN CEBRÂİL ALEYHİSSELÂM'IN GELİP YARDIM TEKLİFİ SUNMASI MESELESİ]

Bu kısım musannifin şu sözünden başlar: “وَلَهُمْ شُبُهَةٌ أُخْرَىٰ، وَمِى: فَصَّةُ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا أُلْقِيَ فِي النَّارِ، اعْتَزَّضَ لَهُ جِبْرِيلُ فِي الْهَوَاءِ، فَقَالَ: أَلَيْكَ حَاجَةٌ؟ فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: أَمَّا إِلَيْكَ فَلَا” / Onların bir şüpheleri daha da vardır; o da: İbrâhim (aleyhisselâm)’ın kıssası üzerinedir. (Rivâyete göre) İbrâhim (aleyhisselâm) ateşe atıldığında, Cibrîl (aleyhisselâm) o havada iken ona gelir ve ona şöyle der: “Senin istediğin bir şey var mı?” İbrâhim (aleyhisselâm) da ona şöyle der: “Sana bir ihtiyacım yok.”¹⁸³

Muhalifler dediler ki: Bu delâlet eder ki Allah’tan başkasından yardım istenir. Çünkü İbrâhim (aleyhisselâm) Cibrîl (aleyhisselâm)’ın bu yaptığını yermemiştir.

Bu Rivayetin Tahrîci:

Bu hadisi İmam Beğavî (rahimehullâh), Enbiyâ sûresinin tefsirinde İbrâhim (aleyhisselâm)’ın kıssasında zikretmiş ve bunu Kâ'b el-Ahbâr'dan rivayet etmiştir. Lâkin bu rivayeti senedsiz bir şekilde aktarmıştır.

İbni Teymiyye (rahimehullâh) *et-Teveşşül ve'l-Vesîle* adlı kitapta şöyle demiştir: “Ancak Cibrîl’in İbrâhim (aleyhisselâm)’a gelmesi ve onun Cibrîl’e şöyle demesiyle ilgili aktarılan rivayete gelince...” Sonra kıssayı zikretmiştir ve ardından şöyle demiştir: “Bunun bilinen bir senedi yoktur ve bu bâtıldır. Bilakis *Sahîh-i Buhârî*’de sabit olanı, İbrâhim (aleyhisselâm)’ın şöyle dediğidir:

حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

¹⁸³ Bk. *Tefsîru't-Taberî*, 17/45, (Enbiyâ 68. âyetin tefsiri). İbn Teymiyye bu rivayetin uydurma olduğunu söylemiştir. Bk. *Mecmûu Fetâvâ*, 8/539.

"Allah bana yeter ve O, ne güzel vekildir."¹⁸⁴ (İbn Teymiyye'nin sözleri burada bitmiştir.)

O halde bu kıssa sened açısından da metin açısından da bâtil olur. Bu kıssayı İbn Cerir et-Taberî de (*rahimehullâh*) Enbiya sûresinin tefsirinde zikretmiş; lâkin bu (yardım teklifi) sunma kısmını zikretmemiştir.¹⁸⁵ Bununla birlikte musannif yine de bu kıssayı delil getirmeleri sebebiyle aktarmış ve cevabını vermiştir.

Musannifin Reddiyesindeki Adımlar:

I. Birinci Adım:

Kıssanın sahih olan tefsiri üzerine şöyle demiştir: Kuşkusuz Cibril (*aleyhisselâm*) kendi gücü yettiği bir hususta ona fayda verebilecek bir şeyi arz etmiştir. Nitekim insanın -eğer hayattaysa ve gücü yetiyorsa- bir kişiden gücünün yettiği bir şeyi istemesi câizdir.

II. İkinci Adım:

İkinci adım akli reddiyedir. Bunu bir misal ile izah etmiş ve şöyle demiştir: "وَهَذَا كَرَجُلٍ غَنِيَ لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ يَرَى رَجُلًا مُحْتَاجًا، فَيَعْرِضُ عَلَيْهِ أَنْ يُقْرِضَهُ أَوْ يَهَبَهُ شَيْئًا يَقْضِي بِهِ حَاجَتَهُ، فَيَأْتِي ذَلِكَ الرَّجُلُ الْمُحْتَاجُ أَنْ يَأْخُذَ، وَيَصْبِرُ حَتَّى يَأْتِيَهُ / Bu, çok fazla parası olan zengin bir adamın misali gibidir; o, muhtaç bir adam görür ve bunun üzerine ona karz-ı hasen veya hibe yoluyla yolu ile bir şey vermeyi sunar ki bununla ihtiyacını karşılasın. O muhtaç da bunu almayı kabul etmez ve Allah'tan rızık gelene kadar sabreder ve herhangi bir kişiden iyilik beklemez."

184. Buhârî, 4564. Buhârî'nin rivayetinde Cebrâil (*aleyhisselâm*)'ın geldiğine ve yardım teklifinde bulunduğuna dair bir ifade yoktur. Mezkûr hadiste İbn Abbas (*radiyallâhu anhumâ*) şöyle demiştir: "عَنْ أَبِي عَتَّاسٍ. قَالَ: "كَانَ آخِرُ قَوْلِ إِبْرَاهِيمَ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ حَسْبِيَ اللَّهُ وَيَعْمَ الْوَكِيلُ" İbrâhîm (*aleyhisselâm*) ateşe atılırken son söylediği söz: 'Allah bana yeter ve O ne güzel vekildir' sözü oldu." (Editör)

185. Bk. Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, 18/464-467. (Editör)

III. Üçüncü Adım:

Onlara bu kıssanın bâtıllığı ile reddiye verilir ve onlardan bu ri-
vayetin ispat edilmesi talep edilir.

Burada “Dokuz şüpheyi” ve onlara reddiye ile cevabını vermeyi
bitirmiş olduk. Bununla beraber onların yaptığı beş veya dört tane
delillendirmelerini aktarıp reddiyelerini de bitirdik. O halde şimdi,
başka kitaplardan diğer şüphelerini de tamamlayıcı olarak bir fasıl
daha zikredelim ki faydalar iyice tamamlansın:

TETİMMELER¹⁸⁶
HAKKINDA BİR FASIL

Son kısma geçmeden önce, bazı şüpheleri ve onlara verilen reddiyeleri içeren tetimmeleri zikrederim.

I. Mufidu'l-Müstefid Fi Kufri Târîki't-Tevhîd Kitabında Ele Alınan Bazı Şüpheler

İlk olarak: Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın *Mufidu'l-Müstefid Fi Kufri Târîki't-Tevhîd* kitabındaki zikredilen şüpheler. Şeyh, bu kitabında bazı şüpheleri zikretmiş ve bunlara reddiyeler vermiştir.

[I.1. İbn Teymiyye'nin Muayyeni Tekfir Etmediği Şüphesi]

O şüphelerden birisi, İbn Teymiyye'nin muayyeni tekfir etmediği şüphesidir. Onlar şöyle dediler: "İbn Teymiyye muayyeni tekfir etmemiştir." Bunun üzerine musannif şöyle demiştir: "...Ve ben onun (yani İbn Teymiyye'nin), onların sapkınlıkları adına delil getirdikleri sözünü zikredeyim." Sonra zikretti ve devamında şöyle dedi: "İbn Teymiyye (*rahimehullâh*) şöyle demiştir: 'Ben, bir kişinin muayyen olarak tekfire, bid'atçılığa, fâsıklığa, ya da bir günaha nisbet edilmesine en fazla karşı çıkanım. Ancak onun hakkında, risâleti hüccetin ikâme edildiği ve hüccet ikâmesine rağmen muhalefet ettiği bilirse; o zaman ya kâfir olur, ya fâsık olur a da âsi olur.' İbni Teymiyye'nin sözü bitmiştir.

İşte onların tutundukları şüphe budur. Onlar bunun üzerine İbn Teymiyye'nin muayyeni tekfir etmediği iddiasını inşâ etmişlerdir.

186. Tetimme: Kelime anlamı olarak "tamamlama" anlamına gelen tetimme, bir kitabı içerik veya kronoloji açısından tamamlamak, eksiklerini gidermek ve ilâveler yapmak amacıyla yazılan eser türüdür. Daha çok "Zeyil" ismiyle bilinir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi, "Zeyil" maddesi. Tetimme burada ilave ve kitabı tamamlayıcı bilgiler anlamında kullanılmıştır (Editör)

Ancak onlar İbn Teymiyye'nin sözünün başını; "Ben bir muayyenin tekfiri nisbet edilmesine en fazla karşı çıkanım." kısmını aldılar ve devamında söylediklerini ise bıraktılar.

Bu şüpheler bizim şu anki zamanımızda da vardır. Bu nedenle halen muayyen tekfirden uzak duran kimseler vardır. Bunlar ancak nev'i (ameli) tekfir eder. Sonra da "Bu İbn Teymiyye'nin sözüdür" der.

1.11. Musannifin Bu Şüpheye Verdiği Cevap:

1- Muhakkak ki İbn Teymiyye'nin (*rahimehullâh*) sözü, bir kişiye delil ulaşmadan öncesi içindir. Çünkü şöyle demiştir: "... Ancak onun hakkında, risâleti hüccetin¹⁸⁷ ikâme edildiği ve bu hüccet ikâmesine rağmen muhalefet ettiği bilinirse; o zaman ya kâfir olur, ya fâsık olur a da âsi olur."

2- Musannifin ikinci reddiyesi: Musannif dedi ki: "İbn Teymiyye'nin bu sözü, sadece gizli kalmış (hafî) meseleler hakkındadır. Yoksa özel ve genel olarak Müslümanların bildiği şu zâhir olan (dinin aslını içeren) meseleler hakkında değildir." Sonra da İbn Teymiyye'nin *Nakdu'l-Mantık* adlı kitabından alınmış bir sözü zikretmiştir. İbn Teymiyye orada müşriklerin dinini sınıflandırırken, mütekellimlerden¹⁸⁸ birisinin de mürted olması hakkında bir misal zikretmiştir ve (onu tekfir ederken) adını da vermiştir. Buradaki delil yönü: Onun hakkında "Hüccet ikâme edilene kadar" dememiştir. Bilakis bu tasavvur dahi edilemez. Çünkü o İbn Teymiyye'nin asrından önce zaten ölmüştür.

3- Üçüncü Reddiye: İbn Teymiyye'den, onun muayyeni tekfir ettiğine dair bazı sözler zikretmiştir. Meselâ: Ali bin Ebî Tâlib (*radı-yallâhu anhu*) hakkında veya sâlihler hakkında veya İsâ (*aleyhisselâm*) hakkında aşırıya kaçanları tekfir ettiğine dair sözler nakletmiştir. Buradaki tekfirini muayyene indirdiğinin delili de şu sözüdür: "Tevbe

¹⁸⁷. Burada "Risâleti (Nebevî) hüccet" ifadesi çok manidar ve mühimdir. Şeyh İbn Teymiyye'nin bu ifadesi, hüccet ikâmesinin ne şekilde yapılması gerektiğine de bir nevi işaretir. (Editör)

¹⁸⁸. Mutekellim: Kelâmcılar ve felsefeciler. (Editör)

ettirilir." Bir kimse için "Tevbe ettirilir" sözü, ancak muayyen ise denir. Yine mürtedler ile savaşmak ve onları tekfir etmek hakkında zikrettikleri de böyledir. Kuşkusuz onlar da muayyen kimselerdir. Yine İbn Sinâ'yı tekfir etmesi de böyledir ki o muayyen biridir. Yine Fahrüddin er-Râzî'yi tekfir etmesi de böyledir ki o da muayyendir." Özetlenerek nakledilmiştir.

I.III. Bir Şüphe Daha: [İbnu'l-Kayyım'ın Bir Sözü'nün Yanlış Anlaşılması Hakkında]

Bu şüpheyi musannif zikretmiştir. İbnu'l-Kayyım (rahimehullâh) hakkında (iftira ile) yayılmıştır. Bu şüphe, İbnu'l-Kayyım'ın sözlerinin yanlış sıralanması ve yanlış anlaşılması neticesinde oluşmuştur. Bu nedenle dediler ki: "İbnu'l-Kayyım der ki: 'Allah'tan başkasına kurban kesmek ve adak adamak küçük şirktendir!'" Bunu söylemelerinin sebebi de şöyledir: İbnu'l-Kayyım *Medâricu's-Sâlikîn* kitabında, büyük şirke misaller zikretmiş ve sonra şöyle demiştir: "Fasıl: Küçük şirke gelince..." Sonra da buna misaller vermiştir. Sonra da (büyük şirk konusuna tekrardan geri dönmüş ve) şöyle demiştir: "Bu şirkin çeşitlerinden bazıları da; müridin secde etmesi, Allah'tan başkasına adak adamak, Allah'tan başkasına tevekkül etmektir ve ölümlerden hacetleri (istekleri) istemektir..." Özetle nakledilmiştir.

İşte bâtil ehli zannetmişlerdir ki bu söz, küçük şirkin devamında söylenmiştir. Bunun üzerine de İbnu'l-Kayyım'ın, -Allah'tan başkasına adak adama vs. ... - o zikrettikleri maddelerin sonuna kadarki kısmın hepsini küçük şirkten addettiğini iddia ederek şüphelerini bunun üzerine bina etmişlerdir. Bunun karşılığında da Şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb onlara, bu sözün büyük şirkin devamı olduğunu ve küçük şirkle ilgili olmadığını açıklamıştır. Bu durum, bu zamanda da bazı insanlardan vukû bulmaktadır. Onlar, bazı âlimlerin sözlerinden o âlimlerin kastetmediği şeyleri anlar ve ortaya çıkarırlar. Bu insanlar âlimlerin sözlerini yeterince tahkik etmiş kimseler değildir ve âlimlerin lafızlarına alışmamışlardır. Bu nedenle anlayışta hata ederler.

II. Teysiru'l-Azizi'l-Hamîd Kitabında Ele Alınan Bazı Şüpheler

Bu kitap Şeyh Süleyman bin Abdullah bin Muhammed bin Abdulvehhâb'a¹⁸⁹ aittir ve o burada bazı şüphelere reddiye vermiştir. Şeyh Süleyman "Allah'tan Başkasından Yardım İstemenin Şirk Ol-
duğu" bâbında (s. 207) şöyle demiştir:

"Lâkin kabre ibadet edenlerin öyle şüpheleri vardır ki Musan-
nif -bunu derken dedesi Muhammed bin Abdulvehhâb'ı kasteder-
bunlardan bir çoğunu *Keşfu's-Şubuhât*'ta zikretmiştir. Bizler de bu-
rada onun orada zikretmediklerini zikrederim." Sonra da bunları şu
şekilde zikretmiştir:

II.I. Birinci Şüphe: ["Allahım! Nebîn Muhammed İle Sana Yöneliyorum" Hadisi Hakkında]

Kabre ibadet edenler, Tirmizî'nin *Câmi*'inde rivayet ettiği bir ha-
disi delil olarak getirmişlerdir; hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غِيلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا
شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ خُرَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ عُثْمَانَ
بْنِ حُنَيْفٍ، أَنَّ رَجُلًا ضَرِيرَ الْبَصَرِ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيَنِي قَالَ: «إِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ، وَإِنْ شِئْتَ
صَبَرْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ». قَالَ: فَادْعُهُ، قَالَ: فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ فَيُحْسِنَ
وَضُوءَهُ وَيَدْعُو بِهَذَا الدُّعَاءِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ
بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي
هَذِهِ لِتَقْضَى لِي، اللَّهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ» هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ
غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ مِنْ حَدِيثِ أَبِي جَعْفَرٍ وَهُوَ
الْخَطْمِيُّ

189. Şeyh Süleyman, Şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb'ın torunudur. (Editör)

Bize Mahmud bin Gaylân tahdis etti, dedi ki; Bize Osmân bin Amr tahdis etti, dedi ki; Bize Şu'be tahdis etti, o da Ebû Ca'fer'den, o da Umâre bin Huzeyme bin Sâbit'ten, o da Osmân bin Hanîf'ten rivayet ettiğine göre: Gözü kör olan bir adam, Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve şöyle dedi:

“Bana dua et de Allah bana afiyet versin.” Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurdu:

“Eğer istersen dua ederim, ama istersen de sabret ki bu sabır senin için daha hayırlıdır.” O da şöyle dedi:

“Sen benim için dua et.” Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona, öncelikle güzelce abdest almasını ve sonra da şu dua ile dua etmesini emretmiştir:

“Allah'ım! Ben senden istiyorum ve sana, Rahmet Peygamberi olan Nebin Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile yöneliyorum. Muhakkak ki ben bu ihtiyacım hususunda sana yöneliyorum. Allahım! O Peygamberini benim için şefaâtçi kıl!”¹⁹⁰

Tirmizi dedi ki: “Bu hadis hasen sahîh garîbdir.¹⁹¹ Bunu Ebû Ca'fer dışında hiç kimsenin rivayeti ile bilmemekteyiz. Ebû Ca'fer,

190. Tirmizi, 3578.

191. Hasen-sahih-garib: Hasen hadisleri *el-Câmi'u's-Sahih* adlı eserinde ilk defa bir hadis çeşidi olarak kullanan Tirmizi, bazen hasen terimiyle birlikte bir, hatta yerine göre iki terimi daha bir arada kullanır. Hasen-sahih-garib böyle birleşik bir terimdir ve sık sık kullandığı hasen-sahih tabirine bir de hadisin garabet vasfını ifade eden garib teriminin eklenmesiyle meydana gelmiştir. Garib lafzının bazen sahihten önce de geldiği görülür. Diğer birleşik terimler gibi bunun da onları ilk defa kullanan Tirmizi tarafından herhangi bir açıklaması yapılmış değildir. Bu itibarla Tirmizi'nin hasen-sahih-garib tabirinin delâlet ettiği manayı açıklamaya çalışmak başka âlimlere düşmüştür. Hasen-sahih terimlerine garib vasfının eklenmesiyle meydana gelen birleşik hasen-sahih-garib teriminin mânasını İbn Teymiye şöyle açıklamaya çalışmıştır: “Sahih-hasen-garib terimlerinin bir hadiste birleşmesi şöyledir: Hadis, bazen sahih-garib bir isnadla rivayet edilmiş olabilir. Sonra aynı hadis, isnadın üst tarafında bulunan bir râviden biri sahih iki tarikten rivayet edilir ve sahih-garib-hasen olur; zira hasen, tariki fazla olan ve itham edilmiş râvisi bulunmayan hadistir. Her iki tarikten sahih olsa öyle hadise sadece sahih denir. Şayet iki tarikten birinin sıhhati belli olmazsa o takdirde sıhhati kesin olmayan tarikten hasen olmuş demektir. Şöyle de olabilir: Hadis bazen garibu'l-isnâd olur. Yalnız tek vecihten bilinir. Eğer o garib vecihten hadis sahih olursa hükmü sahih-garibdir. Böyle bir hadisin metni iki vecihten rivayet edilmekle hasen mertebesini alabilir. Bunun içindir ki muhaddis, bu konuda fulân ve fulânın rivayetleri vardır der ve bu sözyle hadisin mânasına uyan ve onu hasen kulan şevahidi (şahitleri) olduğunu ifade etmiş bulunur. Isnadı garib olmakla beraber hadise sahih denilmişse o hadis ancak garib tarikten sahih

el-Hatmî'dir." Tirmizî bunu böyle rivayet etmiştir. Bunu Nesâî, İbn Şâhin ve Beyhakî de rivayet etmişlerdir. Bazı rivayetlerde şu ifade de vardır:

...يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ...

"... Ey Muhammed! Ben hacetim hususunda Rabbime seninle yöneldim...".¹⁹² Müşriklerin tutunduğu kısım bu ifadedir ancak bu kısım bu imamların yanında (bu şekilde muhtasar) mevcut değildir. Muhalipler bunun üzerine dediler ki: Eğer ki Allah'tan başkasına dua etmek şirk olsaydı, Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) o köre, içerisinde Allah'tan başkasına nida içeren bu duayı öğretmezdi." Şeyh Süleyman'dan yapılan nakil bitmiştir.

Sonra onlara şu adımlar ile reddiye vermiştir:

1- Hadisin zayıflanması. Şeyh Süleyman, Tirmizî'nin bu hadisi tashih etmesinde (sahih hükmü vermesinde) onunla münakaşa yapmış ve şöyle demiştir: "Bu hadis Tirmizî'nin aslındandır. Ancak kendisi bunu sahîhlese bile, bunun sabitliğinde sıkıntı vardır. Çünkü Tirmizî hadislerle sahih derken genelde tesâhül yapar.¹⁹³ Kendisi bu hususta el-Hâkim gibidir. Bununla beraber Tirmizî hadis tenkidi açısından daha iyidir. Nitekim imamlar da onun hakkında bunu söylemişlerdir. Mezkûr hadisin sabit olmaması ise şu şekildedir: Muhakkak ki hadisin medârı (kendisine döndüğü kişi) Ebû

olarak sabit, hasen tarikten rivayet edilmiş demektir. Aynı hadiste sıhhat ve hüsn vasıfları böylece birleşmiş ve garib isnadla rivayet edilen vecihten garib olmuş olur." Görüldüğü gibi, İbn Teymiye'nin açıklaması da konuya kesin bir yorum getirmemekte, ihtimaller üzerinde durmaktadır. Bu da daha çok tabirleri kullananın ne mânada kullandığına dair herhangi bir açıklama yapmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bk. Doç. Dr. Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, "Hasen-sahih-garib" maddesi. (Editör)

192. İbn Mâce, 1385; Nesâî, 10421.

193. Tesâhül kavramı kelime olarak "hoşgörü, göz yumma, kolaylaştırma ve dikkatsizlik" gibi anlamlara gelir. Bu kavram hadis istilahında; hadislerle kolayca sahih hükmü vermek, hadislerin sıhhatini yeterince araştırmamak ve hadislerle sahih hükmü vermeye daha fazla meyilli demektir. Bu şekilde olan âlimlere "Mutesâhil" denir. Mutesâhil kavramının zıddı "Müteşeddîd" kavramıdır. Müteşeddîd olan âlimler de her hadise kolay kolay sahih demezler ve gerek hadisleri gerekse râvileri, zayıflama veya mevzû (uydurma) sınıfına koyma hususunda daha meyillidirler. Müteşeddîdlerin şartları daha ağır; Mutesâhillerin şartları ise daha hafiftir. Bu hususa orta yolu tutanlara ise "Mutavassıt" denilmektedir. (Editör)

Ca'fer, el-Hatmi'den başkasıdır. Bu kişi ise tanınmamaktadır. Belki de Tirmizi'nin bu hadise sahih demesinin sebebi; Bu senedde Tirmizi'nin kendisine dayandığı Şu'be isimli râvinin, sika (güvenilir) olmayanlardan hadis rivayet etmeyen biri olmasıdır. Ancak bunun (mutlak olarak) böyle olduğu da doğru değildir. Kuşkusuz Âsım bin Ali şöyle demiştir: "Şu'be'yi şöyle derken işittim: 'Eğer ki ben sizlere sadece sika (güvenilir) olan kişilerden hadis aktaracak olsaydım, sadece üç kişiden hadis aktarırdım.'" Başka bir nüshada ise: "Sadece otuz kişiden hadis aktarırdım." demiştir. Bunu el-Hâfizu'l-İrâkî zikretmiştir. Bu söz; kendisinin hem sika olandan hem de başkasından hadis rivayet ettiğine dair bir itiraftır. O halde bu hadisin durumuna iyice bakılır ve onu delil olarak almak ve sahih hükmü vermek hususunda durulur.

2- Bunun böyle olması ihtilâf mahalli değildir. Asıl mesele şudur: Hadiste geçen kör kişinin Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den kendisi için dua istemesi ve o, orada hazır bulunur iken onun (sallallâhu aleyhi ve sellem) duası ile Allah'a yönelmesi nerede?; Ölülere dua etmek, onlara ve kabirlerine secde etmek, onlara tevekkül etmek, zorluk anlarında onlara yönelmek, onlara adak adamak, onlara kurban kesmek, uzak yerlerden -direk onları muhatap alarak- 'Ey efendim! Ey mevlâm (sahibim)! benim için şöyle yap.' demek, nerede? Dolayısıyla körle ilgili hadis başka bir şey; Allâhu Teâlâ'dan başkasına dua etmek ve ondan yardım istemek ise bambaşka bir şeydir ve körün hadisinde bununla ilgili her hangi bir şey yoktur. Orada sadece Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den kendisi için dua etmesini ve şefa'at etmesini istemek vardır. Bu da onun duası ve şefa'ati ile tevessül etmektir (ki bu câizdir). Zaten bu nedenle sonunda şöyle demiştir: **اللَّهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ** "Allâhım! Onu benim için şefa'atçi kıl." Buradan da anlaşılmıştır ki o (sallallâhu aleyhi ve sellem) o kör için duası ile şefa'at etmiştir.¹⁹⁴ Nitekim bunun öncesinde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem), onun için yaptığı şefaatin (duanın) kabul edilmesi için, onun bizzat kendisinin Allah'a dua etmesi

194. Buradaki şefaatten kasıt onun kelime anlamıdır; yani dua ederek yardımcı/aracı olmak demektir. Buradaki şefaatten kasıt; mahşerî şefa'at değildir ki o, mahşer günü Allah'ın izni dahilinde olacaktır. (Editör)

ni emretmiştir. İşte bu da Allah'tan başkasına dua etmenin şirk olduğuna dair en yüce delillerden birisidir. Çünkü Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi şefaatinin Allah katında kabul olması için, ona Allah'tan bunu istemesini emretmiştir. Bu da delâlet eder ki: Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e dua edilmez¹⁹⁵. Bunun yanında görülüyor ki Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'a dua etmeden ona şifa vermeye de gücü yetmemiştir. İşte bu durumun, o korkunç sapkınlıklar ile ne alakası vardır? Ve (bizim konuştuğumuz ve şirk dediğimiz) konumuz; Gâib olan veya sadece Allah'ın yapabileceği bir şeyi bir yaratıktan istemek hakkındadır. Ancak seninle konuşabilen bir kişiye gelip de, senin için dua etmesini istemene gelince, işte bunda inkar edilecek bir şey yoktur. Tıpkı kör hadisinde olduğu gibi. O halde hadis ister sahîh olsun, ister olmasın; ister körün "Ey Muhammed!" sözü hadiste sabit olsun, ya da olmasın; bu hadis zaten, yanında olmayandan bir şey istemeye delâlet etmemektedir. Ya da Allah'ın sadece gücü yettiği konularda yaratıktan istemeye de delil değildir. Hiçbir delâlet cihetinden bu sonuç çıkarılamaz. Her kim de bunu iddia ederse, o kimse Allah'a ve Rasûlü'ne karşı iftira atmıştır. Nitekim o kör adam direk Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisinden istediye, o ondan sadece yapabileceği bir şey istemiştir. O da; kendisi için dua etmesidir. Bunda da zaten inkar edilecek bir şey yoktur. Yine eğer ki o, Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem) birlikte, ondan bir şey istemeden direk Allah'a yöneldi ise, o zaten Nebî'den bir şey istememiş olur; bilakis bu Allah'tan istemektir. İster Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in duası ile birlikte Allah'a yönelmiş olsun -tıpkı hadisin başındaki ifadedeki gibi ki sahîh olan da zaten budur- veya -zayıf görüşe göre- direk kendisi ile Allah'a yönelmiş olsun. Muhakkak ki yaratılmışların zatları ile Allah'a yönelmek ve onları anarak Allah adına yemin etmek, münker olan bid'atlardandır ki bu da hiçbir şekilde Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gelmemiştir. Yine ashâbından ve onları ihsan ile takip tâbiinden de böyle bir şey gelmemiştir. Dört imamdan ve onlar gibi olan ulemâdan da gelmemiştir.

195. Bilakis körün yaptığı gibi o hayatta iken yanına gidilir ve şefaet edip de dua etmesi istenir. (Mütercim)

Ebû Hanîfe şöyle demiştir: “Bir kişi Allah’a dua edecekse, sadece O’nunla (bir başkasını vesile kılmadan) dua edebilir.”

Ebû Yûsuf şöyle demiştir: “Fulâncanın hakkı ile veya peygamberlerinin hakkı ile veya rasûllerinin hakkı ile veya Ka’be’nin hakkı ile (diyerek Allah’a dua etmekten) nefret ederim.”

El-Kudûrî şöyle demiştir: “Yaratılmış kişinin hakkı ile Allah’tan bir şey istemek câiz değildir. Bu nedenle ‘Falanca ile senden isterim, veya meleklerin ile veya peygamberlerin ile isterim’ ve buna benzer şeyler ile demek câiz değildir. Çünkü mahlukun, yaratıcı üstünde bir hakkı yoktur.” El-Îz bin Abdisselâm da bu görüşü seçmiştir. Bununla beraber o sadece Nebî (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in hakkını özel tutar ve onu ayırır. Bunu yaparken de “Eğer ki hadis sabit ise...” der. Bunu derken de bu kör hadisine işaret etmektedir. Bu hadis ise önceden de zikredildiği gibi- eğer sabit olduğu düşünülse bile, bunda Rasûlullah’ın duası ile tevessül yapmaktan daha fazlası yoktur. Bu hadis zatı ile tevessüle işaret değildir.¹⁹⁶

Bu konuda Hâkim’in *Müstedrek*’inde rivayet ettiği bir hadis vardır. Yalnız (Hâkim bunu Sahîh’ine koyarak) doğrudan uzaklaşmıştır. Bunu Abdurrahmân bin Zeyd bin Eslem’in tarîki ile rivayet etmiştir. Hadis şu şekildedir

لَمَّا أَذْنَبَ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الذَّنْبَ الَّذِي أَذْنَبَهُ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ
فَقَالَ: أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ إِلَّا غَفَرْتَ لِي

“Âdem (aleyhisselâm) günahı işlediğinde, başını Arş’a doğru kaldırmış ve şöyle demiştir: ‘Ben Muhammed’in hakkı ile senden isterim ki illa da beni affedesin...’¹⁹⁷. Bu hadis zayıftır; hatta uydurmadır. Çünkü Kur’an’a muhaliftir. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

196. Zaten eğer ki tevessül zâtı ile olsaydı, bu şerefli zât ile dua etmek sahâbiler arasında yaygın olurdu. Yine bu, tevâtüren Buhârî ve devamındaki bütün kaynaklarda geçen dua ifadelerinde de mevcut olurdu. Ama hiç birinde bulunmaması bunun böyle olmadığını gösterir. (Mütercim)

197. Hâkim, *Müstedrek*, 4228.

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ
الْخَاسِرِينَ

"Dediler ki: "Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize rahmetinle muamele etmezsen muhakkak ziyana uğrayacaklardan oluruz!" (Araf, 23).

İşte Âdem (aleyhisselâm)'ın dediği budur. Hâfız Zehebî (rahimehullâh) mezkûr hadis hakkında şöyle demiştir: Zannediyorum ki bu hadis uydurmadır ve "Abdurrahmân bin Zeyd" isimli râvi, zayıf olduğunda ittifak edilen birisidir. Yahyâ bin Maîn onun hakkında şöyle demiştir: Hadis'i hiçbir şey değildir (Yani; rivayet bile edilmez, kale dahi alınmaz).

3- Üçüncü Reddiye: Muhakkak ki; *يَا مُحَمَّدُ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي ... Ey Muhammed! Ben bu hacetim hususunda Rabbime seninle yöneldim ...* " sözü, rivayetlerin çoğunda sübut bulmamıştır.¹⁹⁸ Bunun sabit olduğu düşünülse bile; bu, Allah'tan başkasına dua etmeye delâlet etmemektedir. Çünkü bu hadisteki hâdis, belirli ve hazırda olana, yani muhatabını gören ve işiten birine hitap etmektir. Bu da zaten inkar edilemez. Muhakkak ki yaşayan birinden dua istenilebilir. Tıpkı gücünün yettiği diğer şeylerin ondan istenilebileceği gibi. O halde bu durumun, yanında olmayana ve ölü olana dua etmek ile ne alakası vardır? Eğer ki bid'at ve şirk ehli bilselerdi ... !

¹⁹⁸ Burada muhtemelen Sahih kaynaklarda geçmediği vurgulanmaktadır. Zira bu rivayet bazı hadis kitaplarında geçmektedir. Ancak yanlış anlaşılma ve yorumlanma ve yanlış bir itikada delil olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte bu rivayetin sıhhati de tartışmalıdır. Dolayısıyla böyle hassas itikadi konularda sıhhati tartışmalı olan rivayetlerle istinbat etmek câiz görülmemiştir. (Editör)

II.II. İkinci Şüphe: [Birinizin Bineği Kaçar İse Hemen 'Ey Allah'ın Kulları Tutun' Desin" Hadisi Hakkında]

Onlar Ebû Ya'lâ'nın ve İbnu's-Sünnî'nin *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle* kitabında rivayet ettikleri bir hadisi delil olarak getirmişlerdir. İbnu's-Sünnî şöyle demiştir:

خَبَرَنَا أَبُو يَعْلَى، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُمَرَ بْنِ شَقِيقٍ، ثَنَا مَعْرُوفُ بْنُ حَسَّانَ أَبُو مُعَاذٍ السَّمَرَقَنْدِيُّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا انْفَلَتَتْ دَابَّةُ أَحَدِكُمْ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ فَلْيُنَادِ: يَا عِبَادَ اللَّهِ احْسِبُوا، يَا عِبَادَ اللَّهِ احْسِبُوا، فَإِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْأَرْضِ حَاضِرًا سَيَخِيسُهُ"

Bize Ebû Ya'lâ tahdis etti, dedi ki: Bize Hasan bin Amr bin Şakik tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'rûf bin Hassân tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muâz es-Semerkindî tahdis etti, o da Saîd'den, o da Katâde'den, o da Ebû Büreyde'den, o da babasından, o da Abdullah bin Mes'ûd'dan (*radiyallâhu anhu*) rivayet ettiğine göre şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir:

"Eğer ki sizden birinizin bineği boş bir arazide kaçar ise, derhal şöyle seslensin: 'Ey Allah'ın kulları! Tutun. Ey Allah'ın kulları! Tutun.' Muhakkak ki yeryüzünde Allah'ın hâzır kulları vardır ki onu tutacaklardır."¹⁹⁹ İbnu's-Sünnî'nin kitabında hadis bu şekildedir. Suyûtî'nin *Câmi'u's-Sağîr*'inde şu ek de vardır: فَإِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْأَرْضِ حَاضِرًا سَيَخِيسُهُ "Muhakkak ki yeryüzünde Allah'ın hâzır kulları vardır ki onu sizin için tutacaklardır."²⁰⁰

199. Bk. İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*, 508.

200. Bk. *Câmi'u'l-Ehâdîs*, 1532.

Sonra da bu şüpheye cevap vermiş ve şöyle demiştir:

1- Birinci Cevap: Bu hadisin medârı Ma'rûf bin Hassân'dır. O da Ebû Muâz es-Semerkandî'dir. O halde "Aslında bize Ebû Muâz es-Semerkandî tahdis etti..." demesi, hatadır. Zannedersem buna nesh eden sebep olmuştur. Bu râvi hakkında İbn Adi şöyle demiştir: "Münkeru'l-hadîs'tir."²⁰¹ Zehebî *el-Mîzân*'da şöyle demiştir: "İbn Adi şöyle demiştir: 'Bu, Münkeru'l-hadîs'tir. Amr bin Zerr'den öyle uzun bir nüsha rivayet etmiştir ki hepsi mahfuz değildir.' Suyûtî şöyle demiştir: "Zayıf bir hadistir." Ben de derim ki: bilakis o bâtil-dır. Yoksa nasıl olur da bu; Saîd'in Katâde'den rivayet ettiği bir hadis olup da sonra da Saîd'in ashâbından; Yahyâ el-Kattân, İsmâil İbn Uleyye, Ebû Usâme, Hâlid bin el-Hâris, Ebû Hâlid el-Ahmer, Suf-yân, Şu'be, Abdulvâris, İbnu'l-Mubârek, el-Ensârî, Gunder, İbn Ebi Adi ve bunlar gibi ashâbından bu hadis kaçsın da ta ki bu meçhul olan ve hadisleri münker olan bu şeyh gelsin (ve bu hadisi duyup rivayet etsin, bu mümkün müdür)? İşte bu, bu hadisin uyduruldu-ğuna dair en güçlü delillerdendir.

2- İkinci Cevap: Sabit olduğunu düşünsek bile bunda bir delil yoktur. Çünkü bu, hazırda bulunana seslenmektir. Hem de ondan gücü yettiği bir şey istenmektedir. Hadis'te dediği gibi: "*Muhakkak ki yeryüzünde Allah'ın hâzır kulları vardır ki onu sizin için tutacaklar-dır.*"

II.III. Üçüncü Şüphe: [Sahâbeden Osman b. Huneyf'in, Bir Adama Hz. Peygamber'le Tevessül Yapmayı Tavsiye Ettiğine Dair Hadis Hakkında]

Yine Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de rivayet ettiği bir hadis'i delil olarak getirmişlerdir. Hadis şu şekildedir:

201. Münkeru'l-hadîs: Hadisleri münkerdir mânasına gelen bir cerh lafzıdır. Böylesi râvilerin hadisleri reddedilir ve dinî konularda hüccet sayılmaz. (Editör)

حَدَّثَنَا طَاهِرُ بْنُ عَيْسَى بْنِ قَيْرَسٍ الْمِصْرِيُّ، ثنا أَصْبَغُ بْنُ
الْفَرَجِ، ثنا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمَكِّيِّ، عَنْ رَوْحِ بْنِ الْقَاسِمِ،
عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْخَطْمِيِّ الْمَدَنِيِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ بْنِ
حُنَيْفٍ، عَنْ عَمِّهِ عُثْمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ: أَنَّ رَجُلًا، كَانَ يَخْتَلِفُ إِلَى
عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي حَاجَةٍ لَهُ، فَكَانَ عُثْمَانُ لَا
يَلْتَفِتُ إِلَيْهِ وَلَا يَنْظُرُ فِي حَاجَتِهِ، فَلَقِيَ ابْنَ حُنَيْفٍ فَشَكَى ذَلِكَ
إِلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ بْنُ حُنَيْفٍ: "أَنْتَ الْمِیْضَاءُ فَتَوَضَّأْ، ثُمَّ أَنْتِ
الْمَسْجِدَ فَصَلِّ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ
بِنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ إِنِّي
أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّي فَتَقْضِ لِي حَاجَتِي

"Bize Tâhir bin İsâ bin Kayras el-Mısrî, dedi ki: Bize Esbağ bin el-Ferec tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis etti, o da Ebû Said el-Mekki'den, o da Ravh bin el-Kâsım'dan, o da Ebû Ca'fer el-Hatmi el-Medini'den, o da Ebû Ümâme bin Sehl bin Huneyf'ten rivayet ettiğine göre: Bir adam, Osmân bin Affân'ın (radiyallâhu anhu) yanında bir işini gidermesi için ikide bir gelip dururdu. Osman (radiyallâhu annu) da onunla hiç ilgilenmiyor ve ihtiyacına bakmıyordu. O da İbn Huneyf ile karşılaştı ve bu durumu ona şikayet etti. Osmân bin Huneyf (radiyallâhu anhu) da bunun üzerine ona şöyle dedi: 'Musluğa git ve abdest al. Sonra da mescide git ve orada iki rek'at namaz kıl. Sonra da şöyle de: 'Allah'ım, ben senden istiyorum ve sana Rahmet Peygamberi olan Nebimiz Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile yöneliyorum; Ey Muhammed! Benseninle birlikte Rabbime yöneliyorum ki benim hacetimi halletsin.'²⁰²

202. Bk. Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr, 8310.

Şeyh Süleyman bu şüpheye cevap vermiş ve şöyle demiştir:

1- Birinci Cevap: Bu hadisin râvisi Tâhir bin İsâ, adalet ile bilinen birisi değildir. Hatta meçhuldür. Zehebî şöyle demiştir: “Tâhir bin İsâ bin Kayras Ebu'l-Huseyn el-Mısri el-Müeddib; Saîd bin Ebi Meryem'den ve Yahyâ bin Bukeyr'den ve Esbağ bin el-Ferec'den rivayet etmiştir; ondan da Taberânî rivayet etmiştir. Kendisi sene 292'de vefat etmiştir.” Zehebî bunu söylemiş ama onun hakkında ne bir cerh, ne de bir ta'dil zikretmemiştir.²⁰³ O halde kendisi Mechûlu'l-hâl'dir.²⁰⁴ Onun haberi ile delil getirmek câiz değildir. Özellikle de eğer ki Kitâb'ın ve Sünnet'in naslarına muhalif ise.

2- İkinci Cevap: Taberânî'nin seneddeki şu sözü: “Ebû Saîd el-Mekki'den...” Bu kimse ilkinden daha da fazla meçhuldür. İsnaddaki İbn Vehb'in Mekkeli hocaları tanınmaktadırlar. Meselâ: Dâvûd bin Abdurrahman, Zem'a bin Sâlih, İbn Uyeyne, Talha bin Amr el-Hadramî, İbn Cüreyc, Ömer bin Kays, Müslim bin Hâlid ez-Zencî gibi hocaları bilinmektedir. ancak bunların arasında Ebû Saîd diye bir künye ve isim yoktur. O halde bu kişinin meçhul olduğu ortaya çıkmıştır.

3- Üçüncü Cevap: Eğer bu hadisin sabit olduğunu düşünsek bile; bunda ölüye veya gâibde olana dua etmek yoktur. En fazla olan, Allah'a dua ederken onunla (adını anarak) yönelmiştir. O halde bu durumun ölüye dua etmek ile nasıl alakalı olabilir? Yaratılmış kişiye yönelmek demek, onunla Allah'a dua etmek demektir. Yoksa ondan direk istemek değildir. Asıl konu ise yaratılmışın direk kendisinden, sadece Allah'ın gücü yettiği şeylerde onlardan bir şey istemek ve onlardan yardım talebinde bulunmak hakkındadır. Her insan, bir

203. Cerh ve Ta'dil: Cerh; yaralamak, sövmek; ta'dil ise; düzeltmek, hizaya getirmek, tezkiye etmek demektir. İstilahî manaları ise; Cerh, günahkârlık, tedlis (karıştırıcılık), yalancılık gibi sebeplerle bir râvinin, hadis mütehasisleri (uzmanları) tarafından rivayetlerinin reddedilmesi. Ta'dil, Bir râviyi rivayetleri kabul olunacak şekilde vasıflandırmak, tanıtmak demektir. Detay için bk. İsmail Lutfu Çakan, *Şâmil İslâm Ansiklopedisi*, “Cerh ve Ta'dil” maddesi. (Editör)

204. Mechûlu'l-Hâl: İsmi dışında hakkında bir bilgi olmayan, yani nasıl vasıflara sahip olduğu bilinmeyen râvilere “Mechûlu'l-hâl” denir. Eğer bir hadisin senedinde böyle bir râvi varsa, o hadis sahih olmaktadır. (Editör)

şahıstan istemek ile; onun vesilesiyle (bir başkasından) istemenin arasını ayırt etmektedir. Kuşkusuz onunla Allah'tan istediğinde, Allah için duayı ihlaslı kılmış olur (yani duayı sadece Allah'a yapmış olur). Lâkin Allah'a yönelirken o kişinin zâtı veya duası ile teveccühü Allah'a göstermiştir. Ancak sadece Allah'ın gücü yettiği hususlarda direk ondan istemek ise, bu durumda dua ibadetinde onu Allah'a ortak koşmuş olur. O halde a'mâ hadisinde ve İbn Hunejf'in bu hadisinde, Allah'a duayı ihlaslıca yapmaktan başka hiçbir şey yoktur. Zaten bu, hadisin ifadelerinde de apaçıktır. *"Ey Muhammed! Seninle Rabbime yöneliyorum..."* ifadesine gelince; burada asla bir ölüden istemek ve sadece Allah'ın sadece gücünün yettiği hususlarda bir yaratılmışa hitap etmek durumu söz konusu değildir. Burada olan; zihninden onu hatırlamaktır. Tıpkı namaz kılanın teşehhüdde *"Ey-yühe'n-nebî (Ey Nebî) Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun"* demesi gibidir.²⁰⁵

4- Dördüncü Cevap: "Onlar bu rivayetlerin, her yanında olmayana ve her ölü olan sâlih kimselere dua etmeye delil olacağını zannettiler. Böylelikle bozuk anlayışları ile hadisten çıkardıkları bu sonuçlarla, gâibde olan ve ölü olan her sâlihe dua edilebileceği sonucuna ulaştılar. Halbuki bunda, vefat ettikten sonra veya hayatta iken onun gücünün yetmeyeceği hususlarda Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e dua etmeye dair asla bir delil yoktur. Sonra, buna dair bir delil içerse dahi mutlak olarak her yanında olmayana ve her ölüye dua etmeye dair de bir delil olmazdı! Çünkü bu, kıyâs-ı maa'l-fârik²⁰⁶

205. Burada şu mesele de vardır: Gerek a'mâ hadisi gerek İbn Hunejf hadisi, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatta iken vârid olmuştur. Onun yokluğunda böyle bir şey yapıldığına dair muteber hiçbir delil yoktur. Dua bir ibadettir ve ibadetler tevkifidir. Nasıl olacağını ve ne şekilde olamayacağı hususunda Kur'an ve Sünnet kat'î naslar tayin etmiştir. Hakkında onlarca âyet ve sahih-sarih hadisler olan bir meselede sıhhati tartışmalı hadislerle tutunmak doğru değildir. Bununla beraber bu konu iman ve şirk meselesine yani itikada da taalluk etmektedir. Peki "İ'tikâdi meselelerde sahih bile olsa âhâd hadislerle amel edilmez, çünkü âhâd hadis zan ifade eder" diyen bu ehl-i kelâm topluluklar, mesele kendi görüşlerini savunmak olunca neden -zayıf olma ihtimali olduğu halde- âhâd hadislerle ve sahâbe sözlerine yöneliyorlar? Böyle hassas meselelerde daha belirgin naslara yönelmeleri gerekmez miydi? Nitekim Kur'an'da duayı sadece Allah'a yapmakla ilgili onlarca âyet mevcuttur. Aynı şekilde sıhhatinde ittîfak edilmiş onlarca-yüzlerce hadiste Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in nasıl dua ettiği ve duayı nasıl öğrettiği vârid olmuştur. Ancak taassub, cedel ve kor taklit; insanların gözlerini kör etmektedir. (Editörün Notu)

206. Kıyâs-ı maa'l-fârik: Birbirine benzemeyen şeyler arasında yapılan kıyastır. Yani doğru olmayan ve

olur ki bu da icmâ ile bâtıldır. Eğer ki Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) hakkında, kendisi ile hiç kimsenin eşit tutulmayacağı kadar faziletler ve kerametler sabit oldu ise, o halde ondan başkasını ona kıyas etmek câiz olmaz. Bununla beraber, kıyas ancak ihtiyaç olduğunda câiz olur. Ancak burada bir başkasını ona kıyas etme zorunluğu yoktur. Bu nedenle onların kıyasları, direk kendi görüşleri ile bătıl oldu. İşte onların bilinen kitaplardan en fazla delil alabildikleri budur.”

Sonra onların şüpheleri hakkında bir kural zikretmiş ve şöyle demiştir:

“Bu üç hadis dışında getirilen şeyler, ancak kendilerinin uydurdukları şeylerdir. Meselâ şöyle demeleri gibi:

“Eğer ki bir iş sizi zorlar ise, hemen kabir ehline yönelin.” Yine şöyle demeleri gibi:

“Eğer ki sizden biriniz bir taşa bile hüsn-ü zan beslese, bu ona fayda verir.”

İbnu'l-Kayyım (rahimehullâh) şöyle demiştir: “Bu söz, putlara tapan müşriklerin uydurukları sözlerdendir.”

33

III. Şeyh Ebû Butayn'ın el-İntisâr Kitabında Ele Aldığı Bazı Şüpheler

Şeyh Abdullah bin Abdurrahmân Ebû Butayn'ın *Kitâbu'l-İntisâr li-Hizbillâhi ve'r-Reddu 'ale'l-Mücâdili 'ani'l-Müşrikîn* isimli kitabında reddiye verdiği bazı şüpheler şunlardır:

III.I. Birinci Şüphe: [İbn Teymiyye'nin, Ölülere Dua Etmenin Şirk Olmadığına Delâlet Eden Bazı Kıssaları Zikrettiği Şüphesi]

Onlar dediler ki: “İbn Teymiyye bazen, ölülere dua etmenin şirk olmayacağına dair sözler veya kıssalar zikrederdi!” sonra Şeyh bunların bazılarını zikretti. (Ancak Ebû Butayn bunlara (tafsîli) reddiye vermemiştir. Lâkin reddiye şu şekildedir: İbn Teymiyye'nin bu kıssaları zikretme sebebi; Müşrik bile olsa sebepler dahilinde bir kişinin duasına (belki de istidrâc cihetinden) cevap verilebileceğini göstermektir. Yoksa bu sözlerin siyakında bunun hükmünü açıklamak ve onaylamak mevcut değildir.)²⁰⁷

III.II. İkinci Şüphe: [İbn Teymiyye'nin Büyük Şirkte; Cehaleti, Te'vili, Hatayı ve Taklidi Mazeret Gördüğü Şüphesi]

Dediler ki: “İbn Teymiyye *İktidâ'u's-Sırâtî'l-Mustekîm* kitabında zikretmiştir ki: Şirk ve küfür amelinde; tevilci, cahil, hata eden ve mukallit olan kişiler de işledikleri şirkleri ve küfürleri de affedilir!”

Ebû Butayn onlara şöyle reddiye verdi: “İbn Teymiyye bunu bazı bid'atlerin siyakında söylemiştir. Ancak asla ne şirk, ne de küfür hakkında böyle bir şey dememiştir.” Sonra da İbn Teymiyye'nin sözünü harfiyen zikretmiştir. Ebû Butayn'ın reddiyesi özetle bitmiştir.

Bizim şu anki zamanımızda da bu şüpheyi tekrar edip İbn Teymiyye'nin büyük şirkte cehaleti mazeret gördüğünü iddia edenler vardır. Buna delil olarak de İbn Teymiyye'nin, bid'at konularını zikrederken ve Mürcie, Hâriciler ve Eş'ariler gibilerinin bazı bidatlerini

207. Parantez içindeki sözler Şeyh Ali bin Hudayr'a aittir. (Editör)

ve hafî olan bazı meseleleri dile getirirken söylediği şeyleri alıp, büyük şîrk işleyen kişilere indirmektedirler!

III.III. Üçüncü Şüphe: [Kül Hadisi Hakkında]

Bu kısımda, kendi ailesine kendisini yakması için vasiyyet veren adamın kıssasını delil getirmişlerdir. Şeyh bu konuda şöyle demiştir:

a) Bu adam cahildi ve hüccet ona ulaşmamıştı.

b) Onun cahilliği sıfatlar konusunda (özel bir mesele) hakkında idi. Yani: Bazı sıfatların cahilliği hakkında idi. Yoksa büyük şîrk işlemek hakkında değildi. Nitekim bu ikisi arasında fark vardır. Şeyh sonra İbn Teymiyye'nin büyük şîrk sahibini tekfir edip de bu konuda cehaleti mazeret görmediğine dair bir sözünü zikretti.²⁰⁸

c) Geçersiz lâzımlarla reddiye vermek. Eğer ki bizler büyük şîrkte cehaleti mazeret kabul edersek, bu durumda cahil Yahudileri, cahil Hristiyanları, cahil Râfızîler'i ve bunlara benzer kimseleri de mazeretli görmemiz gerekir! Yine gerekir ki: Yeniden diriliş ve Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in risâleti gibi (asli) konularda cahil olan kişilerin de mazeretli olması gerekir. Yine: Herkes için bir mazeret bulunması gerekir. O halde mazeretli olmayacak kişi kimdir?

III.IV. Dördüncü Şüphe:

["Biz İhtiyaçlarımızı Direkt Ölüden İstemiyoruz"
Şüphesi]

Deniliyor ki: Onlar kendi isteklerinin ölülerden giderilmesini istemezlerdi ve dualarını halisçe bir tek Allah'a yaparlardı.

Şeyh onlara şu sözü ile reddiye verdi: "Bu inatçılıktır. Bilakis onlar ölüden istemektedirler. İster bunu müstakil olarak ondan istesinler. İster onu Allah'a karşı bir vasıta edinsinler. Bunların hepsi

²⁰⁸. Bununla; bazı esma ve sıfat konularında cahil kalma ile büyük şîrk işleme arasını ayırt etmiş oldu.
(Mütercim)

ismen de hükmen de Allah'tan başkasından yardım istemek demektir." Sonra, buna "Bu dua değil nida etmektir" diyenlere reddiye vermiştir.

III.V. Beşinci Şüphe: ["Şirk Sadece, Allah'tan Başkasına Namaz Kılmak ve Secde Etmektir" Şüphesi]

Onlar dediler ki: "Şirk dediğin ancak Allah'tan başkasına namaz kılmak ve secde etmektir." İşte bunlara da şöyle reddiye verdi: "Kuşkusuz şirk dediğin, bundan daha geniştir. Bilakis Allah'tan başkasına dua, adak adama, kurban kesme vb. ... birçok konuyu içermektedir."

III.VI. Altıncı Şüphe: [İbn Teymiyye'nin Büyük Şirkte Cehaleti Mazeret Gördüğü Şüphesi]

Onlar dediler ki: "İbn Teymiyye büyük şirkte cehaleti mazeret olarak görmektedir." Şeyh Ebû Butayn bu hususta daha önceden konuşmuştu. Lâkin bu konunun çok önemli olması ve cahiller tarafından çokça karıştırılması nedeni ile bir kez daha tekrar etti. Ancak konuyu burada daha da genişletti ve birçok misal daha ekledi. Netice olarak onların bu gibi sebeplerle ile mazeretli olmadıklarını ispat etti ve cehaletin, tekfir konusunda bir engel olmayacağını belirtti. O bunu müstakil bir fasılda işlemiştir ki bu da (kitabındaki) beşinci fasıldır. Zikrettiği en uzun fasıl da budur. Sonra musannif; tevhidde ve dinin asıllarında taklidin yasak oluşunu ve bu konudaki delilleri zikrederek ve bir de hayır ve cemaat üzere kalmak ile alakalı konulara değinerek kitabı bitirdi.

IV. Şeyh Abdullatîf Bin Abdurrahmân'ın Müşriklerin Şüphelerine Verdiği Bazı Reddiyeleri

Bu reddiyeler *Minhâcu't-Te'sîs ve't-Takdis fî Keşf-i Şubuhât-i Dâvûd bin Circîs* isimli kitapta kaleme alınmıştır. Burada adı geçen İbn Circîs, *Sulhu'l-lhvân* diye isimlendirdiği bir kitap kaleme almıştır. Bu kitabında İbn Teymiyye'nin ve İbnu'l-Kayyım'ın, kabir ehline seslenen ve onlardan yardım isteyen kimseleri cahillik, taklid veya ictihadları sebebiyle mazeretli saydığını iddia etmiştir. Binaenaleyh Dâvûd bin Circîs bu kitabında "Birinci Bâb"da Allah'tan başkasından yardım isteyen ve başkasına dua eden kişinin tekfir edilmeyeceğine dair elli tane delil zikretmiştir. Şeyh Abdullatîf de bu nakillere reddiyeler vermiştir.

IV.I. Bu Reddiyelerin Hulâsası:

1- Muhakkak ki bu nakillerin çoğunu Iraklı İbn Circîs tahrif etmiştir; ya ekleme ya da çıkartma yapıp cümleyi değiştirerek tahrifte bulunmuştur.

2- Bu sözleri kendi iddiasına çekmek için zorlama yapmıştır.

3- Bazısında İbn Teymiyye'nin ne demek istediğini anlamamıştır.

4- Bu da reddiyelerin en önemlisidir: "Muhakkak ki İbn Teymiyye'nin cehaletin mazeret olduğu hakkındaki sözleri; ancak ve ancak ictihâdî olan, ya da bid'atlerle ilgili meseleler içindir. Yoksa asla dinin aslıyla ilgili konular için değildir. Dinin asıllarının en önemlisi de tevhiddir ve İbn Teymiyye tevhid hususunda asla cehaleti mazeret saymamaktadır." Musannifin bu şüphelere reddiye vermesi 95. sayfadan 320. sayfaya kadar sürmüştür.

IV.II. Kitabın İkinci Kısımının Muhtevası:

Burada; sâlihlerle dua etmenin, onlardan yardım istemenin ve ihtiyaç duyulduğunda onları birer vasıta olarak kabul edip de onlardan bir şeyler talep etmenin câiz olduğuna dair getirilen elli tane delile reddiye vermiştir. Dâvûd bin Circîs büyük şirkin câiz olduğuna dair delil diye zannettiği şeyleri zikretmiş, Şeyh Abdullatif de bu kısımda 321. sayfadan 395. sayfaya kadar, sadece on bir tane delilinin reddiyesini vermiştir. Zira Şeyh Abdullatif, kitabı tamamlayamadan önce ölüm gelip onu bulmuştur. Bunun üzerine Şeyh Mahmûd Şükri el-Âlûsî, reddiye tamamlama girişiminde bulunmuş ve bir kitap te'lif etmiştir. Bu kitabını da "*Fethu'l-Mennân fi'r-Reddi 'alâ Sulhi'l İhvân (Tetimmetu li-Minhâci't-Te'sis)*" olarak isimlendirmiştir.

3

V. Hâtimetu Keşfi's-Şubuhât Kitabında Ele Alınan Bazı Şüpheler

Bu kitap Şeyh Abdurrahmân bin Muhammed ed-Devserî'nindir. Birinci baskısı hicri 1385. yılında yapılmıştır. Kendisi Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın Keşfu's-Şubuhât kitabına bir sonsöz (hâtîme) yapmıştır. Bu hâtimesinde yeni putperestliğin ve muasır şirkin perdesini deşifre etmiştir. Tıpkı Muhammed bin Abdulvehhâb'ın kendi asrındaki muasır olan şirkleri deşifre ettiği gibi.

Şeyh Abdurrahman ed-Devserî şöyle demiştir: “Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb *Keşfu's-Şubuhât* kitabında; ölülerden ve gâibde olanlardan yardım istemek ve kabirleri kutsallaştırma sureti içeren bozukluk şirkini düzeltmiştir. Ondan sonra da farklı şirkler meydana gelmiş ve cahil kişiler farklı isimler ve lakaplarla ortaya çıkarılan bu şirkere kanmışlardır. Bu yandaşlar ve kindarlar, bu yeni şirkere bağlı kalmışlardır.” Sonra şöyle demiştir: “Bu işin asıl başını çekenler de Yahudiler ve Mecûsiler'dir. Bunlar, Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın ve destekçilerinin ayağa kaldırdığı sahîh olan İslâm ayaklanmasını görünce, dayanamadılar ve yeni küfürler ürettir.

Bu zamanda bizimle aynı cinsten olan kimselerden de kendilerine destekçi kazandılar. Böylelikle Câhiliye coşkusu, ırkçılık taassubu ile İslâm ümmetinin tamamına yaymaya başladılar. Bu nedenle de yeni putperestlik, maddeye ve şehvete ibadet etme ve şahısları mukaddes kılma (kutsallaştırma) şirki ortaya çıktı. Bunu da *Milliyetçilik* ve *Vatandaşlık* adı ile yaptılar. Ta ki genel olarak İslâm topraklarında ve özel olarak da Arap âleminde yeni bir riddet meydana geldi. Sebebi de; ulusal ilkelerin ve materyalist görüşlerin sahiple nilmesiydi. Bunun görünen kısmı merhamet gibiydi ancak hakikati; süslü isimlerle süslenmiş içi azap olan şeylerdi.” Bu mukaddimeden sonra Şeyh Abdurrahmân ed-Devserî, ulûhiyetin mânası ve asılları hakkında konuştu. Bunlar da iki asıldır:

1- Allah'ın dışında ibadet edilen tüm mâbudları tekfir etmek.

2- Allah'ı ibadet ile birlemek ve O'nun hükmüne teslim olmak.

Bundan sonra: İbadetin mânası, Allah'ın için sevmek ve din düşmanlarından nefret etmenin hakikati hakkında konuştu. Sonra da Millet-i İbrâhim'in hakikati hakkında konuştu ve şöyle dedi: "Bu vesileyle, kendisini İslâm'a nispet eden kimselerin genelini nasıl da yeni putperestliğe daldıklarını ve Batı'nın koyduğu ilkelerden ve materyalist akımların görüşlerinden nasıl da kendilerine bir şeyler çekip de; vatan sınırlarını Allah'ın hudutlarının üstünde gördüklerini anlamış olursun. Yine onlar kendileri için koydukları kanunlar ve kurdukları düzende, Allah'ın ve Rasûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) verdiği hükümlerin dışında başka bir seçenek çıkardılar. Böylelikle sevgi ve yüceltme ile ilahlaştırdıkları kimselerin onlara yazdırdıklarına tâbi oldular ve onları Allah'a eş koşulan birer ilahlar yaptılar; Meselâ: Kavmiyetçilik, Vatanpersetlik ve bu ikisinin gerektirdiği (ortaya çıkardığı) materyalist akımlar... vd." Şeyh bundan sonra; vatani, Allah'a ortak koşmaktan bahsetti: [Bir müşriğin dediği gibi:]

"Senin ülken; onu her milletin üstünde gör!"

Onun için iftar et ve onun için oruç tut!

"Bu insanlar, Allah'ın düşmanlarını dost edinmeyi, Milliyetçilik ve Vatan Sevgisi adına sahiplendiler. Şeriatı yok etmeyi de şu bozuk "İlerleme ve Gelişme" düşüncesi adına yaptılar. Her tâgûta bu yolda ibadet etmeyi de bunun için yaptılar. Nitekim şöyle dediler: "Din Allah içindir; vatan ise herkes içindir." Yine şöyle dediler: "Din; sadece kul ile Rabbi arasındaki bir alaka demektir. Bunun hayatta herhangi bir karşılığı (yeri ve işi) yoktur." Yine şöyle dediler: "Halkın iradesi, Allah'ın iradesindendir." Sonra Şeyh Devserî; Sömürgeci okullardan mezun olanların, halen daha bu gibi anlayışları İslâm ümmetinin içine yerleştirdiklerini zikretmiş ve şöyle demiştir: "Muhakkak ki şu (gayr-i İslâmî) okullar; sömürgecilerin bizler için

ilk farz kıldıklarındandır. Bu sayede kendi kültürlerini (ve dinlerini) bizlere dayatmışlardır.”

Sonra şöyle demiştir: “O halde; artık gençler olsun, yaşlılar olsun, hükümetler olsun, kavimler olsun, bu yeni çıkan şirke ve yeni putperestliğe karşı mukâvemet göstermek zorundadırlar.” Özetlenerek nakledilmiştir.

3

KİTABIN DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜ

[SON BÖLÜM VE HÂTİME]

Bu son bölüm dördüncü bölüm olarak da sayılır:

Musannif dedi ki:

وَلَنَخْتِمَ الْكَلَامَ بِمَسْأَلَةٍ عَظِيمَةٍ مُهِمَّةٍ تُفْهَمُ مِمَّا تَقْدَمُ، لَكِنْ نُفَرِّدُ لَهَا
الْكَلَامَ لِعِظَمِ شَأْنِهَا، وَلِكثَرَةِ الْغَلَطِ فِيهَا، فَنَقُولُ لَا خِلَافَ أَنَّ
التَّوْحِيدَ لَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ بِالْقَلْبِ وَاللِّسَانِ وَالْعَمَلِ، فَإِنْ اخْتَلَّ شَيْءٌ
مِنْ هَذَا، لَمْ يَكُنِ الرَّجُلُ مُسْلِمًا فَإِنْ عَرَفَ التَّوْحِيدَ وَلَمْ يَعْمَلْ بِهِ،
فَهُوَ كَافِرٌ مُعَانِدٌ - كَفَرَعُونَ، وَإِبْلِيسَ، وَأَمْنَالِهِمَا - وَهَذَا يَغْلُطُ فِيهِ كَثِيرٌ
مِنَ النَّاسِ، يَقُولُونَ: هَذَا حَقٌّ، وَنَحْنُ نَفْهَمُ هَذَا، وَنَشْهَدُ أَنَّهُ الْحَقُّ،
وَلَكِنْ لَا نَقْدِرُ أَنْ نَفْعَلَهُ، وَلَا يَجُوزُ عِنْدَ أَهْلِ بَلَدِنَا إِلَّا مَنْ وَافَقَهُمْ، أَوْ
غَيْرَ ذَلِكَ مِنَ الْأَعْذَارِ وَلَمْ يَذِرِ الْمُسْكِينَ أَنْ غَالِبَ أَئِمَّةِ الْكُفْرِ
يَعْرِفُونَ الْحَقَّ، وَلَمْ يَتْرُكُوهُ إِلَّا لِشَيْءٍ مِنَ الْأَعْذَارِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى:
{اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا}، وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْآيَاتِ، كَقَوْلِهِ:
{يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ} فَإِنْ عَمِلَ بِالتَّوْحِيدِ عَمَلًا ظَاهِرًا
وَهُوَ لَا يَفْهَمُهُ وَلَا يَعْتَقِدُهُ بِقَلْبِهِ، فَهُوَ مُنَافِقٌ، وَهُوَ شَرٌّ مِنَ الْكَافِرِ
الْخَالِصِ {إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ} وَهَذِهِ الْمَسْأَلَةُ
مَسْأَلَةٌ طَوِيلَةٌ، تَبَيَّنَ لَكَ إِذَا تَأَمَّلْتَهَا فِي أَلْسِنَةِ النَّاسِ تَرَى مَنْ يَعْرِفُ
الْحَقَّ وَيَتْرُكُ الْعَمَلَ بِهِ، لِيَخَوْفَ نَقْصِ دُنْيَا أَوْ جَاهٍ، أَوْ مُدَارَاةٍ وَتَرَى
مَنْ يَعْمَلُ بِهِ ظَاهِرًا لَا بَاطِنًا، فَإِذَا سَأَلْتَهُ عَمَّا يَعْتَقِدُ بِقَلْبِهِ: إِذَا هُوَ لَا

يَغْرِفُهُ وَلَكِنْ عَلَيْكَ بِفَهْمِ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ أَوْ لَاهُمَا: مَا تَقَدَّمَ مِنْ
قَوْلِهِ تَعَالَى: {لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ} فَإِذَا تَحَقَّقْتَ أَنَّ
بَعْضَ الصَّحَابَةِ الَّذِينَ غَرَوْا الرُّومَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ كَفَرُوا بِسَبَبِ كَلِمَةٍ قَالُوهَا عَلَى وَجْهِ الْمَزْحِ وَاللَّعِبِ تَبَيَّنَ لَكَ
أَنَّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِالْكُفْرِ أَوْ يَعْمَلُ بِهِ خَوْفًا مِنْ نَقْصِ مَالٍ أَوْ جَاهٍ، أَوْ
مُدَارَاةٍ لِأَحَدٍ، أَعْظَمُ مِمَّنْ تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ يَمْرُحُ بِهَا وَالْآيَةُ الثَّانِيَةُ: قَوْلُهُ
تَعَالَى: {مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ} * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ؛ فَلَمْ
يَعْذِرِ اللَّهُ مِنْ هَؤُلَاءِ، إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ مَعَ كَوْنِ قَلْبِهِ مُطْمَئِنًّا بِالْإِيمَانِ وَأَمَّا
غَيْرُ هَذَا فَقَدْ كَفَرَ بَعْدَ إِيمَانِهِ - سَوَاءٌ فَعَلَهُ خَوْفًا، أَوْ مُدَارَاةً، أَوْ
مَسْحَاحَةً بِوَطْنِهِ، أَوْ أَهْلِهِ، أَوْ عَشِيرَتِهِ، أَوْ مَالِهِ، أَوْ فَعَلَهُ عَلَى وَجْهِ الْمَزْحِ،
أَوْ لِغَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْأَغْرَاضِ -، إِلَّا الْمُكْرَهُ وَالْآيَةُ تَدُلُّ عَلَى هَذَا مِنْ
جِهَتَيْنِ الْأُولَى: قَوْلُهُ: {إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ}؛ فَلَمْ يَسْتَفْتِ اللَّهَ تَعَالَى إِلَّا الْمُكْرَهُ
وَمَعْلُومٌ أَنَّ الْإِنْسَانَ لَا يُكْرَهُ إِلَّا عَلَى الْكَلَامِ أَوْ الْفِعْلِ، وَأَمَّا عَقِيدَةُ
الْقَلْبِ فَلَا يُكْرَهُ أَحَدٌ عَلَيْهَا وَالثَّانِيَةُ: قَوْلُهُ تَعَالَى: {ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ}؛ فَصَرَّحَ أَنَّ هَذَا الْكُفْرَ وَالْعَذَابَ
لَمْ يَكُنْ بِسَبَبِ الْإِعْتِقَادِ، أَوْ الْجَهْلِ، أَوْ الْبُغْضِ لِلدِّينِ، أَوْ مَحَبَّةِ
الْكُفْرِ وَإِنَّمَا سَبَبُهُ أَنَّ لَهُ فِي ذَلِكَ حِطًّا مِنْ حُطُوظِ الدُّنْيَا فَآثَرُهُ عَلَى
الدِّينِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ وَأَعَزُّمُ وَأَكْرَمُ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

O halde sözü; çok yüce, önemli ve daha önce zikredilenler ile anlaşılan bir mesele ile bitirelim. Lâkin, konunun yüceliği ve hakkında oluşan hataların çokluğu sebebi ile bu konuyu tek başına işliyoruz ve şöyle diyoruz:

Tevhidin hem kalp hem dil hem de amel ile olmasının kaçınılmaz olduğu hususunda ihtilâf yoktur. Kuşkusuz bunlardan her hangi bir şey eksilir ise kişi Müslüman olamaz. Kişi eğer tevhidi bilir, ancak onunla amel etmez ise işte o kâfirdir, inatçıdır. Bunun küfrü; Firavun, İblis ve benzerlerinin küfrü gibidir. Nitekim insanların bir çoğu burada hata etmektedirler. Derler ki: “Kuşkusuz bu haktır ve bizler bunu anlıyoruz ve bunun hak olduğuna şahadet ediyoruz; lâkin bunu yapamıyoruz. Ayrıca bizim belde ehlimizde, onlara (küfür önderlerine) muvafakat etmemek câiz de değildir.” Ya da bundan başka mazeretler sunuyorlar. Ancak miskin (zavallı) olan bu kişiler, o küfür önderlerinin çoğunun bu hakkı bildiğini, bilmiyorlar. Nitekim o küfür önderleri de bazı mazeretler sebebiyle bu hakkı terk ettiler. Allâhu Teâlâ'nın dediği gibi:

اَشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا

“Allah'ın âyetlerini az bir çıkara değiştirdiler...” (Tevbe, 9).

Bu hususta bundan başka âyetler de vardır; meselâ Allah'ın şu kavli gibi:

يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ

“(O kendilerine kitap verdiğimiz ümmetlerin âlimleri onu) O Peygamber'i oğullarını tanır gibi tanırırlar...” (Bakara, 146).

Muhakkak ki kişi; tevhidle, onu anlamadan ve kalbinden itikat etmeden zâhirî bir amel ile amel eder ise, işte o münafıktır ve hâlis olan kâfirden daha şerlidir:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

“Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar...” (Nisâ, 145).

Bu mesele uzun bir meseledir. Eğer ki bunu iyice anlarsan bu sana, insanların dillerindeki ortaya çıkarır ve bu vesileyle hakkı bilip de onunla amel etmeyi bırakanları görürsün. Çünkü bu kişiler dünyalıklarının ve makamlarının eksilmesinden korkar veya birisine iyi gözükmeye çalışır. Yine, zâhiren bu tevhid ile amel eden ama içinden onu terk edenleri de görürsün. Lâkin bu hususta senin yapman gereken, Allah’ın kitâbından şu iki âyeti anlamandır; Birincisi:

لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ

“Boşuna özür dilemeyin, sizler imanınızdan sonra kâfir oldunuz...” (Tevbe, 66).

Eğer (bu âyet bağlamında), sahâbenin içinden bazı kimse-lerin²⁰⁹ şaka ve oyun suretiyle söyledikleri bir kelime sebebiyle kâfir olduklarını iyice tahkik edersen; dünyalığının ve makamının eksilmesinden korktuğu için veya birilerine şirin görünmek gayesiyle küfür kelimesi söyleyen veya küfür ameli işleyen kişinin, şaka ile bir kelimeyi söyleyen kişiden daha ağır bir durumda olduğunu, anlamış olursun

İkinci âyet ise Allâhu Teâlâ’nın şu sözüdür:

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ
وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْنَاهُمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ

209. Burada sözü edilen kişiler sahâbenin içindeki bazı münafıklardır. Ancak âyet tüm müminleri bağlamaktadır. Bununla ilgili “Kitabın İkinci Bölümü-Dokuzuncu Şüphe” kısmında birtakım izahatlar yapmıştık; oraya müracaat edilebilir. (Editör)

“Kalbi iman ile sükûnet bulduğu halde (dinden dönmeye) zorlananlar dışında, her kim imanından sonra küfre kalbini açarsa, mutlaka onların üzerine Allah'tan bir gazab gelir ve kendilerine çok büyük bir azâb vardır.” “Bu (azâb) şundan dolayıdır ki onlar, dünya hayatını sevmiş ve onu âhirete tercih etmişlerdir...” (Nahl, 106-107).

İşte Allah bu kimselerden hiç kimseyi mazeretli tutmamıştır. Sadece, kalbi iman ile mutmain olduğu halde ikrah edilen kişi mazeretli görülmüştür. Ancak bundan başkalarına gelince, işte onlar imanından sonra kâfir olmuştur. İster bunu korkudan, yalakalıktan veya yaşadığı yerde (güvenle) kalmak için yapsın; ya da ailesi, aşireti, malı için veya bunu şaka sûretiyle veya başka bir nedenden dolayı yapsın; ikrah olması müstesna (küfür sözü veya amelinde bulunursa) o kâfir olur.²¹⁰

O halde âyet iki yönden bu söylenenlere delâlet eder:

Birincisi: Allâhu Teâlâ'nın şu sözü: **إِلَّا مَن أَكْرَهَ** “Sadece ikrah edilen müstesna...” (Nahl, 106). İşte Allâhu Teâlâ, ikrah altında olandan başka hiç kimseyi (küfürden) istisna etmedi. Bilinmektedir ki hiç şüphesiz insan, sadece sözü veya fiiliyle ikrah

210. Musannif (rahimehullâh) burada şer'i bir kaideden bahsetmektedir. Bu şer'i kaide ise “İkrah olmaksızın küfür sözü veya amelinde bulunan kişinin kâfir olacağı” kaidesidir. Bu kaide birçok âlimin söylediği bir kaide olup irtidat bahislerinde de sıkça dile getirilir. Ancak bu kaide bir asıldır ve tafsilatı vardır. Bu aslın tafsilatı ve pratikteki uygulaması zamana, zemine, muhataba ve muhtevaya göre değişiklik gösterebilir. Söylenen veya yapılan küfür amelin tam olarak ne olduğu, bu işi yapanın kim olduğu, bu işin nerede ve hangi şartlarda yapıldığı ve sözü edilen küfür amelin veya sözün açık bir mesele mi yoksa hafî (kapalı) bir mesele mi olduğu gibi birçok teferruat gündeme getirilir. Bu uygulama kâdînın huzurunda ve onun soracağı sorularla gerçekleşir. Eğer meselenin ne olduğu tam olarak anlaşılır ve o kişinin (tüm şartlar ve engeller kalktıktan) sonra küfre girdiği kesinleşir ise; hapsedilir, tevbeyle ve yeniden şehâdet getirmeye davet edilir. Eğer tevbe ederse canı ve malı tekrar korunur, yok eğer tevbe etmez ise öldürülür. Musannif burada kitabın hacmi ve ana muhtevası sebebiyle olsa gerek tafsilata girmemiştir. Ancak bilinmelidir ki bu mesele basit bir mesele değildir ve bir kitapta yazan bir cümleyle hemen anlaşılacak ve uygulamaya koyulacak bir durum söz konusu değildir. Bu mesele; elfâz-ı küfür ve ef'âl-i küfre giren ameller, büyük şirkin ve küçük şirkin tanımı ve farkları, dinde açık olan ve kapalı olan meseleler, Dâru'l-İslam ve Dâru'l-Harb ayrımı, küfür ameli işleyen kişinin konumu ve durumu gibi birçok alt başlığı ihtiva eder. Bu alt başlıklar da kendi içinde farklı icthadlar ve ihtilâfları barındırır. Binaenaleyh tekfirin tek engeli ikrah değildir. Kur'an ve Sünnet'te ikrah hali dışında da bir takım tekfir engelleri mevcuttur ve asli Müslüman olan kimselerin küfür veya şirk ameline düşmesi durumunda, ikrahın dışında da birtakım şartlar ve engeller gözetilir. (Editörün Notu)

edilebilir. Ancak kalbin akidesine gelince, hiç kimse bu hususta onu ikrah edemez (yani ikrah sebebiyle kalbinden küfre giremez).

İkincisi: Allâhu Teâlâ'nın şu sözü: **ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى** "Bu (azâb) şundan dolayıdır ki onlar, dünya hayatını sevmiş ve onu âhirete tercih etmişlerdir." (Nahl, 107). İşte burada açık bir şekilde ifade edilmiştir ki: Küfür ve azâbın sebebi; itikad (i'tikâdi olarak küfre girmek), cahillik, dine olan düşmanlık ve küfrü sevmek gibi nedenler değildir. Bilakis bunun sebebi dünyalık sevdasıyla küfrü, Allah'ın dinine tercih etmektir.

Allah (*subhânehü ve teâlâ*) en doğrusunu bilir. Allah'ın sâlatı ve selâmı Nebî'miz Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'e, ailesine ve ashâbına olsun.

GÜÇ YETTİĞİ HALDE BOŞ MAZERETLERLE TEVHİD İLE AMEL ETMEYİ TERK ETMENİN HÜKMÜ

Kişî eğer ikrah halinde ise, bu durumda dil ve âzâları ile alakalı olan hususlarda mazeretli olur. Ancak kalbiyle alakalı olan küfre gelince, hiçbir şekilde ve durumda mazeretli olmaz.

Musannif bu meselenin öneminden söz etmiş ve şöyle demiştir:

مَسْأَلَةٌ عَظِيمَةٌ مُهِمَّةٌ / Önemli, büyük bir mesele. Musannif bu meseleyi büyük bir mesele olarak vasfetmiştir. Bir yerde de: **مَسْأَلَةٌ عَظِيمَةٌ / Uzun bir mesele** diye vasfetmiş ve konunun çok yüce olduğunu zikretmiştir. Çünkü bunda çok fazla hatalar meydana gelmektedir. Yine bunu *önemli, büyük, yüce* ve *uzun* olarak vasfetmiştir. Bunları demesi bu konunun önemindendir. O da: Tevhid ile amel etmeyi terk etmenin ne kadar da tehlikeli olduğudur. Bu aynı zamanda günümüz vakıasında da çok önemli bir meseledir.

Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb ve onun haricinde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ten olan birçok kimse, bu gibi gruplardan çok sıkıntı çekmişlerdir. Onlar ki tevhidi ve onun hak olduğunu biliyorlar. Lâkin bununla amel etmiyorlar. Bu durumda ya bu tevhidi bırakmaları ya da şirk ile amel etmeleri gerekir. Zira şirk ile amel eden, tevhid ile amel etmemiş demektir.

Musannif burada bir mukaddime ile başlayarak konuya girmiş ve şöyle demiştir: “لَا خِلَافَ أَنَّ التَّوْحِيدَ لَا بُدَّ أَنْ يَكُونَ بِالْقَلْبِ وَاللِّسَانِ وَالْعَمَلِ. / **Tevhidin hem kalp hem dil hem de amel ile olmasının kaçınılmaz olduğu hususunda ihtilâf yoktur. Kuşkusuz bunlardan her hangi bir şey eksilir ise o kişi Müslüman olamaz.**” İşte bu, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın mezhebidir. Onlar şöyle derler: “Hiç şüphesiz iman; içten olan bir itikad, dil ile ikrar ve rükünler ile ameldir.” Tevhid, genel anlamda imanın bir cüzüdür ve o muhakkak kalp, söz ve amel ile birlikte olmak zorundadır. Bu, selefin icmâ'ıdır. Musannifin de dediği gibi: “لَا خِلَافَ / **İhtilâf yoktur.**”

Ancak Eş'ariler, Mâturidiler, Cehmiyyeler, Râfiziler, Kerrâmiyyeler, Tebliğ Cemaati²¹¹ ve muasır birçok tâife gibi bütün gruplarıyla beraber Mürcie'ye göre:²¹² Tevhid, sadece kalp ile olur. Ancak bazıları buna dili de eklerler. Ama ameli, imanın ve tevhidin tanımının içine asla sokmazlar. Ne kalbin amelini, ne de âzâların amelini tevhide dahil etmezler.

211. Hindistan merkezli bir cemaattir. 1920'li yıllarda kurulmuştur. Günümüzde de aktif olarak dünyanın birçok yerinde davet faaliyetlerine devam etmektedirler. Sünni bir topluluk olup geneli Hanefi mezhebine müntesiptir. (Editör)

212. Şeyh Ali b. Hudayr (Allah onu korusun ve esaretini çözsün) burada Eş'ari ve Mâturidiler'i de Mürcie'nin bir sınıfı olarak belirtmiştir. Ancak burada kastettiği muhtemelen bu iki mezhebin de Mürcie mezhebine benzer görüşleri olduğudur. Bu doğrudur; nitekim Eş'ariler ve Mâturidiler, ameli imandan bir cüz olarak kabul etmeme ve diğer “birkaç” hususta Mürcie mezhebiyle benzeşmektedirler. Ancak bu iki mezhep Mürcie'nin bir kolu veya hizbı değildir. Bilakis bazı bid'atleri ve hatalarıyla beraber Ehl-i Sünnet içerisinde kabul edilmişlerdir. Ehl-i sünnet; Ehl-i Hadis ve Ehl-i Re'y olarak ikiye ayrılmaktadır. Ehl-i hadis, selefî (ilk üç nesli) temsil ederken; Ehl-i Re'y ise halefî temsil etmektedir. Şâfiî ve Mâlikî mezhebi âlimlerinin kâhır ekseriyeti Eş'ari; Hanefî âlimlerinin kâhır ekseriyeti de Mâturidilerdir. (Editörün Notu)

Ancak eski Hâricîler ve ilk dönemdeki Mu'tezile'ye gelince: Onlar bu konuda Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat gibidirler. Ameli; imanın ve tevhidin dahiline sokmaktadırlar. Onlara göre de halde iman (tevhid); kalp, dil ve âzâlar ile beraber olmak zorundadır. Ancak Ehl-i Sünnet ile, Haricîler ve Mu'tezile arasında şöyle bir fark vardır: Hâricîler'e ve Mu'tezile'ye göre her amel imanın şartıdır. Ancak Ehl-i Sünnet'e göre amellerin bazıları imanın şartı ve cüzü olup terki ile küfre düşülür; bir kısmı ise vâciplerden olup terki ile kişi fâsık olur. Diğer bazıları da müstehap cinsindendir.²¹³ Hâricîler'e göre her kim hırsızlık yaparsa kâfir olur ve her kim kebâirden (büyük günahlardan) olan bir işi yaparsa kâfir olur. Ancak Ehl-i Sünnet'te, amellerin bazıları imanın bir cüzü, şartı ve sıhhati iken; bazıları ise imanın şartı değildir. Haricîler derler ki: "Vâcip olan her amel, imanın şartıdır ve bu şart, imanın sahih olma şartıdır ve iman, ancak bunlar ile sahih (doğru ve geçerli) olur." Onlar bu nedenle, bir kişi sadece bir ameli bile terk etse direk onu tekfir ederler. Mu'tezile de bu hususta onlar gibidir.

Ancak Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat ise, şöyle derler: (Amellerin) Bazıları sıhhat (geçerlilik) için birer şarttır; meselâ: Tevhid ve namaz. Bazıları vâcip olan iman için şarttır. Bazıları ise müstehap olan imanın kemâli için şarttır.

Musannifin buradaki kastının özeti şudur: Muhakkak ki tevhidin hem kalp, hem söz, hem de amel ile olması zorunludur. Eğer ki amel olmazsa insan Muvahhid olamaz.

Burada şu meseleye ulaşıyoruz:

Tevhid İle Amel Etmeyi Terk Edenin Hükümü Nedir?

Musannif, konumu itibarı ile tevhidî üç sınıfa ayırmıştır:

²¹³. Müstehap: Yapılması dinen tavsiye edilen ve sevilen; ama yapılmadığı takdirde kişinin mesul ve günahkar olmadığı amellerin hükmü için söylenir. (Editör)

Birincisi: Kalbin Tevhidi: Bu kısım, kısımların en önemlisi ve en yücesidir. Bu asla düşemez ve yok olamaz. Bu kısımda ikrahın veya bir mazeretin olması düşünülemez. Musannif şöyle demiştir: “وَأَمَّا عَقِيدَةُ الْقَلْبِ فَلَا يُكْرَهُ أَحَدٌ عَلَيْهَا / **Ancak kalbin akidesine gelince, hiç kimse bu hususta onu ikrah edemez (yani ikrah sebebiyle kalbinden küfre giremez).**” İster kalbin sözü olsun ki o da; ilim, tasdik ve kabullenmedir. Veya kalbin ameli olsun ki o da; sevgi, korku, tevekkül, huşû, rahbet, boyun eğme, ihlas, şirkten ve müşriklerden nefret etme, onların küfrünü bilme ve tâgûttan beraat etme... vs. amellerdir. Kalbin ameli, kalbin sözünden daha fazladır.

İkincisi: Dilin Tevhidi: Bu da: *Lâ ilâhe illallâh* sözüdür. Bu lâzım olan farzdır. Bunda da ikrah hariç hiçbir mazeret söz konusu değildir. Lisanın tevhidinin misali şudur: Şirke ve ehline dil uzatmak. Tâgûtu kötölemek ve onu tekfir etmek... vs.

Üçüncüsü: Âzâların Tevhidi. O da: *Lâ ilâhe illallâh* ile amel etmektir. Meselâ: Bir tek Allah'tan yardım istemek. Bir tek Allah'a kurban kesmek. Ameli ibadetlerin tüm çeşitlerini bir tek Allah'a yönlendirmek.

Sonra; musannif bu iç kısma göre insanların kısımlarını da beyan etmiştir:

Birinci Kısım:

Bu, tevhidi bilen ama onunla amel etmeyendir. Böyle birisi sözüyle ve kalbî itikadıyla iman getiren ki o kalbî itikad da marifettir (bilmektir). Ancak dilin, âzâların ve kalbin amellerini yapmaz. Musannif bu duruma şu sözleri ile işaret etmiştir: “فَإِنْ عَرَفَ التَّوْحِيدَ وَلَمْ يَفْعَلْ بِهِ، فَهُوَ كَافِرٌ مُعَانِدٌ - كَفِرَ عَوْنٌ. وَإِنْ لَيْسَ / **Kişi eğer tevhidi bilir, ancak onunla amel etmez ise işte o kâfirdir, inatçıdır. Bunun küfrü; Firavun ve İblisin küfrü gibidir.**” Musannif burada, böylesi bir kişinin hükmünü belirtmiştir. O da; onun kâfir olduğudur.

Bu kısım musannifin asıl dikkat çektiği ve uzunlamasına açıkladığı kısımdır. Bu da iki kısma ayrılır. Lâkin bu konuda konuşmayı şimdilik bırakalım, ta ki ikinci kısmı bitirene kadar.

İkinci Kısım:

Tevhid ile amel edip de onu anlamayan veya kalbi ile itikad etmeyen kişi. Burada âzâlar ve dil kısmını yapmış olur. Ancak kalp geride kalmıştır. Musannif bu duruma şu sözü ile işaret etmiştir: “فَإِنْ عَمِلَ بِالتَّوْحِيدِ عَمَلًا ظَاهِرًا وَهُوَ لَا يَفْهَمُهُ وَلَا يَعْتَقِدُهُ بِقَلْبِهِ /Eğer kişi; tevhidle, onu anlamadan ve kalbinden itikat etmeden zâhiri bir amel ile amel eder ise...” Bu kısmı *münafık* olarak isimlendirmiştir. Bunun bir kısmı da günümüzde tüm sınıflarıyla birlikte *Laiklik* diye de isimlendirilmektedir. İster onlar siyâsiler olsunlar veya mütefekkirler olsunlar; ya da yöneticiler veya diğerleri olsun hepsi aynıdır ve münafık sınıfına girerler.

Musannifin şu sözüne gelince: “وَهُوَ شَرُّ مِنَ الْكَافِرِ الْخَالِصِ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ /Ve o (münafık), hâlis kâfirden daha şerlidir. (Allâhu Teala şöyle buyurmuştur) ‘Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar...’ (Nisâ, 145).”

İşte bu, tevhid ile zâhiren amel edip de bâtinen amel etmeyen misalidir. Laikler ve diğerleri böyledir.

Musannif sadece bu iki kısım ile yetinmiştir. Biz bu kısımları tamamlamak adına deriz ki: Kuşkusuz bir üçüncü kısım daha vardır:

Üçüncü Kısım:

Bu kısımdaki; tevhidi bilmeyen ve onunla amel etmeyendir. Yani: Bu üç kısımdan -kalp, lisan ve amelden- hiç birisi kendisinde olmayan kişi. İşte bu da cehalet küfrünün ta kendisidir.

Şimdi birinci kısma geri dönelim: Bu kısım; tevhidi bilip de gücü yettiği halde onunla amel etmeyen kişiydi. Bu durum da iki çeşittir:

Birinci Çeşit: Tevhid ile ameli etmeyi terk ettiğinden dolayı mazeretli olmayan.

İkinci Çeşit: İkrâh altında olan kişi.

1. Birinci Çeşit: [Bu Hususta Mazur Görülmeyenler]

Bu kısımdaki birisi mazeretli değildir. Musannifin ilk başladığı kısım da budur. Bunlar da kısım kısımlardır:

1- Tevhid ile amel etmeyi inadından dolayı terk eden kişi. Musannif şöyle demiştir: “كَفَرَ عَوْنًا، وَإِبْلِيسَ، وَأَمْنَالِهِمَا / Firavun, İblis ve benzerleri gibi...”

2- Geçerli bir özü olmadan tevhid ile amel etmeyi terk etmiş ve şirk işlemiş kişi. Musannif buna misali şu sözleri ile vermiştir: “لَا يَجُوزُ عِنْدَ أَهْلِ بَلَدِنَا إِلَّا مَنْ وَافَقَهُمْ / Ayrıca bizim belde ehlimizde, onlara (küfür önderlerine) muvafakat etmemek câiz de değildir.” Bu kısmı musannif çok dikkatlice açıklamıştır. Çünkü bu onun zamanında muasır bir meseleydi. Burada sözü edilenler geçerli bir mazereti olmadan tevhid ile amel etmeyen kişilerdir. Bunların yanında ancak asılsız ve boş mazeretler vardır. Musannif bu bâtil mazeretlerden beş tanesini zikretmiştir ki bunlar ne fayda verir; ne de açlıktan doyurur!

1.1. Tevhid İle Amel Etmeyi Terk Edenlerin

Geçersiz Bazı Mazeretleri:

1- Birinci Mazeret: Tevhid ile amel etmeyi, dünyalıkların azalması korkusu ile terk etmek. Bu mazeret, bâtil mazeretlerdendir.

Buradaki korkudan kasıt, dünyanın azalması hususundaki korkudur. Bu, ikrahı içeren bir korku değildir. Bunun misali de şudur:

Muvahhid olduğu bilindiğinde; insanların ondan bir şey satın almayacağı veya ona bir şey satmayacağı, fakir ise ona bir şey vermeyecekleri veya ona borç vermeyecekleri korkusu gibi korkular... İşte bunlar onun için mazeret değildir. Dolayısıyla tevhid ile amel etmesi vâcib olur ve tevhidini alenen ilan etmesi gerekir.

Musannifin; “نَقَصَ دُنْيَا/Dünyasının azalması” sözü, “Malın azalması” sözünden daha geniştir. Zira dünyalık malı ve diğerlerini de kapsar. Nitekim, onunla alakayı kesmelerinden veya evlendirmelerinden korkması da dünyalığın azalması korkusuna girer.

Ancak eğer ki korku mülci ise -ki bu ikrâh olarak isimlendirilir- bu durumda mazeretlidir.²¹⁴ Meselâ: Eğer onu (şiddetli) dövse ve (uzun süreli) hapse atsalar. Bu durumda mazeretli olur. Allâhu Teâlâ şöyle demiştir:

إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ

“Kalbi iman ile sükûnet bulduğu halde (dinden dönmeye) zorlananlar müstesna...” (Nahl, 106).

Babın sonunda mülci olan korkunun (gerçekten köşeye sıkıştırarak kadar olan korkunun) ne demek olduğu gelecektir.

2- İkinci Mazeret: Bu mazeret; tevhid ile amel etmeyi terk etme hususunda geçerli olmayan, boş ve sahte bir mazerettir. Bunun örneği; kişinin tevhid ile amel etmeyi, seviyesinin ve makamının düşmesi korkusuyla terk etmesidir.

214. **İkrah:** Zorlamak, bir kimseyi istemediği ve çirkin gördüğü bir işi yapmaya mecbur tutmak. Bir İslâm hukuku terimi olarak; bir kimsenin başkasına yaptığı, ondaki rızayı kaldıran veya ehliyetini yok etmediği halde, onun ihtiyarını (seçme hürriyeti) bozan, yahut da şer'i yükümlülüğü kaldıran korkutma hâlini ifade eder. Mecelle'nin tanımı şöyledir: “İkrah; bir kimseyi korkutmak suretiyle rızası olmaksızın bir iş işlemek üzere haksız yere zorlamaktır” (Mecelle, madde 948).

İslâm hukukçuları ikrahı üç kısma ayırır: 1) Tam ikrah (İkrâh-ı Mülci): İkrah altındaki kişinin canının veya bir uzvunun telefine yol açabilecek ağırlıktaki ikrah. 2) Eksik ikrah (İkrâh-ı Gayri Mülci): Kişinin malının bir kısmını telefle tehdit, uzuvların telefine yol açmayacak şekildeki dövme, tehdit, hapis ve bağlamakla tehdit bu kısma girer. 3) Yakınlara verilecek zararlı ikrah: Ana, baba, dede, nine, çocuklar, torunlar ve eş gibi yakınlardan birisine eziyetle tehdit bu kısma girer. Bk. Şâmil İslâm Ansiklopedisi, “İkrah” maddesi. (Editör)

Meselâ: Onların arasında kendisinin bir seviyesi vardır ve eğer ki tevhid ile amel ederse ve şirki de inkar ederse, sosyal seviyesi düşecektir. İşte bu da boş mazeretlerdendir. Bu gün bunun misali; bir makam, bakanlık, kurum, siyasî güç veya buna benzer şeylerden uzaklaşma ve kaybetme korkusu gibi mazeretlerdir.

3- Boş Mazeretlerden Üçüncüsü:

Onlara yalakalık yapmak ve arzularını kırmamak için tevhid ile amel etmeyi terk etmek. Bu da mazeret değildir. Bu durum, birisini razı etmek için bir küfrü işlemek demektir.

4- Boş Mazeretlerden Dördüncüsü:

Yaşadığı yeri (beldesini, vatanını) sevdiği için tevhid ile amel etmeyi terk etmektir. Meselâ: Yaşadığı yer kendisi için çok değerlidir. Eğer ki şirki inkar etse, beldesini terk etmek zorunda kalacaktır. O belde de kendisi için çok değerli olup orada kalmayı sevmektedir. Bu nedenle susmayı, beldesinde kalmayı ve oradan faydalanmayı tevhide tercih etmiştir.

5- Boş Mazeretlerden Beşincisi:

Aile ve aşiret bağlılığı nedeni ile tevhid ile amel etmeyi terk etmek. Böylece ailesini ve aşiretini sevmesi ve onları terk etmekten korkması, onu tevhid ile amel etmemeye sevk etmekte ve şirki inkar edip ondan ve ehlinden beraat etmemeye sürüklemektir.

Musannifin belirttiği bu misaller; tevhid ile amel etmemek, şirki inkar etmemek ve ondan ve ehlinden beraat etmemek noktasında, tamamıyla sahih olmayan (geçersiz) mazeretlerdir.

Bu günümüzde bunun bir misali de; Parlamantoda veya diğer yerlerde çalışan, veya (İslâmî) uyanışa, cihâda ve mücâhidlere karşı boş mazeretler ile savaşımlar gibidir.

Musannif (bâtıl mazeretler olarak) bunları zikretmiştir, çünkü onun zamanında olanlar bunlar idi. Hakikatte bunlar her zamanda da vardır. Nitekim sen, şirki inkar etmeyen birçok kişinin bu bâtıl mazeretlere tutunduğunu görürsün.

Sonra musannif bu beş mazeretin bâtıl olduğuna dair, küfre giren ve bunun üzerine geçersiz mazeretler sunan ancak bu mazeretleri kabul edilmeyen bazı insanları delil olarak getirmiştir. Bu da Tebuk Gazvesi'nde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahâbe ile dalga geçenlerin kıssasıdır. Ancak Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları mazeretli kılmamıştır. Musannifin zikrettiği bu mazeretler, Kıyas-ı şebih²¹⁵ ile buna kıyas edilir. bu kıyas ile de şer'î açıdan bunların (tamamının) makbul olmadığı sonucuna ulaşılır.

Bu mazeretlerin bâtıl olduğunun delillerinden birisi de:

Allâhu Teâlâ'nın şu sözüdür:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا
أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ
اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

“Onlara de ki; eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, kadınlarınız, akrabalarınız, kabileniz, elde ettiğiniz mallar, ke-sada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız evler ve meskenler, size Allah ve Rasûlü'nden ve Allah yolunda cihâd-dan daha sevimli ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekle-yin. Allah böyle fâsıklar topluluğuna hidayet nasip etmez.” (Tevbe, 24). İşte bunların tamamı geçerli mazeretler değildir.

215. Sözlükte “benzeme” anlamına gelen şebih, ortak özellik sebebiyle fer'in asla ilhak edildiği tüm kıyaslar için kullanılır. İmam Mâverdi bunu “Fer'i kendisine çeken birden fazla aslın bulunması ne-deniyile, her birinin bir benzerlik yönünün bulunduğu kıyas” şeklinde tanımlamıştır (bk. Mâverdi, *Edebu'l-Kâdi*, I, 600). Bk. Kazım Yusufoglu, *Ebu'l-Hasan el-Mâverdi'ye Göre Kıyasın Tanımı ve Türleri*, s. 16. (Editör)

I.II. Muasır Bir Mesele:

Geçen bu sözler fertler hakkındaydı. Eğer zikredilen bu beş tane bâtil mazerete tutunurlarsa, onlar için tevhid ile amel etmeyi terk etmeye mazeret olmayacağı söylendi. Aynı şekilde burada deriz ki: Devletler ve cemaatler (oluşumlar ve kuruluşlar) için de durum böyledir. Nitekim bazı devletler de tevhid ile amel etmeyi bırakır ve küfür veya şirk ile amel ederler. Sonra da boş mazeretler sunarlar. Meselâ; bazı grupların (kesimlerin) fitnesinden veya iç savaştan veya iktisadî boykottan veya siyasi uzlete düşmekten veya bazı yakın veya küresel devletlerden veya otoritenin ellerinden gitmesinden veya makamların gitmesinden veya halkın veya cumhurun desteğinin gitmesinden veya kendilerine oy verenler arasındaki seviyelerinin gitmesinden korktuklarını iddia ederler ve bu gibi mazeretleri dile getirirler. İşte bu on bir tane mazeret de muasır olup aynı şekilde bâtil mazeretlerdendir. Bunlar ki şeriatı tatbik etmeyenlerin ve tevhidi kendileri için farz kılmayanların delil olarak sundukları boş iddialardır.

II. İkinci Çeşit: [İkrah Sebebiyle Mazur Kabul Edilenler]

İnsanlardan bir sınıf vardır ki onlar mazeretli olarak kabul edilirler. Ama bu durumda olanların şartı; kalplerinin iman ile mutmain olması ve kendilerini zorlayanlara da bâtinen değil, sadece zâhiren muvafakat etmeleridir. Bu sınıfa girenlere *mükreh* (ikrah olunan) denir.

Bu nedenle musannif şöyle demiştir: “فَلَمْ يَعْذِرِ اللَّهُ مِنْ هَؤُلَاءِ إِلَّا مَنْ / İşte Allah bu kimselerden hiç kimseyi mazeretli tutmamıştır. Sadece, kalbi iman ile mutmain olduğu halde ikrah edilen kişi mazeretli görülmüştür.”

Ancak bundan (ikrah edilenden) başkası, kâfir olmuştur. Buna dair de Allâhu Teâlâ'nın şu sözünü delil getirmiştir:

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيْمَانِهِ إِلَّا مِنْ أَخْرَةٍ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيْمَانِ
وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ

“Kalbi iman ile sükûnet bulduğu halde (dinden dönmeye) zorlananlar dışında, her kim imanından sonra küfre kalbini açarsa, mutlaka onların üzerine Allah'tan bir gazab gelir ve kendilerine çok büyük bir azâb vardır.” “Bu (azâb) şundan dolayıdır ki onlar, dünya hayatını sevmiş ve onu âhirete tercih etmişlerdir...” (Nahl, 106-107).

Ancak musannif, kişiyi mazeretli kılacak ikrahın sebeplerini (şartlarını) zikretmemiştir.

II.1. İkrahın Kısımları:

İkrah iki kısımdır:

1- **İkrâh-ı Mülci**: Musannif şöyle demiştir: “الَّذِي يَغْزِرُ صَاحِبَهُ / Sahibini mazeretli kılan (ikrah).”

Meselâ: Ölümle tehdit edilen kişi bu sınıfa girer. Eğer ki tevhid ile (o anda) amel etse, öldürülecektir. Bunun şartı da; tehdit edenin (o anda) onu öldürmeye gücü yetecek olmasıdır.²¹⁶

Bir başka misal: Dayanılmayacak kadar şiddetli bir dayağa maruz kalmak veya bunu yapmaya gücü yeten birinden böyle bir tehdit ile karşılaşılma. Ancak eğer ki dayak az ise, buna da ikrah altındaki kişinin gücü yetiyor ve sabredebiliyor ise ve bunda bir uzvunun telef olması veya buna benzer bir durum yok ise, bu durumda mazeretli olmaz.

²¹⁶. Ve tehdit olunanın da kaçacak ve kurtulacak imkanının bulunmamasıdır. (Mütercim)

Bir diğer misali de hapishanedir: Ancak eğer ki söz konusu tutuklama kısa bir süre ise. Ya da sayılı günler kadar olup dayanılabilecek bir müddet ise, bu durumda kişi mazeretli değildir. Binaenaleyh (uzun süreli) hapsedilmek de ikrah durumuna girer.

Ancak ırzı hakkında konuşulması ve sövülmesine gelince, bu bir mazeret değildir.

2- İkrâh-ı Gayri Mülci: Bu ikrah türünde de kişinin bir şeye ikrah edilmesi ve bir şey ile tehdit edilmesi kastedilir. Meselâ: Az bir miktarda vurmak ile tehdit edilmek veya malının alınması gibi şeyler bu sınıfa girer. Bunlar da mazeret değildir.

Kişinin (hoşuna gitmeyen ve onu duygusal anlamda rahatsız eden) tatsız şeylerden korkması gibi şeyler gayr-i mülci ikraha girer. Meselâ: Küçümsenmekten veya tenkid edilmekten veya rezil şekilde meşhur olmaktan korkmak. İşte bunlar mülci (canın ve uzvun telef olması veya hapsedilmek gibi) değildir ve mazeret olarak da kabul edilmez. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ

“İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Şu halde, eğer iman etmiş kimseler iseniz onlardan korkmayın, benden korkun.” (Âl-i İmrân, 175).

İmam Ahmed'in (rahimehullâh) rivayet ettiği bir hadiste şöyle buyrulur:

إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِي رَأَى الْمُنْكَرَ فَلَمْ يُنْكِرْ قَالَ اللَّهُ:
مَا مَنَعَكَ أَنْ تُنْكِرَ قَالَ الْعَبْدُ: خَشْيَةَ النَّاسِ قَالَ اللَّهُ: إِيَايَ أَحَقُّ أَنْ
تَخْشَاهُ

"Muhakkak ki Allah (celle celâluhü) kıyamet gününde, münkeri görüp de onu reddetmeyen kula şöyle der: 'Seni (münkeri) reddetmekten meneden nedir?' Kul şöyle der: 'İnsanların korkusu.' Allah da şöyle buyurur: 'Ben kendisinden korkulmaya en fazla hakkı olanım!'"²¹⁷

II.II. Bir Mesele: Sadece Söz ile Tehdit Edilmek İkraha İçin Yeterli Midir, Yoksa Muhakkak İşkenceyi Tatmak Mı Gerekir?

Bunun mânası şudur: Öldürmeye gücü yeten bir kişi, birini tehdit ederse bu, tehdit edilen kişi için bir mazeret midir, yoksa illa ki de fiilen bu tehdit ettiği şeyin olmaya başlaması mı lâzımdır?

Bu konuda ilim ehli arasında ihtilâf vardır:

Birinci Görüş: Sadece tehdit yeterlidir.

Cumhur ulemâya göre, söz ile tehdit edilmek ikrah hususunda yeterli görülmüştür. Bunun şartı da; ikrah yapan kişinin bu tehdidi uygulamaya gücünün yetmesidir veya büyük ihtimalle (zann-ı gâlip ile) onun bu tehdidi yapacağı düşünülmelidir. Buna delil olarak da; **"إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ"** **"Kalbi iman ile sükûnet bulduğu halde (dinden dönmeye) zorlananlar müstesna..."** (Nahl, 106) âyetinin umumunu delil almışlardır.

İkinci Görüş: Muhakkak azabın tadını tatması gerekir.

Bu, İmam Ahmed'in görüşüdür. Bu nedenle İmam Ahmed, Yahyâ bin Maîn'i ve diğerlerini "Kur'an mahluktur" sözünü söylemeleri hususunda sultan tarafından tehdit edildiklerinde, bunu (zâhiren) onayladıkları için onları kınamıştır.

İmam Ahmed şöyle demiştir:

يَسْتَدِلُّونَ بِحَدِيثِ عَمَارَ، وَعَمَارُ عُذِّبَ، وَهَؤُلَاءِ قِيلَ لَهُمْ سَوْفَ
نَضْرِبُكُمْ

217. Ahmed, Müsned, 11016; İbn Mâce, 3998.

“Onlar Ammâr'ın (*radiyallâhu anhu*) hadisini delil getiriyorlar! Halbuki Ammâr azap çekmiştir. Bunlara ise sadece ‘Sizi ileride döveceğiz!’ denildi.”

Bu konuda iki görüş arasını cemetme durumu da vardır:

Bu mesele hakkında benim meylettiğim görüş; iki görüş arasını cemetmektir. Bu da şahıslara göre ayırt etmekle olur. Dolayısıyla, önder kabul edilen ve insanların, sözlerinden etkilendikleri âlimlere ve ilim talebelerine gelince, işte bunlar söz tehdidi ile (direk ikrah yapana) muvafakat etmemelidirler. Ta ki azabın tadıncaya kadar sabretmeleri gerekir. Ancak ölene kadar sabrederlerse, işte bu daha kâmil olur. Çünkü bu, cihâdın bir çeşididir. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا

“Ey imân edenler! Sabrediniz, sabır yarışında bulununuz...”

(Âl-i İmrân, 200).

Buna delil olarak Târik bin Şihâb'ın hadisi de vardır. Bunu İmam Ahmed “*ez-Zühd*” kitabında rivayet etmiştir. Bu hadis İbn Ebî Şeybe tariki ile de gelmiştir ve hasen bir hadistir:

فِي الرَّجُلِ الَّذِي طَلَبَ مِنْهُ أَنْ يَذْبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ فَاِمْتَنَعَ حَتَّى قُتِلَ

“Kendisinden, Allah’tan başkası adına kurban kesmesi istenen bir adam hakkında. O adam öldürülene kadar bunu yapmamıştır.”²¹⁸

Aynı şekilde, بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِ “Gencin Rabbinin adıyla...” diye geçse gencin kıssası da buna hamledilir. Çünkü o genç öldürülene kadar sabretmişti.²¹⁹

218. Ahmed, *Zuhd*, s. 25; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 12/385.

219. Bu hadis İmam Müslim’in *Sahih*’inde (3005), İmam Nesâî’nin *Sünen*’inde (11661) ve Tirmizî’nin *Sünen*’inde (3340) geçmektedir. Tirmizî’deki rivayet şu şekildedir:

Suheyb (*radiyallâhu anhu*)’dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), bir gün ikinci namazını kıldıktan sonra dudaklarını oynatarak konuşur gibi yapmıştır. Bunun üzerine kendisine Ey Allah’ın Rasûlü! denildi. İkinci namazını kıldığında dudaklarını oynattın. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), şöyle buyurdu: “Peygamberlerden biri ümmetinin çokluğu itibarıyla şaşır kaldı ve bunların işlerini kim ayarlayacak, dedi. Allah ta o peygamberine şöyle vahyetti: Onları va

Ancak diğer vesaire insanlardan olup da ikrah edene muvafakat etmelerinde fitne olmayan kimseler gelince; meselâ (İslâm'ın kalkınması için uğraşan) diriliş gençleri veya avamdan olan insanlar gibi; işte bunların tehdidi kabul etmeleri câiz olur ve bu durum onlar hakkında bir mazeret olur. Buna Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu sözü delâlet etmektedir:

ben cezalarını vereyim veya başkalarını onların başına musallat edeyim onlara bunu bildir, dedi. Onlar da Allah tarafından cezalandırılmalarını seçtiler. Bunun üzerine Allah onlara ölümü gönderdi ve bir günde yetmiş bin kişi ölüp gitti."

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu hadisi aktardığı zaman başka bir hadis daha anlatır ve şöyle derdi: "Krallardan bir kral vardı. Bu kralın görevli bir kâhini vardı. Bu kâhin krala 'bana anlayışlı zeki kavrayışlı yetişkin bir çocuk gönder de ilmimi ona öğreteyim, korkuyorum ki ben ölürüm ve aranızda bu ilmi bilen kimse kalmaz.' Dedi.

Bu özellikte bir çocuk bulup kâhinin yanına gidip gelmesini ve ondan ilim öğrenmesini emrettiler. Çocuk kâine gelip gitmeye başladı. Çocuğun yolu üzerinde manastırda yaşayan bir râhib -Ma'mer diyor ki: O gün manastırda bulunanlar zannedersem Müslüman kimselerdi- vardı. Çocuk kâhine gidip gelirken her sefer bu râhibe uğrar ve bazı şeyler sorardı. Çocuk Râhipten şu sözü öğreninceye kadar devam etti: Râhib: "Ben Allah'a kulluk yapıyorum" dedi. Bunun üzerine bu çocuk râhibin yanında fazla eğlenmeye ve kâhinin yanına geç kalmaya başladı. Kâhin çocuğun ailesine: "Hemen hemen yanıma uğramaz oldu" diye haber gönderdi. Bu durumu çocuk râhibe bildirdi. O da: Kâhin neredeydin derse, ailemin yanındaydım dersin. Ailen neredeydin derse kâhinin yanındaydım dersin. Delikanlı bu şekilde devam edip giderken yolda kalabalık bir guruba uğradı ki bir hayvan -kimileri o bir asi'andi derler- onların yolunu kesmiş orada alıkoymuştu. Çocuk eline bir taş aldı ve atmazdan önce: "Ey Allah'ım! Râhibin söyledikleri doğru ise atacağım bu taşla bu hayvanı öldürmemi istiyorum" dedi ve taşı atıp hayvanı öldürdü. Herkes "Onu kim öldürdü" dediler. "O delikanlı öldürdü" denildi. İnsanlar büyük bir heyecanla "Bu delikanlı hiç kimsenin bilmediği ilimleri bilmektedir" dediler. Bu haberi gözleri görmeyen biri duydu ve: "Gözlerimi bana görür hale getirirsen sana şu kadar bu kadar şeyler veririm" dedi. Genç: "Senden para mal istemiyorum gözüne kavuşursan gözünü sana veren zat'a iman etmeyi düşünür müsün?" dedi. A'ma "Evet" dedi. Bunun üzerine genç Allah'a dud etti, Allah da onun gözlerini açiverdi. A'ma; Allah'a iman etti. Bunların bu olayları krala ulaştı ve kral hepsini yanına getirtti. "Hepinizi değişik ölümlerle öldüreceğim" dedi. Râhip ve a'ma olan kimselerin başı üzerine testere koydurup birini keserek diğerini de değişik bir şekilde öldürdü. Çocuk içinde şu emri verdi: "Onu falan dağın tepesine çıkarıp oradan aşağı atınız." Delikanlıyı o dağa götürdüler, oradan atmak istediklerinde kendileri o dağdan peş peşe düşüp helak oldular sadece delikanlı tek başına kaldı ve geri dönüp kralın yanına ulaştı. Bunun üzerine kral; bu delikanlının bir denize götürülüp oraya atılmasını emretti. Allah onları suya batırdı ve genci kurtardı. Genç kralın yanına geldi ve beni çarمیha gerip okunla halk önünde "Bu gencin Rabbi adına atıyorum" demedikçe beni vurup öldüremezsin. Bunun üzerine kral emir verdi, delikanlı çarمیha gerildi. Sonra kral okunu alıp "Bu gencin Rabbinin adıyla atıyorum" diyerek okla vurup öldürdü. Okla vurulunca genç elini şakağının üzerine koydu ve öldü. Bu arada insanlar, bu delikanlı kimsenin bilmediği bilgileri biliyordu. "Biz de onun Rabbine iman ediyoruz" dediler. Kralın çevresindekiler üç kişi senin Rab oluşuna karşı çıktı diye mi telaşlanmıştın şu anda tüm insanlar sana karşı çıkıp delikanlının Rabbine iman ettiler, denildi.

Sonra kral hendekler kazdırdı ve hendekleri odunlarla doldurup ateşler yaktırdı ve insanları toplayıp: Her kimi dininden donmezse bu ateşe atılacaktır diye ilan etti sonra insanları bu ateş çukurlarına atmaya başladı. Bunun üzerine Allah, Burûc süresi 4-8. âyetlerini indirdi: "4) Kahrolsun yerde hendekler kazıp müslümanları yakmak için ateş yakarlara. 5) Öylesine ateş ki, alev alev yanar. 6) Hani o zalimler ateşin başında oturup, 7) mü'minlere yaptıkları azâb ve işkenceyi seyrederdilerdi. 8) O Mü'minlerden, ancak güçlü ve övgüye layık olan Allah'a inanıyorlar diye intikam alıyorlardı." O delikanlıya gelince o toprağa gömülmüştü. Ömer b. Hattâb zamanında bu gencin mezarından eli şakağında olduğu vaziyette mezarından çıkarıldığı söylenmiştir. (İbn Mâce, Zuhd: 27)

Tirmizi dedi ki: Bu hadis hasen garibtir. (Editör)

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخْصُهُ

“Muhakkak ki Allah, ruhsatlarının uygulanmasını sever...”²²⁰

II.III. Ikrah Durumunun Zamana Göre Değişmesi:

Muhakkak ki hak davetin ilk zamanında yaşayan davetçilerin ilkleri -avamdan bile olsalar- öldürülene veya işkence görene kadar sabrederler ve tevhidi haykırırlardı.

O halde, ilk Ehl-i sünnet ve'l-cemaat davetinin başında olan şahıslar, eğer ki câhiliyye toplumu içindelerse, onlarda ikrah durumuna bakılmaz. Habbâb bin Eret'in (*radiyallâhu anhu*) hadisi de bu duruma hamledilir. Bu durum Mekki davetin ilk başında idi:

عَنْ حَبَّابِ بْنِ الْأَرْتِ، قَالَ: شَكَوْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي طَلِّ الْكَغْبَةِ فَقُلْنَا: أَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا أَلَا تَدْعُو لَنَا؟ فَقَالَ: «قَدْ كَانَ مِنْ قَبْلِكُمْ، يُؤْخَذُ الرَّجُلُ فَيُخْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ، فَيُجْعَلُ فِيهَا، فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُجْعَلُ نِصْفَيْنِ، وَيُمَشَّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ، مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعَظْمِهِ، فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَاللَّهُ لَيَتِمَّنَّ هَذَا الْأَمْرُ، حَتَّى يَسِيرَ الرَّائِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ، وَالذِّئْبَ عَلَى غَنَمِهِ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ»

Habbâb bin Eret (*radiyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Ka'be'nin gölgesinde kaftanını yastık ederek dayandığı bir sırada kendisine (Kureyş müşriklerinin işkencelerinden) şikâyet etmiştik:

220. Ahmed, *Müsned*, 5866. Şuayb el-Arnaût, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. (Editör)

-Yâ Rasûlallah! Bizim için Allah'tan yardım dileyemez misin? (Bunların zulmünden) kurtulmamız için Allah'a duâ edemez misin? demiştik.

Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Sizden önceki ümmetler içinde öyle (mazlum) kişi bulunmuştur ki, müşrikler tarafından yakalanır, onun için yerde bir çukur kazılır, o kişi o çukurun içine gömülürdü. Sonra büyük bir testere getirilir, onun başı üzerine konulurdu da başı iki kısma ayrılırdı. (Bir başkasına da) demir taraklar ile etinin altındaki kemiği ve sinirleri taranırdı da, bu işkenceler o mü'mini dininden çevirmezdi. (Sahâbilerim!) Allah'a yemin ederim ki, şu İslâm dini, herhâlde ve muhakkak surette kemâle erecektir. Hatta o derecede ki, bir süvari (tek başına) San'â'dan Hadramevt'e kadar (selâmetle) gidecek de Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacaktır ve bir de yolcu (koyun sahibi ise) koyunu üzerine kurt saldırmasından korkacaktır. Fakat sizler acele ediyorsunuz!"²²¹

Bu kıssa, onların hep birlikte sabrettiklerini gösterir. Yine bazı sahâbilerin amelleri de buna hamledilir. Meselâ: Ebû Zer (radiyallâhu anhu), Bilâl (radiyallâhu anhu), Yâsir ve eşi Sümeyye (radiyallâhu anhumâ) buna örnektir. Lâkin eğer ki az sayıdaki kişiler, ikrah edene muvafakat ederlerse ve bu durum da ortaya çıkmaz ve genelleştirilmezse (çünkü ortaya çıkarsa İslâm'a zarar gelecektir) bunda bir sıkıntı yoktur.

II.IV. Bir Mesele: İkrahi Hali Bir Mazerettir Ancak İkrahi Altında Ortaya Çıkan Zararın Bir Başkasına Geçmemesi Şarttır:

İkrahi altındaki kişinin zararı eğer ki bir başkasına geçecek ise, bu durumda ondan ikrahi hali kabul edilmez. Meselâ: Onu hapse atsalar veya işkence etseler ve şöyle deseler: "İlla ki de falancayı öldürmek zorundasın." İşte bu durumda ikrahi delil getirerek o kişiyi öldürmesi câiz olmaz. Çünkü, kişinin kendisinden ölümü def etmek için bir başkasını öldürmesi helâl değildir. Yine; falanca kadın ile

221. Buhârî, İkrahi, 6943.

zina yapmak için ikrah edilen kişinin misali; işte bu durumda ölse bile o kadın ile zina yapması câiz değildir.

Eğer ona dense ki: “Falancaya vurana kadar seni bırakmayız.” İşte bu da câiz değildir. Ölse bile sabredecek ve o kişiyi dövmeyecek. Yine eğer ona dense ki: “Falancanın nerede olduğunu bizlere göstermeden seni bırakmayız.” İşte bu da aynı şekilde câiz değildir.

Bu meselenin delili de Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu sözüdür:

لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ

“Zarar da yoktur; zarar vermek de yoktur.”²²² Musannifin şu sözü de buna delildir:

وَالْآيَةُ تَدُلُّ عَلَى هَذَا مِنْ جِهَتَيْنِ الْأُولَى: قَوْلُهُ {إِلَّا مَنْ أَثَرَهُ} فَلَمْ يَسْتَفْتِ اللَّهَ تَعَالَى إِلَّا الْمُكْرَهُ وَمَعْلُومٌ أَنَّ الْإِنْسَانَ لَا يُكْرَهُ إِلَّا عَلَى الْكَلَامِ أَوْ الْفِعْلِ وَأَمَّا عَقِيدَةُ الْقَلْبِ فَلَا يُكْرَهُ أَحَدٌ عَلَيْهَا. وَالثَّانِيَةُ: قَوْلُهُ تَعَالَى: {ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ}

“O halde âyet iki yönden bu söylenene delâlet eder: Birincisi: Allâhu Teâlâ'nın şu sözü: {إِلَّا مَنْ أَثَرَهُ} “Sadece ikrah edilen müstesna...” (Nahl, 106). İşte Allâhu Teâlâ, ikrah altında olandan başka hiç kimseyi (küfürden) istisna etmedi. Bilinmektedir ki hiç şüphesiz insan, sadece sözü veya fiiliyle ikrah edilebilir. Ancak kalbindeki akîdesine gelince, hiç kimse bu hususta onu ikrah edemez (yani ikrah sebebiyle kalbinden küfre giremez).

İkincisi: Allâhu Teâlâ'nın şu sözü: {ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ} “Bu (azâb) şundan dolayıdır ki onlar, dünya hayatını sevmiş ve onu âhirete tercih etmişlerdir.” (Nahl, 107).”

222. Ibn Mâce, 2340.

II.V. Bir Mesele: İkraha Neyin Üzerine Gerçekleşir?

Cevap: İkraha şu üç şeyin üzerine olur:

Birincisi: Bir amel üzerine ikrah edilmek. Meselâ: Allah'tan başkasına secde etme veya Allah'tan başkasına kurban kesmeye zorlanmak. Bunlar ki şirk veya küfür olan şeylerdir.

İkincisi: Şirk bir söz üzerine ikrah edilmek. Meselâ: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e veya dine sövmeye zorlanmak.

Üçüncüsü: kalp ameli üzerine ikrah edilmek.

Amel üzerine yapılan ikraha gelince: Kişi eğer Allah'tan başkasına secde etmeye zorlanırsa ve bu zorlama (ikrah) mülci ise, bu ameli yaması (kerhen ve cebren) câizdir. Ancak burada zorlanılan amele göre bir taksimat vardır:

a) Eğer kendisine zorlanılan amel başkalarına zararı geçen bir amel (fiil) ise, buna muvafakat etmesi câiz değildir. Meselâ: Bir kişi, falanca birini öldürmeye ikrah edilirse, bu durumda ona muvafakat etmesi câiz olmaz; velev ki bunun neticesinde ikrah edilse ve hapse atılsa bile. Çünkü mâsum olan bir nefsi telef ederek kendi nefsinden ölümü def edemez! Bunun bir misali de şudur: Bir kişi kâfirlerin ordusunda Müslümanlar ile savaş etmesi için asker olmaya ikrah edilirse, bu ikrah da câiz değildir. Çünkü Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا
كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً
فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

"Melekler, kendilerine zulmeden kişilerin canlarını aldıklarında, onlara, "Ne işte idiniz?" derler. Onlar da: "Biz yer yüzünde zayıf kimselerdik." derler. Melekler: "Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi, siz de orada hicret

etseydiniz ya?" derler. İşte bunların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü gidiş yeridir." (Nisâ, 97). İşte bu, hicret etmemiş ve Mekke'de oturmuş Müslümanlar hakkında inmiştir. Bu nedenle Mekke ehli onları zorla ikrah edip de kâfirler ile birlikte Müslümanlara karşı Bedir Savaşı'nda savaşmaya çıkartmışlardır. Bunun üzerine, onların mazeretlerinin kabul edilmediğini beyan edici şekilde âyet nâzil olmuştur ve muhakkak ki onların yeri cehennemdir. Bu aynı zamanda onların mürted olduklarına dair de bir delildir. Çünkü onlar Müslümanlara karşı, kâfirlerin ordusuna destek çıkmışlardır. Bu mesele hakkında özel olarak daha fazla araştırma yapmak için, Şeyh Süleyman bin Abdullah bin Muhammed bin Abdulvehhâb'ın *Mecmûatu't-Tevhid*'de bulunan *el-Muvâlât*'ına müracaat edilebilir.

Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

"...Sakın aşırı gitmeyin (haddi aşmayın), çünkü Allah aşırıları sevmez." (Bakara, 190).

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) merfû bir hadiste şöyle buyurmuştur:

لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ

"Zarar da yoktur; zarar vermek de yoktur."²²³

b) Eğer ki kendisine zorlanılan amel(in zararı) bir başkasına geçmiyor ise, meselâ: Allah'tan başkasına secde etmek veya Allah'tan başkasına kurban kesmek gibi; işte bu durumda eğer ki ikrah mülci ise ve kişinin kalbi de (bu işi reddediyor ve) iman ile mutmain ise, bu durumda ikraha göre amel etmek câiz olur. Küfür bir sözü söyleme hususunda ikrah

edilmeye gelince, bunu demek de (mülcî ikrah olursa) câizdir.

II.VI. Bir Mesele: Kalbin Ameli ve Kalbin İtikadı Üzerine Yapılan İkrah:

Bu kısımda ikrah sebebiyle muvafakat gösterilmesi tasavvur dahi edilemez ve bu mümkün de olamaz. Meselâ: Bir kişiye "Eğer kalbin ile Rasûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) nefret etmezsen, seni öldürürüz" denilmesi buna örnektir. Bu kısımda ne olursa olsun asla ikrah mazereti söz konusu olmaz.

Bu böyledir. Çünkü o ikrah ettiren ve zorlayan kişinin senin kalbin üzerinde bir hakimiyeti yoktur. Bu nedenle musannif şöyle demiştir: "وَأَمَّا عَقِيدَةُ الْقَلْبِ فَلَا يُكْرَهُ أَحَدٌ عَلَيْهَا/ Ancak kalbin akîdesine gelince, hiç kimse bu hususta onu ikrah edemez (yani ikrah sebebiyle kalbinden küfre giremez)."

Ancak ikrah edilen kişinin eğer ki hicret etmeye gücü varsa, emniyet içinde olacağı bir beldeye hicret etmesi vâcib olur. Allâhu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

"Melekler, kendilerine zulmeden kişilerin canlarını aldıklarında, onlara, "Ne işte idiniz?" derler. Onlar da: "Biz yer yüzünde zayıf kimselerdik." derler. Melekler: "Allah'ın yeryüzü geniş değil miydi, siz de orada hicret etseydiniz ya?" derler. İşte bunların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü gidiş yeridir."

(Nisâ, 97).

Keşfu's-Şubuhât'ın Şerh'i Bitmiştir.

Allah'tan dileğımız; bu kitabın müellifine merhamet edip
onu affetmesi, bu kitabı şerh eden şârihin kalbini sâbit
kılıp, onu her türlü şerden muhafaza etmesi ve bize de bu
kitabın ecrinden ve sevabından bir pay nasip etmesidir.

Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah'a, salât ve selâm
Efendimiz Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, onun
ailesine ve ashâbının üzerine olsun.

"Kuşkusuz tevhid ve akide kitapları üzerine yapılan te'lif, tedris ve şerhler; en önemli ve en değerli işlerdendir. Çünkü tevhid ve akide ilmi, en faziletli ilimlerdenidir.

Özellikle de -dinin garıp kaldığı, Allah'ın merhamet ettikleri dışında, tevhid ve akide hakkında cehaletin arttığı- şu asrımızda daha da büyük bir önem arzeder. Şu asrımızda akide ile alakalı nesriyatta bulunmak, ona hitimam göstermek, Allah'a yaklaşmanın ve cihâdın en önemlisidir. Özellikle de sağda solda tevhid ve akide hakkında yazılmış kitaplardan, özellikle de Allâme Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb (rahîmehullâh)'ın ve mübarek davetin imamlarının yazmış olduğu kitap ve risalelerinden uzak durulması gerektiğine dair naralar işittiğimiz şu zamanda.

Değerli Şeyh Ali bin Hudaýr el-Hudaýr'ın kitaplarına muttali oldum. Tevhid hakkında üç kitap yazmış. Bu kitaplar, "Kitâbu'l-Cem'i ve't-Tecrid ü Şerhi Kitâbu't-Tevhid", "Kitâbu'l-Hakâik ü't-Tevhid" ve "Kitâbu't-Tevdih ve't-Tetiminât ala Keşfi's-Şubuhât" kitaplarıdır. Bu kitapları çok faydalı ve abanında yazılmış değerli kitaplar olduğunu gördüm. Allah'tan dileğim bu çalışmasını kendi katında makbul eylesin ve kendisine tevfik ihlas etsin."

Şeyh Allame Hamûd bin Ukâlâ eş-Şuaybî

